Catullus

ANI EST

c. II

95

CALV

Cattely

CATULLUS

49.6

$12.50

EX LIBRIS RUSSELL GRAY

Russell Gray
Venice
May 1st 1872

CATVLLVS.

ET IN EVM COMMENTARIVS M. ANTONII MVRETI.

Ex libris Presbyteri Josephi Ceseris de Nigris Grosiensis ex Valletellinâ.

ALDVS

VENETIIS,
APVD PAVLVM MANVTIVM,
ALDI FILIVM.
M. D. LIIII.
Cum priuilegio Pontificis maximi, & Senatus Veneti.

Nicolai ... est hic liber

M. ANTONIVS MVRETVS BERNARDINO LAVREDANO, ANDREAE F. PATRICIO VENETO, S. P. D.

PRAESTANTIVM *poetarum, Bernardine Lauredane, adolescens clarissime, neque magna unquam copia, & semper magna laus fuit. Copia ne fuerit, id in causa est; quòd in ceteris facultatibus, nemo est, duntaxat eorum qui hebeti penitus ingenio non sunt, qui non, adhibito labore, si minus excellere, at certe ad mediocritatem aliquam peruenire se posse confidat; in hac, nisi ab ijs, quos ipsa quodam modo natura ad eam finxerit, labore, diligentia, uigilijs effici nihil potest. Ea ipsa res in hominum animis admirationem peperit poetarum: obstupefactis uidelicet hominibus, cum uiderent, alios sponte quadam & propensione naturæ, sine ullo labore ea fundere, quæ cum omnibus eloquentiæ luminibus interlita, tum sparsa multifariam eruditionis uariæ notis, non tantum dulci sono tenerent aures, sed etiam omni genere affectuum, intimos audientium sensus, cogitationesq; tentarent: alios contra ingenuarum artium scientia perpolitos, nulla tamen diligentia, aut diuturnitate studij consequi posse, ut aliquo inter poetas numero ac loco haberentur. Vt autem omni elegantis doctrinæ tractatione, ita huius quoque uirtutis præstantia, longe supra cete-*

ros Græcorum hominum ingenia floruerunt. Romani & serius attigerunt poeticam, & coluerunt negligentius, & minime longo tempore in recte scribendorum poematum uia persliterunt. Siquidem cum à rudibus apud eos poetica profecta principijs, tandem per multos gradus ad Virgilium peruenisset, quo ego homine nihil statuo fieri potuisse diuinius, ita postea cœpere ingenia in deterius labi, ut mirum sit, quanta, quàm breui tempore, sit consecuta mutatio. Hispani poetæ præcipue & Romani sermonis puritatem contaminarunt, &, cum inflatum quoddam, & tumidum, & gentis suæ moribus congruens inuexissent orationis genus, auerterunt exemplo suo ceteros à recta illa & simplici, in qua præcipua poetarum sita laus est, & in quam superiores omni studio incubuerant, imitatione naturæ. Itaque fere post Augusti tempora, ut quisque uersum maxime inflauerat, sententiam maxime contorserat, eo denique modo locutus fuerat, quo nemo serio soleret loqui, ita in precio haberi cœpit. Quinetiam fucatus ille splendor, & adulterina eloquentiæ species ita nonnullorum, qui ueræ eloquentiæ gustum non habent, occæcauit animos, ut his quoque temporibus extiterint Hispani duo, homines ceteroqui & in primis eruditi, & scriptis editis nobiles: quorum alter Lucanum Virgilio, alter Martialem Catullo anteponere ueritus nõ est. Quorum ab utroque ita dissentio, ut, si quis deus potestatem mihi optionemq; faciat, non dicam Virgilij, cui uideor iniuriam facere, si eum ullo modo cum ceteris comparem, sed Ennij alicuius, aut Furij, quàm Lucani, mul-

to similem in scribendo esse me malim: inter Martialis autem & Catulli scripta tantum interesse arbitrer, quantum inter dicta scurræ alicuius de triuio, & inter liberales ingenui hominis iocos, multo urbanitatis asper sos sale. neque uero negauerim, multa in Martiale quoque non inscienter dicta reperiri; sed profecto deteriorum longe numerus maior est. Latinæ quidem orationis natiua illa, minimeq; quasi pigmentis infuscata germanitas in Martiale nulla est, in Catullo præcipua. Iis de causis cum ab illo altero, nescio quo modo, semper abhorruissem, Catullum contra nunquam non mirabiliter amaui: itaque legebam eum adolescentulus studiose, magnamq; operam ad lepores illius intelligendos conferebam: nihil tamen minus cogitans, quàm fore unquam, ut in eum commentarios scriberem. Sed cum haud ita pridem uenissem in Italiam, & ut eam regionem aspicerem, qua qui æquo animo carent, mihi quidem antiquitatis memoriam satis colere non uidentur, & mehercule, uerum ut dicam, cum alios eruditos homines, tum Paulum in primis Manutium ut cognoscerem; quòd in eius scriptis mihi uidebar animaduertisse expressas quasdam excellentis doctrinæ, eximiæq; probitatis notas; mihiq; diuina quadam uirgula contigisset, ut non pedem pene prius in hac ciuitate ponerem, quàm in amicitiam ipsius familiaritatemq; intimã admitterer; ipseq; aliquot diebus post, de meis sermonibus collegisset, quantopere me eius poetæ scripta caperent; Quin tu, inquit, M. Antoni, quæ in hoc genere notasti, ea in publicum profers, fructumq; laboris tui cum ce=

teris antiqua illa naturæ atque humanitatis lege communicas? ibi tum ego cum & longe aliarum uirium opus illud esse dixissem, & protulissem alia multa, quæ mihi ad eam cogitationem suscipiẽdam sanequam incommoda essent: eaq́; ipse amice admodum refutare pergeret, (nosti autem diuinam hominis illius in dicendo suauitatem) non prius destitit, quàm me impulit denique, sibi ut reciperem, me id primo quoque tempore esse facturum. Neque uero diu fidem meam liberare distuli; ut qui inter uarias occupationes, homo alioqui laboris non nimium tolerans, hoc tamen, quicquid est, trium mensium, aliquanto etiam minore, spatio absoluerim. Nunc hasce uigilias meas, Bernardine Lauredane, multæ sunt causæ, quamobrem tibi dicatas uelim. Natus es ex ampla cum primis & nobili familia, et ex qua ea Venetæ ciuitatis lumina extiterunt, quorum claritatem nulla unquam inobscurabit obliuio. Præterea est hoc generi uestro prope fataliter datum, ut ametis literas, hominesq́; earum scientia excultos benignitate uestra comprehendatis. Non longe abierimus: pater ipse tuus, uir, ut omnes norunt, omni egregiæ uirtutis laude cumulatissimus, ita literarum amore incensus est, ut ea, qua ubique plurimum ualet, auctoritate & gratia, permagnam optimorum librorum, signorum, nomismatumq́; ueterum, ceterorumq́; antiquitatis monumentorum copiam ex uniuersa Europa, diligentissime collegerit. Itaque, ut augusta quædam Musarum ædes, ita domus uestra Venetijs, ab eruditis hominibus frequentatur. Hæc cum magna sint, ut certe sunt, ta=

men ex te ipso possunt innumerabilia magis propria tuæ laudis argumenta desumi. Ingenium excellens, acre ac indefessum literarum studium, optimarum artium cognitio tanta, quantam tu cum paucis alijs in istam ætatis uiriditatem cadere posse docuisti: tum, quod præcipuum est, ita compositi mores, ut iuuentus tua multorum senectuti exemplo esse possit. Vel his superioribus mensibus, cum ad M. Antonij Triuisani, principis optimi, propinqui tui, luctuosam bonis omnibus mortem, funebri laudatione honestandam unus ex omni Venetæ nobilitatis flore delectus es; quanta, deum immortalem, orationis & grauitate & copia, quanta omnium, qui aderant, non approbatione tantum, uerum etiam admiratione dixisti? ut iam tum sperare non dubie senatus populusq; Venetus cœperit, quæ tam diserte in alio laudares, ea te aliquando re atque operibus præstiturum. Igitur cum eam orationem in publicum emisisses, nemo repertus est, qui non in cœlum tolleret; aut si qui postea fuerunt, qui eam clanculum extenuarent uerbis, eos satis constat uel crassitudine ingenij, ne illius pulchritudinem peruideant, uel, ne pro dignitate commendent, ueteræ morbo perpetuæ in omnes bonos inuidiæ impediri. Accessere his prope quotidiani mecum Pauli Manutij de tua laude sermones; in cuius tu uiri ore plane habitas: ita enim frequẽter, ita cupide de te loquitur, ut mihi nunquam omnino, quàm cum de te dicere ingressus est, facundior esse uideatur. Attigi breuiter ea, quæ me, ut hunc librum tuo nomini potissimum inscriberem, impulerunt. Nunc à te, adole-

ſcens ornatiſſime, etiam atque etiam peto: primum, ut munuſculum hoc non ex ſua magnitudine, ſed ex meo tibi gratificandi animo ponderes: deinde, ut, ſi quando eorum rationem inibis, quos eximiæ tuæ uirtutis admiratio adiunxit tibi, me quoque ſi uidetur, eorum adſcribendum numero exiſtimes. Venetijs, id. Octob. M. D. LIIII.

C. VALERII CATVLLI, VERONENSIS, AD CORNELIVM NEPOTEM LIBELLVS,

ET IN EVNDEM COMMENTARIVS M. ANTONII MVRETI.

Voi dono lepidum nouum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
q *Corneli, tibi. nanque tu solebas*
Meas esse aliquid putare nugas
Iam tum, cum ausus es unus Italorum
Omne æuum tribus explicare chartis,
Doctis Iupiter, & laboriosis.
Quare habe hoc tibi quicquid est libelli.
*Qualecunque quidem **
Plus uno maneat perenne seclo.

Quoi dono] *Quis hic Cornelius fuerit, diu, multumq; dubitatum est. Dubitandi autem nulla fuisset occasio, si in ueteribus libris hæc, quæ nunc in omnibus legitur, inscriptio fuisset,* C. VALERII CATVLLI AD CORNELIVM NEPOTEM LIBELLVS. *Sed profecto & hæc, et ceteræ, quæ sunt singulorum epigrammatum, factæ sunt, non ab ipsis auctoribus, sed uel à grammaticis, uel à librarijs. Cui rei si nihil aliud, certe illud indicio est, quòd multæ in eis absurdissimæ, & ab auctorum sententia alienissimæ reperiuntur. Neque de hoc tantum libro loquor. idem in Tibullo, Propertio, odis Horatij, à quo=*

libet non imperitissimo homine animaduerti potest. Vtinam quidem, quæ deberet, ea in tractandis ueterum monimentis, & seruata esset à superioribus, et hodie seruaretur religio. Simpliciora haud dubie omnia, & integriora legerentur. Nunc, dum quisque, pro suo arbitratu, addit, delet, immutat, fiunt ex non integerrimis uoluminibus manu scriptis impressa uitiosissima. Neque uero improbo, magnopere etiam laudo, qui modeste coniecturas suas proponunt: certorum audaciam non approbo. At de his satis. Quòd hic Cornelium Nepotem intelligi aiunt, mihi quoque probatur. Cornelium quidem ipsum magnifice de Catullo sensisse, ex eo liquet, quòd in uita Attici cum L. Iulium Calidum à poematum suauitate ita laudaret, ut eum ceteris ætatis suæ omnibus anteponeret, Lucretium modo, & Catullum excipiendos putauit. Lepidum] *Modeste commendat munus suũ. Lepidum enim paruis tantum in rebus dicimus: utpote quod ductum sit ἀπὸ τῆς λεπίδος: λεπὶς autem ἀπὸ τοῦ λεπτοῦ.* Arida] *Ita legendum esse ex testimonio Seruij, alij quoque annotarunt.* Pumice expolitum] *Pellibus, opinor, libri etiam olim obtegebantur: eæq; pumice poliri, ac leuigari solebant. Ouidius,*

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes:
Hirsutus passis ut uideare comis.

Verbum ipsum poliendi ductum est ἀπὸ τῆς πόλιος, quòd urbana omnia politiora esse soleant. Nugas] *Alibi ineptias uocat,*

Si cui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis.

Vnus Italorum.] *Nam etſi alij quoque ſcripſere hiſtorias, nemo tamen aggreſſus eſt id, quod tu; omnis æui memoriam unius libelli explicatione complecti.* Tribus chartis,] *breui libello.* Iupiter.] *Admirantis eſt, eandemq; uim habet, quam Græcorum* ἡράκλεις. *Sic alibi,*

Iupiter, ut terſti lumina ſæpe manu.

Laborioſis.] *Laborioſus homo, induſtrius, &* φιλόπονος. *Laborioſus etiam, impeditus, quiq; ſe ex moleſtia aliqua explicare non poteſt. Cicero, Quid nobis duobus laborioſius? iudices. Laborioſus locus, in quo multum laboratur. Gallus poematis,*

Durum rus fugite, & laborioſum.

Citat Nonius. Hic tamen ipſe uerſus apud Gellium, ſub Calui nomine, leuiter immutatus citatur. Hic autem chartas laborioſas dicit, μεγάλῃ καὶ ἀκριβεῖ σπουδῇ τε καὶ ἐπιμελείᾳ πεπονημένας. Qualecunque quidẽ.] *Huius uerſus altera pars deſideratur. Quod autem uulgo legitur,* Ora per uirorum, *additum eſt à Iouiano Pontano, ut & alia nonnulla in hoc libro: quod & Palladius indicat, et aperte, ex hoc ad ipſum Sannazarij epigrammate, cognoſcitur;*

Doctus ab Elyſia redeat ſi ualle Catullus,
Et trahat ingratos Lesbia ſola choros,
Non tam mendoſi mœrebit damna libelli,
Geſtiet officio quàm Iouiane tuo.
Ille tibi amplexus, atque oſcula grata referret,
Mallet & hos numeros, quàm meminiſſe ſuos.

Amice Sannazarius, & uenuſte. Sed Catullus mallet profecto, ut opinor, ſuos. Ego, etſi non uideo, quid

aptius appingi potuerit; ſatius tamen duco, eſſe lacunas in bonis libris, quàm eaſdem ex cuiuſquam ingenio expleri.

Ad paſſerem Lesbiæ.

Paſſer, deliciæ meæ puellæ,
Quicum ludere, quem in ſinu tenere,
Cui primum digitum dare appetenti,
Et acreis ſolet incitare morſus,
Cum deſiderio meo nitenti
Carum neſcio quid lubet iocari,
Vt ſolatiolum ſui doloris;
Credo, ut tum grauis acquieſcat ardor;
Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem,
Et triſtes animi leuare curas.
Tam gratum id mihi, quàm ferunt puellæ
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſoluit diu ligatam.

Paſſer] Politianus, leui, aut nullo potius argumento ductus, obſcœnum quiddam huius paſſeris nomine obtegi credidit. in quo, merito, ut mihi quidem uidetur, à Sannazario, alijſq; deriſus eſt. Narrat quidem Feſtus στρουθίου nomine uocatam in mimis obſcœnam partem uirilem, à paſſerum uidelicet ſalacitate: ſed hic tam multa ſunt, quæ niſi de aue intelligi non queunt, ut nihil tale liceat ſuſpicari. Quo fit, ut magis admirer, quod audio, Benedictum quoque Lampridium, hominem alioqui eruditiſſimum, raræq; cuiuſdam in pangendis uerſibus elegantiæ, hanc Politiani ſententiam in

omni ſermone approbare ſolitum fuiſſe. Facere etiam imperite puto, qui illud Martialis,

Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni,

perinde accipiunt, ac ſi ab hiſtorico, non à poeta, dictum eſſet. Primum illud, Forſan, ſatis indicat exemplum hoc eſſe ex genere eorum, quæ poetæ apte ad rem propoſitam ſæpe comminiſci ſolent: qualia ſunt illa,

Fratris in Aeneæ ſic illum funere dicunt
Egreſſum caſtris pulcher Iule tuis:

& , = Teucer Salamina, patremq́;
Cum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur uinxiſſe corona:

& innumerabilia ad eundem modum. Qua in re tanta eſt eorum licentia, ut ſæpe etiam alij alijs pugnantia confingant.

= quod erat longiſſima, ait Ouidius, nunquam
Thebais Hectoreo nupta reſedit equo:

At ille alter narrat impure libidinari ſolitos ſeruos,

Hectoreo quoties ſederat uxor equo.

Deinde non erat ſane tam magnus Maro, quo tempore hæc ſcripta ſunt, ut iudicium illius Catullus requirere, aut uero de eo quicquam cogitare deberet. Quippe, ſi Crinitum ipſum ſequamur, cum Catullus migrauit è uita, P. Maro Cremonæ ſtudijs operam dabat, uixq́; annum ætatis duodecimum impleuerat. Non eſt autem diſſimulandum, in quibuſdam libris illud, quod eſt paulo infra, Lugete o Veneres, eſſe principium epigrammatis: in alijs hoc totum de paſſere continenter legi. Ego, cum quod pro certo affirmem, non habeam, labor tamen, ut putem duo eſſe epigrammata, quorum

priore uiuum adhuc passerem alloquitur : posteriore eũdem mortuũ deflet. Delicię,] τὰ παιδικά. Primum digitum:] *summam digiti partem. Ita Terentius primam fabulam, & ultimam plateam dixit: ita M. Tullius primoribus labris gustare, & extremis digitis attingere.* Appetenti] *apprehendere cupienti,* ὀρεγομένῳ. *Home.* οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος ἕκτωρ. Cum desiderio] *Cum puellæ ipsi (eam enim desiderium suum uocat) aliquam animo ægritudinem sentienti, libet carum et amabile quiddam iocari, atque ex tuorum lusuum festiuitate aliquod doloris sui solatium quærere, efficereq́; ut, tecum lusitando, ardor ille animi acquiescat.* Tum,] *interim dum ipsa ita iocatur.* Grauis] *Graue, proprie est* τὸ βαρύ : *sed per translationem significat, quicquid molestum est, ut Græcis* τὸ δεινόν. Ardor] *ille doloris quasi morsus. Est autem ualde apta translatio : nam & urere interdum ualet molestiam exhibere. Terentius Eunucho, Vro hominem : & in eadem fabula, te ut male urat. Horatius,*

Vrit enim splendore suo, qui prægrauat artes
Infra se positas.

Tecum ludere, sicut ipsa, possem] *Vtinam, inquit, sicut ipsa tecum ludendo doloris sui ardorem mitigat, possem ego quoque eadem conditione tecum ludere, & talibus lusiunculis leuare curas, quibus conficior. In hoc autem uersu nihil mutauimus, sed ueterum librorum scripturam temere, ut uisum est, ab alijs loco motã reposuimus.* Possem] *sub. utinam,* Tam gratum id mihi] *sub. esset.* Puellæ pernici] *Ata=*

lantæ. Fabula ex metamorphosi Ouidij, aut ex commentario in Comasten Theocriti nullo negocio peti potest. Quod zonam soluit.] *Festus, Cingulo noua nupta præcingebatur, quod uir in lecto soluebat, factum ex lana ouis, ut sicut illa in glomos sublata coniuncta inter se sit, sic uir suus secum cinctus uinctusq; esset. Hoc Herculano nodo uinctum uir soluit, ominis gratia, ut sic ille felix sit in suscipiendis liberis, ut fuit Hercules, qui L X X liberos reliquit. & paulo infra, Cinxiæ item Iunonis nomen sanctum habebatur in nuptijs, quòd initio coniugij, solutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta. Hæc Festus. Catullus alibi, = tibi uirgines Zonula soluunt sinus. Idem,*

Ne quærendum aliunde foret neruosius illud,
Quod posset zonam soluere uirgineam.

Citatur & Varronis uersus apud Nonium, γέροντος διδασκάλου,

Nouos maritus is soluebat cingulum.

Græci quoque λυσιζώνους puellas Venerem expertas uocant.

LVCTVS PASSERIS.

Lugete o Veneres, Cupidinesq;,
Et quantum est hominum uenustiorum.
Passer mortuus est meæ puellæ,
Quem plus illa oculis suis amabat.
Nam mellitus erat, suamq; norat
Ipsam tam bene, quàm puella matrem,
Nec sese à gremio illius mouebat;
Sed circumsiliens modo huc, modo illuc,

*Ad ſolam dominam uſque * pipilabat.*
Qui nunc it per iter tenebricoſum
Illuc, unde negant redire quenquam.
At uobis male ſit malæ tenebræ
Orci, quæ omnia bella deuoratis;
Tam bellum mihi paſſerem abſtuliſtis.
O factum male, o malæ tenebræ,
Veſtra nunc opera meæ puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli.

Lugete] *Ad exemplum huius paſſeris, defleuit Ouidius pſittacum, Stella columbam, alij alia: Stella quidem tanta nonnullorum approbatione, ut Valerius Martialis non dubitauerit ipſum Catullo anteponere. ſed ego Martialem (dicam libere, quod ſentio) ualde bonum harum rerum æſtimatorem fuiſſe non puto.* Veneresq; Cupidinesq;.] *Et Veneres, & Cupidines multos fuiſſe docet M. Tullius ſecundo de natura deorum.* Et quantum eſt,] *& quicquid uſquam eſt. Sic infra,*

O quantum eſt hominum beatiorum,
Quid me lætius eſt, beatius'ue?

Plus oculis ſuis.] *Sic infra,*

Ni te plus oculis meis amarem,
Iucundiſſime Calue. & alibi,
Ambobus mihi quæ carior eſt oculis.

Oculorum ſenſus nobis omnium cariſſimus eſt, ut præclare diſputat Ariſtoteles libro primo de ſapientia. ideo oculorum in exprimenda ui amoris crebra fit mentio. Plautus quidem oculitus amare, pro eo quod eſt ſingu

lariter amare, et oculissumũ ostium, oculissumumq; hominem pro carissimo dixit. Mellitus:] Sic infra,

Mellitos oculos tuos Iuuenti, &

Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti.

Ita Græci quicquid suaue, & amabile est, μελίτηρον uocant. Pipilabat.] Hoc uerbi neque usquam, opinor, legitur: &, si legeretur, tamen analogia uideretur exigere, ut scriberemus pipillo, sicut, focillo, titillo, cantillo. Vidit hoc accuratus homo, & diligens, Auancius, sensitq; ea causa legendum, Pipulabat. Mihi neutrum ualde probatur: potiusq;, si coniecturæ locus sit, cum eruditissimo, acerrimiq; iudicij uiro, Paulo Manutio legendum censuerim, Pippiebat. At uobis male sit.] Particula, At, male precantibus conuenit. Virgilius,

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis. Tibul.

At te, qui puerum donis corrumpere es ausus,
Rideat assiduis uxor inulta dolis.

Noster uero,

At uobis mala multa di deæq;
Dent, opprobria Romuli Remiq;.

O factum male.] Ita dicebant, ubi quid infeliciter euenerat: contraq; in rebus lætis, O factum bene. Vtriusque exempla apud Plautum & Terentium crebra sunt. Itemq;, ubi aliquid nunciatur, quod nolumus, Male narras: at in prosperis nuncijs, Bene narras, dicere assueuimus. O malę tenebrę, Vestra,] in alijs, O miselle passer, Tua. sed illam ueriorem puto. Turgiduli.] Inflantur enim oculi lacrumando. Tibullus,

Et tua iam fletu lumina fessa tument.

FASELI LAVS ET DEDICATIO.

Faselus ille, quem uidetis hospites,
Ait fuisse nauium celerrimus;
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequisse præterire, siue palmulis
Opus foret uolare, siue linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare littus, insulas'ue Cycladas,
Rhodum'ue nobilem, horridam'ue Thraciam,
Propontida, trucem'ue Ponticum sinum;
Vbi iste, post faselus, antea fuit
Comata silua. nam Cytorio in iugo
Loquente sæpe sibilum edidit coma.
Amastri Pontica, & Cytore buxifer
Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima,
Ait faselus: ultima ex origine
Tuo stetisse dicit in cacumine,
Tuo imbuisse palmulas in æquore,
Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse, læua, siue dextera
Vocaret aura, siue utrunque Iupiter
Simul secundus incidisset in pedem.
Neque ulla uota littoralibus dijs
Sibi esse facta, cum ueniret à mare
Nouissimo hunc ad usque limpidum lacum.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Senet quiete, seq́; dedicat tibi
Gemelle Castor, & gemelle Castoris.

Faselus.] Commendat faselum, quo diu usus fuerat, eumq́; Castoris ac Pollucis numini consecrat. Est autem carmen è meris Iambis, ut admirari liceat tantum leporem in tanta numerorum necessitate. Talia nonnulla sunt et in Priapeiis, quorũ, uereor, ne magna pars ex hoc ipso fonte fluxerit. Habet enim Catullus γνήσιον quiddam, quo se, etiam sine titulo, prodit. Detorsit hoc totum epigramma in Sabinum quendam incertus aliquis auctor, non sane inuenuste: hoc modo,

Sabinus ille, quem uidetis hospites,
Ait fuisse mulio celerrimus;
Nec ullius uolantis impetum cisi
Nequisse præterire, siue Mantuam
Opus foret uolare, siue Brixiam:

Parcam cetera adscribere: sunt enim in promptu. Faselus,] Campanum nauigium est, ait Nonius. Plura nihil necesse: Baifii enim scrinia, ut ille ait, compilare hoc loco nolumus. Faselus ille.] Dicitur & fœmineo genere. Ouidius, = uentis discordibus acta faselus. Celerrimus.] Græca constructio, qualis in illo Virgilii, = sensit medios delapsus in hostes. & in illo Horatii = patiens uocari Cæsaris ultor. Aristoph. = μανθάνεις, ὅς φησιν εἶναι; Notauit hoc & Thomas Linacer. Trabis,] nauis. Hypallage. Virgilius, = Vastũq́; caua trabe currimus æquor. Horatius, = ut trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta secet mare. Siue palmulis.] Ita pene commendat nauim quandam suam Ouidius,

Siue opus est uelis, minimam bene currit ad auram:
Siue opus est remo, remige carpit iter;

Nec comites uolucri contenta est uincere cursu:
Occupat egressas quamlibet ante rates.

Palmulis,] *remis. Virgilius, Littus ama, & læuas stringat, sine, palmula cautes.* Minacis Adriatici.] *Horat. = improbo Iracundior Adria.* Negat negare,] *affirmare ac testificari ait. Duæ igitur negationes affirmant, ut & supra,* Neque nequisse. *At olim, ut apud Græcos, magis etiam negabant. Lucillius libro Satyrarum* XVII.

Cetera contemnit, & in usura omnia ponit
Non magna, proprium uero nil neminem habere.

id est, neminem quicquam, aut nihil quenquam habere proprium. Varro Bimargo, Qui non modo ignorasse me clamat, sed omnino omneis heroas negat nescisse. Id. lib. II. *de uita pop. Roma. Qua abstinentia uiri mulieresq; Romanæ fuerint, quòd a rege munera eorum nemo noluerit accipere. Id est, negat scisse, &, nemo uoluerit.* Rhodum'ue nobilem,] *siue ob colossum, siue ob mercaturas.* Horridam'ue Thraciam,] *& à frigore, & ab incolarum immanitate.* Trucem'ue Ponticum sinum.] *Eum intelligit, qui olim Axenus, postea Euxinus uocatus est. In illo autem,* Propontida, *ultimam syllabam, propter principes dictionis, quæ subsequitur, literas, Græco more produxit: frustráq; se torquent, qui uersus causa,* Propontidem *legere se aiunt. Sic paulo infra, Et inde tot per impotentia freta, milleq; alijs locis.* Nam Cytorio in iugo.] *Significat contextum esse ex arboribus è monte Cytoro cæsis.* Loquente sæpe sibilum edidit coma.] *Aiunt uitiosum*

esse, semel susceptam metaphoram non perducere ad extremum, neque in ea insistere, sed ab una ad aliam transilire. Hic uero talium præceptionum securus, tres hoc uersu metaphoras permiscuit. nam & comam dixit pro frondibus, & comam loquentem; & postremo sibilum à serpentibus mutuatus est. Simili libertate supra in carmine ad passerem, cum ardorem pro dolore dixisset, quod ab igne sumptum est, addidit epitheton, Grauis, *ductum non ab igne, sed ab ijs corporibus, in quibus est pondus. Cumq; ignem restinguere, et quæ grauia sunt, leuare dicamus, ipse aliunde accersijt uerbum,* Acquiescat. *Et paulo ante in hoc ipso carmine idem permisit sibi:* Neque ullius natantis impetum trabis Nequisse præterire, siue palmulis Opus foret uolare, siue linteo. *Natare enim aquatilium est, ire terrestrium, uolare alitum.* Sibilum,] *id quod Theocritus uocat* ψιθύρισμα. Cytore buxifer.] *Virgilius, Seu iuuat undantẽ buxo spectare Cytorum.* Vltima ex origine,] *id est, à prima origine: Sic enim Virg. = prima repetens ab origine pandam. Et Ouidius, = primaq; ab origine mundi. Sic Terentius extremam amoris lineam uocauit, quæ prima etiam dicitur. idq;, quoniam, ut philosophi docent, idem quodam modo est primum & ultimũ. Cicero, pueritiæ memoriam recordari ultimam. Virgilius, = isq; parentem*

Te Saturne refert: tu sanguinis ultimus auctor.

Imbuisse.] *Imbuere proprie est tingere, aspergere. Virgilius, = illius aram*

Sæpe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.

Idem, = *sanguis nouus imbuit arma.*

Inde transfertur ad alia. Horatius, *Literulis Græcis imbutus, idoneus arti Cuilibet.* Varro Agathone, *Virgo de conuiuio abdicatur ideo, quòd maiores nostri uirginis acerbæ aures Veneris uocabulis imbui noluerunt.* M. Tullius in Hortensio, *Vti qui purpuram uolunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: sic literis, talibusq; doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, ac præparari decet.* In quo exemplo notandum est etiam uerbum, sufficere, aliter positum, quàm uulgo solet. Aequore.] *Aequor maris:* Virgilius, = *longum maris æquor arandum est.* Aequor terræ: Cicero, *Babylonij in camporum patentium æquoribus habitantes.* Et, quod, haud scio, an quisquam adhuc annotauerit, æquor cœli. Accius Atreo,

Sed quid tonitru turbida toruo
Concussa repente æquora cœli
Sensimu' sonere?

Impotentia,] *æstuosa.* Læua, siue dextera.] *Omisit alterum, siue: usitatius enim erat, siue læua, siue dextera.* Sic Horatius, *Cantamus, uacui, siue quid urimur.* Idem, *Quo non arbiter Adriæ*
Maior, tollere, seu ponere uult freta.

Idem, = *& Sthenelus sciens Pugnæ, siue opus est imperitare equis, Non auriga piger.* Iupiter,] *uentus.* Docet enim Aristoteles nihil aliud esse uentum, quàm agitatũ aera, aut quendam aeris ueluti fluxum. Aerem porro ipsum antiqui uocabant Iouem. Horatius, = *manet sub Ioue frigido Venator.* Idem, Quod

latus mundi, nebulæ malusq́; Iupiter urget. Ennius,

Aspice hoc sublime candens, quē uocant omnes Iouem.

Idem, *Isthic est is Iupiter, quem dico, quē Græci uocant*
Aerem, qui uentus est, & nubes, imber postea,
Atque ex imbre frigus uentus, post fit aer denuo.

Pedem,] *uelum. Synecdoche. Facere pedem etiam dicitur pro, uela facere.* Virgilius,

Vna omnes fecere pedem, pariterq́; sinistros,
Nunc dextros soluere sinus.

Plautus Menæchmis remiges ipsos uidetur uocasse nauales pedes. Asseruatote hoc sultis nauales pedes. Littoralibus diis,] *nempe ijs, quos ait Virgilius, Glauco, & Panopææ, & Inoo Melicertæ.* Nouissimo.] *Hoc uerbum refugisse Ciceronem annotat Gellius. Falso: eo enim & in libris de oratore, & in oratione pro Q. Roscio comœdo usus est. & in epistola ad Octauianum.* Lacum,] *Benacum.* Senet.] *Antiquum uerbū. Pacuuius Peribœa, = corpusq́; meum tali Mœrore, errore, macore senet.*

Actius, Iamiam stupido Thessala somno
Pectora languentq́;, senentq́;.

Eleganter autem quod proprium est animaliū, ad rem inanimam transtulit. Gemelle Castor, & gemelle Castoris:] *Hi enim dij sunt nauigantibus maxime propitij. Horatius,*

Clarum Tyndaridæ sidus ab intimis
Quassas eripiunt æquoribus rates.

Vide Theocritum Dioscuris.

AD LESBIAM.

Iuamus mea Lesbia, atque amemus,
Rumoresq; senum seueriorum
Omneis unius æstimemus assis.
Soles occidere, & redire possunt:
Nobis, cum semel occidit breuis lux,
Nox est perpetua una dormienda.
Da mi basia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum:
Dein usque altera mille, deinde centum,
Dein cum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne sciamus,
Aut ne quis malus inuidere possit,
Cum tantum sciat esse basiorum.

Viuamus.] *Admonitu mortis, puellam ad fruendas secum uoluptates cohortatur. Est autem hoc argumentum poetis perfamiliare. Virgilius,*

Pone merum & talos: pereat, qui crastina curat.
Mors aurem uellens, uiuite, ait, uenio.

Tibullus,

Interea, dum fata sinunt, iungamus amores:
Iam ueniet tenebris mors adoperta caput.

Propertius,

Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore.
Nox tibi longa uenit, nec reditura dies.

Martialis,

Viuamus: mortem fallere nemo potest. Idem,
Frange toros, pete uina, rosas cape, tingere nardo:
Ipse iubet mortis te meminisse deus.

Actius

Actius Sincerus.

Ah genus imprudens hominum, quid gaudia differs?
Falle diem: medijs mors uenit atra iocis.

Horatius autem ea in re pene immodicus est. Sed & scite admodum Bacchis Plautina hoc ipso argumento ad senem utitur,

Non tibi uenit in mentem, amabo, si dum uiuas, tibi benefacias, Iam pol id quidem esse haud perlonginquum? neque si hoc hodie amiseris, Post mortem id euenturum esse unquam? Porro hunc sermonem inter pocula usitatū fuisse, indicat Lucretius his uersibus,

Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenentq;
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, breuis est hic fructus homullis.
Iam fuerit: neque post unquam reuocare licebit.

Viuamus.] *Viuere sæpe dicunt poetæ pro eo quod est genialiter uiuere; & uitam eam demum uocant, quæ uoluptaria est. Martialis,*

Non est, crede mihi, sapientis dicere, uiuam:
Sera nimis uita est crastina: uiue hodie.

Idem,

Non impudenter uita, quod reliquum est, petit,
Cum fama, quod satis est, habet.

Cæcilius Hymnide,

Sex menses mihi sati' sunt uitæ: septimū Orco spondeo.

Lucillius,

Viuite lurcones, comedones, uiuite uentres.

Varro περὶ φιλογενείας,

Properate uiuere puerae, quas sinit ætatula ludere, esse, amare, & Veneris tenere bigas. Soles occidere.]

Argumentum à dissimili. Non ut Soli, ita & homini fas est, ubi semel occidit, in uitam redire. Lucretius,

= nec quisquam expergitus extat,
Frigida quem semel est uitai pausa secuta.

Lux,] uita. Virgilius, = quæ lucis miseris tam dira cupido? Hinc carentes luce, & cassos lumine pro mortuis poetæ dicunt: & lumina, aut lucem relinquere, mori. Virgilius,

Quo magis inceptum peragat, lucemq; relinquat.

Ennius,

Postquam lumina sis oculis bonus Ancu' reliquit.

quem uersum pene totũ usurpauit Lucretius inquiens,

Lumina sic etiam solis bonus Ancu' reliquit.

Nouius, = ubi bipedes uolucres lino linquant lumina.

Nox.] mortem indicat, quam & Græci poetæ νυκτὰ interdum uocant, & χάλκεον ὕπνον. Est enim, ut docent Homerus, & Virgilius, = consanguineus Lethi Sopor. Sed & Orpheus ad Somnum,

Αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε.

Virgilius, Olli dura quies oculos & ferreus urget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.

Lucretius, = unus Homerus,
Sceptra potitus, eadem aliis sopitu' quiete est.

Horatius, Ergo Quintilium perpetuus sopor,
Vrget? Propertius,
Nox tibi longa uenit, nec reditura dies.

Quæ omnia loquendi genera fluxere à falsa illa opinione, qua imbuti erant multorum animi, eadem nos in causa mortuos fore, qua dormientes sumus. Lucretius,

Tu quidem ut es lecto sopitus, sic eris, æui

Quod superest, cunctis priuatū doloribus ægris.

Anaxagoras dicebat duarum rerum cogitatione posse nos intelligere, quales post mortem futuri essemus: somni, & eius temporis, quod nostrum cuiusque ortum antecessit. In diuinis quoque literis (sed longe alia de causa) mors sæpe somni ac quietis nomine afficitur. Vnde & à nostræ religionis hominibus sepulcreta Græco uocabulo, quòd à dormiendo inflexum est, κοιμητήρια nominantur. Ne sciamus, Aut ne quis malus] *Putabatur enim fascinatio eis rebus nocere non posse, quarum uel nomen, uel numerus ignoraretur. Nostrates quidem rustici poma in nouellis arboribus crescentia numerare hodieq; religioni habent.*

AD FLAVIVM.

Flaui delicias tuas Catullo,
Ni sint illepidæ, atque inelegantes,
Velles dicere, nec tacere posses.
Verum nescio quid febriculosi
Scorti diligis, hoc pudet fateri.
Nam te non uiduas iacere noctes
Nequicquam tacitum cubile clamat,
Sertis, ac Syrio fragrans oliuo,
Puluinusq; peræque & hic, & illic
Attritus, tremuliq; quassa lecti
Argutatio, inambulatioq;.
** Nam ni præualet ista, nil taceres*
** Cur non tam latera exfututa pandas,*
Ni tu quid facias ineptiarum?
Quare quicquid habes boni, maliq;,

Dic nobis. uolo te, ac tuos amores
Ad cœlum lepido uocare uersu.

Flaui.] *Ex eo quòd Flauius amores suos detegere nolebat, colligit eum laborare in uili aliqua morbosáq; meretrice: tamenq; ad id, quicquid est, libere detegendum inuitat.* Non uiduas,] *non expertes Venereorum lusuum. Ouidius,*
Cur ego tot uiduas exegi frigida noctes?
Veteres sæpe nuptialibus uocabulis ad omne libidinis genus abutebantur. Martialis,
Nolito fronti credere: nupsit heri. Idem, = ne Talassionē
Indicas manibus libidinosis.
Et fias sine fœmina maritus. Plautus, = hæc quidem æcastor quotidie uiro Nubit, nupsitq; hodie, nubet mox noctu: nunquam ego hanc Viduam cubare siui: nam si hæc non nubat, lugubre Fame familia pereat. Demosthenes quoque Aeschinis matrem meretricem fuisse indicans, dicit eam solitam χρῆσθαι τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις. Nequicquam tacitum cubile clamat.] ὀξύμωρον, *quale illud Ciceronis in Verrem, si tacent, satis clamant. & in Catilinam, cum tacent, clamant. Frustra, inquit, cubile tuum tacitum est, utpote inanimum. Ipsum enim, quamuis tacitum, clamat, id est, multis indicijs patefacit, te non pernoctare solum. Quæ autem ea indicia sint, statim aperit.* Sertis ac Syrio fragrans oliuo.] *Nam in hac quoque palæstra luctaturi, prius odorato aliquo oleo corpora perungere solebant, ut hac ratione & libidinis excitaretur ardor, & teter ille sudantium*

membrorum halitus depelleretur. Horatius,

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus,
Grato Pyrrha sub antro? Syrio.] *E' Syria præcipui odores afferebantur.* infra,

Fragrantem Assyrio uenit odore domum. Tibullus,

Non soror Assyrios cineri quæ dedat odores.

Argutatio,] *Creber ille succussi & identidem uelut ingemiscentis lectuli sonus. Nam argutare est tenui quodam sono aurem ferire.* Propertius,

Illa mihi totis argutat noctibus ignes.

Et ab eiusmodi sono argutam ilicem uocauit Maro, id est, ἡδὺ, καὶ λεπτόν τι ψιθυρίζουσαν. Nam, ni præualet ista.] *Locum hunc integrum non esse constat. Et uideo fuisse, qui ex ingenio emendare conati sint: quos, quia neque quicquam adferunt magnopere probandũ, & ualde ab usitata scriptura recedunt, non sequor. Quid, si quis ex tribus uersiculis faciat duos, hoc modo,*

Nam cur tam latera exfututa pandas,
Ni tu quid facias ineptiarum?

Exhausti enim nimia Venere, crebrò, ut Plautino uerbo utar, pandiculari solent. In hoc autem libro tam multa impressa sunt alienæ audaciæ uestigia, ut uersus unus facile additus esse possit. Quod tamen, ut in re dubia, propositum à me, non etiam affirmatum uelim. Latera.] *Ea enim pars immoderato coitu insigniter læditur. Vnde est illud in Priapeijs,*

Defecit latus, & periculosam
Cum tussi miser expuo saliuam. & alibi: usque dum

mihi Venus iocosa molle ruperit latus. Martialis,
Tu tenebris gaudes: me ludere teste lucerna,
Et iuuat admissa rumpere luce latus. Iuuenalis,
= *nec queritur, quòd*
Et lateri parcas, nec, quantum iussit, anheles. Ad coelum uocare.] *Antiqua locutio. Cicero in ijs legibus, quas ipse sciscit II. de legibus, Et ollos quos endo coelo merita uocauerint. Ita enim & in quibusdam libris legitur, & ego legendum puto.*

AD LESBIAM.

Quaeris, quot mihi basiationes
q *Tuae Lesbia sint satis, superque?*
Quàm magnus numerus Libyssae arenae
Laserpitiferis iacet Cyrenis,
Oraclum Iouis inter aestuosi,
Et Batti ueteris sacrum sepulcrum:
Aut quàm sidera multa, cum tacet nox,
Furtiuos hominum uident amores,
Tam te basia multa basiare,
Vesano satis & super Catullo est:
Quae nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua.

Quaeris.] *Infinitatem quandam basiorum à Lesbia petit.* Basiationes.] *Sic infra osculationem dixit. Talia sunt apud Plautum, amatio, tactio: apud Ciceronem debitio, aliaq; id genus.* Libyssae.] *Talia sunt illa Virgilij = uel qualis equos Threissa fatigat Harpalice.* &,

Inter quos Phœnissa recens à uulnere Dido.
Idem etiam à nomine Libs, inflexit Libystida.
Horridus in iaculis, & pelle Libystidis ursæ.

Laserpitiferis.] *Cyrenaicus ager herba Laserpitio abundat. Vide Plinium lib. XIX.* Iouis æstuosi,] *Ammonis, cuius templum æstuosis admodum arenosisq; extructum est locis. Vide Lucanum libro nono, Q. Curtium lib. IIII, Herodotum lib. II.* Et Batti,] *qui Cyrenen condidit.* Cum tacet nox,] *unde & conticinium dicitur.* Furtiuos,] *occultos. Furtum uocabant, quicquid occulte fieret. Tibullus, = Veneris per dulcia furta. Virgilius, = neque ego hanc abscondere furto speraui, ne finge, fugam. Idem, = hic furto feruidus instat: cum de cæde, & strage nocturna loquatur.* Vident.] *Nam & cœli oculos pro sideribus dicimus: unde est mellitissimum illud Platonis poema, quo, cum puerum suum, cui nomen erat Stella, de nocte in cœlum suspicientem uideret, ipse cœlum fieri optat, ut pluribus eum oculis obtueri queat. Versus quoque propter singularem ipsorum mollitiem adscribam.*

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς Ἀστὴρ ἐμὸς. εἴθε γενοίμην
Οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.

id est,

Stella meus, stellas dum suspicis, ipse utinam sim
Cœlum, oculis ut te pluribus aspiciam.

Eleganter quoque Papinius, cum Achilles, puellæ in modum ornatus, noctu in agris Deidamiæ pudicitiam eriperet, ita iucundum ait fuisse hoc spectaculum sideribus, ut etiam riserint. = risit chorus omnis ab alto

Astrorum, & teneræ rubuerunt cornua lunæ.

Curiosi.] Verbum hoc fere semper in reprehensione ponebant. Cicero, nam ut Terentianus Chremes non inhumanus, qui nouum uicinum non uult

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:

sic isti curiosi, quos offendit noster minime nobis iniucundus labor. Plautus Sticho,

Nam curiosus nemo est, quin sit maleuolus.

Nec mala.] De hoc aliquid supra tetigimus. Malam autem linguam eodem sensu dixit & Virgilius,

= baccare frontem

Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro. & hic noster supra, Aut ne quis malus inuidere possit.

AD SE IPSVM.

Miser Catulle desinas ineptire,
Et quod uides perisse, perditum ducas.
Fulsere quondam candidi tibi soles,
Cum uentitabas, quò puella ducebat
Amata nobis, quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa cum iocosa fiebant,
Quæ tu uolebas, nec puella nolebat,
Fulsere uere candidi tibi soles.
Nunc iam illa non uult; tu quoque haud potes. quare
Nec, quæ fugit, sectare; nec miser uiue;
Sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale puella: iam Catullus obdurat:
Nec te requiret, nec rogabit inuitam.
At tu dolebis, cum rogaberis nulli.
Scelesta té ne? quæ tibi manet uita?

Quis nunc te adibit? cui uideberis bella?
Quem nunc amabis? cuius eſſe diceris?
Quem baſiabis? cui labella mordebis?
At tu Catulle deſtinatus obdura.

Miſer Catulle.] *A Lesbia ſperni ſe uidens, ſe ipſum ad eam uiciſſim ſpernendam cohortatur.* Sce= leſta, tene? quæ tibi manet uita?] *Habui puer librum ueterem, in quo memini uerſum hunc ita ſcri= ptum eſſe,* Sceleſta, quæ nunc, quæ tibi manet uita? *Neque tamen illam alteram ſcripturam im= probandam puto.* Cui labella mordebis?] *In Venereis delicijs, illud quoque numeratur, labella, in= ter baſiandum, teneris morſiunculis leniter ſtringere.*

Plautus, Pſeudolo,

Iocu', ludus, ſermo ſuauis, ſauiatio,
Compreſſiones arctæ amantum compares,
Teneris labellis molles morſiunculæ,
Papillarum horridularum oppreſſiunculæ. *Horatius,*
= ſiue puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.

AD VERANNIVM.

VEranni, omnibus è meis amicis
Antiſtes mihi millibus trecentis,
Veniſtí ne domum ad tuos penates?
Fratreſq́; unanimos, tuamq́; matrem?
Veniſti? ò mihi nuncij beati.
Viſam te incolumem, audiamq́; Iberum
Narrantem loca, facta, nationes,

Vt mos est tuus, applicansq; collum
Iucundum os, oculosq; suauiabor.
O quantum est hominum beatiorum,
Quid me lætius est, beatius'ue?

Veranni.] *De Verannij ex Hispania reditu, et sibi, & ipsi gratulatur.* Antistes,] *qui alios omnes antecedis. Videtur ductum à militia, ut sit quasi* προστάτης, *aut* πρωτοστάτης. Millibus trecentis,] *longissimo interuallo. Et uenuste: quasi de itinere aliquo sermo esset. Trecenta autem dicebant pro quamlibet multis. Sic infra,*
Quare aut hendecasyllabos trecentos Expecta. &,
Quos simul complexa tenet trecentos.
Applicansq; collum,] *id est, collum ad te molliter plicans & inflectens. Hunc gestum ita expressit Horatius, Cum fragrantia detorquet ad oscula Ceruicem.* Suauiabor.] *Mos antiquus fuit, qui hodieq; in Italia uiget, abeuntes ac redeuntes amicos exosculari. Oculos autem præcipue petebant osculo, quòd ij sunt, ut ait Cicero, quasi fenestræ quædam animi: eosq; (ait Plinius) cum osculamur, animum ipsum uidemur attingere. Horatius,*
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oscula,
Quàm dulci Lamiæ. Cicero Tironi, Ego ad III. cal. istihic ero, tuosq; oculos, etiam si te ueniens in medio foro uidero, dissuauiabor.

DE VARI SCORTO.

Varus me meus ad ſuos amores
Viſum duxerat è foro ocioſum,
Scortillum, ut mihi tum repente uiſum eſt,
Non ſane illepidum, nec inuenuſtum.
Huc ut uenimus, incidere nobis
Sermones uarij, in quibus, quid eſſet
Iam Bithynia, quomodo ſe haberet,
Et quanto mihi profuiſſet ære.
Reſpondi, id quod erat, nihil, neque ipſi,
Nec prætoribus eſſe, nec cohorti,
Cur quiſquam caput unctius referret;
Præſertim quibus eſſet irrumator
Prætor, nec faceret pili cohortem.
At certe tamen, inquiunt, quod illic
Natum dicitur, ære comparaſti
Ad lecticam homines. ego, ut puellæ
Vnum me facerem beatiorum,
Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
Vt, prouincia quòd mala incidiſſet,
Non poſſem octo homines parare rectos.
At mi nullus erat neque hic, neque illic
Fractum qui ueteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.
Hic illa, ut decuit cinædiorem,
Quæſo, inquit, mihi mi Catulle paulum
Iſtos commodita; uolo ad Serapin
Ferri mane. Mane, inquio puellæ:
Iſtud, quod modo dixeram me habere,

Fugit me ratio. meus ſodalis
Cinna eſt Caius; is ſibi parauit.
Verum utrum illius, an mei, quid ad me?
Vtor tam bene, quàm mihi pararim.
Sed tu inſulſa, male, & moleſta uiuis,
Per quam non licet eſſe negligentem.

Varus.] *Quintilium Varum Cremonenſem dicit, hominem belli, paciꝗ; artibus clariſſimum, qui poſtea in Germania cum tribus legionibus cæſus eſt.* Vt mihi tum repente uiſum eſt,] *quantum ego ex primo illo aſpectu iudicare potui.* Bithynia,] *ex qua ego haud ita pridem redieram, cum prætore Memmio illuc profectus.* Nec prætoribus.] *Puto locum hunc non uacare mendo: neque enim plures prætores in unam prouinciam mittebantur. Forte legendum ſit, quæſtoribus.* Cur quiſquam caput unctius referret,] *cur quiſquam, propter lucrum in prouincia factum, quicquam adijceret ad ſolitum uictus cultusꝗ; ſplendorem. Olim elegantiores homines odoratis unguentis caput perfundere ſolebant. Horatius,*
= coronatus nitenteis Malobathro Syrio capillos.
Martialis, Si ſapis, Aſsyrio ſemper tibi crinis amomo Splendeat. Plautus Caſina,
= unde hic, amabo, unguenta olent? St. oh peri.
Manufeſto miſer teneor. ceſſo caput pallio obtergere?
Prætor,] *C. Memmius Gemellus.* Quod illic Natum dicitur ære,] *pecunia, quam in prouincia quæſiiſſe diceris. Eadem autem figura dixit, æs natum, qua, parere pecuniam, aut parere diuitias dicimus.*

Homines,] *id est, seruos. Ita enim nonnunquam eos peculiariter nominabant: quodq́; nos uulgari lingua utentes, huius aut illius hominem dicimus, cum seruum, aut certe famulum indicamus, id latine quoque probe admodum dicitur. Cicero, Hominem P. Quintij deprehendis in publico: conaris abducere: non patitur Alphenus.* Beatiorum,] *diuitiorum. Beatos enim uocabant, qui abundarent opibus. Plau. Pœnulo,*

Aurum in fortuna inuenitur: natura ingenium bonū.
Bonam ego, quàm beatam me esse nimio dici mauolo.

sic quoque Græci nonnunquam homines copiosos, εὐδαίμονας uocant. Euripides,

Πλοῦτον δ' ἀπορρυέντος ἀσθενεῖς γάμοι.
Τὴν μὲν γὰρ εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοί,
Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖς εὐδαίμοσι.

Non possem,] *ex pecunia, quam in prouincia collegissem.* Parare,] *emere. Cic. ad Att. Cogito trans Tiberim hortos aliquot parare. Atque inde intelligendum est illud Terentij, non satis à quoquam adhuc, quod sciam, animaduersum,* Vah? quenquam ne hominem posse in animo instituere, aut
Parare, quod sit carius, quàm ipse est sibi?

In adoptione enim, de qua ibi sermo est, genus quoddam emptionis intercedebat. Inde & reparare, quod est, nummis ex uenditione conflatis aliquid aliud emere. Horatius, Vina Syra reparata merce.
quomodo hoc uerbum sæpe à Iurisconsis. accipi, primus docuit Fr. Duarenus lib. I. anniuersariarum. Cinædiorem,] *molliorem, et improbiorem.* Serapin.] *Hic Aegyptius deus etiam Romæ templum habebat.*

In quibusdam est, Ad Serapis, quod non displicet: ita enim dicebant, ad Cereris, ad Dianæ, & similia; cum subintelligerent, templum. Mane. Mane.] Prius aduerbium est: posterius uerbum. Est autem admodum iucunda παρήχησις. Istud, quod modo dixeram,] id est, quantum attinet ad istud, quod modo dixeram. Fugit me ratio.] Hæc locutio est eius, qui aliud dixit, aliud dicere uoluit. Plautus Amphitruone,

Mer. Amphitruonis te esse aiebas Sosiam. Sos. peccaueraˉ.
Nam Amphitruonis socium næ me uolui esse dicere.
Mer. Sciba equidem nullu esse nobis, nisi me, seruo Sosia.
Fugit te ratio. Sos. utinam isthuc pugni fecissent tui.

Cinna.] Is est qui Smyrnam, de qua infra agetur, nouem annis elaborauit. Eundemq; puto esse cuius epigrammata citantur à Nonio, quæ quidam apud Gellium, ut illepida, calumniatur. Quàm mihi pararim.] quàm si ipse mea eos pecunia emerim.

AD FVRIVM, ET AVRELIVM.

F Vri, & Aureli, comites Catulli,
Siue in extremos penetrarit Indos,
Littus ut longe resonante Eoa
Tunditur unda,
Siue in Hircanos, Arabasq; molleis,
Seu Sacas, sagittiferosq; Parthos,
Siue qua septemgeminus colorat
Aequora Nilus,
Siue trans altas gradietur Alpeis,
Cæsaris uisens monimenta magni,

Gallicum Rhenum, horribiles, & ulti=
mosq́; Britannos.
Omnia hæc, quæcunque feret uoluntas
Cœlitum, tentare ſimul parati,
Pauca nunciate meæ puellæ
Non bona dicta.
Cum ſuis uiuat, ualeatq́; mœchis,
Quos ſimul complexa tenet trecentos,
Nullum amans uere, ſed identidem omnium
Ilia rumpens;
Nec meum reſpectet, ut ante, amorem,
Qui illius culpa cecidit, uelut prati
Vltimus flos, prætereunte poſtquam
Tactus aratro eſt.

Furi, & Aureli.] *Per Furium & Aurelium, quaſi nuncium remittit Lesbiæ.* Comites Catulli.] *Significat ſe ab eis ualde amari. Eſt enim magni amoris indicium, uelle cum aliquo longum ac periculoſum iter, ipſius cauſa, ſuſcipere. Sic Horatius,*

Septimi Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra, &
Barbaras Syrteis, ubi Maura ſemper
Aeſtuat unda.

Cum horum tamen utroque graues poſtea inimicitias geſſit, eosq́; acerbiſſimis uerſibus inſectatus eſt, tum quòd ipſum ut mollem notaſſent: tum quòd puerum ipſi carum Aurelius quidem tentaſſet. Furius uero etiam conſtupraſſet. In extremos Indos,] *in extremas Indiæ oras. Sic & apud Horatium,*

Impiger extremos curris mercator ad Indos.

Littus ut longe.] *Ita est in libris Aldinis, melius, puto, quàm in alijs, Longe ubi littus: nam particula* Vt, *in epigrammate quoque ad Coloniam, eodem modo usus est.* Longe resonante,] πολυφλοίσβῳ. Sagittiferosq; Parthos.] *Annotandus est choreus in secunda sede Sapphici, ut & paulo post,*

Pauca nunciate meæ puellæ. & alibi,

Ocium Catulle tibi molestum est.

Id ex posterioribus solus, quod sciam, imitari ausus est, diuinus poeta, Michael Marullus. Sappho autem, quæ nomen huic generi uersuum dedit, sæpe admodum id fecerat. Septemgeminus,] *qui septem ostijs exit in mare. Virgilius,*

Et septemgemini turbant trepida ostia Nili.

Sic idem centumgeminum Briarea à centum manibus, & tergeminum canem, Cerberum dixit. Colorat,] *limo, cuius magnam copiam secum trahit.* Monumenta,] *trophæa.* Gallicum Rhenum.] *Epitheton addit, ad discrimen Rheni Bononiensis.* Horribiles,] *hospitibus feros, ut eos Horatius uocat. Vltimos autem, diuisos toto orbe, ut Virgilius loquitur. Infra quoque, ultimam Britanniam uocat.* Trecentos.] *hyperbole.* Velut prati Vltimus flos.] *Vltimos prati flores uocamus, qui sunt proxime uiam. Ii autem fere aut uiatorum pedibus, aut curruum prætereuntium rotis obteri solent Respicit autem Catullus ad uetus prouerbium, quo, cum aliquid plane perisse, indicare uolebant, dicebant, Tam perijsse quàm extremam fabam. Vide Festum.*

IN ASINIVM.

M Arrucine Asini manu sinistra
Non belle uteris in ioco, atque uino.
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc salsum esse putas? fugit te inepte.
Quamuis sordida res, & inuenusta est.
Non credis mihi? crede Pollioni
Fratri, qui tua furta uel talento
Mutari uelit: est enim leporum
Disertus puer, ac facetiarum.
Quare aut hendecasyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte;
Quod me non mouet æstimatione,
Verum est μνημόσυνον mei sodalis:
Nam sudaria setaba ex Iberis
Miserunt mihi muneri Fabullus,
Et Verannius. hæc amem, necesse est,
Vt Veranniolum meum, & Fabullum.

Marrucine Asini.] *Cum in ueteribus libris aperte legeretur* Marrucine Asini, *nescio, qua ratione moti eruditi quidã, illius loco substituerunt,* Inter cœnam Asini, *ut ex Palladij interpretatione cognoscitur, qui etiam hoc ipsum sibi ualde placere ait. Mihi quidem, ne quid dissimulem, non placet, tum alijs de causis, tum quia poeta ipse indicat furta hæc non tam inter cœnam fieri solita esse, quo tempore uix est, ut quisquam patiatur sibi linteum suum eripi, quàm peracta iam cœna, quum, sublatis epulis, iocari conuiuæ inter se, & maioribus poculis poscere consueuerant. Id enim tempus non*

obſcure innuit, cum ait, In ioco atque uino : *ut et infra,* Reddens mutua per iocum atque uinum. *Marrucinos quidem populos Italiæ eſſe cõſtat. Itaque nihil uideo, cur ueterem ſcripturam mutare oporteat. non enim ſi de hoc Aſinio, qui Marrucinus fuerit, nihil alibi proditum eſt, idcirco a ueterum librorum fide recedi par eſt.* Salſum,] *urbanum.* Fugit te,] *erras.* Quamuis ſordida,] *id eſt, admodum ſordida. Sic Plautus Menæchmis,*

Solet iocari ſæpe mecum illo modo:

Quamuis ridiculus eſt, ubi uxor non adeſt. id eſt, nihil eo magis ridiculum ne optari quidem poteſt. Quo autem uitio notatur hic Aſinius, eodem Martialis Hermogenem quendam notat, de quo ita ſcribit,

Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit unquam:
A cœna ſemper rettulit Hermogenes.

Mutari.] *id eſt, qui ait cupere ſe furta tua uel talento redimere. Mutare autem, pro eo quod eſt emere, aut uendere, antiqui ſæpe dicebant. Columella, Porcus lactens ære mutandus eſt. Idq; Græcorum exemplo, apud quos ſæpe hoc ipſo modo ponitur uerbum* ἀλλάττεσθαι. *Eo autem id fit, quia antiquiſſima ratio contrahendi, ut Ariſtoteles, & Iuriſconſulti docent, permutatio eſt. Quin ipſum permutationis nomen commune eſt omnibus, ut prudentes loquuntur, contractibus. Tantum enim ualet Latine permutatio quantum Ariſtoteli* συνάλλαγμα. *Ideoq; numeratur inter eos contractus, quibus proprium nomen inditum non eſt. Sed ijs de rebus à nobis & magis ſuo loco, & copioſius diſputatum eſt in commentarijs, quos in quintum Ethico=*

rum scripsimus. Disertus puer.] In alijs, Disertus pater. Mihi, & si non sum nescius, patrem leporum ac facetiarum Latine admodum dici, & nomen, disertus, cum generandi casu, ita rarum esse, ut forte uix usquam alibi legatur, tamen nescio quo modo prius illud uenustius uidetur. Sudaria setaba,] Ex lino setabo, quod optimum in Hispania crescit ad fluuium Tarraconem.

AD FABVLLVM.

Oenabis bene mi Fabulle apud me
c Paucis, si tibi dij fauent, diebus,
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cœnam, non sine candida puella,
Et uino, & sale, & omnibus cachinnis.
Hæc si, inquam, attuleris Fabulle noster,
Cœnabis bene. nam tui Catulli
Plenus sacculus est aranearum.
Sed contra accipies meros amores,
Seu quid suauius, elegantius'ue est:
Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres, Cupidinesq;,
Quod tu cum olfacies, deos rogabis,
Totum ut te faciant Fabulle nasum.

Cœnabis.] Fabullum ad cœnam inuitat, ea lege, ut Fabullus quidem cœnam secum afferat, ipse autem nihil suppeditet præter unguentum. Sciendum autem est ueteres floribus redimitos, unguentisq; delibutos cœnitasse, ubi se liberalius inuitare decreuerant: tum uoluptatis caussa, tum quòd crederent odoramen-

tis ebrietatem impediri. Nonnunquam etiam, ut est apud Festum, auiculas quasdam corollis suis alligabant, quarum & cantu assiduo, & crebris rostri unguiumq; puncturis efficeretur, ne ipsi inter potandum obdormiscerent. Horatius,

Cur non sub alta uel platano, uel hac
Pinu, iacentes sic temere, & rosa
Canos odorati capillos
Potamus uncti? Idem
Huc uina, & unguenta, & nimium breueis
Flores amœnæ ferre iube rosæ.

Ceterum huiusmodi conuiuatorem, qui unguentum modo præberet, alicubi irridet Martialis, hoc uersu,

Vnguentum, fateor, bonum dedisti
Conuiuis here, sed nihil scidisti.
Res salsa est bene olere & esurire.
Qui non cœnat, & ungitur, Fabulle,
Hic uero mihi mortuus uidetur.

Paucis diebus.] *intra paucos dies. Hoc modo etiam Propertius locutus est,*

Tu quoties aliquid conabere, uita, memento
Venturum paucis me tibi luciferis.

Sale,] *facetijs.* Plenus sacculus est aranearum,] *id est, pridem inanis est. Afranius apud Festum, Tam'ne arcula tua plena est aranearum? Plautus Aulularia = an ne quis ædes auferat?*

Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus,
Ita inanijs sunt oppletæ atque araneis.

Meros amores,] *ita lego, non, ut alij, meos amores: & de ipso unguento hoc dictum accipio.*

AD C. LICINIVM CALVVM.

*N*I te plus oculis meis amarem
Iucundissime Calue, munere isto
Odissem te odio Vatiniano.
Nam quid feci ego, quid'ue sum locutus,
Cur me tot male perderes poetis?
Isti dij mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi misit impiorum.
Quod si (ut suspicor) hoc nouum, ac repertum
Munus dat tibi Sylla literator,
Non est mi male, sed bene, ac beate,
Quòd non dispereunt tui labores.
Di magni horribilem, & sacrum libellum,
Quem tu scilicet ad tuum Catullum
Misti, continuo ut die periret,
Saturnalibus, optimo dierum.
Non, non hoc tibi salse sic abibit.
Nam si luxerit, ad librariorum
Curram scrinia, Cæsios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam uenena,
Ac te his supplicijs remunerabor.
Vos hinc interea ualete, abite
Illuc, unde malum pedem attulistis,
Secli incommoda, pessimi poetæ.

Ni te plus oculis.] *Non est, cur ambigatur, ad poetam Caluum, an ad oratorem scriptum fuerit hoc carmen. Idem enim C. Licinius Caluus C. Licinij Macri filius, & poeta, & orator clarus fuit: ex quo imperiti duos, unum poetam, & alterum oratorem*

faciunt. Odio Vatiniano.] *Macrob. lib. II. Lapidatus à populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut ædiles edicerent, ne quis in arenam, nisi pomum, misisse uellet. Forte ijs diebus Casellius Iuriscos. consultus à quodam, num nux pinea pomum esset, si in Vatinium missurus es, inquit, pomum est. Cicero Interrogatione in Vatinium. Odio enim tui, in quo etsi omnes propter tuum in me scelus superare debeo, tamen ab omnibus pene uincor, &c. Hinc intelligi potest, cur dicat poeta odium Vatinianum.* Munus;] *forte, quòd ipsum in causa aliqua defenderis.* Sylla.] *De Sylla grammatico nihil alibi legere memini: tantum reperio fuisse Cornelium quendam Epicadum, Syllæ libertum, qui, fieri potest, ut cum sibi de more patroni nomen assumpsisset, etiam ipso eiusdem cognomine à populo afficeretur.* Literator.] *Ita uocabant grammaticos, id est poetarum interpretes. Alij distinguebant ita, ut dicerent tantum interesse inter literatum, & literatorem, quantum inter grammaticum, & grammatistam. Vide Suetonium in libello de claris grammaticis.* Non est mi male, sed bene ac beate.] *Gaudeo enim, quòd labores tuos tam bellis muneribus pensari uideam. Ironia est.* Sacrum.] *Festus, Homo sacer is est, quem populus iudicauit ob maleficium: neque fas est eum immolari: sed qui occidit, parricidij non damnatur. Nam lege tribunicia prima cauetur, si quis eum, qui plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. ex quo quiuis homo malus atque improbus, sacer appellari solet. Afranius Fratribus,*

= o sacrum scurram, et malum. Turpilius Demetrio,
Etiam me irrides pessume, & sacerrume? Plau. Pœnulo
Vendiq́; has omneis, & nutricem, & uirgines,
Præsenti argento, homini (si modo læno est homo)
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.
Sic igitur dixit sacrum libellum, ut Virgilius sacram auri famem, &, = sacras depellere tædas. Saturnalibus, optimo dierum.] Nullum enim alium diem ueteres tanta hilaritate celebrabant. Is dies erat XIIII cal. Ian. Vide Macrobium. Non, non hoc tibi.] Iocose se Caluo par pro pari redditurum, & uicissim quasi struem quandam pessimorum poetarum ipsi missurum minatur. Non, non.] Eleganter geminata negatio. Sic Propertius,
Non, non humani sunt partus talia dona.
Interdum etiam aliquid interponebant. Cicero, lib. X. ad Atticum, Non sunt ab obsequio nostro, non: habent suas radices. Ita enim erudite hunc locum emendat Manutius, qui etiam in eo explicando multa similia exempla colligit. Salse,] derisor. Sic,] impune. Nam si luxerit,] id est, ubi primum dies apparere ceperit. Particula, Si, hoc loco non conditionem, sed tempus indicat. Sic Virgilius,
Heu quantum inter se bellum, si lumina uitæ
Attigerint, quantas acies, stragesq́; ciebunt. Idem,
Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radijsq́; retexerit orbem,
Prima citæ Teucris ponam certamina classis.
Lucere autem ualet, diem esse. Cicero ad Att. Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit com=

petitor. Idem pro Sexto Roscio, occisus est à cœna rediens. nondum lucebat, cum Ameriæ scitum est. Pro Cluentio, ante noctem mortuus, & postridie, antequam luceret, combustus est. Plautus Milite,

Priusquam lucet, assunt: rogitant, noctu an somnum ceperim.

Nonnunquam etiam dicebant, lucet hoc, aut lucescit hoc, cum uidelicet cœlum, aut inane illud spatium intelligerent. Plautus Amphitruone,

Eamus Amphitruo. lucescit hoc iam. Idem Curculione,

Quid tu, Venerin' peruigilare te uouisti Phædrome?
Nam hoc quidem æpol haud multo post luce lucebit.

Idem Milite, Vigila, expergiscere, inquam, lucet hoc, inquam. Terentius Heauton timorumeno,

Lucescit hoc iam: cesso pultare ostium
Vicini &c.

Hunc autem postremum locum ita interpungendum esse, primus me, ante hoc biennium, admonuit uir omni elegantis doctrinæ genere politissimus, Adrianus Turnebus, regius Luteciæ Græcarum literarum professor. Cæsios, Aquinos, Suffenum.] De Cæsio nihil memini legere. Aquinū quidem M. Tullius in Tusculanis nominat, ut poetam insigniter malum. De Suffeno inferius agetur.

AD AVRELIVM.

Commendo tibi me, ac meos amores
Aureli. ueniam peto pudentem,
Vt si quicquam animo tuo cupisti,
Quod castum expeteres, & integellum,
Conserues puerum mihi pudice:

Non dico à populo; nihil ueremur
Istos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re prætereunt sua occupati:
Verum à te metuo, tuoq; pene
Infesto pueris bonis, malisq;;
Quem tu, qua lubet, ut lubet, moueto
Quantum uis, ubi erit foris paratum.
Hunc unum excipio, ut puto, pudenter.
Quòd si te mala mens, furorq; uecors
In tantam impulerit sceleste culpam,
Vt nostrum insidijs caput lacessas,
Ah tum te miserum, maliq; fati,
Quem, attractis pedibus, patente porta,
Percurrent rhaphaniq;, mugilesq;.

Commendo.] *Hunc puerum postea Aurelius corrumpere conatus est; unde graues inter eum & Catullum inimicitiæ extiterunt.* Attractis pedibus,] *diductis, diuaricatis.* Patente porta,] τῷ πρωκτῷ. *Portam autem dicit, ut indicet pathicum fuisse Aurelium, &, ut Aristophanes loquitur,* εὐρύπρωκτον. *In Priapeijs,*

Iam primum stator hic libidinosus
Alternis & eundo, & exeundo,
Porta te faciet patentiorem.

Percurrent rhaphaniq; mugilesq;.] *Alludit ad supplicium, quo olim Athenienses afficiebant pauperes in adulterio deprehensos. Eis enim depilabant nates, deinde etiam rhaphanos prægrandes in podicem immittebant. Hanc pœnam uocabant* παρατιλμὸν, καὶ

ἐξαφανίδωσιν. Mugiles autem etiam interdum ad hanc rem adhiberi solitos, indicat Iuuenalis,

=quosdam mœchos & mugilis intrat.

Atque ita hunc locum recte ex interprete Aristophanis interpretatus est Parthenius.

AD AVRELIVM, ET FVRIVM.

Aedicabo ego uos, & irrumabo
P Aureli pathice, & cinæde Furi;
Qui me ex uersiculis meis putastis,
Quod sint molliculi, parum pudicum.
Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum; uersiculos nihil necesse est:
Qui tum denique habent salem, ac leporem,
Si sint molliculi, ac parum pudici;
Et, quod pruriat, incitare possint,
Non dico pueris, sed ijs pilosis,
Qui duros nequeunt mouere lumbos.
Vos, qui millia multa basiorum
Legistis, male me marem putastis.
Si cui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manusq; uestras
Non horrebitis admouere nobis,
Pædicabo ego uos, & irrumabo.

Pædicabo.] Furius & Aurelius de Catullo, tanquam effœminato, & impudico, ob mollitiem carminum, senserant. Id nunc eis irascitur, negatq; poetarum mores è scriptis spectari oportere. Eadem excusatione utitur Ouidius,

Crede mihi, distant mores à carmine nostri.
Vita uerecunda est, musa iocosa mihi. et Martialis,
Lasciua est nobis pagina, uita proba est.
& notum est illud in Petronium Arbitrum,
Lasciuus uersu, mente pudicus eras.

Male marem,] *mollem & effœminatum: mares enim uocabant fortes.* Horatius,
Et maribus Curijs, & decantata Camillis.

AD COLONIAM.

O Colonia, quem cupis ponte ludere longo,
En salire paratum habes; sed uereris inepta
Crura ponticuli, sub his totus irrediuiuus
Ne supinus eat, cauaq́; in palude recumbat.
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo uel Salisubsuli sacra suscipiuntor,
Munus hoc mihi maximi da Colonia risus.
Quendam municipem meum de tuo uolo ponte
Ire præcipitem in lutum, per caputq́;, pedesq́;;
Verum totius ut lacus putidæq́; paludis
Liuidissima, maximeq́; est profunda uorago:
Insulsissimus est homo, nec sapit pueri instar
Bimuli, tremula patris dormientis in ulna;
Cui cum sit uiridissimo nupta flore puella,
Vt puella, tenellulo delicatior hœdo,
Asseruanda nigerrimis diligentius uuis;
Ludere hanc sinit, ut lubet, nec pili facit uni;
Nec se subleuat ex sua parte, sed uelut alnus
In fossa * Ligeris iacet separata securi,
Tantundem omnia sentiens, quàm si nulla sit usquam.

Talis iſte meus ſtupor nil uidet, nihil audit,
Ipſe quis ſit, utrum ſit, an non ſit, id quoque neſcit.
Hunc ego uolo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote ſtolidum repente excitare ueternum,
Et ſupinum animum in graui derelinquere cœno,
Ferream ut ſoleam tenaci in uoragine mula.

O Colonia.] De genere ipſo carminis ad finem diſputabimus: ualde enim inepta ſunt, quæ hoc loco à ceteris adferuntur. Nunc quidem argumentum epigrammatis, quantum in nobis erit, coniectura comprehendere ſtudeamus. Coloniam (forte oppidum haud procul Verona, quod hodieq; nomen illud retinet) alloquitur: & , ut mihi uidetur, de duobus agit: quorum alterum ipſi Coloniæ ſubodioſum fuiſſe ſignificat, cum ait, Quem cupis &c. neque tamen ita infenſum, ut eum uellent ciues inſigniter lædere: idq; ex eo intelligitur, quòd uereri eos ait, ne ille, quiſquis erat, irrediuiuus in palude recumberet. atque eum quidem uidetur præſentem ſiſtere, quaſiq; obijcere, ut de ponte præceps agatur; cum ait, En ſalire paratum habes. Agi autem poſtea, non de eodem, ſed de alio quopiam, uel id ſatis argumento eſt, quòd, quaſi nouam quandam narrationem exorſus, ait, Quendam municipem meum &c. Abſurda enim plane fuerint hæc, ſi ad eum referantur, de quo paulo ante, & quaſi ipſi Coloniæ noto, dixerat, Quem cupis; & quaſi præſente, En ſalire paratum habes. Agit igitur de alio quodam, eoq; Veronenſi: quem cupere ſe ait, de ponte deturbari, idq;, magni muneris

loco, sibi à Colonia concedi petit: quod certe non faceret, si de eo ageret, quem ipsa suapte sponte Colonia, ut initio dictum est, deijcere cupiebat. Ludere] *Ita est in quibusdam libris: egóq; ita malo, quàm, ut in alijs,* Lædere. *Ludibrij enim potius, quàm atrocis contumeliæ causa, comparatum hoc fuisse, indicant illa, salire; et, sed uereris inepta; &, Munus hoc mihi maximi da Colonia risus.* Crura] *Sublicas dicit, siue columellas ligneas, quibus pons fulciebatur.* Ponticuli] *Quomodo ponticulum uocat, quem antea pontem longum dixerat? An quòd parum latus esset, an quòd infirmus?* Totus irrediuiuus,] *ita ut extrahi postea non queat.* Sic tibi.] *Eiusmodi obsecrationibus uti solemus, ubi aliquid petituri sumus.* Ex tua libidine,] *arbitratu tuo.* In quo uel Salisubsuli.] *ita latus, firmusq;, ut etiam possit Martis sacra peragentes salios sustinere. Salisubsulum uocat Martem Pacuuius,*

Pro imperio sic Salisubsulus nostro excubet.

Municipem meum,] *Veronensem.* Vt,] *qua parte.* Vt puella,] *delicatior tenello hædo: quantum tanta teneritas potest in puellam conuenire. Significat enim ita delicatam esse, ut tamen sit in ea roboris ad rem gerendam, quantum in puella est satis.* Nec se subleuat ex sua parte,] *Assentior ijs, qui hoc ad Venereos lusus referendum putant.* In fossa Ligeris.] *fossam uocare uidetur ipsum alueum fluminis. Ligeris autem, fluuius Galliæ. Alij legunt, In fossa Liguri, aut Liguris. Amplius igitur quærendum est.* Separata,] *excisa. Politianus le=*

gebat, expernata, aut, quod magis ſuſpicor, ſuppernata: ut eſſet metaphora ducta ab ijs, quibus, in morem pernarum ſuillarum, femina exciſa ſunt. Marullus autem, qui, quaſi dedita opera, omnes Politiani emendationes irridebat, hanc exagitauit hoc epigrammate,

Quid ſeparatam, inſane, ſuppernas, rogo,
Alnum Catulli nobilem?
Plebi ocioſæ ſcilicet riſum parans,
Oblitus, ut ſoles, pedis.

Non putauit igitur Marullus, in hoc uerſu, quarto loco Spondæum recipi poſſe: in quo falſus eſt, ut infra docebimus. Vſitatam tamen lectionem ſequendam puto. Si pote ſtolidum.] Recte emendauit Victorius hunc locum, cum antea legeretur, Si poteſt olidum: magnumq; putarent feciſſe ſe, qui cauſas exquirebant, cur Catullus olidum ueternum nominaſſet. Supinum animum,] ſtuporem illum, torporemq; animi.

Nunc, uti recepimus, de genere ipſo carminis diſſeremus. Eſt igitur genus quoddam hexametri, ex heroico effictum: ſed molle, eneruatumq;, deſcribendisq; rebus tantum ludicris, non etiam ſerijs & grauibus aptum. Priapeium Cenſorinus uocat: ponitq; hoc exemplum,

Hunc lucum tibi dedico, conſecroq; Priape.

& addit, tertium pedem pro dactylo creticum eſſe debere: alioqui enim hexametrum heroicum fore. Quod tamen non perpetuo uerum eſt. Diomedes uocat Angelicum, à Terpſichoro repertum, additq; exemplum,

Incidi patulum in specum, procumbente Priapo.
Terentianus autem Maurus, qui asperitatem grammaticarum præceptionum inusitata quadam numerorum suauitate condiuit, ita de hoc genere uersus disputat.

Hexametrum pedibus cernes constare receptis,
Qui tamen heroum factis indignus habetur.
Nanque tome media est uersu non apta seuero:
Fitq; soluta magis, quoties spondæus inest pes
Tertius & quartus. non hunc * incolumem ergo,
Sed de commatibus tradunt constare duobus.
Ipse enim sonus indicat esse hoc lusibus aptum.
Et ferme modus hic datur à plerisque Priapo,
Inter quos cecinit quoque carmen tale Catullus.
Hunc lucum tibi dedico, consecroq; Priape,
* Qua domus tua Lampsaci est, * quaq; Priape.
Nam te præcipue in suis urbibus colit ora
Hellespontia ceteris ostriosior oris.
Et similes plures sic conscripsisse Catullum
Scimus.

Hæc uerba optimi ac festiuissimi grammatici apposuimus, ut ex eis intelligeretur, quanta esset huius uersus cum heroico affinitas: tanta ea quidem, ut Virgilius quoque in hoc genus interdum incidat: non in Bucolicis modo,

Quod nunquam ueriti sumus, ut possessor agelli:

aut Georgicis,

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?

Sed in ea etiam, quæ una Græciæ fastum retundit, Aeneide,

Troas, relliquias Danaum, atque immittis Achilli.

Vt tamen uersus hic insigni aliqua nota ab heroico distingueretur; receptum est, ut primo quartoq; loco, pro spondæo choreus, iambus'ue; tertio, creticus pro dactylo poneretur. Quoniam autem Terentianus admonet, hortorum deo cecinisse Catullum huius generis uersús: extantq; inter Virgilianos lusus nonnulli, quos eruditi homines Catullo tribuunt, & nos quoque nunquam aliter credidimus: adscribemus eos, tum ut quasi postliminio ad auctorem redeant suum, tum ut cursim à nobis nonnulla in eis, quæ ceteros fugere, annotentur.

PRIAPVS.

Hunc ego iuuenes locum, uillulamq; palustrem
Tectam uimine iunceo, caricisq; maniplis,
Quercus arida rustica conformata securi
Nutriui: magis, & magis ut beata quotannis.
Huius nam domini colunt me, deumq; salutant,
Pauperis tuguri pater, filiusq; *
Alter assidua colens diligentia, ut herba
Dumosa, asperaq; à meo sit remota sacello;
Alter parua ferens manu semper munera larga.
Florido mihi ponitur picta uere corolla
Primitu, & tenera uirens spica mollis arista:
Luteæ uiolæ mihi, luteumq; papauer,
Pallentesq; cucurbitæ, & suaue olentia mala,
Vua pampinea rubens educata sub umbra.
Sanguine hanc etiam mihi (sed tacebitis) aram
Barbatus linit hirculus, cornipesq; capella.
Pro queis omnia honoribus hæc necesse Priapo

Præstare

Præstare, & domini hortulum, uineamq́; tueri.

Quare hinc o pueri malas abstinete rapinas.

Vicinus prope diues est; negligensq́; Priapus.

Inde sumite. semita hæc deinde uos feret ipsa.

Hunc ego] *Putabatur hic deus, quibus in agris statueretur, colereturq́;, eis fœcunditatem adferre. Hoc igitur se facere prædicat, additq́; caussam, nempe quòd ab agelli dominis diligenter ac religiose colatur. Ad postremum admonet pueros, ne quid ex eo agro furentur, cui sit & dominus pauper, & ipse diligens additus custos: indicatq́; eis agrum uicinum, unde commodius eripere aliquid possint; quòd & dominum diuitem habeat, & negligentem Priapum. Porro Priapum Orpheus deorum antiquissimum esse dicit: uideturq́; eundem cum Sole, ac Baccho facere. Dictus est autem* πρίηπος *uel quasi* βριήπυος, *id est, clamosus, propter clamores, qui in Bacchi sacris excitabantur, uel quasi* πεϑιέμενος τὸ σπέρμα, *ut annotat interpres Theocriti.* Magis & magis ut beata quotannis,] *ita ut assidue posterior annus prioris fertilitatem uinceret.* Primitu.] *Antiquum aduerbium, quale apud Plautum, simitu. Qui autem uocem hanc, ut insolentem, aspernati, eius loco substituerunt, Primitiæ, deprauarunt uersum.* Sanguine hanc, &c. aram.] *In alijs, Sanguinea arma, contra metri legem. Hunc autem locum ex ingenio emendauimus: neque sane dubitamus, quin omnes intelligentes homines nobis sint assensuri. Sic & Græci* αἱμάσσειν βωμοὺς *dicunt* ἀντὶ τοῦ ἱεροποιεῖν. Sed

tacebitis.] *Hoc inserit, quia legibus* XII, *sacra facere peregrinis dijs, nisi qui publice adsciti essent, non licebat.* Hæc necesse] *in alijs, hoc necesse: contra grammatices regulas.* *Addemus & aliud eiusdem argumenti: quod ipsum quoque Catulli esse, eruditis hominibus ita iudicantibus assentimur.*

PRIAPVS.

Ego hæc, ego arte fabricata rustica,
Ego arida, o uiator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistra, tute quem uides,
Tuor, malasq; furis arceo manus.
Mihi corolla picta uere ponitur:
Mihi rubens arista sole feruido:
Mihi uirente dulcis uua pampino:
Mihiq; glauca duro oliua frigore.
Meis capella delicata pascuis
In urbem adulta lacte portat ubera:
Meisq; pinguis agnus ex ouilibus
Grauem domum remittit ære dexteram.
Tenerq;, matre mugiente, uaccula
Deum profundit ante templa sanguinem.
Proin' uiator hunc deum uereberis,
Manumq; seorsum habebis. hoc tibi expedit:
Parata nanque crux, sine arte mentula.
Velim pol, inquis. at pol ecce, uillicus
Venit, ualente cui reuulsa brachio
Fit ista mentula, apta claua dexteræ.

Sinistra,] *e regione agelli ad sinistrã sita.* Tuor.] *antique, pro tueor.* Malas manus.] *Sic Tibullus,*

Quid fraudare iuuat uitem crescentibus uuis,
Et modo nata mala uellere poma manu?

Mihiq; glauca.] *In alijs, Mihi glauca dura cocta oliua frigore. In Aldinis, Mihi glauca duro cocta oliua frigore. In quibusdam ueteribus, Mihi glauca duro oliua frigore. Vnde apparet uocem, cocta, additam ab aliquo, qui uersum mutilum perficere uellet. Sed cum è meris iambis carmen hoc sit, præstare opinor, ut legamus, Mihiq; glauca, & illud, cocta, repudiemus.* Adulta,] *distenta.* Agnus ex ouilibus.] *Virgilius, = ab ouilibus imbuet agnus.* Grauem domum remittit ære dexteram.] *Virgilius,*

Non unquam grauis ære domum mihi dextra redibat.

Tenerq;.] *Ita legendũ: non, ut in alijs, Teneráq;. Carmen enim, ut ante dixi, est ex solis iambis. Neque est, quod cuiquam perturbata generibus uideri debeat oratio, qui meminerit unum ouem, non unam ouem, ueteres protulisse. Præterea nomina, quæ er syllaba finiuntur, ueteribus, maximam partem, communia fuerunt. non ea tantum, quæ generibus uariari non possunt, uber, celer, & similia; sed alia quoque. Pauperem fœminam dicimus, cum tamen pauperam dicere liceat. Terentius,*

Quæ sese inhoneste optauit parere hic ditias
Potius, quàm in patria honeste paupera uiuere.

Ita enim locus ille legendus est, ex ueteribus libris, & ex Prisciano. Cato II. originum, Itaque res uber fuit, antequam uastassent regiones. Næuius de bello Punico, Fames acer augescit hostibus. Ennius,

Aestatem autumnus sequitur, post acer hiems hunc:

At utrobique acris dici poterat. Pueram nonnunquam dicebant: Liuius Odyssea,

Mea puera, quid uerbi ex tuo ore profluit?

quo uersu interpretatus est illum Homericum,

Τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

At puerum tamen utroque genere efferebant. Næuius secundo belli Punici,

Prima incedit Cereris Proserpina puer.

Seorsum habebis,] *continebis, ne quid præripias. In* seorsum *autem est synæresis, qualis in illo Virgilij,*

Vna eademq; uia sanguisq; animusq; sequuntur.

& in illo Propertij,

Eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos.

Sine arte mentula.] *In ueteribus,* Parata nanque crux * arte mentula. *Itaque alij fecerunt, Parata nanque crux & arte mentula, in quo illud, &, redundare, nemo non uidet, Alij, Parata nanque crux est arte mentula: sed hos ipsa uersus ratio coarguit. Nos quod reposuimus, uerum esse arbitramur.* At pol] *Repetitio eiusdem uerbi ualde irrisioni conueniens. Est autem iocus elegans, sed obscœnus. Cum enim diceret uiator, se nihil metuere, aut appetere etiam usitatum illud supplicium; illudens deus, longe alio eum, quàm putabat, modo acceptum iri respondet.*

AD AVRELIVM.

Vreli pater esuritionum,
A *Non harum modo, sed quot aut fuerunt*
Aut sunt, aut alijs erunt in annis,

Pædicare cupis meos amores,
Nec clam, nam ſimul & iocaris una,
Hæres ad latus; omnia experiris
Fruſtra; nam inſidias mihi inſtruentem
Tangam te prius irrumatione.
Atqui, ſi id faceres ſatur, tacerem:
Nunc ipſum id doleo, quòd eſurire
Næ meus puer, & ſitire diſcet.
Quare deſine, dum licet pudico,
Ne finem facias, ſed irrumatus.

Aureli.] *Iraſcitur Aurelio, quòd puerum, quem, ut ex ſuperioribus intelligitur, ipſe eius fidei commiſerat, corrumpere moliatur.* Pater eſuritionum.] *Significat eum ſordide & tenuiter conuiuari, ita ut cœnæ ipſius non cœnæ uocandæ ſint, ſed eſuritiones. Cœnæ patrem uocabant* τὸν ἑστιάτορα, *quem etiam Cicero dominum epuli uocat. Horatius,*
In primis Lucanus aper leni fuit auſtro
Captus, ut aiebat cœnæ pater.
Nonius eum & dominum conuiuij, & dominum, ſine ulla additione, uocari ſolitum admonet. Non harum modo.] *Hæc gradatio familiaris eſt huic poetæ. Sic infra,*
O, qui floſculus es Iuuentiorum,
Non horum modo, ſed quot aut fuerunt,
Aut poſthac alijs erunt in annis. &,
Diſertiſſime Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotq́; fuere, Marce Tulli,
Quotq́; poſt alijs erunt in annis.

Experiris.] *in antiquis codicibus* Experibis; *quod non temere reijciendum est. Ita enim multa ueteres dixere agendi uoce, quæ nunc tantum ea, quæ patiendi est, efferuntur: & contra. Quin hoc quoque ipso alicubi utitur Plautus.* Tangam te prius.] *Est genus figuræ, quod Græci μείωσιν, Latini imminutionem aut extenuationem uocant. Eo qui uti uolunt, ubi quis alium percusserit, pupugerit'ue, aut insigniter etiam læserit, tetigisse dicunt. Ea caussa est, cur nonnunquam ipsum tangendi uerbum idem ualeat, quod percutere, pungere, lædere. Terentius Eunucho, Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio. id est, acerbo aculeatoq; dicto quasi pupugerim. Propertius, Quem tetigit iactu certus ad ossa deus. Vbi etiam uidetur ducta tralatio à sagittarijs, qui tangere dicuntur, ὅταν τοῦ σκοποῦ ἐπιτυγχάνουσι. Plautus Pseudolo,*

Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

id est, eum multabo hoc damno, emungam eum hac pecunia. Idem Pœnulo,

Quia cernit amare, hominem uolt leno tangere.

Catullus supra, = uelut prati

Vltimus flos, prætereunte postquam

Tactus aratro est. Græci quoque ἀψάμενον γυναικὸς dicunt eum, qui mulierem quampiam depereat, quo modo et Latini dicunt amore percussum. Virgilius,

Quarũ sacra fero ingenti percussus amore. Lucretius,

Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.

Si id faceres satur.] *Sic Martialis,*

Denique pædica Mamuriane satur.

Etenim cum ſaturi, & delicijs affluentes homines iſta conquirunt, minus mirum eſt: at ſi idem faciant ino-pes, & famelici, id uero indomitæ libidinis ſignum eſt. Dum licet pudico.] *Impudicos uocabant, qui par te aliqua corporis ſui alienam libidinem excepiſſent: pudicos, qui nihil tale perpeſſi eſſent. In Priapeijs,*

Prædictum tibi ne negare poſſis,
Si fur ueneris, impudicus ibis. *Plautus Amphitruone,*
Ego tibi iſtã hodie ſceleſte cõprimã linguã. S. haud potes
Bene pudiceq; aſſeruatur. *Et pudicas uirgines uocabant, quarum nemo pudicitiam delibaſſet. Plau-tus Curculione,* *= iam'ne ea fert iugum?*
Tam à me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit. *et paulo poſt,*
At ila eſt pudica, neque dum cubitat cum uiris.

AD VARVM.

S *Vffenus iſte Vare, quem probe noſti,*
Homo eſt uenuſtus, & dicax, & urbanus,
Idemq; longe plurimos facit uerſus.
Puto eſſe ego illi millia aut decem, aut plura
Perſcripta, nec ſic, ut fit, in palimpſeſto
Relata; chartæ regiæ, noui libri,
Noui umbilici, lora rubra, membrana
Deſecta, plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc cum legas, tum bellus ille, & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus uidetur, tantum abhorret ac nutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modo ſcurra,
Aut ſi quid hac re tritius uidebatur,
Idem infaceto eſt infacetior rure,

Simul poemata attigit; neque idem unquam
Aeque est beatus, ac poema cum scribit:
Tam gaudet in se, tamq; se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur; neque est quisquam,
Quem non in aliqua re uidere Suffenum
Possis. suus cuique attributus est error;
Sed non uidemus, manticæ quod in tergo est.

Suffenus.] Vereor, ne Fufenum hoc loco, non Suffenum, legere oporteat. sic enim & apud Liuium pro Fufetio uulgo legitur Suffetius. Vrbanus.] Vrbani non nunquam dicuntur, qui doctis dictis uictum aucupantur: quos & ab assectandis diuitibus scurras uocabant. itaque urbani nomen sæpe idem, quod ridiculum, ualet. Horatius,

Menius, ut, rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis, urbanus cœpit haberi,
Scurra uagus, non qui certum præsepe teneret.

Plautus Trinummo,

Nihil est profecto stultius, nec stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quàm urbani assidui ciues, quos scurras uocant.

Idemq; longe plurimos facit uersus.] Propria, ac pene perpetua malorum poetarum nota. Sic,] negligenter. Vt fit,] ut fieri solet. In palimpsesto,] in charta deleticia: id est, ex qua deletum est aliquid, ut aliud denuo scriberetur. Cicero Trebatio, Nam quod in palimpsesto; laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit,

quod delere malueris: nisi forte tuas formulas. non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. Locus autem ille Ciceronis in uulgaribus libris, uocularum aliquot interpositu, deprauatus est. Hæc cum legas.] *Vbi carmina illa tam diligenter, tamq́; eleganter ornata legere incipias.* Tum bellus ille & urbanus Suffenus,] *tum Suffenus ille, qui antea tam bellus, tamq́; urbanus uidebatur,* Vnus caprimulgus aut fossor Rursus uidetur.] *ita inelegantes, & illepidos uersus facit.* Aut si quid hac re.] *Facete adhibet rei nomen, quasi scurras hominum nomine satis dignos non putet. Sic Cicero Verrem, importunum animal uocat.* Tritius.] *Insulse legunt alij, tristius. in quo risi equidem non mediocriter & Parthenium, & Guarinum, qui cum uiderent in scurras, homines ad risum factos, nullo modo tristitiam conuenire; tristesq́; homines uulgari Italorum lingua uocari scirent homines nequam, ac nullius bonæ frugi; hoc loco tristius, idem quod peius, ualere dixerunt. Tritius, legendum est. Scurrarũ enim est, tritos esse atque exercitatos in omni genere rerum agendarum, omninoq́; minime fatuos, ut qui & sibi ex aliena fatuitate uictum colligant, & omnibus se omnium negocijs immisceant; ut præclare describit Plautus eo ipso, quem paulo ante citauimus, loco.* Neque idem unquam.] *Beati sunt, qui suo contenti sunt. Quod igitur ait, nunquam æque esse beatum Suffenum, atque cum uersus facit, significat uidelicet, eum nunquam sibi magis placere, nunquam sibi magis satisfacere. Porro cum omnibus in*

rebus uerum illud est, suum cuique opus placere; tum nusquam uerius, quàm in ratione scribendorum carminum. Id & hoc tempore experimur, quo se homines ita imperiti, ut in ipsa syllabarum ratione sæpe peccent, non poetas modo tamen, sed etiam illustres poetas inscribere audent: & celeberrimi olim scriptores memoriæ prodiderunt. Nam & apud Platonem Socrates, cum admirari se dixisset, quòd Cephalus, qui opes suo ipse sibi labore pepererat, immodice eas tamen non amaret, hac comparatione usus est, ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα, καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, ταύτῃ τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν, ὡς ἔργον ἑαυτῶν: *quem locum Aristoteles in quartum de moribus ad Nicomachum transtulit; qui cum dixisset eo propensiores esse ad liberalitatem eos, qui opes à parentibus accepissent, quàm qui eas industria quæsissent sua, quòd illi inopiam nunquam experti essent; addit statim aliam causam, inquiens,* καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ ἔργα αὑτῶν, ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί. *Idemq; hoc etiam apertius ponit nono eorundem librorum, his uerbis,* πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου ἐμψύχου γινομένου. μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει. ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες, ὥσπερ τέκνα. *Sed & M. Tullius, Tusculanarum disputationum libro quinto, cum de Dionysio tyranno loqueretur, Musicorum uero, inquit, perstudiosum accepimus; poetam etiam tragicum, quàm bonum, nihil ad rem: in hoc enim genere nescio*

quo pacto magis, quàm in alijs, ſuum cuique pulchrum eſt. Adhuc neminem cognoui poetam (& mihi fuit cum Aquino amicitia) qui ſibi non optimus uideretur. Sic ſe res habet: te tua; me delectant mea. Nimirum idem omnes fallimur.] *Grauis ſententia, & ab optimis quibuſque auctoribus maximopere celebrata.* Idem fallimur.] *eadem in re fallimur. Horatius, Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius.* Suffenum,] *Suffeni ſimilem, ad ſua uitia conniuentem, nimium amantem ſui. Quomodo autem quiſque ſeipſum amare debeat, præclare diſputat Ariſtoteles libro nono de moribus.* Sed non uidemus.] *Reſpicit ad fabulam Aeſopicam, quæ his uerbis apud Stobæum explicata legitur,* Αἴσωπος ἔφη, δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φόρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορῶμεν αὐτά.

AD FVRIVM.

Furi, cui neque ſeruus eſt, neque arca,
Nec cimex, nec araneus, nec ignis;
Verum eſt & pater, & nouerca, quorum
Dentes uel ſilicem comeſſe poſſunt,
Eſt pulchre tibi cum tuo parente,
Et cum coniuge lignea parentis.
Nec mirum; bene nam ualetis omnes,
Pulchre concoquitis, nihil timetis,
Non incendia, non graueis ruinas,

Non facta impia, non dolos ueneni,
Non casus alios periculorum.
Atqui corpora sicciora cornu,
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole, & frigore, & esuritione.
Quare non tibi sit bene, ac beate?
A te sudor abest, abest saliua,
Muccusq;, & mala pituita nasi.
Hanc ad mundiciem adde mundiorem,
Quòd culus tibi purior salillo est;
Nec toto decies cacas in anno,
Atque id durius est faba, & lapillis,
Quod tu si manibus teras, fricesq;,
Non unquam digitum inquinare possis.
Hæc tu commoda tam beata Furi
Noli spernere, nec putare parui;
Et sestertia, quæ soles, precari
Centum, desine; nam sat es beatus.

Furi, cui neque.] *Iratus Furio Pisaurensi, quòd is Iuuentio puero, quem ipse diligebat, stuprum obtulisset, paupertatem illius salsissimo iucundissimoq; uersu insectatur.* Neque seruus.] *Talem quempiam describit Lucillius his uersibus, qui sunt apud Nonium,*

Cui neque iumentum est, nec seruus, nec comes ullus.
Bulgam, et quicquid habet numorum, secum habet ipse:
Cum bulga cœnat, dormit, lauit: omnis in una
Spes hominis bulga: hac deuincta est cetera uita.

Nec cimex, nec araneus.] *Facete, ut omnia*

deesse dicat, ea quoque deesse dicit, quæ usum nullum habent, quæq; non habere potius quilibet, quàm habere, præoptet sibi. Nec ignis.] Summam paupertatem notat. Quippe & Tibullus, cum paupertatem à se non deprecetur, hanc tamen exceptionem adhibet, ut sibi focus perpetuo luceat,

Me, inquit, mea paupertas uitæ traducat inerti,
Dum meus assiduo luceat igne focus.

In ædibus quoque senis illius Plautini, qui in summis opibus summa inopia laborabat, tamen ignis fuisse dicitur, sed quem ipse abiens extingui imperat. Et uero quoniam locus ipse Plauti, ubi hoc agitur, deprauatus est, neque adhuc à quoquam, quod sciam, animaduersus, dabunt mihi, opinor, lectores hanc ueniam, ut paulisper digrediens à re proposita, auctori optimo opis aliquid afferã. Locus igitur in impressis libris sic habet;

Caue quenquam alienum in ædeis intromiseris.
ST. Quid si quispiam ignẽ quærit? EU. extingui uolo,
Ne caussæ quid sit, quo te quisquam quæritet.
Nam si ignis uiuet, tu extinguere extemplo.

At in calamo notatis hæc omnia continenter ab Euclione dicuntur, multo sane rectius,

Caue quenquam alienum in ædis intromiseris.
Quod quispiam ignem quærat, extingui uolo,
Ne causæ quid sit, cur te quisquam quæritet.
Nam si ignis uiuet, tu extinguere extempulo.

Occasionem uero præfidentibus hominibus deprauandi loci dedit ignorata uis particulæ, Quod, qua hic senex indicat, si quis, ut inter uicinos assolet, ignem quærere se dicat, nihilo magis ea de caussa, uelle ipsum intro=

mitti, imo uelle etiam ignem extingui, ut omnis eiusmodi tollatur occasio. Atque hoc non tam uerbis exprimi, quàm prolatis exemplis patefieri potest. Plautus ipse Asinaria,

Alienum hominem intromittat ad se neminem.
Quod ila aut amicum eum, aut patronum nominet,
Aut quod ila amicæ amatorem esse prædicet,
Fores occlusæ sint omnibu', nisi tibi.

& uno uersu interiecto,

Aut quod ila dicat peregre allatam epistulam,
Ne epistula quidem sit ulla in ædibus.

Idē Milite, qui quoque locus in impressis deprauatus est.

Quenque à milite hic uideritis hominē in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrionem, hunc deturbatote in uiam.
Quod ille gallinam aut columbam se sectari, aut simiā
Dicat, periistis, nisi usque ad mortem multatis male.

Ouidius quoque eodem modo locutus uidetur,

Illa quod est uirgo, quod tela Cupidinis odit,
Multa dedit multis uulnera, multa dabit.

Et quidam in Priapeiis,

Quod sim ligneus, ut uides, Priapus,
Et falx lignea, ligneusq; penis,
Prendam te tamen, & tenebo prensam.

Ita enim & in ueteribus, & in Gryphianis legitur.

Est pulchro tibi.] *Pulchrum nonnunquam ualet beatum. Cicero pro Murena. Prætor quoque ne se pulchrum ac beatum putaret. Idem, de natura deorum. Propone ante oculos deum nihil aliud in omnī æternitate cogitantem, nisi, mihi pulchre est, &, ego sum beatus, & cet.* Sole & frigore & esuritio-

ne.] Sol exſiccat, frigus contrahit, eſuritio extenuat. Pituita.] Diæreſis, ut cum ſiluam tribus ſyllabis dicimus: nam pituita naturaliter triſyllabum eſt. Horatius,

Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

Purior ſalillo.] Summam ueteres puritatem tribuebant ſali. Ouidius,

Mica ſalis puri pacificabat heros. Idem,

Far erat, & puri lucida mica ſalis. Horatius,

= purum & ſine labe ſalinum. Idem, = cui paternum

Splendet in menſa tenui ſalinum.

AD IVVENTIVM, PVERVM.

O qui floſculus es Iuuentiorum
Non horum modo, ſed quot aut fuerunt
Aut poſthac alijs erunt in annis,
Mallem delicias mihi dediſſes,
Quàm iſti, cui neque ſeruus eſt, neque arca.
Quàm ſic te ſineres ab iſto amari,
Cui nil eſt. homo bellus, inquies, eſt;
Sed bello huic, neque ſeruus eſt, neque arca.
Hæc tu, quàm lubet, abijce, eleuáq;
Nec ſeruum tamen ille habet, neque arcam.

O qui floſculus.] Conqueritur cum Iuuentio, quòd Furium, mendicum pene hominem, potiſſimum elegerit, cui ſe attrectandum, floremq; ætatis ſuæ fruendum daret. Idem argumentum eſt epigrammatis alternis imparibus numeris facti, cuius principium eſt,

Nemo ne in tanto potuit populo eſſe Iuuenti.

Porro hoc commune uitium eſſe puerorum omnium, qui ſibi conſcij ſunt alicuius elegantiæ, ut ex amatoribus ſuis uiliſſimum fere quenque & abiectiſſimum amplexentur, ex Ariſtophanis equitibus annotat amœniſſimi homo ingenij, eruditioniſq́; ſummæ, P. Victorius Variarum lectionum libri XXII. cap. XI. ubi multa diſſerit, quæ ualde pertinent ad percipiendam huius carminis uenuſtatem. Floſculus.] *Præcipuum Iuuentiæ familiæ ornamentum. Quod in quaque re pulcherrimum, puriſſimumq́; eſt, id floris nomine indicatur. Sic Theocritus Hyla, Argonautas uocauit diuinum heroum florem. Sic honeſtiſſimus ille adoleſcens, qui amatorios diuini Platonis uerſus diuine interpretatus eſt, puriorem illam animæ partem, quæ baſiando attrahitur, florem ſpiritus nominat,*

Dum ſemihulco ſuauio
Meum puellum ſuauior,
Dulcemq́; florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite.

Sic Plautina quædam uetula generoſum uinum, florem Liberi uocat. Sic ab Ennio Cethegus elegantiſſime dictus eſt

Flos inlibatus populi, ſuadæq́; medulla.

Simonides in Epigrammate, quo Sophoclem laudat,

Ἐσβέσθης γηραιὲ Σοφόκλεες, ἄνθος ἀοιδῶν.

Plautus Caſina, Ea tempeſtate flos poetarum fuit.

Lucanus, Tunc flos Heſperiæ, Latij tum ſola iuuentus Concidit. Catullus infra,

Ego Gymnaſi fui flos, ego eram decus olei.

Et alibi,

Et alibi, Flos Veronensum depereunt iuuenum.
Sed & apud Ciceronem sæpissime. Mallem delicias mihi dedisses, Quàm isti.] *Hoc uel iniurato facile credi potest. Terentius,*

Verum illud uerbum est, uolgo quod dici solet,
Omnes sibi melius malle esse, quàm alteri.

AD THALLVM.

Inæde Thalle mollior cuniculi capillo,
C *Vel anseris medullula, uel hinnulla tenella,*
Vel pene languido senis, situq́; araneoso,
Idemq́; Thalle turbida rapacior procella,
Cum diua mater alites ostendit occinenteis,
Remitte pallium mihi meum, quod inuolasti,
Sudariumq́; setabum, catagraphonq́; linum,
Inepte, quæ palam soles habere, tanquam auita;
Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina, & remitte.
Ne laneum latusculum, manusq́; mollicellas
*Inusta turpiter tibi flagella * conscribillent,*
Et insolenter æstues, uelut minuta magno
Deprensa nauis in mari, uesaniente uento.

Cinæde Thalle.] *Rationem horum uersuum Diomedis uerbis explicabo. Septenarium, ait ille, uersum Varro fieri dicit hoc modo. cum ad iambum trimetrum syllaba, & pes additur, fit tale,*

Quid immerentibus noces? quid inuides amicis?
Similis in Terentio,
Nam si remittant quippiam Philumenæ dolores.

& in Plauto sæpius tales reperiuntur. Sed & apud Græcos, ut

Ὡς ᾔδομαι, καὶ τέρπομαι, καὶ βούλομαι χορεῦσαι.
Citat & tales Nonius ex Varronis satyra, quæ inscribitur, ὄνος πρὸς λύραν. Cinæde Thalle.] Rapacitatem, commune τῶν πόρνων uitium, in Thallo quodam exagitat. Vel anseris medullula.] Imitatus est hoc nescio quis in Priapeiis,

Quidam mollior anseris medulla
Furatum uenit huc amore pœnæ.

Vel hinnula tenella.] Sic supra, tenellulo hœdo delicatiorem puellam dixit. Cum dia mater,] Tethys uidelicet, quæ eadem est cum mari. Mater autem dicitur, quod ex Thaletis Milesij sententia, principium ceterarum omnium rerum aqua sit. Notum uero est, Platoni quoque primam illam rerum materiam, matrem uocari. Sed & Homerus,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

Et eadem de caussa cecinisse creditur Pindarus, Ἄριστον μὲν ὕδωρ. Alites.] Fulices intelligit, quæ fugientes è mari, cantu suo tempestatem iamq; imminere indicant. Cicero Prognosticis,

Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas,
Haud modicos tremulo fundens è gutture cantus.

Catagraphonq; linum,] linteum uarijs figuris notatum, & depictum. Reglutina.] Facete: siquidem etiam uulgari ioco furum manus uisco esse illitas dicimus. Conscribillent.] Aptum omnino est hoc uerbum ad sententiam: nam & Plautus uirgis dorsum scribere eodem modo dixit, & ipsum siue conscribillandi, siue conscribellandi uerbum (utro=

que enim modo legitur) antiquum, & Varroni quoque usitatum esse, ex Nonio constat: sed repugnare uidetur syllabæ modus. Itaque alij hoc loco legunt, Consigillent. Ego interponere me in istam dissensionem non audeo, donec ueterem aliquem librum, qui me adiuuet, uiderim. Insolenter.] Insolens enim, & inusitatum erit tibi tam tenero, tamq; delicato uerberibus cædi. Aestues.] Aestuare dicuntur, qui in aliquam difficultatem adducti, neque quid agant, neque quid consilij capiant, sciunt. Aestuare etiam est, fluctuũ in morem, modo huc, modo illuc agi. Horatius,

Aestuat, & uitæ disconuenit ordine toto.

Et æstuare, calere. Plau. = nunc dum scriblitæ æstuát.

AD FVRIVM.

F Vri uillula nostra non ad austri
Flatus opposita est, nec ad fauoni,
Nec sæui boreæ, aut apheliotæ,
Verum ad millia quindecim, & ducenta.
O uentum horribilem, atque pestilentem.

Furi.] Vrget adhuc Furij paupertatem, cuius uillulam, quæ ei, ut uerisimile est, unica erat, dicit non eo incommodam esse, quòd ad huius aut illius uenti flatum opposita sit, sed, quod omni uento deterius est, quòd opposita sit pignori pro tanta pecunia, ut nihil iam sit, cur eam Furius suam dicere debeat. Iocatur autem in ambiguitate uocabuli, opposita. Villula nostra.] Aut legendum uestra, aut ex sua persona dicit, quod tamen de Furio intelligi cupit. Ad

millia quindecim & ducenta,] *Subaudiendum, sestertia.*

AD PVERVM SVVM.

Minister ueteli puer falerni
Ingere mi calices amariores,
Vt lex Postumiæ iubet magistræ
Ebriosa acino ebriosioris.
At uos, quò lubet, hinc abite lymphæ,
Vini pernicies, & ad seueros
Migrate; hic merus est Thyonianus.

Minister uetu li puer Falerni.] *Hic una uoce à Græcis οἰνοχόοσ, à Latinis pocillator dicitur, aut, ut hic, minister. Nam & in hac re ministrandi uerbum proprie admodum ponitur. Cicero Frumentaria, cum in eis conuiuijs symphonia caneret, maximisq; poculis ministraretur.* Ingere mi.] *Aut notandus est dactylus in prima sede, aut pro, Ingere, legendum, Inger.* Calices amariores,] *meraciores, et uetustioris uini, in quo sentitur amarus quidam sapor. Erat autem hæc à Græcis ducta cõsuetudo, procedente conuiuio, poscendi maioribus assidue, et meracioribus poculis. Cuius consuetudinis siue Alexander Aphrodisiensis, siue quis alius auctor est eorum problematum, quæ sub ipsius nomine circunferuntur, & meminit problemate LXXX, & caussas quasdam probabiles reddit.* Vt lex Postumiæ iubet magistræ.] *In conuiuijs olim mos erat talorum iactu unum aliquem creare, qui præscriberet, quantum quisque & quomodo tempe=*

ratum biberet. Eum Græci συμποσίαρχον: aut etiam βασιλέα: rem uero, id est, potestatem ipsam ἀρχι= ποσίαν uocabant. Horatius regnum uini, & bibendi arbitrum dicit.

Nec regna uini sortiere talis. & alibi,
= Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?

Varro modiperatorem. Magistros etiam eos, & hanc ludicram dignitatem magisterium nominabant. Cicero de senectute, Me uero et magisteria delectant à maiori= bus instituta, & is sermo, qui more maiorum à sum= mo adhibetur magistro in poculo, & cet. Postumiam igitur eodem sensu magistrā uocari intelligo. Ebriosa acino. De hoc loco uide Gellium cap. XX. lib. VII. Thyonianus.] Nomen Liberi patris à Thyone ma tre ipsius. quæ & Semele dicitur.

AD VERANNIVM, ET FABVLLVM.

PIsonis comites, cohors inanis,
Aptis sarcinulis, & expeditis,
Veranni optime, tuq; mi Fabulle,
Quid rerum geritis? satis'ne cum isto
Vappa, frigoraq;, & famem tulistis?
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expensum? ut mihi, qui meum secutus
Prætorem, refero datum lucello.

Pisonis comites.] Iocatur cum Verannio, & Fabullo, indicatq; ipsos Pisonem in Hispaniam secutos nihilo plus lucrifecisse, quàm ipse lucrifecerat, Mem= mium in Bithyniam secutus. Vappa,] homine

nihili. Patet.] *Verbum ualde proprium in hac ratione tabularum: ut & uerbum referendi, quo statim utitur. Cicero pro Roscio comœdo, non habere se hoc nomen in codice accepti & expensi relatum confitetur, sed in aduersarijs patere contendit.* Expensum.] *Iucunde, & παρὰ προσδοκίαν. Id enim quod expensum est, non in lucro, sed in damno potius ponitur. Sed uidelicet indicat in eorum tabulis nihil patere præter expensum: lucri eos nihil omnino fecisse.* Refero datum lucello.] *Significat se quoque nihil lucri fecisse: itaque in tabulis suis nihil patere, præter ea quæ ipse Memmio prætori dederat: eaq; lucri locum occupare.*

IN MEMMIVM.

Memmi bene me, ac diu supinum
o *Tota ista trabe lentus irrumasti;*
Sed, quantum uideo, pari fuisti
Casu; nam nihilo minore uerpa
Es fartus; pete nobiles amicos.
At uobis mala multa di, deæq;
Dent, opprobria Romuli, Remiq;.

O Memmi.] *Nisi me ualde animus fallit, poeta hic non ex sua persona loquitur, sed imitatur uocem alicuius, qui à Memmio prætore turpitudinem hanc passus fuerat. Nam neque credendum est generosæ hominem indolis tantam suo corpore spurcitiem pertulisse; neque, si eo usque processisset impudentiæ, tamen fuisse tam prodigiose stultum, ut eam notam*

ſibi ipſe uerſibus ſuis inurere uoluerit. Trabe.] *Quam trabem dicat, notum eſt. Eandem & columnam, & pyramidem uocabant: ut in Priapeijs,*

Nimirum tibi ſalſa res uidetur
Aſtans inguinibus columna noſtris. & alibi,
Accedit iſtis impudentiæ ſignum
Libidinoſo tenta pyramis neruo. et palum. Horatius,
Obſcœnoq; ruber porrectus ab inguine palus.

Nam nihilo minore uerpa Es fartus.] *Significat Memmium quoque eodem modo acceptum ab alio quopiam æque bene, atque ipſe erat, peculiato. Verpam autem uocabant eam partem à uerrendo. In Priapeijs,*

Quæ quot nocte uiros peregit una,
Tot uerpas tibi dedicat ſalignas.

Pete nobiles amicos.] *Hactenus ex aliena: nunc ex ſua perſona loquitur. I nunc, inquit, quiſquis es, & te ad nobiles amicos applicato, à quibus tam pulchra facinora edi uideas.* At vobis mala multa di deæq; Dent.] *Contra Plautus Pœnulo,*

o, multa di tibi dent bona,
Quom hoc mi obtuliſti tam lepidum ſpectaculum.
& in eadem fabula,
Di deæq; uobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, et bonam prædam datis. et rurſum,
Multa tibi di dent bona, cum me ſaluum eſſe uis.

Opprobria Romuli, Remiq;.] *Ita eos uocat, quòd factorum ſuorum turpitudine ueteribus Romanis, ipſiſq; adeo urbis fundatoribus dedecori eſſe uiderentur.*

IN CAESAREM.

Quis hoc potest uidere? quis potest pati?
Nisi impudicus, & uorax, & aleo?
Mamurram habere, quod comata Gallia
Habebat omnis, ultima & Britannia?
Cinæde Romule hæc uidebis, & feres?
Es impudicus, & uorax, & aleo.
Et ille nunc superbus, & superfluens
Perambulabit omnium cubilia,
Vt albulus columbulus Dioneus.
Cinæde Romule hæc uidebis, & feres?
Es impudicus, & uorax, & aleo.
Eo'ne nomine imperator unice
Fuisti in ultima occidentis insula,
Vt ista uestra diffututa mentula
Ducenties comesset, aut trecenties?
Quid est? an hæc sinistra liberalitas
Parum expatrauit? an parum helluatus est?
Paterna primum lancinata sunt bona,
Secunda præda pontica, inde tertia
Ibera, quam scit amnis aurifer Tagus.
Hunc Galliæ timent, timent Britanniæ?
Quid hunc (malum) fouetis, aut quid hic potest,
Nisi uncta deuorare patrimonia?
Eo' ne nomine urbis opulentissimæ
Socer, generq; perdidistis omnia?

Quis hoc poteſt videre.] Indignatur Mamurram Formianum stulta Cæsaris, cum quo stupri consuetudinem habebat, liberalitate ad tantas pecunias

ueniſſe, ut ſolus aliquot prouinciarum opes poſſidere uideretur. De huius opibus & luxuria uide Plinium lib. XXXVI. *Eſt autem memorabile, quod narrat Tranquillus, ita leni Cæſarem fuiſſe ingenio, ut, cum ſibi perpetua his uerſibus impoſita eſſe ſtigmata intelligeret, tamen Catullum ſatisfacientem ſibi (id eſt, teſtibus præſentibus affirmantem, pœnitere ſe, quòd ea ſcripſiſſet, hanc enim eſſe uim in his rebus uerbi, ſatisfacio, ſatis ex Amphitruone Plauti, & Terentij Adelphis, & Cicerone pro Roſcio comœdo intelligi poteſt) eadem die adhibuerit cœnæ, hoſpitioq́; patris ipſius, ſicuti conſueuerat, uti perſeuerauerit.* Comata Gallia.] *Ita omnem tranſalpinam Galliam nominabant.* Cinæde.] *Notum eſt illud,*

Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias.
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Romule.] *Hoc nomine ſæpe utebantur in eos, quos ſignificare uolebant diſſimillimos eſſe Romuli, multumq́; ab illius præſtanti uirtute abeſſe. Auctor declamationis illius in Ciceronem, quæ tribuitur Salluſtio, Oro te Romule Arpinas. Perſius, = num Romule cæues?* Superfluens.] *Ita uocantur, qui, ut uulgo loquimur, continere ſe in ſua pelle præ ſuperbia non queunt. Atque hoc uitium in iuuenibus notatum puto ab Homero, cum eos dixit eſſe* ὑπερφιάλους, *etſi non ſum neſcius, Græcos grammaticos longe aliter hanc uocem interpretari. Sed de hoc alias. Metaphora eſt à uaſis nimium plenis.* Dioneus,] *Venerius. Detrita autem eſt una litera è diphthongo, propter metrum. rectum enim erat, Dionæus. Virgilius,*

Sacra Dionææ matri, diuisq́; ferebam.

Ducenties aut trecenties.] *id est, ducenties aut trecenties centena millia sestertiorum numorum. Ducenties, ad Budæanam rationem (id est, ut sestertius numus ualeat decem denariolis Turonicis, & semisse: sestertium autem æquet mille sestertios) efficit Gallicarum librarum octingenta septuagintaquinque millia, id est, librarum Venetarum (quarum ad Gallicas subtripla ratio est) bis mille sexcenta uigintiquinque millia. Trecenties uerò, Gallicarum, mille trecenta duodecim millia, & quingentas præterea libras.* Sinistra,] *stulta, & præpostera. Nam & Græci sæpe σκαιὸν pro stulto dicunt. Sic & Horatius,*

= o ego læuus,
Qui purgor bilem uerni sub temporis horam.

Expatrauit,] *libidinibus absumpsit. Patrare honestum olim uerbum, postea ad obscœnitatem tralatum fuisse, indicat Fabius libro octauo. Quo autem sensu, ex Boetio de diffinitione intelligitur, qui patrationem esse ait fractæ Veneris lacrymas. Itaque Persius oculum molliter ac libidinose natantem, patrantem uocauit. =patranti fractus ocello. quòd id uidelicet, in re Venerea, perficientibus eueniat. Iuuenalis,*
=oculosq́; in fine trementes. Helluatus est?] *De Cæsare ipso loquitur.* Præda Pontica.] *Superato Pharnace Mithridatis, aut, ut ego in tribus perueteribus æreis nomismatis Græce insculptum animaduerti, Mithradatis filio. de quo notum est illud Cæsaris, Veni, uidi, uici.* Ibera,] *Superatis in Hispania Petreio, & Afranio. Historia satis nota est.*

Hunc.] ἐρωτηματικῶς, & cum indignatione legendum est. Hunccine tantum helluonem Galliæ & Britanniæ timet? Quid hunc (malum) fouetis.] Apostrophe ad populum Romanum. Vncta,] pinguia, opulenta, & copiosa.

AD ALPHENVM.

Alphene immemor, atque unanimis false sodalibus,
Iam te nil miseret dure tui dulcis amiculi?
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide.
Nec facta impia fallacum hominum cœlicolis placent.
Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis.
Eheu quid faciant, dic, homines, cui'ue habeant fidem?
Certe tute iubebas animam tradere inique me,
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent;
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaq;
Ventos irrita ferre ad nebulas aerias sinis.
Si tu oblitus es, at dij meminerunt, meminit Fides,
Quæ, te ut pœniteat postmodo facti, faciet, tui.

Alphene.] Alphenum (nescio an iurisconsultum illum Seruij Sulpicij discipulum, cuius frequens & in Pandectis, & in alijs scriptis ueterum mentio est) ut in ratione colendæ amicitiæ perfidiosum accusat, minaturq; fore, ut dij tandem meritas ab eo uiolatæ fidei pœnas exigant. Facile autem crediderim etiam carmen infra positum, cuius principium est, Desine de quoquam, ad hunc ipsum Alphenum pertinere. Nec facta impia.] Expressisse uidetur uersum Homeri,

οὐ γὰρ σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν.

Tu te iubebas animam tradere,] *tu ipse iubebas, ut tibi animam traderem, id est, ut me totum ad te amandum darem.* At di meminerunt.] *In meo illo libro, cuius bonitatem nunquam tantopere perspexi, quàm cum hæc scriberem: (eo autem magis memini, quòd eo utens, totum Catullum, etiam tum puerulus, sæpe relegendo edidiceram) in eo igitur uersus hic ita scriptus erat,* Si tu oblitus es, at di meminere, at meminit Fides. *quæ lectio quanto sit elegantior, nemo non uidet.* Fides.] *Hanc quoque inter deos numeratam fuisse, omnes iam sciunt.*

AD SIRMIONEM, PENINSVLAM.

Peninsularum Sirmio, insularumq;
Ocelle, quascunque in liquentibus stagnis,
Mariq; uasto fert uterque Neptunus,
Quàm te libenter, quamq; lætus inuiso,
Vix mi ipse credens, Thyniam, atque Bithynos
Liquisse campos, & uidere te in tuto.
O quid solutis est beatius curis?
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi uenimus larem ad nostrum,
Desideratoq; acquiescimus lecto.
Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
Salue o uenusta Sirmio, atque hero gaude,
Gaudete uosq; Lydiæ lacus undæ;
Ridete quicquid est domi cachinnorum.

Peninsularum.] *Gaudet, gratulaturq́; sibi è Bithynia in insulam Sirmionem reuersus. Sirmio autem putatur esse in agro Veronensi, quem hodie Gardæ lacum uocāt. Ibi possessiones habuit Catullus.* Ocelle.] *Locum hunc summa elegantia tractat P. Victorius, uariarum lectionum lib. IX. cap. IX.* Vterque Neptunus.] *Mare superum & inferum significat.* Vix mi ipse credens,] *nam quæ nimiopere optamus, difficillime credimus. Inde sunt illa,*

Teneon' ego te Antiphila? &,

Verán' ne te facies, uerus mihi nuncius offers,

Nate dea? & similia. Thyniam.] *ut Syriam et Assyriam, ita Thyniam & Bithyniam pro eodem sæpe dicebant.* O quid solutis.] *Quinque, meo quidem animo, supra quàm dici potest, pulcherrimis uersibus exponit uoluptatem, qua perfunduntur ij, qui ex longa laboriosáq; peregrinatione reuersi domum, omnia ibi quieta, & composita reperiunt. Et solutas autem curas, ut hic, & solutum curis animum, ut sæpe Cicero, & simpliciter, solutum animum pro libero, & quieto dicimus; ut in his pulcherrimis Varronis uersibus, qui quoniam apud Nonium deprauati leguntur, adscribam equidem eos ita, ut emendandos puto.*

Varro ἀνθρωπουργία ἢ περὶ γενεθλίων,

Non fit thesauris, non auro pectu' solutum.
Non animis demunt curas, ac relligiones
Persarum montes, non atria diuiti' Crassi.

Salue o uenusta Sirmio.] *Mos erat, ut qui primum ingrederentur regionem aliquam, ad eam ue ex interuallo reuerterentur, religiose eam salutarent: idq;,*

quoniam cuique loco ſuum quendam genium præeſſe arbitrabantur. itaque Pythagorici ob id alijs alios locis fortunatiores eſſe rebantur: prout uidelicet cum cuiuſque loci genio cuiuſque hominis genius conueniret. Virgilius, Ignarus, genium'ne loci, famulũ'ne parẽtis Eſſe putet. Idem,

Sic deinde effatus frondenti tempora ramo
Implicat, & geniumq́; loci, primam'q; deorum
Tellurem, Nymphasq́;, & adhuc ignota precatur
Flumina. Ouidius,
Cadmus agit grates, peregrinæq́; oſcula terræ
Figit, & ignotos monteſq́;, agroſq́; ſalutat.

& quidam apud Menandrum,

χαῖρ' ὦ φίλη γῆ, διὰ χρόνου πολλοῦ σ' ἰδὼν
Ἀσπάζομαι. et ſeruus quidã Plautinus, Bacchidibus,

Herilis patria ſalue, quam ego biennio
Poſtquam in Epheſum abij, conſpicio lubens.

& alter in Sticho,

Saluete Athenæ, quæ nutrices Græciæ,
O terra herilis patria te uideo lubens.

Lydiæ lacus undæ.] Vndas Benaci Lydias uocat à ſimilitudine quadam: nam ut Pactolus, ita Benacus quoque aureas arenas uoluere dicitur. forte etiam Lydias uocat Etruſcorum ditioni ſubditas, quòd a Lydis Etruſci originem ducunt.

AD IPSITHILLAM.

AMabo mea dulcis Ipſithilla,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Iube, ad te ueniam meridiatum.

Quod si iusseris, illud adiuuato,
Ne quis liminis obsere tabellam,
Neu tibi lubeat foras abire:
Sed domi maneas, paresq; nobis
Nouem continuas fututiones.
Verum si quid ages, statim iubeto;
Nam pransus iaceo, & satur supinus
Pertundo tunicamq;, palliumq;.

Adiuuato,] *Antique, pro, addito.*

IN VIBENNIOS.

O furum optime balneariorum
Vibenni pater, & cinæde fili,
Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius est uoraciore,
Cur non exilium, malasq; in oras
Itis? quandoquidem patris rapinæ
Notæ sunt populo, & nates pilosas
Fili non potes asse uenditare.

O furum optime balneariorum.] *Fures balnearios uocabant, qui surripere solerent uestimenta eorum, qui lauatum ierant. Hi autem capitali supplicio afficiebantur, cum ceteris dupli tantum pœna proposita esset. Cuius rei multas causas reddit Aristoteles in problematis. Primum quòd facillimum est in balneis furari: quare ne magna illa efficiendi facultas cuiquam occasionem peccandi daret, uoluit legislator, quasi ex aduerso opponere maioris pœnæ metũ. Deinde, si quis tuũ*

aliquid e domo tua surripuerit, iam tua, ex parte aliqua, culpa est; qui non uel fores occluseris, uel quoquo modo parum tibi spectatæ fidei hominē ædium tuarum aditu prohibueris. at balneator, uelit, nolit, omnes sine discrimine, in balineas recipere cogitur. merito igitur lex plus ei opis adferre debuit. Adde, quòd qui cōuicti sunt furti alicuius alio in loco non ita celebri admissi, postea tamen interdum sese ad bonam frugem recipiunt, omniq; studio moliuntur efficere, ut maculam illam, insequentis uitæ continentia deleant: at hi, qui prauitatem suam toti populo patefactam uident, abiecta omni spe, fore ut illud famæ dispendium ulla unquam ratione sarcire possint, ne conantur quidem animum ad bonas partes adducere: itaque merito, tanquam depositi penitus, desperatiq;, à corpore reipublicæ excindūtur. Præterea ut qui publice egregium aliquod facinus obeunt, plus præstant reip. quàm qui priuatim; ideoq; maioribus præmmijs honorantur: ita qui publice scelus aliquod obeunt, insignius lædunt ciuitatem, quàm si eodem se, aliquibus in latebris, contaminarent: neque facto tantum, uerum etiam exemplo nocent: quare & grauioribus eos supplicijs affici par est. Addit & alias quasdam, quibus, ne nimium excrescat oratio, recensendis supersedebimus. Lepide autem optimum furem dixit Catullus, cum callidissimum, & furacissimum signifi ei: quasi ulla in uitijs bonitas esse possit.

SECVLARE

SECVLARE CARMEN AD DIANAM.

Ianæ ſumus in fide
D Puellæ, & pueri integri.
Dianam pueri integri,
Puellæq; canamus.
O Latonia maximi
Magna progenies Iouis,
Quam mater prope Deliam
Depoſiuit oliuam,
Montium domina ut fores,
Siluarumq; uirentium,
Saltuumq; reconditorum,
Amniumq; ſonantum,
Tu Lucina dolentibus,
Iuno dicta puerperis,
Tu potens Triuia, & notho es
Dicta lumine luna.
Tu curſu dea menſtruo
Metiens iter annuum,
Ruſtica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples.
Sis quocunque tibi placet
Sancta nomine, Romuliq;
Antiquam, ut ſolita es, bona
Soſpites ope gentem.

Dianæ ſumus in fide.] Ludis ſecularibus, pueri puellæq; Apollinis ac Dianæ laudes canere conſue uerant. In eum igitur uſum hymnus hic factus eſt,

quo Dianæ laudes continentur. Tres eiusdem generis hymni apud Horatium leguntur. De his autem ludis multa admodum digna cognitu collegit Politianus in miscellaneis. In fide,] *in tutela, in clientela.* Integri.] *Nam & ipsa uirgo est, utq; semper uirgo esse posset, recens nata, obtinuit à Ioue. Vnde apud Ouidium Daphne,*

Da mihi perpetua genitor carissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.

Quo loco dubium non est, quin Ouidius Callimachum exprimere uoluerit, apud quem Diana ipsa ita loquitur,

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.

Quin & Socrates apud Platonem in Cratylo, cum uarias causas tradat, cur hæc dea Græce ἄρτεμισ *nominetur, illam primam ponit, quòd* ἀρτεμὲς *integrum ualeat, & incorruptum: ideoq; recte illi hoc nomen tribui* διὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπιθυμίαν. Deposiuit,] *enixa est.* ἀπεθήκατο κόλπων, *Callimachus. Deposiuit autem antique, pro deposuit. Priscianus libro X. Antiqui, inquit, & posiui protulisse inueniuntur. Plautus in Vidularia,*

Nunc apud sequestrum uidulum posiuimus.

Appuleius in primo Hermagoræ, Et cibatum, quem iocundum esse nobis animaduerterant, eum apposiuerunt. Prope Deliam oliuam.] *De Latonæ partu uaria antiqui scriptores literis prodiderunt. Sunt, qui dicant ab ea in Delo Apollinem Dianamq; uno partu editos. Cicero in Verrem, Si in pueritia non ijs artibus & disciplinis institutus eras, ut ea, quæ literis mandata sunt, disceres atque cognosceres: ne postea*

quidem, cum in ea ipsa loca uenisti, potuisti accipere id, quod est proditum memoriæ ac literis? Latonam ex longo errore, & fuga, grauidam, & iam ad pariendum uicinam, temporibus exactis fugisse Delum, atque ibi Apollinem, Dianamq; peperisse: qua ex opinione hominum illa insula eorum deorum sacra putatur. Atque ea sententia plurimos assertores habet. Vnde Latonam Orpheus διδυματόκον, Ouidius gemellipa-ram uocat. Alij Apollinem & Dianam ne eodem quidem loco, nedum eodem partu, editos esse aiunt: sed Dianam quidem in Ortygia, Apollinem uero in Delo. idq; ex Orpheo ipso colligunt.

Γειναμένη φοῖβόν τε, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.

Sed & Homerus,

Χαῖρε μάκαιρ' ὦ λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα,
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.

Rursum alij Ortygiam & Delum eandem esse dicunt. Ouidius, = tempusq; fuit, quo nauit in undis, Nunc sedet Ortygie: ubi aperte Ortygiam, Delum uocat. Strabo quoque Delum olim Ortygiam uocatam admonet. Distinguuntur tamen in ijs, quos citauimus, Orphei, & Homeri uersibus; & Strabo ipse libro XIIII, aliam quandam à Delo Ortygiam describit, ubi de nonnullorum sententia ait Dianam & Apollinem natos esse. Neque minus habet dubitationis, ad quam arborem Latona pepererit. Catullus hic oliuam nominat; in eademq; sententia sunt Strabo, & Hyginus. At palmam, ait Plinius, in Delo, Apollinis

& Dianæ natalibus nobilem conspici. idq́; Homerus, Theognis, Callimachus comprobant. Interpres quoque Apollonij, Mos, inquit, parturientium est, proxima quæque apprehendere, ut sic dolores aliqua ex parte subleuent: sic Latona palmam apprehendit. Interpres Iliados Homericæ utranque arborem ponit, & palmam uidelicet, & oliuam: idemq́; etiam Ouidio placuit, cuius illud est,

Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.

At Plutarchus in Pelopida, & in libro de defectu oraculorum, Deli, qui Bœotiæ mons est, accolas Apollinis & Dianæ ortum sibi uendicare ait; illic esse Apollinis Gyræi ædem, ad cuius posteriorem partem duos fontes fluere aqua dulcissima, plurima, frigidissima; quorum alterum palmam, alterum oliuam uocari. Fieri ergo potest, ut eò Catulli uerba referenda sint. Montium domina.] Sic Horatius,

Montium custos, nemorumq́; uirgo. & ipsa apud Callimachum Iouē, alloquens, Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα. & paulo post, Οὔρεσιν οἰκήσω. Tu Lucina.] Eadem est Iuno Lucina, & Diana Lucifera, ut ex hoc loco cognoscitur, & ex Cicerone II. de natura deorum. Sic Horatius,

Siue tu Lucina probas uocari Seu genitalis
Diua. Idem, Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres.

Hesiodus tamen, & Pindarus, & Callimachus aliam à Diana Ilithyian faciunt. imo uero parienti Latonæ ait Pausanias Ilithyian affuisse; cum ex Hyperboreis

ad eam parturientem accucurrisset. Seruius, Dianam ipsam matri obstetricis munus obijsse. Apud Callimachũ Diana sibi datum ait à fatis, ut parientibus opituletur, quòd ipsa sine ullo materno dolore edita fuerit. Contra Homerus, totos nouem dies laborasse Latonam, donec Iris partu eam leuatura, inscia Iunone, adueniret. Sed quis in fabulis firmum aliquid, aut constans requirat? Potens Triuia.] *Eadem enim est cum Hecate, quæ in triuijs colebatur. Virgilius,*

Nocturnisq́; Hecate triuijs ululata per urbes.

Potentis autem epitheton ei proprium est. Idem,

Voce uocans Hecaten, cœloq́; ereboq́; potentem.

Notho lumine,] *Lucet enim aliena luce, ut ait Cicero. Vnde & mulos eius uehiculo dabant; quòd ut mulus non suo genere, sed equis creetur, sic ea solis, non suo, fulgore luceat. Auctor Festus.* Tu cursu dea menstruo.] *Vnde & mensis ipse dictus est,* ἀπὸ τῆς μήνης. Rustica agricolæ.] *Callimachus,*

Οὓς δέ κεν εὐμειδής τε καὶ ἵλαος αὐγάσειε

Κείνοις εὖ μὲν ἄρουρα φέρει στάχυν.

Hoc autem non sine ratione physica dictum est. Humori enim præest Luna, quo omnia nutriuntur. Sis, quocunque tibi placet.] *Erudite, & eleganter explicat hunc locum P. Victorius Variarum lectionum lib. XIII, cap. II.* Bona ope.] *Sic infra,*

Salue teq́; bona Iupiter auctet ope.

Sospites.] *Sospitare est bona spe afficere, aut bonam spem non fallere. Festus. Sospitent, seruent. Ennius Menalippa, Regnumq́; uostrum sospitent, superstitentq́;. Nonius.*

CAECILIVM ACCERSIT.

P Oetæ tenero, meo ſodali,
Velim Cæcilio papyre dicas,
Veronam ueniat Noui relinquens
Comi mœnia, Lariumq́; littus.
Nam quaſdam uolo cogitationes
Amici accipiat ſui, meiq́;.
Quare, ſi ſapiet, uiam uorabit.
Quamuis candida millies puella
Euntem reuocet, manusq́; collo
Ambas iniȷciens roget morari;
Quæ nunc, ſi mihi uera nunciantur,
Illum deperit impotente amore.
Nam quo tempore legit incohatam
Dindymi dominam, ex eo miſellæ
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignoſco tibi Sapphica puella
Muſa doctior, eſt enim uenuſte
Magna Cæcilio incohata mater.

Poetæ tenero.] *Cæcilium Nouocomo Veronam accerſit.* Dicas.] *Chartæ enim tabulæq́; quodam modo loqui uidentur.* Lariumq́; littus,] *Lacus Larij ripam.* Incohatam Dindymi dominam,] *incohatum à Cæcilio poema de Cybele.* Interiorem edunt medullam.] *Sic Virgilius,*

= eſt mollis flamma medullas. Catullus ipſe infra,
= cuius me magnus edebat amor. Virgilius,
Nec te tantus edat tacitam dolor. Cicero,
Ipſe ſuum cor edens, hominum ueſtigia uitans.

Horatius, = si quod
Est animum, differs curandi tempus in annum.
Quæ exempla congessi, ut magis perspiciatur huius uerbi in talibus exprimendis elegantia. Sapphica musa.] Sapphicam musam uocat Sappho ipsam, quam Græci poetæ, propter suauitatem uersuum, decimam musam esse dixerunt.

IN ANNALES VOLVSII.

ANnales Volusi, cacata charta,
Votum soluite pro mea puella.
Nam sanctæ Veneri, Cupidiniq;
Vouit, si sibi restitutus essem,
Desissemq; truces uibrare iambos,
Electissima pessimi poetæ
Scripta tardipedi deo daturam
Infelicibus ustulanda lignis.
Et hoc pessima se puella uidit
Iocose, & lepide uouere diuis.
Nunc o cæruleo creata ponto,
Quæ sanctum Idalium, Vriosq; apertos,
Quæq; Ancona, Cnidumq; arundinosam
Colis, quæq; Amathunta, quæq; Golgos,
Quæq; Dyrrhachium Adriæ tabernam,
Acceptum face, redditumq; uotum,
Si non illepidum, neque inuenustum est.
At uos interea uenite in ignem
Pleni ruris, & infacetiarum
Annales Volusi, cacata charta.

Annales Volusi.] *Siue hoc uerum est argumentum, siue fictum, nihil salsius dici potuit in annales Volusianos. Sed quia ceteri interpretes huius carminis sensum satis non sunt assecuti, faciendum est mihi, ut illius argumentum explicem. Catullus, ut in amore sæpe accidere solet, puellæ suæ iratus erat, ceperatq́; in eam uersus iambicos scribere, quorum illa aculeos extimescens, Veneri ac Cupidini uouerat, si Catullus sibi restitutus foret, se pessima pessimi poetæ scripta igni daturam: quod uotum suum cum mitigato iam ipsi aperuisset, ridens Catullus, Volusianos annales, ut ipsa uoti religione soluatur, cremandos esse ait. Eius autem libri ineptiam alio etiam loco notat, affirmans, usum illius, nisi in complicandis scombris, nullum fore.* Restitutus,] *reconciliatus. non, ut alij exponunt, reuersus ex Bithynia. Sic & infra,*

Quòd te restituis Lesbia mi cupido.

Tardipedi deo,] *Vulcano, qui eo claudus fingitur, quòd flamma trepido sursum motu tendens quasi claudicare uideatur.* Infelicibus.] *Quæ dicantur infelices arbores, uide Macrobium.* Nunc o cæruleo creata ponto.] *Venerem inuocat, ut libro comburendo adsit, puellamq́; uoti religione liberet. Vt autem dea illa è mari enata fuerit, copiose enarrat Hesiodus Theogonia.* Quæ sanctum Idalium.] *Enumerat multos locos Veneri sacros, more ueterum, qui in dijs appellandis celebrandisq́; solebant multa ipsorum epitheta congerere, ac percensere locos, quibus ipsi præessent: quod in Homeri præcipue, Orpheiq́; hymnis animaduerti potest.* Vriosq́; apertos,] *plano ac*

patente sitos loco. In quibusdam scriptis libris, Aerios, non Vrios, legitur, suntq́; qui populos Cypri fuisse dicant. Dyrrachium Adriæ tabernam,] quòd illuc diuertere solerent, qui per Adriaticum nauigassent. Acceptum face.] verbum sumptum ab argentarijs, qui acceptam, redditam'ue pecuniam facere dicuntur, cum in tabulas suas referunt, eam sibi solutam fuisse. Pleni ruris.] Ita legendum: non ut uulgo, turis. atque hoc recte ex ueteribus libris emendauit Palladius. Rus autem pro rusticitate dicit: ut supra, Idem infaceto est infacetior rure.
Sic ancilla quædam, apud Plautum Truculēto, seruum, à quo rustice excipiebatur, rus merum esse dicit.

AD CONTVBERNALES.

Alax taberna, uosq́; contubernales,
S A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas uobis?
Solis licere, quicquid est puellarum,
Confutuere, & putare ceteros hircos?
An, continenter quòd sedetis insulsi
Centum, aut ducenti, non putatis ausurum
Me una ducentos irrumare sessores?
Atqui putate. nanque totius uobis
Frontem tabernæ scipionibus scribam.
Puella nanque, quæ meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi sunt magna bella pugnata,
Consedit isthic. hanc boni, beatiq́;
Omnes amatis, & quidem, quod indignum est,

Omnes pusilli, & semitarij mœchi;
Tu præter omnes une de capillatis,
Cuniculosæ Celtiberiæ fili,
Egnati, opaca quem bonum facit barba,
Et dens Ibera defricatus urina.

Salax taberna.] *Minitatur & uerbera, & multo fœdius aliquid contubernalibus quibusdam, qui puellam, quæ ab ipso aufugerat, detinebant.* Taberna,] *συνεκδοχικῶς tabernam pro ipsis contubernalibus ponit. itaque quod addit,* Vos'que contubernales, *quasi expositio quædam est eius, quod præcesserat. Contubernales, ait Festus, dicuntur à tabernis, quæ fiebant ex tabulis: unde & tabernacula sunt dicta, licet ex tentorijs & pellibus fiant.* A pileatis nona fratribus pila.] *Indicat, quos contubernales alloquatur; eos nempe, qui tabernam haberent ad pilam nonam à Castorum templo, quod in foro ad lacum Iuturnæ fuit, à Castore tantum nominari solitum, etsi tum ipsi, tum Polluci sacrum foret. Castorem autem & Pollucem pileatos fratres uocat, quòd eis, utpote Laconibus, eo ornatu statuæ ponerentur.* Hircos,] *ita fœdos, ut eorum congressum puellæ omnes, æque atque hircorum, refugere, atque aspernari debeant.* Nanque totius uobis Frontem tabernæ scipionibus scribam.] *Etsi scipionem proprie dicimus baculum, quo infirmiores inter incedendum niti solent, tamen hic scipiones eos uocat, è quibus merces in taberna appenderentur. Eis igitur ait se scripturum contubernalibus frontem, id est, ita*

ualide percussurum, ut cicatrices imprimantur. Puella nanque quæ.] *In alijs, Puella nam, modo quæ è meo sinu fugit: quæ lectio mihi quidem magis probatur.* Boni beatiq;.] *Ironia.*] Pusilli,] *abiecti, & contemptæ sortis.* Et semitarii,] *qui plerunque uulgaria modo scorta, & in semitis prostantia consectemini.* Tu præter omnes.] *Hos uersus temere ab alijs loco motos è ueteribus libris hic reposuimus. Hic autem, quisquis est, Egnatius unus uidelicet ex illis contubernalibus fuit, qui, quòd se formosum putans, puellam præter ceteros assectaretur, ei quoque poeta præter ceteros irascitur.* Vne.] *Priscianus libro quinto, de nomine, unus, loquens: de cuius, inquit, uocatiuo quia quidam dubitant, Caper, doctissimus antiquitatis perscrutator, ostendit hoc usum Catullum, & Plautum. Catullus,*

Tu præter omnes une de capillatis.

Plautus in Fribolaria,

O amice & multis, at mihi une Cephalio.

Egnati opaca quem bonum facit barba, Et dens, &c.] *qui nihil habes, quo bonus, id est formosus, uideri queas, præter opacam barbam, & dentium candorem multa urinæ fricatione quæsitum.*

AD CORNIFICIVM.

Male est Cornifici tuo Catullo,
Male est, Hercule me, & laboriose,
Et magis magis in dies, & horas;
Quem tu, quod minimum, facillimumq; est,
Qua solatus es allocutione?

* Irascor tibi. sic meos amores?
* Paulum quidlibet allocutionis
* Mœstius lacrumis Simonideis.

Male est Cornifici.] *Conqueritur cum Cornificio, qui ipsum in magno dolore animi positum, ne allocutione quidem ulla solatum accesserat.* Et magis magis.] *Ita est in ueteribus: & sic quoque Catullus alio loco locutus est,*

Post, uento crescente, magis magis increbrescunt.

ut, quin hæc uera lectio sit, dubitari non oporteat. Allocutione.] *Proprie admodum. Varro, Adlocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum, consolandi causa. Ita enim eum locum Varronis, ope ueteris libri, emendauit Victorius, cum in alijs legeretur, consulendi.* Sic meos amores?] *Post hunc uersum equidem non dubito, quin aliquid desit, sine quo insequentium uersuum sententia explicari non queat. Sunt tamen quidam in primis eruditi homines, qui putent fieri posse, ut nihil desideretur: exponantq; ad hunc modum: adhibuisse quidem Cornificium Catullo consolationem aliquam, sed & breuem, & eiusmodi, ut lamentationi alicui, quàm consolationi, similior uideretur. Hanc autem orationem concisam esse, & ἐλλειπτικὴν ad indicandam uim & magnitudinem doloris. ut intelligamus,* Sic meos amores? *id est: siccine meos amores à te parui fieri, ut meliorem mihi consolationem nullam adferas? Quid enim tandem à te allatum est?* Paulum quidlibet allocutionis, *atque id quoque ipsum* Mœstius

lacrumis Simonídeis. *Excelluiſſe autem Simonidem poetam in tractatione rerum triſtium, cum aliunde, tum ex Fabij teſtimonio intelligi poteſt. Sunt, ut dixi, qui hunc locum ita interpretentur. ego deduci de ſententia non poſſum: omninoq́; deeſſe aliquid exiſtimo.*

IN EGNATIVM.

E Gnatius, quòd candidos habet dentes,
Renidet uſquequaque. ſeu ad rei uentum eſt
Subſellium, cum orator excitat fletum,
Renidet ille; ſeu pij ad rogum fili
Lugetur, orba cum flet unicum mater,
Renidet ille. quicquid eſt, ubicunque eſt,
Quodcunque agit, renidet; hunc habet morbum
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.
Quare monendus eſt mihi. bone Egnati,
Si urbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut parcus Vmber, aut obeſus Etruſcus,
Aut Lanuuinus ater, atque dentatus,
Aut tranſpadanus, ut meos quoque attingam,
Aut quilibet, qui puriter lauit dentes,
Tamen renidere uſquequaque te nollem.
Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt.
Nunc Celtiberus Celtiberia in terra
Quod quiſque minxit, hoc ſibi ſolet mane
Dentem, atque ruſam defricare gingiuam.
Vt quo iſte ueſter expolitior dens eſt,
Hoc te amplius bibiſſe prædicet loti.

Egnatius.] *Ineptiam Egnatij exagitat, qui cum de candore dentium, quem sibi spurcissime parabat, ut de magno aliquo bono, magnopere se amaret, eius ostentandi causa, sæpe nulla occasione ridebat, aut ea etiam excipiebat risu, quæ lacrymis potius excipi par foret. Eodem morbo Alexis comicus mulieres quoque laborare ait lepidissimis uersibus, quos è Clemente Alexandrino P. Victorius in libros suos transtulit: quos, quoniam nondum satis emendatos puto, ita proferam, ut legi oportere arbitror, neque me id etiam cum bona ipsius Victorij gratia facturum esse diffido. Sunt autē trochaici octonarij catalectici.*

Εὐφυεῖς ὀδόντας ἔχειν; ἐξ ἀνάγκης δεῖ γελᾶν.
Ινα θεωρῶσιν οἱ παρόντες, τὸ στόμα ὡς κομψὸν φορεῖ.
Εὰν δὲ μὴ χαίρῃ, γελῶσα διατελεῖ τὴν ἡμέραν,
Μυῤῥίνης ξυλύδιον ἔχουσα λεπτὸν ἐν τοῖς χείλεσιν,
Ωστε τῷ χρόνῳ σέσηρεν, ἄν τε βούλετ', ἄν τε μή.

Renidet,] *ridet. Renidere dicitur, quicquid hilarem aliquam speciem præsefert; quo sensu transfertur etiam ad inanimata.* Seu ad.] *Huius συνεκφωνήσεως rara admodum exempla reperiri puto.* Seu ad rei uentum est Subsellium,] *siue quis eum amicus in graui aliqua causa periclitans aduocatum adduxit sibi. Quis autem locus alienior à risu, quàm iudicium?* Cum orator excitat fletum, *cum ad eam orationis partem uentum est, in qua orator, uelut habenas eloquentiæ laxans, omnia permiscet affectibus, ita ut sæpe è corona astante, ij quoque, ad quos nihil res attinet, lacrumare cogantur; eo inquam tempore, quo subsellia ceterorum gemitu, planctuq; reso=*

nant, Renidet ille. *Addit etiam, quod ſit abſurdius.* Seu pii ad rogum fili Lugetur, orba cum flet unicum mater.] *In ſingulis autem uerbis ineſt pondus. Nam & nullus acerbior luctus eſt, quàm ob amiſſum filium; & in eo minus ſibi matres, quàm patres, temperant: idq; præcipue, ſi lugeatur & pius, & unicus, & eo maxime temporis puncto, quo miſeræ matres illa ſibi tantopere dilecta ora flammis feralibus depaſci uident: in quo tanti eiulatus excitari ſolent, ut ipſa pene ſaxa perrumpat dolor. At Egnatius, dum dentes oſtendat, iſtis rebus non ualde mouetur. Itaque in tam meſto ſpectaculo, lamentantibus ceteris,* Renidet ille. *ac denique* Quicquid eſt, ubicunque eſt, Quodcunque agit, renidet. hunc habet morbum.] *Morbos uocabant prauitates quaſdam animi, conſuetudinesq; uitioſas. Cicero in Verrem, de ſignis. Venio nunc ad iſtius, quemadmodum ipſe appellat, ſtudium; ut amici eius, morbum & inſaniam; ut Siculi, latrocinium. Appoſite autem id uerbi adhibuit poeta, quo in amicorum uitijs uterentur, qui & ſe amicum eſſe Egnatio ſimulet, & admonere eum, quaſi amice, uelit.* Quare monendus eſt mihi.] *Hactenus de eo locutus eſt: nunc ad eum orationem conuertit, inquiens,* Bone Egnati; &c.] *Subeſt autem uis argumenti* ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος*, hoc modo. Etiam ſi oriundus eſſes ex aliqua earum gentium, quæ ſibi dentium candorem ſine ulla ſpurcitia comparant, tamen ita frequenter, ac nulla occaſione eos retegere, ineptum eſſet: quanto igitur id ineptius eſt, cum originem ex ea gen-*

te hominum ducas, quæ ſibi non horret quotidie urina confricare gingiuas, ut dentes efficiat candidos? Si urbanus eſſes.] *id eſt, in urbe natus.* Aut parcus Vmber.] *uidetur frugalitatem & parſimoniam Vmbris peculiariter tribuere. contra tamen eorum luxus à multis idoneisq; ſcriptoribus inceſſitur.* Aut obeſus Etruſcus,] *è copioſis uidelicet, frequentibusq; ſacrificiorum epulis, quibus ea gens plurimum dedita fuiſſe dicitur.* Aut Lanuuinus ater.] *In alijs, acer.* Vt meos quoque attingam.] *Verona enim eſt ex Italia tranſpadana.* Lauit.] *Ita dicebant ueteres, non, ut nunc, lauat. Virgilius,*

= lauit improba teter Ora cruor.

Nam riſu inepto.] *Ob id etiam Græci, quos ſignificare uolunt inſigniter fatuos, ἀχρειογέλωτας uocant.* Celtiberia in terra.] *Antique additum, terra.*

AD RAVIDVM.

Quænam te mala mens miſelle Rauide
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis deus tibi non bene aduocatus
Vecordem parat excitare rixam?
An'ne ut peruenias in ora uulgi?
Quid uis? qualubet eſſe notus optas?
Eris; quandoquidem meos amores
Cum longa uoluiſti amare pœna.

Quænam te mala mens.] *Huius uerſus poſtrema ſyllaba à principe ſubſequentis abſumitur.* Agit

præcipitem.

præcipitem.] *cum enim meos amores attentare audes, tum uideris ultro in ipſam meorum uerſuum aciem incurrere, teq́; in eos præcipitem dare.* Quis deus.] *A dijs enim iratis mala conſilia in hominum mentes immitti putabant. Cicero pro Milone, Hic dij immortales, ut ſupra dixi, mentem dederunt illi perdito, ac furioſo, ut illi faceret inſidias. aliter perire peſtis illa non poterat. Aut ad eorum ſententiam reſpicit, qui affectiones, quibus agitatur animus, deos uocabant. In Græcorum enim commentarijs reperio, dei nomen quinque fere modis uſurpari ſolere, ut modo ſapientes homines, modo reges ac potentes deos uocemus, modo elementa, modo fatum, modo etiam facultates animi, ipſasq́; illius agitationes. quo etiam reſpexit Virgilius,*

=dij ne hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale, an ſua cuique deus fit dira cupido?

Vt peruenias in ora uulgi?] *ut meis uerſibus traductus ad infamiam, nobilis, & decantatus euadas? Hæc autem locutio uenire in ora, & in uitio, & in laude etiam ponitur. Liuius libro II. timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret. Propertius,*

Crede mihi; magnos æquabunt iſta triumphos
Indicia; & uenies tu quoque in ora uirum.

IN ACMEN.

Cme illa, illa puella defututa
A *Tota millia me decem popoſcit,*
Iſta turpiculo puella naſo,
Decoctoris amica Formiani.

Propinqui, quibus est puella curæ,
Amicos, medicosq; conuocate.
Non est sana puella, nec rogare,
Qualis sit, solet hæc imaginosum.

Acme illa.] *Indignatur, Acmen ausam esse à se decem millia pro mercede concubitus poscere.* Turpiculo.] *Cicero II. de Oratore, Grauitas honestis in rebus seuere, iocus in turpiculis, & quasi deformibus ponitur.* Formiani,] *Septimij; ut infra, Acmen Septimius suos amores.* Propinqui.] *Aduocandos ait esse amicos puellæ, & medicos ad eam curandam: furere enim, & atra bili percitam esse.* Nec rogare, Qualis sit, solet hæc imaginosum.] *id est, speculum de forma sua consulere non solet. id enim si faceret, quamuis sana non est, cognosceret tamen deformiorem esse se, quàm ut tantum poscere debeat. Imaginosum autem uocat speculum à reddendis intuentium imaginibus.*

IN QVANDAM.

Deste hendecasyllabi, quot estis
A *Omnes undique, quotquot estis omnes.*
Iocum me putat esse mœcha turpis;
Et negat, mihi uestra reddituram
Pugillaria, si pati potestis.
Persequamur eam, & reflagitemus.
Quæ sit, quæritis? illa, quam uidetis
Turpe incedere, myrmice, ac moleste,
Ridentem catuli ore Gallicani.
Circumsistite eam, & reflagitate.

Mœcha putida redde codicillos.
Redde putida mœcha codicillos.
Non aſſis facis o lutum, lupanar,
Aut ſi perditius pote eſt quid eſſe.
Sed non eſt tamen hoc ſatis putandum.
Quòd ſi non aliud pote eſt, ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore uoce,
Mœcha putida redde codicillos,
Redde putida mœcha codicillos.
Sed nil proficimus; nihil mouetur.
Mutanda eſt ratio, moduſq; uobis,
Si quid proficere amplius poteſtis.
Pudica, & proba redde codicillos.

Adeſte hendecaſyllabi.] *Hendecaſyllaborum opem implorat, ad extorquenda pugillaria ſibi à meretrice quadam ſubrepta: ac primum quidem eam conuiciis perſequitur, ad poſtremum etiam blanditiis tentat.* Quot eſtis,] *id eſt, quotquot eſtis. Sic ſupra, Et quantum eſt hominum uenuſtiorum, pro, quantum quantum eſt. Sic ſæpe apud Ciceronem, quomodo, pro quoquomodo, & cuiuſmodi, pro cuicuimodi. Sic quot calendis Plautus, & nos quotannis, pro eo quod Varronem quotquot annis dicere ſolitum tradunt: quam Varronis conſuetudinem imitatus uidetur Horatius illo uerſu, Non ſi trecentis, quotquot eunt dies, Amice places illacrymabilem Plutona tauris.* Veſtra,] *ſcribendis uobis quaſi dicata.* Turpe,] *turpiter.* Myrmice.] *Pari figura formicinum*

gradum dixit Plautus Menæchmis. O lutum.] *Eodem modo seruus quidam in Persa lenonem, lutum lenonium uocat. Hac quoque contumelia Cicero in Pisonem usus est.* Quod si non aliud pote est.] *Si nihil, inquit, aliud possumus, saltem incutiamus ei ruborem, etsi hoc propter ipsius impudentiam diffici- le erit.* Ferreo.] *Impudentiam significat, ut apud Aristophanem σιδηροῦ ἀνήρ. Sic & apud Ouidium, = duri puer oris, & audax. Cicero quoque pro P. Quintio, eodem sensu, durissimo ore esse eos ait, qui præsente Roscio gestum agere conarentur. Idem ualet, quod statim additur,* Canis: *nota enim est eius bestiæ impudentia, unde & Homericum illud κυνώπης, & Cynicorum appellatio fluxit. Sed & apud Terentium Eunucho & canis, & os durum, impudentiam si- gnificant, ut pridem in eam fabulam scripsimus.*

IN ACMEN.

Salue nec minimo puella naso,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore sicco,
Nec sane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten' prouincia narrat esse bellam?
Tecum Lesbia nostra comparatur?
O seclum insipiens, & infacetum.

Salue.] *Enumerat multa in Acme, quæ parum uenusta sint. tum urbane admodum admiratur, infa- cetos usque eo esse homines, ut eam non modo bellam pu tent, sed etiam cum Lesbia comparare audeant.* Nec

bello pede.] *Breuitas pedis in puellis laudatur. Ouidius,*

Pes erat exiguus. pedis hæc aptissima forma est.

Contra Virgilius de rustica =spatiosa prodiga planta. Horatius, Depygis, nasuta, breui latere, ac pede longo. Aristoteles quoque (si eius sunt τὰ φυσιογνωμονικὰ) longum latumq; pedem roboris, breuem molliciei notam esse affirmat; uirisq; illum, hunc mulieribus esse aptiorem. Nec nigris ocellis.] *Nigros oculos antiqui in non minima pulchritudinis laude ponebant. Horatius, Et Lycum nigris oculis nigroq;*

Crine decorum. Idem,

Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.

Pindarus Pythijs ἑλικώπιδα Venerem uocat, Hesiodus Theogonia ἑλικοβλέφαρον. Homerus primo Iliados Chryseida ἑλικώπιδα κούρην, idemq; in hymno Castorum Musas ἑλικώπιδας nominat. Nec longis digitis.] *Contra Propertius de Cynthia,*

Fulua coma est, longæq; manus, & maxima toto
Corpore, & incedit uel Ioue digna soror.

Nec ore sicco.] *Significat eam frequenter spuere, quod cum omnibus, tum puellis præcipue indecorũ est. Sic Iuuenalis nasum siccum uocauit eius mulieris, quæ non sæpe emungeretur.*

IN FVNDVM.

O Funde noster, seu Sabine, seu Tiburs,
Nam te esse Tiburtẽ autumant, quibus nõ est
Cordi Catullum lædere, at quibus cordi est,
Quouis Sabinum pignore esse contendunt,

Sed seu Sabine, siue uerius Tiburs,
Fui libenter in tua suburbana
Villa, malamq́; pectore expuli tussim.
Non immerenti uersilis mihi quàm mens,
Dum sumptuosas appeto, dedit, cœnas.
Nam Sextianus dum uolo esse conuiua,
Orationem in Actium petitorem
Plenam ueneni, & pestilentiæ legit.
Hic me grauedo frigida, & frequens tussis
Quassauit, usque dum in tuum sinum fugi,
Et me recuraui ocymoq́;, & urtica.
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quod non es ultu' peccatum.
Nec iam recuso, si nefaria scripta
Sexti recepso, quin grauedinem, & tussim,
Non mi, sed ipsi Sextio ferat frigus,
Qui tunc uocat me, cum malum legit librum.

O funde noster.] *Mos antiquis fuit, ubi quid scripserant, cõuocare amicos, eisq́; illud, quicquid erat, recitare, ac ipsorum iudicio subijcere, antequam ederetur. Cum igitur Sextius orationem quandam scripsisset, eamq́; recitaturus, lautum amicis aliquot conuiuium apparasset, ait Catullus se, sumptuosæ cœnæ (sed hoc ioco dictum accipio) cupiditate motum, uenisse una cum reliquis, ibiq́; audienda illa oratione, tantum contraxisse frigoris, ut postea necesse habuerit, ualetudinis causa, in suburbanam uillam ad dies aliquot secedere. Agit igitur gratias fundo, in quo pristinam firmitatem recuperarat, seq́; postea nihil tale ad-*

missurum pollicetur. Seu Sabine seu Tiburs.] *Erat uidelicet fundus hic in utriusque regionis confinio, ideóq;, utrius esset, ambigebatur.* Nam te esse Tiburtem.] *Tiburtinæ regionis summa amœnitas fuit: ita ut Horatius & nobilissimis quibusque Græciæ ciuitatibus eam anteponat, & alio loco eam sedem senectuti optet suæ. Itaque magno in precio erát Tiburtina prædia: quo fit, ut Catullus fundum suum dicat, ab ijs qui sibi gratificari uelint, Tiburtem, Sabinum ab alijs nominari. Ad dignitatem enim fundi putabat pertinere, ut Tiburs potius, quàm Sabinus, diceretur.* Tiburs.] *Tibur à Tiburno nomen accepit. Virgilius,*

Fratris Tiburni dictam cognomine gentem.

quo loco uulgati codices pro, Tiburni, male habent, Tiburti. cum tamen & Seruius Tiburnum agnoscat, & Pierius in Romano codice, Tiburni, affirmet legi, & Tiburni Priscianus quoque meminerit. Sed & cum mihi odas Horatij Luteciæ publice interpretanti Petrus Gallandius, Latinarum literarum professor regius, homo optimus, & eruditissimus, Horatium peruetterem utendum dedisset, eumq; una ego, & flos Galliæ, Adrianus Turnebus euolueremus, animaduertimus in eo locum hunc aperte ita scriptum esse,

Quàm præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria riuis.

Neque dubitauimus, quin ea uera scriptura esset: cum tamen in impressis omnibus, Tiburti, legatur. Autumant,] *dicunt.* Non immerenti uersilis mihi quam mens.] *alij, uertitur mens, alij, uerenti*

mens; alij, uertitur mensa; alij, meretur mens: quorum nullum recipi potest. ac ne hoc quidem, uersilis mens, ne quid dissimulem, mihi satisfacit. Expectandi ueteres emendatiores libri. Ocymo.] Ita legendum: non, ut in alijs, ocio. Grates ago.] Locutio poetica, qua tamen Cicero sexto de rep. usus est. Grates, inquit, tibi ago summe Sol. Liuius libro V. plena omnia templa Romanarum matrum dijs grates agentium erant. Deprecor,] recuso. Recepso.] Antique, pro recepero. Virgilius,

Cetera, quæ iusso, mecum manus inferat arma.

Poeta quidam uetus apud Ciceronem de officijs,

Quòd ni Palamedis perspicax prudentia
Istiu' percepset malitiosam audaciam. Pacuuius,
Haud sinã quicquã profari, priusquã accepso, quod peto.

Non mi, sed ipsi Sextio.] Iocus παρὰ προσδοκίαν, Plauto ualde usitatus.

DE ACME, ET SEPTIMIO.

Acmen Septimius suos amores,
Tenens in gremio, mea, inquit, Acme,
Ni te perdite amo, atque amare porro
Omneis sum assidue paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire;
Solus in Libya, Indiaq; tosta,
Cæsio ueniam obuius leoni.
Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante
Dextra, sternuit approbatione.
At Acme leuiter caput reflectens,
Et dulcis pueri ebrios ocellos,

Illo purpureo ore suauiata,
Sic inquit, mea uita Septimille,
Huic uni domino usque seruiamus,
Vt multo mihi maior, acriorq́;
Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc ut dixit, Amor sinistra ut ante,
Dextra sternuit approbatione.
Nunc ab auspicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur.
Vnam Septimius misellus Acmen
Mauult, quàm Syrias, Britanniasq́;.
Vno in Septimio fidelis Acme
Facit delicias, libidinesq́;.
Quis ullos homines beatiores
Vidit? quis uenerem auspicatiorem?

Acmen Septimius.] *Exponit blanditias, quas sibi inuicem dicebant, faciebantq́; Septimius & Acme: eisq́;, ἐρωνευόμενος, nihil esse beatius scribit.* Cæsio.] *à parte totum.* συνεκδοχή. Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante, Dextra sternuit approbatione.] *Cum Septimius ardorem amoris in Acmē sui uerbis aperuisset, Cupido, ait Catullus, utrinque sternuens, quæ ab eo dicta fuerant, comprobauit. Incertum autem est, ex utra parte prius sternuisse Amorem dicat. Sunt enim, qui ita distinguant,*
= Amor sinistra, ut ante
Dextra, sternuit approbatione. Alij ita,
= sinistra ut ante, Dextra sternuit approbatione.
Porro ueteres sternutationem medium quoddam omen

esse arbitrabantur, id est, quo modo boni aliquid, modo mali portenderetur: ut annotant interpretes Theocriti in locum illum ex Thalysijs,

Σιμιχίδᾳ μὲν ἔρωτες ἐπέπταρον, ἦ γὰρ ὁ δειλὸς
Τόσσον ἐρῇ μυρτοῦς, ὅσσον εἴαρος αἶγες ἔρανται.

Sæpius tamen in bonam partem accipiebatur, præcipue si dextrorsum quis sternuisset, ut in VII. Iliados annotat Eustathius. Itaque & Odysseæ XIIII. Penelope è sternutatione Telemachi, gaudio perfunditur, quem in locum idem interpres satis multa ad hanc rem pertinentia congerit: & apud eum, quem supra nominaui, Theocritum in Helenes epithalamio ista ponuntur,

Ὄλβιε γάμβρ' ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι
Ἐς σπάρταν. *Sed & illud Propertij non alienum est,*

Num tibi nascenti, primis, mea uita, diebus
Aridus argutum sternuit omen Amor?

quem in locum plura dicemus, cum eum poetam ex professo interpretabimur. Ab auspicio bono profecti,] *ductis à tam bono auspicio amoris sui principijs.* Mutuis animis amant, amantur.] *Summa in amore felicitas inuicem æque amari. eum amorem Plautus cultu optimum uocat.*

Is amabat meretricem natam Athenis Atticis,
Et ila illum contra; qui est amor cultu optimus.

Hoc etiam est, quod de se & puero suo Theocritus apud posteros prædicari optat, fuisse uidelicet duos homines, qui se, æqua ueluti lance, mutuo amauerint, fuisseq; tunc homines plane aureos, cum qui amaretur, uicissim amaret.

Ἀλλήλους δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζυγῷ. ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅτ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.

Huc pertinet & illud Bionis,

καλὸν δέ τ' ἐρασσαμένῳ συνερᾶσθαι.

AD SEIPSVM DE ADVENTV VERIS.

Iam uer egelidos refert tepores,
Iam cœli furor æquinoctialis
Iucundis zephyri silescit auris.
Linquantur phrygij Catulle campi,
Niceæq; ager uber æstuosæ,
Ad claras Asiæ uolemus urbes.
Iam mens prætrepidans auet uagari,
Iam læti studio pedes uigescunt,
O dulces comitum ualete cœtus,
Longe quos simul à domo profectos,
Diuersos uariæ uiæ reportant.

Iam uer.] *Carmen hoc in Bithynia factum esse opinor; cum illuc Memmium prætorem secutus fuisset.* Egelidos tepores,] *moderatos illos calores, quorum fotu omnia uegetantur. Egelidum est tepidum, ut in illo optimo, sed in multis libris deprauato Ouidij uersu,*

Et gelidum Borean, egelidumq; Notum.

Cœli furor æquinoctialis,] *horrificus ille stridor uentorum, hiberno æquinoctio tumultuantium.* Nicææ.] *Vrbs est Bithyniæ, quæ olim ab insigni agri ubertate Olbia dicebatur. Qui eam Prusiada uocant, errant uidelicet de male intellectis, deprauatisq; Plinij*

uerbis. Ad claras Asiæ uolemus urbes.] Troiam, inter ceteras, quò ad inferias fratri soluendas profectus est.

AD PORCIVM ET SOCRATIONEM.

P Orci, & Socration, duæ sinistræ
Pisonis scabies, famesq; mundi,
Vos Veranniolo meo, & Fabullo
Verpus præposuit Priapus ille.
Vos conuiuia lauta sumptuose
De die facitis, mei sodales
Quærunt in triuio uocationes.

Porci et Socration.] Indignatur, Porcio & Socrationi Verannium & Fabullum à Pisone posthaberi. Socrationis nomen Græcum est, non Romanum. forsitan liberti alicuius nomen fuerit. Pisonis scabies,] qui Pisoni prurientem illum libidinis ardorem excitatis. Famesq; mundi,] In alijs, famesq; Memmi. Priapus,] libidinosus, qualis Priapus à poetis fingitur. Lauta.] Lautitia, ait Festus, epularum magnificentia * alij à lauatione dictum putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lauabatur. Cogitandum autem, num in illis Festi uerbis tale aliquid desit, à Græco λαύξω: ut prius Græcam, postea Latinam eius uerbi originem tradat. Qui manuscriptos libros habent, de hac mea coniectura iudicabunt. Quoniam autem uerba quædam Phauorini leguntur apud Gellium, quibus mirifice aperitur,

quod lautum conuiuium ueteres dixerint, ea quoque ipsa adscribam. Præfecti popinæ, atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi, cum libentissime edis, tum auferatur, & alia esca melior, atque amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetijs procedit; qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comesse oportere: ceterarum auium, atque altilium nisi tantum apponatur, ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant; conuiuium putant inopia sordere. Superiorem partem auium atque altilium qui eduint, eos palatum non habere. Si pro portione crescit luxuria, debere & epulas crescere. Videte, quid relinquitur, nisi ut delibari sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm dijs immortalibus adornatur. De die.] De nocte, quàm de die, indulgere Genio tolerabilius habebatur: diem enim agendis rebus, noctem curandis corporibus, hilarandoq; animo impendi uolebant. Itaque Catonem quoque ipsum largius se ac prolixius de nocte inuitare solitum accepimus: quo nomine cum à quodam reprehenderetur, debueras, inquit, illud adijcere, me totos dies aleam ludere: cum illud uidelicet ex contrario indicaret, sibi, qui totos dies susceptis pro republica curis laboribusq; traduceret, noctem saltem liberam concedi oportere. Quærunt in triuio uocationes,] stant in triuijs expectantes, dum se aliquis ad cœnam uocet. Vocare antiqui sæpe sine ulla adiectione dicebant, cum, ad cœnam, subintelligerent. Catullus ipse supra, Qui tunc

uocat me, cum malum legit librum. Parasitus quidam apud Plautum Sticho,

Negare nulli soleo, si quis me uocat. quo loco male quidam libri habent, esum uocat, contra ueterum librorum fidem, & rationem metri. Vocatores quoque nominabant seruos, quorum opera in uocandis conuiuis uterentur. Quòd in quibusdam libris, uorationes, legitur, operarum uitio factum est, non quòd quisquam locum ita immutandum putarit.

AD IVVENTIVM.

M Ellitos oculos tuos Iuuenti,
Siquis me sinat usque basiare,
Vsque ad millia basiem trecenta,
Nec unquam saturum inde cor futurum est,
Non si densior aridis aristis
Sit nostræ seges osculationis.

Mellitos.] Neminem fore arbitror, qui non potius horum uersuum suauitatem admiretur, quàm cuiusquam in eis explicandis industriam requirat.

AD M. TVLLIVM.

D Isertissime Romuli nepotum,
Quot sunt, quotq; fuere, Marce Tulli,
Quotq; post alijs erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, pessimus omnium poeta,
Tanto pessimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Disertissime.] *Agit gratias M. Tullio: quod ob beneficium ab eo acceptum, diuinare non possumus. Nam qui ad fundum Tiburtem hoc loco confugiunt, nihil aliud, quàm inscitiam patefaciunt suam.*

AD LICINIVM.

H *Esterno Licini die ociosi,*
Multum lusimus in meis tabellis,
Vt conuenerat esse delicatos,
Scribens uersiculos uterque nostrum,
Ludebat numero modo hoc, modo illoc,
Reddens mutua per iocum, atque uinum.
Atque illinc abij tuo lepore
Incensus Licini, facetijsq;,
Vt nec me miserum cibus iuuaret,
Nec somnus tegeret quiete ocellos;
Sed toto indomitus furore lecto
Versarer, cupiens uidere lucem,
Vt tecum loquerer, simulq; ut essem.
At defessa labore membra postquam
Semimortua lectulo iacebant,
Hoc iucunde tibi poema feci,
Ex quo perspiceres meum dolorem.
Nunc audax caue sis, precesq; nostras,
Oramus, caue despuas ocelle,
Ne pœnas Nemesis reposcat à te.
Est uehemens dea, lædere hanc caueto.

Hesterno.] *Epigramma hoc est ad Caluum, de quo supra egimus.* Vt conuenerat esse.] *ubi*

uterque nostrum ad cœnam condixerat. Esse enim hoc loco expono, cibum capere. Nec somnus tegeret quiete ocellos.] Hac locutione infra quoque usus est, Piger ijs labante langore oculos sopor operit. Semimortua,] propter illam mentis agitationem, dormiendiq; difficultatem. Poema.] Varro Parmenone, Poema est λέξις εὔρυθμος, id est, uerba plura modice in quandam coniecta formam. Itaque etiam distichon, epigrammation, uocant poema. Poesis est perpetuum argumentum è rhythmis, ut Ilias Homeri, & annales Ennij. Poetice est ars earum rerum. Despuas,] contemnas. Ocelle,] Ita sæpe uocabant eos, quibus blandiebantur. Exempla apud Plautum satis crebra sunt. Nemesis.] hæc enim dea fastum & arrogantiam punire credebatur.

AD LESBIAM.

I Lle mi par esse deo uidetur,
Ille si fas est, superare diuos,
Qui sedens aduersus identidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem, misero quod omneis
Eripit sensus mihi. nam simul te
Lesbia aspexi, nihil est super mi

*

Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma demanat, sonitu suopte
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.
Ocium Catulle tibi molestum est.

Ocio exultas, nimiumq́; gestis.
Ocium & reges prius, & beatas
Perdidit urbes.

Ille mi par esse.] Beatum esse ait, quicunque Lesbiæ aspectu, & alloquio frui possit. Post castigat seipsum, affirmans, tales cogitationes non nisi ex ocio nasci: additq́; grauem sententiam; ocium multis regibus, multisq́; urbibus exitij causam fuisse. Secundæ strophes ultimus uersus desideratur. is autem qui uulgo legitur, Quod loquar amens, non Catulli est, sed Parthenij: ideoq́; eum sustulimus. Hoc enim perpetuo tenere decreuimus, ut ne quid alienum ueterum scriptis scientes admisceamus. Alioqui enim reijciendus ille uersiculus non erat; cum ad sententiam mirifice quadret. Libet autem hoc potissimum loco singularem gratiam inire ab ijs omnibus, qui antiquitatis studio, & delicatorum uersuum suauitate capiuntur. Etenim cum Dionysij Longini libellum περὶ ὕψους, qui nondum à quoquam editus est, hortante eodem, qui me ad hæc scribenda impulit, singularis doctrinæ, eximiæq́; uirtutis uiro, Paulo Manutio, Latine interpretari cœpissem, ut eodem tempore optimus liber & Græcus, & mea opera Latinus factus ederetur, cum alia in eo sane plurima deprehendi digna, propter quæ liber ipse communi omnium elegantium hominum desiderio expetatur, tum oden suauissimam poetriæ Sapphus, quam ijs, qui proxime antecesserunt, uersibus maxima ex parte Catullus expressit. Quis autem est, duntaxat eorum, qui aliquem

literarum, atque humanitatis ſenſum habent, qui non ſummam uoluptatem capiat, mulieris in hoc genere longe poſt homines natos præſtantiſſimæ, & poetæ Latinorum omnium molliſſimi uerſibus inuicem comparandis? Eam autem oden, cum locis aliquot deprauata eſſet, uerſusq; ipſi permiſti, confuſiq; inuicem eſſent, iam ante quàm liber in meas manus ueniret, emendauerat, diſtinxeratq; homo & Latinarum & Græcarum literarum cognitione excellens, Franciſcus Portus, qui idem cum in alijs optimis utriuſque linguæ ſcriptoribus, tum in Aeſchylo multa feliciſſime emendauit, quæ adhuc in omnibus impreſſis libris deprauata circũferuntur. Eum igitur merita laude fraudare nolui. Sed iam neminem eſſe arbitror, qui non decimam illam Muſam audire geſtiat.

φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν᾽ ὠνὴρ, ὅστις ἐναντίος τοι
ἰζάνει, καὶ πλησίον ἁδυφώνου
σοῦ ὑπακούει,
καὶ γελώσας ἱμερόεν, τό, μοι τὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
ὡς ἴδον γάρ σε, βραχέως ἐμ᾽ αὐδᾶς
οὐδὲν ἔτ᾽ εἴκει.
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ᾽ ἔαγ᾽ ἂν δὲ λεπτὸν
αὔτικα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν.
ὀμμάτεσσιν δ᾽ οὐδὲν ὅρημι, βομβεῦσ᾽
ἐν δ᾽ ἄκοαί μοι,
καδδ᾽ ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται. τρόμος δὲ
πᾶσαν αἱρεῖ. χλωροτέρη δὲ ποίας

ἐμμὶ. τεθναῦαι δ᾽ ὀλίγου δέοισα
φαίνομαι ἄπνους.

AD SEIPSVM DE STRVMA, ET VATINIO.

Quid est Catulle, quod moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet:
Per consulatum peierat Vatinius.
Quid est Catulle, quod moraris emori?

Quid est Catulle?] Secum indignatur homines indignissimos, Nonium cognomento Strumam, & Vatinium, illum quidem ad ædilitatem, præturam'ue (non enim memini quicquam hac de re certi proditum esse) illum etiam ad consulatum peruenisse: idq́; ita iniquo animo fert, ut nihil sibi caussæ esse dicat, cur non à uita potius recedat, quàm ut ista spectacula uideat. Per consulatum.] Solebant enim per ea iurare, quæ carissima haberent. Peierat.] Per consulatum iurare intolerabilis arrogantiæ esset: at in peierando etiam aliud flagitium est. Fuit autem P. Vatinius consul una cum Q. Fusio Caleno: ualdeq́; errant hoc loco omnes interpretes, qui, quæ de Caninij consulatu dicta sunt, ea ad Vatinium referunt.

DE QVODAM, ET CALVO.

Risi nescio quem modo in corona,
Qui, cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Caluus explicasset,
Admirans ait hæc, manusq́; tollens,
Dij magni salicippium disertum.

Risi nescio quem.] *Caluus exiguæ staturæ fuit: sed acer & uehemens in dicendo. Is in controuersia quadam, ne propter corporis paruitatem minus conspicuus esset, imponi se supra cippum iusserat; ut est apud Senecam. Ait igitur Catullus ualde risisse se, quòd cum Caluus mira orationis uehementia in Vatinium dixisset, quidam è corona admiratus in tantulo corpusculo tantam eloquentiæ uim latere, sublatis manibus, Di magni, dixerit, salicippium disertum: respiciens uidelicet ad id, quod paulo ante narrauimus. Ridendi autem occasionem cepit poeta, ex eleganti nouitate uocis, quam ille, quisquis fuit, à saliendo in cippum, urbane admodum, uenusteq; confinxerat. Cum autem alij monstra quædam uocabulorum in hunc locum inuexissent, eaq; barbare, & insulse interpretati essent; primus Paulus Manutius animaduertit, & hic, & apud Senecam, salicippium, eo quo diximus sensu, legi oportere.* In corona.] *Ita uocabant multitudinem, quæ in forum confluebat. Cicero, Non enim corona consessus uester cinctus est, ut solebat.* Manusq; tollens.] *Gestus admirantium. Cicero ad Cæsarem, Sustulimus manus & ego, & Balbus. tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum uideretur.*

*

* *Othonis caput oppido est pusillum.*
* *Heri rustice semilauta crura*
* *Subtile, & leue peditum Libonis*
* *Sed non omnia displicere uellem*
* *Tibi, & Suffecio seni recocto.*

* Irascere iterum meis iambis
* Immerentibus unice Imperator.

Othonis caput.] Hos quidem uersus, nisi sibylla, ut ille ait apud Plautum Pseudolus, legerit, Interpretari alium posse reor neminem. Omnino constat, fragmenta esse diuersorum epigrammatum, sed ita lacera, ut non sperem unquam intellectum iri. Vetat autem Hippocrates, desperatis adhibere medicinam.

AD CAMERIVM.

O Ramus, si forte non molestum est,
Demonstres ubi sint tuæ latebræ.
Te quæsiuimus in minore campo,
Te in circo, te in omnibus tabernis,
Te in templo supero Ioui sacrato,
In Magni simul ambulatione.
Fœmellas omneis amice prendi,
Quas uultu uidi tamen serenas.
Has te sic tantum ipse flagitabam,
Camerium mihi pessimæ puellæ.
Quædam inquit, nitidum sinum reducens,
En hic in roseis latet papillis.
Non custos si fingar ille Cretum,
Non si Ladas, pennipes'ue Perseus,
Non si Pegaseo ferar uolatu,
Non Rhesi niueis, citisq; bigis.
Adde huc plumipedas, uolatilesq;,
Ventorumq; simul require cursum;

Quos iunctos Cameri mihi dicaris,
Defessus tamen omnibus medullis,
Et multis langoribus peresus
Essem, te mihi amice quæritando.
Sed te quærere iam Herculis labos est.
Tanto ten' fastu negas amice?
Dic nobis ubi sis futurus, ede
Audacter comiti licenter ede,
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauso tenes in ore,
Fructus proijcies amoris omneis.
Verbosa gaudet Venus loquela.
Vel, si uis, licet obseres palatum,
Dum uestri sim ego particeps amoris.

Oramus.] *Exponit, quantopere se, quærendo Camerio, defatigauerit; rogatq; eum, tum ut, ubi sit futurus, indicet, tum ut amores detegat suos. In magna autem parte horum uersuum spondæus secundo loco ponitur: quod cum quibusdam uideretur absurdum, discessum est à ueterum librorum fide, varieq; mutata quamplurima. Ego ueterem scripturam, quantum in me fuit, reposui.* In minore campo,] *qui ad campum Martium fuisse dicitur.* In circo.] *Circum maximum intelligo.* Te in] *Litera e non ediditur.* Omnibus tabernis,] *quæ in foro dispositæ erant.* In templo.] *Capitolium dicit.* In magni simul ambulatione,] *in porticu Pompeiana.* Fœmellas.] *Iocose. Sciebam te magnum esse assectatorem fœminarum, in quibus aliqua esset*

formæ elegantia. itaque ex eiuſmodi omnibus de te per=contabar. Sic tantum,] *nulla longiore utens ora=tione, quoniam uidelicet te uidere properabam.* Ca=merium mihi.] *indicate, ſubintelligendum.* Quædam,] *illudens mihi, ſimulq́; occaſionem quæ=rens, qua mihi pectoris ſui candorem & pulchri=tudinem oſtenderet.* Non cuſtos ſi fingar ille Cretum,] *non ſi Dædalus fiam. cuſtodem autem Cretum uocat, quòd ei Minos proficiſcens aduerſus A=thenienſes, regni cuſtodiam commiſerit.* Non ſi La=das.] *Solinus, Primam palmam uelocitatis Ladas quidam adeptus eſt, qui ita ſupra cauum puluerem curſitauit, ut arenis pendentibus, nulla indicia relin=queret ueſtigiorum. Pauſanias Corinthiacis,* τοῦ ναοῦ δέ ἐστιν ἐντὸς λάδας, ποδῶν ὠκύτητι ὑπερβαλόμενος τοὺς ἐφ' αὐτοῦ. *loquitur autem de templo Apolli=nis Lycij. Idem Laconicis,* προελθόντι δὲ αὐτόθεν σταδίους εἴκοσι, τοῦ εὐρώτα τὸ ῥεῦμα ἐγγυτάτω τῆς ὁδοῦ γίνεται, καὶ λάδα μνῆμά ἐστιν ὠκύτητι ὑπερβαλομένου ποδῶν τοὺς ἐφ' αὐτοῦ. καὶ δὴ καὶ ὀλυμπιάσιν ἐστεφανοῦτο δολιχῷ κρατήσας. δοκεῖ δέ μοι, κάμνων αὐτίκα μετὰ τὴν νίκην ἐκομίζετο, καὶ συμβάσης ἐνταῦθα οἱ τελευτῆς, ὁ τάφος ἐστὶν ὑπὲρ τὴν λεωφόρον. *Meminit & in Arcadicis. Sed & Martialis,*

Habeas, licebit, alterum pedem Ladæ,
Inepte, fruſtra crure ligneo curres.

Nominat eum & Cornificius libro quarto ad Heren=nium. Perſeus.] *De hoc multa Ouidius, multa Hyginus; longe plurima autem interpres Apollonij in quartum Argonauticorum. Multa etiam Pauſanias in*

Corinthiacis. Non ſi Pegaſeo.] *Pegaſi fabula notior eſt, quàm ut hoc loco explicari debeat.* Non Rheſi.] *Fabula eſt apud Homerum Iliados κ.* Niueis citisq;.] *Homerus,*

λευκότεροι χιόνος, θείειν δ᾽ ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Virgilius utrunque complexus eſt, cum equos illos ardentes uocauit. Bigis.] *equos ipſos ad currum iunctos ſignificat. Deficit autem hoc loco oratio, ſi animaduertas; eſt enim ſenſus, Si hæc omnia uera eſſent, non tamen tantum itineris ſine laſſitudine obire poſſem. Talia exempla ſatis multa in antiquis ſcriptoribus reperiri queunt.* Plumipedas uolatilesq;.] *Admonent, & recte, omnes Catulliani interpretes, uerſum hunc non de auibus ſolum, ſed etiam de Zethe & Calai, Boreæ filijs, intelligendum eſſe. Fabulam narrant Apollonius libro ſecundo, & Valerius Flaccus libro quarto Argonauticon. Meminit & Pindarus Pythijs.* Quos iunctos,] *quorum omnium coniunctam celeritatem.* Mihi dicaris,] *mihi dederis.* Quæritando.] *Antiquum uerbum. Plautus Menæchmis,*

Hodie in Epidamnum uenit cum ſeruo ſuo,
Hunc queritatum geminum germanum ſuum.

Si linguam.] *Si amores tuos mihi celare perges, priuabis te gaudiorum tuorum longe maximo fructu. creſcunt enim gaudia, quæ cum amicis communicantur. Tibullus tamen,*

Qui ſapit, inquit, in tacito gaudeat ille ſinu.

Verboſa gaudet.] *contra Tibullus,*

= celari uult ſua furta Venus. Vel ſi uis.] *Si uis, inquit, per me licet, alios omnes celatos habeas, dum unus ego ſim tuarum uoluptatum conſcius.*

AD CATONEM.

O Rem ridiculam Cato, & iocosam,
Dignamq; auribus, & tuo cachinno.
Ride, quicquid amas Cato Catullum.
Res est ridicula, & nimis iocosa.
Deprendi modo pupulum puellæ
Trusantem; hunc ego, si placet Dionæ,
Pro telo rigida mea cecidi.

O rem ridiculam.] Ad quem è Catonibus scriptum hoc carmen fuerit, sciri posse non puto. neque uero magni interest. hoc modo teneatur, ad eum, qui se Uticæ interfecit, non pertinere. neque enim, ut cetera omittam, suspicio hæc in illius seueritatem cadit. Trusantem,] siculam suam in puellæ uagina n intrudere molientem. Dionæ,] Veneri, aut Veneris matri. Pro telo.] simile quiddam narrat Apuleius libro IX. de pistore, qui puerum formosum cum uxore deprehenderat.

IN MAMVRRAM, ET CAESAREM.

PVlchre conuenit improbis cinædis
Mamurræ pathicoq;, Cæsariq;.
Nec mirum. maculæ pares utrisque,
Vrbana altera, & illa Formiana,
Impressæ resident, nec eluentur.
Morbosi pariter, gemelli utrique,
Vno in ludulo erudituli ambo.
Non hic, quàm ille magis uorax adulter,

Riuales, socij & puellularum.
Pulchre conuenit improbis cinædis.

Pulchre conuenit.] *Cæsaris & Mamurræ amicitiam exagitat, affirmans eam non aliunde, quàm ex uitiorum similitudine, conglutinatam.* Vrbana altera, & illa Formiana.] *forte quòd Cæsar in urbe, Mamurra Formijs ætatis suæ teneritudinem alienæ libidini prostituerit.*

AD COELIVM DE LESBIA.

Coeli Lesbia nostra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus, quàm se, atque suos amauit omneis,
Nunc in quadriuijs, & angiportis,
Glubit magnanimos Remi nepotes.

Cœli.] *Memoriæ proditum ab Appuleio est, puellam, quæ in amoribus ac delicijs huic poetæ fuit, quamque ipse Lesbiam nominauerit, Clodiam illam, P. Clodij sororem fuisse, cuius à fratre primum delibata pudicitia, uniuersæ postea iuuentutis Romanæ libidini exposita prostitit. Eius igitur consuetudine cum M. Cœlius diu, multumq; usus fuerit: assentior eruditissimo homini, Victorio, qui carmen hoc ad M. Cœlium refert.* Glubit.] *ad Veneream turpitudinem potius, quàm ad fortunarum spoliationem referri puto.* Magnanimos;] *ex contrario intelligendum.*

DE RVFA.

Ononienſis Rufa Rufulum fellat
B *Vxor Meneni, ſæpe quam in ſepulcretis*
Vidiſtis, ipſo carpere è rogo cœnam,
Cum deuolutum ex igne proſequens panem,
A ſemiraſo tunderetur uſtore.

Bononienſis Rufa.] *Rufam quandam, ut mendicam, & ut fellatricem, notat.* Ipſo carpere è rogo cœnam.] *Epulas in rogum conijcere ſolebant, locumq; in quo illæ comburerentur, culinam uocabant. Auctor Feſtus. Extremæ autem mendicitatis ſignum eſt, quod hic adfert poeta.* Semiraſo,] *ex igne.*

*

Vm te leæna montibus Libyſſinis,
N *Aut Scylla latrans infima inguinum parte,*
Tam mente dura procreauit, ac tetra,
Vt ſupplicis uocem in nouiſſimo caſu
Contemptam haberes? ah nimis fero corde.

Num te leæna.] *Ad quem ſcribatur hoc carmen, ſciri non poteſt. Sed & fragmentum potius eſſe, quàm epigramma integrum, exiſtimo.*

IN NVPTIAS IVLIAE, ET MANLII.

Ollis o Heliconij
C *Cultor, Vraniæ genus,*
Qui rapis teneram ad uirum
Virginem, o Hymenæe Hymen,

Hymen o Hymenæe.
Cinge tempora floribus
Suaue olentis amaraci;
Flammeum cape; lætus huc
Huc ueni niueo gerens
Luteum pede soccum.
Excitusq; hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Spineam quate tædam.
Nanque Iulia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
Nubit alite uirgo.
Floridis uelut enitens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadryades deæ
Ludicrum sibi roscido
Nutriunt humore.
Quare age huc aditum ferens
Perge linquere Thespiæ
Rupis Aonios specus,
Nympha quos super irrigat
Frigerans Aganippe;
Ac domum dominam uoca
Coniugis cupidam noui,
Mentem amore reuinciens,
Vt tenax edera hac, & hac

Arborem implicat errans.
Vos item ſimul integræ
Virgines, quibus aduenit
Par dies, agite, in modum
Dicite, o Hymenæ Hymen
Hymen o Hymeneæ,
Vt lubentius audiens,
Se citarier ad ſuum
Munus, huc aditum ferat,
Dux bonæ Veneris, boni
Coniugator amoris.
Quis deus magis optimis
Expetendus amantibus?
Quem colant homines magis
Cœlitum? o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Te ſuis tremulus parens
Inuocat; tibi uirgines
Zonula ſoluunt ſinus;
Te timent; cupida nouos
Captat aure maritus.
Tu fero iuueni in manus
Floridam ipſe puellulam
Matris è gremio ſuæ
Dedis, o Hymenæe Hymen
Hymen o Hymenæe.
Nil poteſt ſine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere; at poteſt
Te uolente. quis huic deo

Comparariér ausit?
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe dicier; at potest
Te uolente. quis huic deo
Comparariér ausit?
Quæ tuis careat sacris
Non queat dare præsides
Terra finibus; at queat
Te uolente. quis huic dea
Comparariér ausit?
Claustra pandite ianuæ.
Virgo adest. uiden' ut faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris. abit dies.
Prodeas noua nupta.
Tardat ingenuus pudor,
Quom tamen magis audiens
Flet, quòd ire necesse sit.
Sed moraris. abit dies.
Prodeas noua nupta.
Flere desine: non tibi
Herculeia periculum est,
Ne qua fœmina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit uenientem.
Talis in uario solet
Diuitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris. abit dies.

Prodeas noua nupta.
Prodeas noua nupta, ſi
Iam uidetur, & audias
Noſtra uerba. uiden'? faces
Aureas quatiunt comas.
Prodeas noua nupta.
Non tuus leuis in mala
Deditus uir adultera,
Probra turpia perſequens,
À tuis teneris uolet
Secubare papillis.
Lenta quin uelut aſſitas
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. ſed abit dies.
Prodeas noua nupta.
O cubile quot omina
Candido pede lectulis,
Quæ tibi ueniunt bona?
Gaudeas. ſed abit dies.
Prodeas noua nupta.
Quæ tuo ueniunt hero,
Quanta gaudia, quæ uaga
Nocte, quæ medio die
Gaudeas. ſed abit dies.
Prodeas noua nupta.
Tollite o pueri faces,
Flammeum uideor uidere.
Ite, concinite in modum,
O Hymen Hymenæe Hymen

Hymen o Hymeneæ.
Neu diu taceat procax
Fescennina locutio,
Neu nuces pueris neget
Desertum domini audiens
Concubinus amorem.
Da nuces pueris iners
Concubine; satis diu
Lusisti nucibus: lubet
Iam seruire Thalassio.
Concubine nuces da.
Sordebant tibi uillicæ
Concubine hodie, atque heri,
Nunc tuum cinerarius
Tondet os; miser ah miser
Concubine nuces da.
Diceris male te à tuis
Vnguentate glabris marite
Abstinere; sed abstine.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Scimus hæc tibi, quæ licent
Sola cognita: sed marito
Ista non eadem licent.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Nupta tu quoque, quæ tuus
Vir petet, caue ne neges,
Ne petitum aliunde eat.
O Hymen Hymenæe Hymen

Hymen o Hymenæe.
En tibi domus & potens,
Et beata uiri tui,
Quæ tibi, ſine, ſeruiat.
O Hymen Hymenæe Hymen
Hymen o Hymenæe.
Vſque dum tremulum mouens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
O Hymen Hymenæe Hymen
Hymen o Hymenæe.
Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Raſilemq́; ſubi forem.
O Hymen Hymenæe Hymen
Hymen o Hymenæe.
Aſpice, unus ut accubans
Vir tuus Tyrio in toro,
Totus immineat tibi.
O Hymen Hymenæe Hymen
Hymen o Hymenæe.
Ille non minus, atque tu,
Pectore uritur intimo,
Flamma ſed penita magis.
Hymen o Hymenæe Hymen
O Hymen Hymenæe.
Mitte brachiolum teres
Prætextate puellulæ,
Iam cubile adeat uiri.
O Hymen Hymenæe Hymen

Hymen o Hymenæe.
Vos unis ſenibus bonæ
Cognitæ bene fœminæ
Collocate puellulam.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Iam licet uenias marite;
Vxor in thalamo eſt tibi
Ore floridulo nitens,
Alba parthenice uelut,
Luteum'ue papauer.
Non diu remoratus es.
Iam uenis. bona te Venus
Iuuerit, quoniam palam
Quod cupis, capis, & bonum
Non abſcondis amorem.
At marita tuum tamen
Celites, nihilo minus
Pulchra res: neque te Venus
Negligit. ſed abit dies.
Perge, ne remorare.
Ille puluis Erythrei,
Syderumq; micantium
Subducat numerum prius,
Qui ueſtri numerare uult
Multa millia luſus.
Ludite, ut lubet, & breui
Liberos date. non decet
Tam uetus ſine liberis
Nomen eſſe, ſed indidem

Semper ingenerari.
Torquatus, uolo, paruulus
Matris è gremio suæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem,
Sed micante labello.
Sit suo similis patri
Manlio, & facile inscijs
Noscitetur ab omnibus,
Et pudicitiam suæ
Matris indicet ore.
Talis illius à bona
Matre laus genus approbet,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopæo.
Claudite ostia uirgines.
Lusimus satis. at boni
Coniuges bene uiuite, &
Munere assiduo ualentem
Exercete iuuentam.

Collis o Heliconii.] *Manlij, puto, eius ad quem infra elegiam scribit, & Iuliæ nuptias ode elegantissima celebrat, eisq; à dijs immortalibus fausta omnia precatur. Est autem hoc carmen quidem nuptiale, neque tamen proprie epithalamium: nam epithalamia canebantur à uirginibus, cum iam noua nupta in lecto uiri collocata esset, ut eo primum illud prælium committente, effringenteq; illud uirginei pu=*

doris ueluti uallum, clamor, qui non nunquam à uirginibus in eo conflictu edi solet, exaudiri non posset. In quem usum etiam nuces pueris spargi solebant, quibus illi colligendis intenti, tumultu & strepitu omnia implerent. At hoc uersu & puellæ ipsæ admonentur, ut canant, & tota nuptialis pompa describitur, ut, quemadmodum ante dixi, epithalamium esse uix possit: nisi quis epithalamij nomine latius accepto omne nuptiale carmen significari putet. Principio igitur Hymenæum, deum nuptiarum præsidem, inuocat, eumq; orat, ut his nuptijs felix ac propitius adsit. Quæ de Hymenæo traduntur, quia peruulgata sunt, piget adscribere. Qui rapis.] *Festus, Rapi simulatur uirgo ex gremio matris: aut, si ea non est, ex proxima necessitudine, cum ad uirum traditur: quòd uidelicet ea res feliciter Romulo cessit. Idem, Rapi etiam fax solet in nuptijs, qua prælucente, noua nupta deducta est, ab utriusque amicis, ne aut uxor eam sub lecto uiri ea nocte ponat, aut uir in sepulcro comburendam curet: quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* O Hymenæe Hymen.] *Hæc cani solebant, cum in domum uiri noua nupta deduceretur. Vide Plautum Casina. Meminit & Terentius Adelphis.* Cinge tempora.] *Redimitus floribus deus hic, & facem gestans pingebatur. Theocritus, Epitaphio Adonidis.*

ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς ὑμέναιος,
καὶ στέφος ἐξεπέτασσε γαμήλιον.

Suaue olentis.] *Hoc uocabulo usus est, & in carmine illo in Priapum,*

Pallentesq́; cucurbitæ, & suaueolentia mala.

Sic Virgilius *suaue rubentem hyacinthum, & suaue rubentem muricem dixit.* Flameum cape,] *quo nymphæ caput amicias, ad pudorem indicandum.* Festus, *Flameo amicitur nubens, ominis boni causa, quòd eo assidue utebatur flaminica, id est, flaminis uxor, cui non licebat facere diuortium.* Luteum.] *Colorem hunc fuisse in nuptijs usitatum, auctor est Plinius.* Pelle humum pedibus,] *Salta.* Sic Horatius, *Nunc est bibendum, nunc pede libero Pulsanda tellus.* Spineam.] *Recte emendauit hunc locum ante hos L. annos Parthenius, cum antea legeretur, Pineam. E spina enim alba nuptiales tædas fieri solitas & Festus testatur, & Plinius: idq́; quoniam in Sabinarum raptu, qui felicissime cessit, talibus etiam tædis pastores usi fuerant.* Nanque Iulia.] *Aeque pulchram esse dicit Iuliam, atque erat Venus, cum ad Paridem, subitura formæ iudicium, uenit. Fabula omnibus nota est.* Cum bona alite.] *Vetuste addidit, cum: ut & infra,*

Transfer omine cum bono.

Vsitatius enim hæc sine præpositione dicũtur. Horatius,

Mala soluta nauis exit alite. Idem,

= mala ducis aui domum
Quam multo repetet Græcia milite. Tibullus,

Fulserit hic niueis Delius alitibus.

Bona cum bona.] *Hæc figura, quam Cornificius traductionem uocat, huic scriptori, & Plauto perfamiliaris est.* Sic infra,

Dux bonæ Veneris, boni

Coniugator amoris.
multisq; alijs in hoc ipso poematio locis. Floridis uelut.] *Elegantissima comparatione exornat pulchritudinem Iuliæ, similem ipsam esse dicens myrto tenellæ, quam paulatim assurgentem Nymphæ summo studio nutriant. Et apparet hac comparatione poetam ipsum delectatum fuisse, quam infra repetierit, cum de Ariadna loqueretur,*

Quales, inquit, Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Aura'ue distinctos educit uerna colores.

Hoc autem ex Homero sumpsit, apud quem Vlysses Nausicaam teneræ & proceræ assimilat palmæ. Locus est Odysseæ VI.

Δήλῳ δή ποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ
Φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα. *id est,*
Talem equidem tenero surgentem germine palmam
Deli olim, Phœbi ante aras, uidisse recordor.

Myrtus Asia,] *quòd uidelicet in Asia, propter regionis calorem, arbor hæc felicissime proueniat. Neque est, quòd quenquam moueat syllabæ modus: Sic Homerus Iliados II.*

ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα. *sic Maro,*
— & quæ Asia circum
Dulcibus in pratis rimantur stagna Caystri. & alibi,
— sonat amnis, & Asia longe
Pulsa palus. Sic cum Arabes & Italos prima correpta enunciemus, Arabiam & Italiam prima producta dicimus. Hamadryades,] *Nymphæ ita dictæ, quòd cum arboribus & nascantur & intereant. Hinc est, quòd Aeneas, cum sanguinem ex arbore, cuius ipse*

ramos uulſerat, ſtillantem uidiſſet, Nympharum pacem petiiſſe ſe ait, ueritus nimirum, ne earum aliquam in arbore læſiſſet. Eædem interdum & Naiades dicuntur. Ouidius,

Naiada uulneribus ſuccidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naiados arbor erat.

Nutriunt humore.] Spondæum pro dactylo poſuit, ut ſæpe ſupra in Phaleuciis. Infra quoque in carmine de Atti ſæpe longam unam duabus breuibus mutat. Eſt autem hæc uera Aldinorum Gryphianorumq; codicum ſcriptura, quam alii temere repudiarunt.

Theſpiæ Rupis Aonios ſpecus.] Heliconem ipſum dicit. Nympha.] Hæc eſt uetus ſcriptura. Aut igitur Aganippen ipſam nympham uocat, aut nympham pro lympha more ueterum dixit. Sic enim et apud Virgilium eruditi legunt, Dant famuli manibus nymphas. Dominam.] Ita uocabantur, quæ conueniebant in manum, id eſt, matresfamilias. uide Nonium. Sed & patresfamilias, domini uocabantur. M. Brutus de officio, (citat Priſcianus) Itaque patresfamiliæ domini ſumus. Terẽtius Heauton timorumeno, domina, ergo herus damno auctus eſt.

Vt tenax edera.] Comparatio & aptiſſima, & uſitatiſſima. Feſtus, Edera uincit, ad quodcunque ſe applicat: ideoq; eam flamini Diali neque tangere, neque nominare fas erat. Sed ne annulum quidem ei geſtare ſolidum licebat, aut aliquem habere in ſe nodũ. Integræ,] intactæ, innuptæ, ἄζυγες. Quibus aduenit Par dies,] quibus, ſuo cuique tempore, eadem obeunda erunt ſacra. In modum,] con-

cinne, εὐρύθμως. Sic infra,

Ite, concinite in modum.

Bonæ Veneris,] *honestæ, & legitimæ.* Tremulus,] *senex.* Zonula.] *De hoc ritu, alio iam loco diximus. Versus autem, qui proxime sequuntur, ita scripti sunt in omnibus, quos ego quidem uiderim, libris.* Te timens cupida nouos Captat aure maritos. *Idq́;, tanquam integrum, omnes interpretantur, puellas uidelicet metuentes, ne in malos maritos incidant, cupide auscultare, cum parentes de adoptando sibi genero aliquo uerba faciunt. Ac memini equidem L. Memmium Fremiotum, nobilissimum, summoq́; præditum ingenio adolescentem, cum hoc carmen una euolueremus, mihi dicere, & totam hanc sententiam magnopere frigidam, & subitam illam numerorum commutationem sibi ualde inconcinnam, ualdeq́; à lepore huius poetæ alienam uideri: neque dubitare se, quin locus corruptus esset. Quod cum mihi quoque hæc scribenti uenisset in mentem, cepissemq́;, meher cule ipsius Memmij causa paulo accuratius, de hoc toto cogitare, reperisse uideor, quomodo minima mutatione locus integer fiat. Ita igitur legendum puto,*

= tibi uirgines
Zonula soluunt sinus,
Te timent: cupida nouos
Captat aure maritus.

ut sensus sit: dum uesper instat, quo tempore Hymenæus cani, & puellæ in maritorum domos perduci solent, trepidare ipsas, metuentes primam illam congressionem: maritos contra, quibus omnis mora longa sit,

quibusq; longum uideatur, dum sint cum amoribus suis, stare attentis auribus, cupidissimeq; expectare, dum illud quasi Venerei conflictus classicum audiatur. Porro quòd, nouos maritus, antique pro, nouus maritus, dictum est, eam fuisse deprauandi loci occasionem puto. Quanquam autem non dubitabam, quin ex collatione, omnes mihi lepidiores homines assensuri essent, tamen & usitatam lectionem, & illius interpretationem apposui, si quis forte sic quoque eam tenere mallet.
Fero,] ardenti. Floridam,] αὐθηρὰν, ἀκμάζουσαν, forma atque ætate integra. Dedis.] Plus quiddam est dedere, quàm dare. Damus etiam recepturi: dedimus ea demum, quæ uolumus accipienti propria ac perpetua fieri. Parens Stirpe dicier.] Iuriscons. enim tradunt, parentes nusquam certos esse, nisi in nuptijs. At Telemachus ille Homericus ne sic quidem. Parens stirpe.] Sic locutus est & Virgilius, = pulchra faciat te prole parentem.
Quæ tuis careat sacris.] Qui cœlibes sunt, eos uerisimile est minus solicitos esse de rep. quàm eos, qui & uxores, & liberos habent, in quibus quodam modo ipsi periclitentur: quorumq; omnium salutem in salute publica intelligant contineri. unde in multis ciuitatibus resp. cœlibibus committi non solebat. Apud Massilienses quidem, quorum ciuitas optime temperata olim fuisse perhibetur, timuchi esse non poterant, nisi qui & uxorem haberent, & liberos. Fieri potest, ut idem Romani obseruauerint in ijs, quos præsides in prouincias mitterent. Atque hæc, etsi tantum coniectura nituntur, tamen aptiora, ni fallor, sunt ad hunc locum,

quàm quæ de patrepatrato, & fecialibus Guarinus, & qui eum secuti sunt, attulerunt. Virgo adest.] id est, mox proditura est. Ingenuus pudor.] Nihil est, quod magis iuuentutem deceat, quàm honestus pudor. Itaque & M. Cato dicebat, placere sibi iuuenes, qui erubescerent, non qui pallescerent: & Diogenes uerecundum illum ruborem, colorem uirtutis esse dicebat, & Pythias Aristotelis filia interrogata, qui sibi color uideretur pulcherrimus, eum respondit, qui in ingenuis ex pudore enasceretur. Virgines autem præcipue commendat, unde tam sæpe uirgineum pudorem, uirginalemq; uerecundiam in scriptis ueterum legimus. Flet.] Flere solent uirgines, ubi è domo paterna in mariti domum abducuntur: quod totum lacrymarum genus fictum esse, Catullus ipse alio loco dicturus est. Herculeia.] Herculeij cuiusdam meminit Sallustius secundo historiarum, Occurrere duci, & prælium accendere, adeo uti Metello in sagum, Herculeio in brachium tela uenirent. Atque hic uidelicet est, qui Sertorium secutus, tandem cæsus est à Q. Metello. Sed hæc, cum ex Iulia familia esset, ex Herculeia non poterat. An igitur Herculeiam dicit nobilissima stirpe ortam, & cuius maiores ad ipsum usque Herculem gentis primordia referrent? Vario,] uarijs floribus picto. Stare.] Hoc uerbo utitur, ut uiuidum ac uegetum indicet florem. In mala Deditus uir adultera.] Quod nunc studere alicui rei, & alicui rei deditum esse dicimus, id ueteres studere in aliqua re, & in aliqua re deditum esse dicebant. Cato, Poeticæ artis honos non erat. Si quis in ea re studebat, aut sese ad conuiuia ap=

plicabat, grassator uocabatur. Lucretius,

Et simul in pugnæ studio quòd dedita mens est.

Lenta uitis.] Sic Virgilius,

Lenta quibus torno facili superaddita uitis.

Asitas, prope sitas. O cubile.] Verborum ordo paulo est perturbatior: quo factum est, ut nonnulli locum hunc non carere uitio suspicati sint. Ita autem digerenda sunt, ut intelligantur. O cubile, quot bona omina ueniunt lectulis candido pede. (pedem autem uocat, quo fulcitur lectus: ut supra,

= ueteris pedē grabati) et quæ bona omina ueniūt tibi. Gratulatur autem & cubili, & lectulis conscijs atque arbitris futuris nuptialium lusuum. Sic Propertius,

= o tu Lectule delicijs facte beate meis.

Citat fragmentum huic loco simile Priscianus ex Atticida, poeta uetere, in Hymenæo, quod tale est,

Felix lectule talibus Sole amoribus.

Constat autem & materiam eandem esse, & idem carminis genus: ut parum absit, quin ego hoc quoque Catulli carmen Hymenæum, non epithalamium inscribendum putem. Gaudia, quæ gaudeas.] ἐλλνισμὸς, ut in illo Virgilij,

= hunc, oro, sine me furere ante furorem.

Tollite o pueri faces.] Describit nunc puellam egredientem domo. Quinque autem facibus utebantur in nuptijs, quòd is numerus quasi symbolum quoddam sit nuptiarum, ut qui ex primo impari, & primo pari, tanquam ex mare, & fœmina, constet. Plura, si libet, uide apud Plutarchum in problematis. Eas qui præferebant, daduchi à Græcis, à Latinis forte olim

pueri lauti dicebantur. Id ſuſpicor ex uerſiculo Plauti, qui eſt in Curculione, ubi ſeruus adoleſcenti eunti de nocte ad amicam, cereumq́; manu ferenti ita dicit,

Tute tibi puer es lautus, luces cereum.

Quin & ſuſpicor id olim ominoſum habitum fuiſſe, creditumq́;, qui nouæ nuptæ luxiſſent facem, eos poſtea nihili fore. Nam apud eundem poetam Caſina, Olympio Chalino, conſeruo ac riuali ſuo, ita minitans inducitur,

Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem:

Poſtilla ut ſemper improbus, nihiliq́; ſis.

Flameum,] *quo, ut diximus, nuptæ amiciebatur caput.* Neu diu taceat.] *Pueros admonet, ut de more Feſceninos uerſus canant. Iis autem uerſibus ſumma uerborum licentia & laſciuia factis, conuicia quædam in ſponſos iocularitter ſpargi ſolebant. Vnde & ſtatim poeta tum puero concubino Manlij petulantius quodam modo inſultat, tum Manlium ipſum ut nimis in pueros procliuem notat, tum nuptam admonet, ne ſe in re Venerea uiro difficilem præbeat: alioqui fore, ut ipſe delicias aliunde petitum eat: quam totam ueriſimile eſt Feſceninorum uerſuum materiam fuiſſe.* Nec nuces.] *Et maritus ipſe nuces pueris ſpargebat, tum ea, quam diximus, cauſa, tum ut ſe puerilia omnia relinquere oſtenderet (unde eſt illud Virgilij,*

Sparge marite nuces)

& ipſius cõcubinus, ut ex hoc loco colligitur, indicans ſe amplius puerile illud paſſurum nõ eſſe. Thalaſsio.] *Hunc inuocabant in nuptijs. Vide Liuium libro I. & Plutarchum problematis. Hic pro ipſo matrimonio ponitur.* Sordebant tibi uillicæ.] *Tu, inquit, nu=*

per uillicarum dissuauiari te cupientium oscula, pro innata formosis omnibus superbia, refugiebas, et amore domini ferox, & formæ bono: at nunc certe istos animos demittes, cum & dominus ad nuptias animum adiecerit, & tonderi te iusserit; quod indicio est, te ei amplius in delicijs non fore. Porro comam nutrire olim pueri delicati solebant. Horatius,

Aut teretis pueri longam renodantis comam.

Et Martialis, inter cetera, quæ ad pueri pulchritudinem faciunt, exigit, ut molles ei colla flagellent comæ. Atque hinc uidelicet Synesius sophista scripsit cinædos esse pueros omnes, qui alerent comam. tondebantur autem, uxores ducentibus dominis: aut alioqui cum ipsi iam exolescerent: quod interdum munus nouæ ipsæ nuptæ obibant. Martialis,

Flamea texuntur sponsæ: iam tæda parata est
Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

Fere autem comæ libamina dicabant alicui deo, ut multis ex Martiale & Papinio locis cognosci potest. Cinerarius.] *Ita tonsores uocabant, quòd unum de ministerijs eorum esset, calefactis in cinere calamistris torrere ac uibrare crinem. Eo nomine Afranius comœdiam quandam inscripsit suam. Flauius Sosipater, Muliebre, inquit, ministerium Cinerarius dicitur: nam Cato in originibus, Mulieres, inquit, nostræ capillum cinere ungitabant, ut rutilus esset crinis.* Male abstinere te,] *ita salax esse, ut abstinere non possis.* A tuis glabris,] *à pueris tuis, quorum genæ cruraq; nulla adhuc lanugine uiolantur.* Scimus hæc tibi quæ licent, Sola cognita.] *Occupatio est. Poterat*

enim Manlius dicere, se ab omni Venere illicita abstinuisse: neque ullam esse legem, quæ uetaret, quo minus ipse arbitrio suo ex pueris suis caperet uoluptatem. Neque enim ueteribus turpe habebatur primum illum ineuntis ætatis ardorem in seruis libertis'ue suis consumere: neque hoc numerabant inter inhonestos amores. Plautus Curculione,

Ita tuum conferto amorem semper, si sapis,
Ne id quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.

& paulo post, Dum te abstineas nupta, uidua uirgine
Ingenua, & pueris liberis, ama quod lubet.

At Catullus, etiam si hoc, inquit, nondum ducta uxore, tibi licuisse nouimus, nunc tamen marito iam eadem amplius non licent. Tempus.] Annota tempus etiam priore numero pro parte capitis dici. Anilitas.] Ita Varro Eudæmonibus dixit iuuenilitatem. Idemq; de liberis educandis, Velim mehercules, inquit ipse, usu magno puerilitatis formulam audire. Omnia omnibus annuit.] Sic puto melius legi, quàm annuat: utcunque hoc malit Auancius. Iucunde autem exprimit naturam senum, in quibus caloris naturalis inopia imbecillitatem, imbecillitas tremorem efficit, ita ut caput perpetuo motitantes, omnia omnibus annuere uideantur. Transfer limen pedes.] Noue dictum pro, fer pedes trans limen. Ominosum autem putabatur uel ingrediendo, uel egrediendo limen tangere: Ouidius,

Omina sunt aliquid. modo cum discedere uellet,
Ad limen digitos constitit icta Nape.

Ideoq; summus poetarum, equum illum fatalem in li-

mine ſubſtitiſſe dicit. = quater ipſo in limine portæ Subſtitit. Præcipue autem id in nouis nuptis religioni habebant. Plautus,

Senſim ſuper attolle limen pedes noua nupta.

Lucanus in ſecundo,

Tralata uetuit contingere limina planta.

Cauſas ex Seruio, & Plutarchi problematis require.

Aureolos pedes,] *pulchros. χρυσοῦ enim uocabant, quicquid pulchrum eſſet. At Homerus Tethyn ab argenteis pedibus ἀργυρόπεζαν nominat.* Raſilem,] *politam.* Forem.] *Plautus Milite,*

= ecce autem commodum aperitur foris. Ouidius,

= cuſtos in fore nullus erat. Idem,

Difficilem moto cardine pande forem.

Tyrio,] *purpura Tyria inſtrato.* Immineat tibi,] *in te, tanquam in præda aliqua ſua, defixus, nuſquam à te oculos dimoueat, ſed uultu ipſo indicet impotens deſiderium tui.* Flama, ſed penita magis.] *Significat eum maiore etiam nuptæ amore ac deſiderio carpi. Penitum uocabant ueteres, quod intimum eſſet, unde & penum, & penates deos dixerunt.*

Plautus Aſinaria,

= age quæſo hercle uſque ex penitis faucibus.

Idem Perſa, Furtiuã aduectam ex Arabia penitiſſima.

Mitte brachiolum teres Prætextatæ puellulæ.] *Feſtus, Patrimi & matrimi prætextati tres nubentem deducunt: unus, qui facem præfert è ſpina alba, quia noctu nubebant: duo, qui tenerent nubentem.* Vos unis ſenibus.] *Idem Feſtus admonet, pronubas adhiberi ſolitas, quæ ſemel tantum nupſiſ-*

ſent. Bonæ fœminæ.] *Antique, & populariter.* Plautus,

Bona fœmina, & malus maſculus hic te uolunt.

Cicero, tuæ uxoris, bonæ fœminæ, locupletis quidem certe. Collocate.] *Collocare proprie dicuntur in lecto pronubæ nouam nuptam. Auctor Seruius in Terentium, non ille quidem ementitus Seruius, cuius uulgo ineptiæ quædam in Terentium circunferuntur: ſed uetus ille Seruius, cuius in Terentium commentarios nuſquam adhuc excuſos, magno ſtudioſorum bono, propediem editurus eſt Manutius.* Alba parthenice.] *De parthenice, & papauere uide Plinium.* Bona te Venus.] *Ingreſſus maritus, nihil ueritus eorum, qui aderant, oculos, u[illegible] rem in lecto collocatam, ipſis inſpectantibus, preſſule, ut ue riſimile eſt, deoſculatus fuerat: ob quod tam lepidum factum, poeta ei propitiam Venerem precatur.* Quod cupis, capis.] *Paronomaſia.* At marita.] *videtur nuptam admonere, ut occulat ardorem amoris ſui, licet pulcher omnino coniugalis ille amor, honeſtuſq; ſit. neque ſane uideo, quis alius ſenſus ex his uerbis elici queat: ſed profecto, ne quid diſſimulem, totus hic locus mihi ualde ſuſpectus eſt.* Abit dies.] *Diem dixit pro tempore. iam enim nox erat.* Perge, ne remorare.] *Hæc ad ſponſum potius, quàm ad ſponſam, dici uidentur.* Ille puluis Erythrei.] *Puluis, antiquus genitiuus eſt. In, Erythrei, autem detrita eſt una è diphthongo litera, metri cauſa. Sic ſupra Dioneum dixit pro Dionæo. Qui hunc uerſum ita legebant,*

Ille

Ille pulueris Erythræi, miror, ubi habuerint aures.

Torquatus uolo paruulus.] Tale est illud,

= si quis mihi paruulus aula
Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret.

Volo autem hic ualet, opto, & cupio: ut cum Cicero dicit, uolo tibi deos hanc rem fortunare: uolo tibi hanc rem feliciter euenire: de qua huius uerbi notione scripsimus pridem in annotationibus in Andriam. Est autem hic ὑποτύπωσις infantuli longe suauissima. Similis patri.] Horatius,

Laudantur simili prole puerperæ.

Hesiodus inter ceteras ferrei seculi calamitates eam quoque ponit, quòd nulla sit in liberis parentum similitudo,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες.

etsi illud ὁμοίιος scio aliter quoque exponi posse. Idemq; sanctissimus poeta, quo loco percenset eas commoditates, quibus dij cumulant homines iustos, ait eorum uxores similia parentibus pignora parere,

τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.

Et Plato in illa uxorum communitate, hac quasi nota, quis cuiusque filius esset, internosci uolebat. qua tamen in re mirifice exagitatur ab Aristotele. Sed iam modus sit. Telemacho,] Vlyssis filio ex Penelopa. Penelopæo.] Penelopen ex Homeri prædicatione omnes ita castam fuisse credunt, ut eius nomen, non mulieris iam, sed pene ipsius pudicitiæ nomen putetur. Sunt tamen qui eam impudicissimam fuisse tradant, procisq; ordine omnibus fecisse copiam sui: quod & Homerum subindicasse aiunt, cum eam tendendo arcu uires eorum tentasse narrat. Ita quidem arcum illum

intellexit, quicunque auctor est longe urbanissimi hac de re epigrammatis, quod inter lusus Priapeios legitur. Interpres Theocriti alicubi asserit, Pana filium esse Penelopes ex omnibus procis, unde & nomen illud inuenerit, quòd uidelicet ex permisto eorum omnium semine concretus foret. Alibi autem narrat, quod etiam turpius est, Mercurium conuertisse se in formam hirci: cuius libidine incensam Penelopen cum eo commiscuisse corpus, eoq; satu editum Pana. Sed Catullus receptiorem sententiam insequitur. Claudite ostia uirgines.] *Ita fere concluditur Helenes epithalamium à Theocrito,*

Χαίροισ, ὦ νύμφα, χαίροισ εὐπένθερε γάμβρε.
Λατὼ μὲν δοίη, λατὼ κουρότροφος ὔμμιν
Εὐτεκνίαν, κύπρις δὲ θεὰ κύπρις ἶσον ἔρασθαι
Αλλάλων, ζεὺς δὲ κρονίδας, ζεὺσ ἄφθιτον ὄλβον,
Ως ἐξ εὐπατριδᾶν εἰσ εὐπατρίδας πάλιν ἔλθῃ.
Εὕδετ᾽ ἐσ ἀλλάλων στέρνον φιλότητα πλέοντες
Καὶ πόθον.

Munere assiduo,] *assiduo Veneris usu.*

CARMEN NVPTIALE.

VEsper adest iuuenes, cõsurgite, uesper Olympo
Expectata diu uix tandem lumina tollit.
Surgere iã tẽpus, iã pingueis linquere mẽsas.
Iam ueniet uirgo, iam dicetur Hymenæus.
Hymen ò Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
Cernitis innuptæ iuuenes? consurgite contra.
Nimirum æthereos ostendit noctifer igneis.
Sic certe; uiden' ut perniciter exiluere?
Non temere exiluere; canent quos uincere par est.

Hymen ò Hymenæe Hymen ades ò Hymenæe.
Non facilis nobis æquales palma parata est.
Aspicite, innuptæ secum ut meditata requirant.
Non frustra meditātur, habēt memorabile quod sit.
Nec mirum: tota penitus quæ mente laborant.
Nos aliò menteis, aliò diuisimus aureis:
Iure igitur uincemur. amat uictoria curam.
Quare nunc animos saltem committite uestros.
Dicere iam incipient, iam respondere decebit.
Hymen ò Hymenæe Hymen ades ò Hymenæe.
Hespere, qui cœlo fertur crudelior ignis?
Qui natam possis complexu auellere matris,
Complexu matris retinentem auellere natam,
Et iuueni ardenti castam donare puellam?
Quid faciunt hostes capta, crudelius urbe?
Hymen ò Hymenæe Hymen ades ò Hymenæe.
Hespere, qui cœlo lucet iucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes connubia flamma.
Quod pepigere * uiri, pepigerunt ante parentes,
Nec iunxere prius, quàm se tuus extulit ardor.
Quid datur à diuis felici optatius hora?
Hymen ò Hymenæe Hymen ades ò Hymenæe.
Hesperus à nobis æquales abstulit unam.
*

Nanque tuo aduentu uigilat custodia semper.
Nocte latent fures, quos idem sæpe reuertens
Vespere mutato comprendis nomine eosdem.
At lubet innuptis ficto te carpere questu.
Quid tum si carpunt, tacita quod mente requirunt?
Hymen ò Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.

Vt flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber,
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ:
Idem cum tenui carptus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ:
Sic uirgo, dum intacta manet, dum cara suis; sed
Cum castum amisit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec cara puellis.
Hymen ò Hymenæe Hymen ades ò Hymenæe.
Vt uidua in nudo uitis quæ nascitur aruo,
Nunquam se extollit, nunquã mitem educat uuam,
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
Iam iam contingit summum radice flagellum;
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere iuuenci:
At si forte eadem est ulmo coniuncta marito,
Multi illam agricolæ, multi accoluere iuuenci:
Sic uirgo, dum intacta manet, dum inculta senescit:
Cum par connubium maturo tempore adepta est,
Cara uiro magis, & minus est inuisa parenti.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
At tu ne pugna cum tali coniuge uirgo.
Non æquum est pugnare, pater cui tradidit ipse,
Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.
Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est;
Tertia pars patris est, pars est data tertia matri,
Tertia sola tua est. noli pugnare duobus,
Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.
Hymen ò Hymenæe Hymen ades ò Hymenæe.

Vesper adest.] *Carmen hoc eiusdem argumenti est cum superiore. Principio autem poeta ex sua persona loquitur; postea uero pueri & puellæ alternis canunt.* Vesper,] *Cuius exortu nouæ nuptæ in uirorum domos perduci solebant. Interim autem canebatur Hymenæus.* Vix tandem.] *omnis enim mora longa cupienti. ex opinione hoc igitur, non ex ueritate, dictum est: ut illud,*

Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.

Cernitis innuptæ.] *Iuuenes primo excitauit: nunc ad puellas conuertitur; easq; æmulatione excitat.* Aethereos,] *alij eoos, quod recipi non potest, cum hic de noctis aduentu agatur. alij optatos, alij Oetæos, ut sit simile illi,*

Sparge marite nuces. tibi deserit Hesperus Oetam.

atque horum alterutrum haud sane repudiauerim. Noctifer,] *Hesperus.* Exiluere.] *De puellis ipsis loquitur. quas non temere exiluisse ait: esse enim ipsis negocium cum iuuenibus ita ad canendum paratis, ut ad eos uictoria spectare uideatur.* Non facilis.] *Iuuenes loquuntur: aiuntq;, non facilem sibi uictoriam fore: cum puellæ summa cura meditatæ fuerint, quod canant, ipsi uero se negligenter dissoluteq; gesserint.* Hespere qui cœlo.] *Accusant puellæ Hesperum, qui puellam à complexu matris abstrahat, eamq; ardenti iuueni tradat in manum.* Complexu matris.] *πάθος per repetitionem.* Hespere, qui cœlo.] *Respondent iuuenes contra, nullum esse sidus Hesperi fulgore iucundius, qui exoriens confirmet pacta à parentibus inita. Versus ille,*

Quod pepigere uiri, uereor, ut ſit ſatis emendatus. Heſperus à nobis.] *Puellas loqui conſtat. ſed poſt hunc uerſum ſex ſeptem plus minus deſiderantur. Illud autem, At lubet innuptis, manifeſto à iuuenibus dicitur.* Vt flos in ſeptis.] *Elegantiſſima comparatio, qua contendunt puellæ, inutiles eſſe uirginibus nuptias.* Dum intacta manet, dum cara ſuis eſt.] *prius, dum, ualet quandiu: poſterius, uſque eo. Fabius libro* IX. Florem,] μελινδία ποίαν. *Pindarus.* Vt uidua.] *Contraria comparatio, qua contendunt iuuenes, nihil uirgini eſſe optabilius nuptijs.* Vidua.] *Horatius,*

Et uitem uiduas ducit ad arbores. Idem,
Ergo aut adulta uitium propagine
Altas maritat populos.

Viduam autem aiunt Iuriſconſulti uocari eam etiam, quæ nunquam nupſit. At tu ne pugna.] *Hoc ab utriſque communiter cani uidetur.*

DE GALLIAMBO.

Antequam eruditiſſimum poema de Cybele & Atti enarrare incipiam, non erit, ut arbitror, alienum de ipſo genere uerſus aliquid dicere. quàm enim minime peruulgata ſit illius ratio, non id tantum oſtendit, quòd eius ignoratione, multis locis deprauatum hoc carmen fuerat: ſed illud multo magis, quòd Michael Marullus, Georgius Anſelmus, M. Antonius Flaminius, at qui uiri? quorum unuſquiſque propius à ſummorum poetarum aberat, quàm à mediocrium, laude, cum huiuſmodi quædam ſcribere aggreſſi eſſent, ſeſeq; totos ad imitationem Catulliani poematis cõtuliſ-

ſent, (neque enim aliud habebant, quod ſibi proponerent ad imitandum) propter exemplaris ipſius corruptionem ſæpe peccarunt. Neque hoc dico, quòd quicquam de præſtantiſſimorum hominum gloria detractum uelim; ſed ut acuam ſtudioſorum adoleſcentum attentionem ad intelligenda ea, quæ de hac re tradere inſtitui; conſiliumq́; meum ijs approbem, quibus hæc diſputatio uel longa nimium, uel etiam penitus ſuperuacanea uideretur. Dictus eſt igitur Galliambus à Gallis Cybeles ſacerdotibus, qui in huius deæ ſacris eo plurimum uterentur: qua de cauſa & μητρῳακὸν, & ἀνακλώμενος uocatus eſt; ut tradit Hephæſtion. Idem & Terentianus docet, et Martialis ſubindicat his uerſibus,

Nec dictat mihi luculentus Attis
Mollem debilitate Galliambon.

Fit autem ex anapæſto, iambis duobus & ſyllaba. quale ſit, *Vice ueris & Fauoni.* *quibus adduntur rurſum anapæſtus & iambi duo. Exempli cauſa,*

Vice ueris & Fauoni glacies reſoluitur.

Interdum etiam, ut uerſus celerior ſit, in penultimum locum tribrachys pro iambo recipitur. His de rebus, Diomedis, grammatici optimi, uerba ponam, ſed aliquot locis à me emendata; ut intelligent, ſi qui laborem capere uoluerint conferendi. Galliambicum metrum eſt, quod apud Mecœnatem tale eſt,

Ades, inquit, o Cybelle. *Simile eſt illi,*
Vice ueris & Fauoni.

Inferius comma ſuperiori ſimile eſſet, niſi amiſiſſet ultimam ſyllabam, *= fera montium dea.*

Galliambum aliud ex ipſo factum ei ſimillimum eſt, niſi

quòd, ut eneruatius fieret, et mollius, tertia ab ultima syllaba in duas breues geminata est, & factum tale,

Latus horreat flagello, comitum chorus ululet.

si esset sic, - comitum chorus lulet; esset illi simile, - fera montium dea. Ceterum quod eneruatius diximus, simile est illud neotericum, quod est tale,

Rutilos recide crines, habitumq; cape uiri.

Hactenus Diomedes. Citantur & à Nonio ex Varrone huiusmodi uersus, ut Marcipore,

Spatula euirauit omnes Veneriuaga pueros.

Vbi licenter mediam syllabam dictionis, Veneriuaga, producere uidetur. & ex eiusdem Eudæmonibus,

Phrygios per ossa cantus liquida canit anima.

Non est autem ignorandum, primo loco pro anapæsto poni posse spondæum; ut,

Sectam meam executæ duce me, mihi comites.

Idem quarto etiam loco conceditur;

Tibicen ubi canit Phryx curuo graue calamo.

Primo etiam, recipitur proceleumaticus.

Vbi capita Mænades ui iaciunt hederigeræ.

Idemq; in quarto licet,

Dea magna, dea Cybelle, dea domina Dindymi.

Eadem ratione tribrachys in secundo iambi uicem subit.

Simul hæc comitibus Attis cecinit noua mulier.

Atque hæc suauissimus grammaticorum, Terentianus Maurus, ostendit, qui, quamuis paulo aliam uiam init dimetiendi huius carminis, eodem tamen recidit. Eius uerba sunt.

Sonat hoc subinde metro Cybeleium nemus.

Nomenq; Galliambis memoratur hinc datum,

Tremulos quod esse Gallis habiles putant modos;
Adeo ut frequenter illum prope ab ultimo pedem,
Mage quo sonus uibretur, studeant dare tribrachyn.
Anapæstus esse primus, spondæus & solet:
Duo post erunt iambi, tribrachys'ue subicitur.
Linquitq; comma primum catalecticam breuem.
Pariambus & trochæi duo comma posterum,
Tribrachys'ue continebunt, super atque semipes.
Seruasse quæ Catullum probat ipse tibi liber,
Super alta uectus Attis celeri rate maria.

Hæc Terentianus; qui, miror, cur primi commatis catalecticam breuem esse dicat. longam enim esse constat. Sed & alias pedum mutationes antiqui recipiebant, nihil fere curantes, dum temporum numerus retineretur. exempli causa,

Γαλλαὶ μητρὸς ὀρείης, φιλόθυρσοι δρομάδες,
Αἷς ἔντεα παταγεῖται, καὶ χάλκεα κρόταλα.

Horum enim uersuum posterior penitus similis est illi,

Tibicen ubi canit Phryx curuo graue calamo.

Prior, par temporibus, syllabis admodum dispar. Tantum habui de Galliambi legibus dicere: nunc, quando ipse quoque hymnum in Liberum patrem eo carminis genere lusi, ascribam illum; si qui forte tanti nostra esse ducet, ut legenda sibi arbitretur.

GALLIAMBVS IN BACCHVM.

Hedera comam reuinctus Bromium patrem cano
Bromium, Euhyum, Lyæum, puerum, femorigenam,
Ope cuius alma uitis noua munera peperit,
Noua munera, apta curas animis procul agere.
Pater o, pater bicornis, trieterice, cryphie,

Eleleu, giganticida, tibi cymbala quatimus,
Tibi ſpargimus capillum, tibi carmina canimus,
Tibi uerticem rotamus, tibi per iuga gradimur.
Nemora ipſa mota noſtris tibi cantibus ululant.
Euœ, dator quietis, placidi dator animi,
Vbicunque tu moraris, bona ibi Venus habitat,
Habitant tenelli Amores, iocus, & lepor habitat;
Fidiumq́;, cornuumq́; ſtrepitu omnia reſonant,
Alacres uigent choreæ. mala triſtitia procul,
Inamabilesq́; curæ rapido pede fugiunt.
Date pocula huc miniſtri, plenos date calices,
Auida ut liquore dio mihi pectora repleam.
Scelus eſſet ore ſicco ſacra myſtica facere.
Vah, uah, pater lychnita, quibus ignibus agitor?
Mihi mille iam ante ocellos noua lumina radiant.
Viden', ut nemus citato procul impete rapitur?
Humus ut tremens frequenti ſalit acta tripudio?
Nouus unde clangor aures modo cornuum ferit?
Procul o, procul profani: deus ecce, deus adeſt
Maculoſa terga lyncum, & tygrium celeripedum
Tenero domans flagello, poſito premens iugo.
Rubicundus hunc magiſter, Satyriq́; capripedes
Agili gradu inſequuntur, thiaſusq́; mulierum,
Euœ pater, frementum, metuende Baſſareu,
Ter o & quater beatum tua quî orgia ſequitur,
Thyrſum inquiete dextra quatiens hedericomum.
Simul atque pulchra Cadmi te filia peperit,
Peperit, ſed ante tempus, Iouis igne ſaucia,
Pater ipſe te alligatum, proprio in femore tulit,
Mala ne nouerca cœlo te præcipitem ageret.

Dedit inde te fouendum nymphis nemoriuagis,
Iuga quæ per alta Nysæ propero pede uolitant.
Quæ ibi cunque tu puellus loca dexter adieras,
Vbicunque sessitaras, noua germine tenero
Feriebat arbor auras redimita pampinis:
Vbicunque lusitaras, noua flumina temeti
Placido uiam secabant fluitantia sonitu.
Quid iam Indiam subactam tibi maxime memorem?
Quid Penthei aut Lycurgi scelerata facinora,
Noua quid'ue monstra Etrusco natitantia pelago?
Tua per trophæa eunti neque enim modu' fuerit.
Tibi Tmolus, & Cytheron, tibi Nysa subdita est;
Tua Musici, & poetæ unanimes sacra celebrant;
Tuo eis liquore tactis simul ac capita calent,
Numeris repente fusis subito omnia resonant.
Sine te nihil uenustum est, nihil est hilarificum.
Tu animis acerba fessis curarum onera abigis,
Adimis pudorem ineptum, secreta patefacis,
Ineunda pellis omnes ad prælia Veneris.
Obitis, quiete molli, quibus obtegis oculos.
Agedum pater, agedum rex, agedum ætheris decus,
Ades usque, nosq; clemens oculo aspice placido.

DE BERECYNTHIA ET ATTI.

S Vper alta uectus Attis celeri rate maria
Phrygiũ ut nemus citato cupide pede tetigit,
Adijtq; opaca siluis redimita loca deæ,
Stimulatus ut furenti rabie, uagus animi,
Deuoluit ipse acuto sibi pondera silice.
Itaque ut relicta sensit sibi membra sine uiro,

Etiam recente terræ sola sanguine maculans,
Niueis citata cepit manibus leue tympanum,
Leue tympanum Cybelle tua mater initia;
Quatiensq; terga tauri teneris caua digitis,
Canere hæc suis adorta est fremebunda comitibus.
Agite ite ad alta Gallæ Cybeles nemora simul,
Simul ite Dindymenæ dominæ uaga pecora,
Aliena quæ petentes, uelut exules, loca,
Sectam meam executæ duce me, mihi comites
Rapidum salum tulistis, truculentaq; pelagi,
Et corpus euirastis Veneris nimio odio.
Hilarate heræ citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat, simul ite, sequimini
Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ,
Vbi cymbalum sonat uox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curuo graue calamo,
Vbi capita Mænades ui iaciunt hederigeræ,
Vbi sacra sancta acutis ululatibus agitant,
Vbi sueuit illa diuæ uolitare uaga cohors,
Quò nos decet citatis celerare tripudijs.
Simul hæc comitibus Attis cecinit noua mulier,
Thiasus repente linguis trepidantibus ululat,
Leue tympanum remugit, caua cymbala recrepant,
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda simul, anhelans, uaga uadit, animo egens,
Comitata tympano Attis, per opaca nemora dux,
Veluti iuuenca uitans onus indomita iugi.
Rapidæ ducem sequuntur Gallæ pede propero.
Itaque, ut domum Cybelles tetigere lassulæ,
Nimio è labore somnum capiunt sine Cerere.

Piger his labante langore oculos ſopor operit.
Abit in quiete molli rabidi furor animi.
Sed ubi oris aurei ſol radiantibus oculis
Luſtrauit æthera album, ſola dura, mare ferum,
Pepuliťq; noctis umbras uegetis ſonipedibus,
Ibi ſomnus excitum Attin fugiens citus abijt:
Fugientem eum recepit dea Paſithea ſinu.
Ita de quiete molli rabida ſine rabie,
Simul ipſa pectore Attis ſua facta recoluit.
Liquidaq́; mente uidit ſine quis, ubique foret,
Animo æſtuante rurſus reditum ad uada tetulit.
Ibi maria uaſta uiſens lacrymantibus oculis,
Patriam allocuta mœſta eſt ita uoce miſeriter.
Patria o mea creatrix, patria o mea genitrix,
Ego quam miſer relinquens, dominos ut herifugæ
Famuli ſolent, ad Idæ tetuli nemora pedem,
Vt apud niuem, & ferarum gelida ſtabula forem,
Et earum amica adirem furibunda latibula;
Vbinam, aut quibus locis te poſitam patria rear?
Cupit ipſa pupula ad te ſibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breue tempus animus eſt.
Ego'ne à mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palæſtra, ſtadio, atque gymnaſijs?
Miſer, ah miſer querendũ eſt etiam atque etiã anime.
Quod enim hoc genus figuræ eſt? mihi quò uigor abijt?
Ego mulier? ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnaſi ſui flos, ego eram decus olei.
Mihi ianuæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,

Linquendum ubi esset orto mihi sole cubiculum.
Ego'ne deum ministra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego uir sterilis ero?
Ego uiridis algida Idæ niue amicta loca colam?
Vbi cerua siluicultrix, ubi aper nemoriuagus?
Ego uitam agam sub altis Phrygiæ columinibus?
Iam iam dolet, quod egi, iam iamque pœnitet.
Roseis ut hic labellis abijt sonitu' palam
* Geminas deorum ad aures noua nuncia referens,
Ibi iuncta iuga resoluens Cybele leonibus,
Sæuumq; pecoris hostem stimulans, ita loquitur,
Agedũ, inquit, age ferox, hunc agedũ aggredere furor,
Face ut hic furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit.
Age, cæde terga cauda, tua uerbera patere.
Face, cuncta mugienti fremitu loca retonent.
Rutilam ferox torosa ceruice quate iubam.
Ait hæc minax Cybelle, religatq; iuga manu.
Ferus ipse sese adhortans rapidum incitat animum,
Salit, infremit, refringit uirgulta pede uago.
At ubi ultima albicantis loca littoris adijt,
Tenerumq; uidit Attin prope marmora pelagi,
Facit impetum. ille demens fugit in nemora fera.
Ibi semper omne uitæ spatium famula fuit.
Dea magna, dea Cybelle, dea domina Dindymi,
Procul à mea tuus sit furor omnis hera domo;
Alios age incitatos, alios age rabidos.

Quæ de Atti à uarijs scriptoribus, Diodoro, Pausania, Eusebio, Augustino, Ouidio, alijsq; uarie scri=

pta sunt, congerere, infiniti, & , ni fallor, legentibus non nimium iucundi laboris foret; præsertim cum ea iam omnia alij plerique studiose diligenterq; collegerint. quocirca satis habebo, poematis huius argumentum breuiter indicare. id est eiusmodi. Cum Attis in nemus Cybelæ sacrum uenisset, magna comitum stipatus manu, furore correptus, uirilia amputauit sibi. idem fecere ceteri quoque, qui cum eo uenerant. tum per aliquod tempus, ut mos sacrorum ferebat, tumultuati, obdormierunt. Expergefactus Attis, cum ad se redisset, cœpit lamentari conditionem suam, etiamq; de repetenda patria cogitabat: cum Cybele, obiecto leone, eum ita perterrefecit, ut ab ultimo litore, quò iam processerat, iterum in nemoris opacitatem compulerit: ubi omne reliquum uitæ spatium exegit. Porro hæc Catulli narratio non conuenit cum ijs, quæ de Atti alij tradiderunt. sed ne alij quidem inter se conueniunt. fieri potest, ut uel alios scriptores secutus fuerit, qui nunc non extant, uel tractatam ab alijs fabulam suo ipse quodam modo tractare uoluerit. Deuoluit,] *abscidit, ita ut in terram deuoluerentur.* Pondera,] *testiculos.* Acuto silice,] *Samia testa. eam enim ad hoc ministerium adhiberi solitam, notum est.* Sine uiro,] *sine ea parte, qua uiri sumus.* Citata.] *Facete mutat genus; quòd Attis mas amplius non esset.* Leue tympanum.] *alij, breue crotalum, quod non improbo. Si, leue tympanum, legas; dicendum erit tympanum prima correpta. ut & apud Homerum,*

ἣ κροτάλων, τυμπάνων τ' ἰαχὴ, σὺν τε βρόμος αὐλῶν.

Leue tympanum.] *alij* Tympanum, *tubam. ego in* Cybeles *sacris tubam adhibitam non puto. hæc autem repetitio nescio quid habere lepidius uidetur.* Tua initia.] Initia, *sacra ipsa dicuntur: sed hic significat ea, quę adhibentur in sacris.* Terga tauri caua] *tympanum.* Terga *autem, pro tergora.* Gallæ.] *Gallos uocari* Cybeles *sacerdotes, nemo nescit: at hic* Gallas *uocat, quòd, erepta uirilitate, mulieribus potius, quàm uiris, annumerandi essent.* Pecora.] *quòd neque uiri amplius, neque ueræ mulieres essent.* Hilaratæ heræ citatis.] Heram *uocat* Cybelen, *cuius animum uult à comitibus suis, hac illac currendo, exhilarari. Alij legebant,* Hilarate ære concitatis: *contra rationem metri.* Ego *autem uidi hoc totum carmen iam pridem scriptum manu excellentis in omni genere honestarum artium uiri,* Octauij Pantagathi: *in quo cum alia multa ingeniose admodum emendata erant, tum hic locus ita scriptus, ut eum ipsi edidimus. Magis etiam mihi placuit hæc emendatio, postquam animaduerti,* Petrum *quoque* Victorium *eam retulisse in libros suos.* Nam *quod duobus eiusmodi uiris uisum sit, uix est, ut de eo dubitari amplius queat.* Vbi cymbalum.] *hæc omnia* Cybeles *&* Bacchi *sacris communia erant.* Vide Strabonem *libro* X, *&* Euripidem *in* Bacchis. Iaciunt,] *rotant.* Thiasus,] *cohors ipsa quæ* Attin *secuta erat.* Sine Cerere,] *incœnatæ.* Fugientem eum,] Soporem. Pasithea.] Hæc *una est è* Gratijs, Somni *uxor.* Apud Homerum *enim* Iliados XIII, Iuno *cum* Somno *agens, ut* Iouem *sopiat, eam se illi, pro præmio, uxorem*

rem

rem daturam pollicetur.

Ἀλλ' ἴθ' ἐγὼ καί τοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. *id est,*

At tibi ego è Charitum florentum ætatibus unam
Connubio iungam stabili, propriamq́; dicabo
Pasithean, quæ omnes una tecum exigat annos.

Miſeriter,] *miserabiliter. Sic Laberius,*
Mens incorrupta miseriter corrumpitur.
Ita infra, puriter. = si uitam puriter egi. Ita ueteres multa, parciter, sæuiter, inimiciter, toruiter, præclariter, & alia, quorum exempla sunt apud Nonium. Properiter etiam ait olim dictum fuisse; & citat Catulli locum,
Animula miserula properiter abit.
Sic Ennius, prognariter, libro VI. annalium,
= audite parumper
Vt pro Romano populo prognariter armis
Certando, prudens animam de corpore mitto.
Sic Cicero, audaciter pro Sex. Roscio, Multa scelerate, multa audaciter, multa improbe fecisti. Ita enim legit eum locum Priscianus libro XV, ubi negat, faciliter & difficiliter dici: quorum de altero nihil affirmo. difficiliter quidem, & perdifficiliter apud Ciceronem leguntur. Gymnaſiis.] *prima correpta legendum est.* Querendum eſt,] *deploranda est mea conditio.* Ego mulier?] *egóne mulier iam sum, quæ antea adolescens, ephebus, puer fueram? quæ inter æquales meos omni iuuenilium exercitationum genere floruerā?* Flos,] *ornamentum.* Decus olei,] *luctæ. hy=*

pallage. Tepida.] *ex eorum, qui me inuisebant, multitudine, & frequentia. Calere enim dicuntur loca, quæ frequentantur. Octauianus Augustus in epistola ad Tiberium, Lusimus enim per omnes dies, forumq; aleatorium calefecimus.* Mihi floridis corollis.] *indicat, multos sibi amatores fuisse.* Mænas.] *Ita uocabantur Cybeles & Bacchi sacerdotes παρὰ τὸ μαίνεσθαι.* Roseis ut hic labellis.] *statim ut pœnitere se aperte dixit* Geminas deorum ad aures.] *Versum hunc, libere ut dicam, adulterinum esse suspicor. Primum, quod eo detracto, nihilo deterior, aliquanto etiam, ut ego quidem puto, melior sententia est. Cum enim de una Cybele agatur, illud, deorum, subalienum uidetur. Deinde, geminas aures, ociosum plane est epitheton. Postremo noua nuncia, neque hoc loco satis apte, neque omnino Latine dici puto. Nuncius enim masculo genere dicitur, non nuncium neutro. Scio citari ex Tibullo, & Lucretio locos; sed quos si quis accurate consideret, uidebit nihil facere ad probandum id, quo de agitur. Eruditi homines, & ueteribus libris instructi, hoc quale sit, indicabunt.* Iuncta iuga.] *Cybeles enim currum leones trahunt.* Agedum, inquit.] *In quibusdam,*

Agedū, inquit, age ferox, hunc, agedū aggredere ferox.

quæ scriptura mihi quidem magis probatur. Cæde terga cauda.] *hic enim mos est leonum sese ad iram excitantium.* Semper, omne uitæ spatium.] *pleonasmus.* Dea magna.] *Concludit poeta precatione, qua Cybeles à se iram amolitur, eamq; rato, ut in alios potius furorem immittat suum.*

DE NVPTIIS PELEI, ET THETIDOS.

P Eliaco quondam prognatæ uertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per undas
Phasidos ad fluctus, & fines Aeætæos;
Cum lecti iuuenes, Argiuæ robora pubis,
Auratam optantes Colchis auertere pellem,
Ausi sunt uada salsa cita decurrere puppi,
Cœrula uerrentes abiegnis æquora palmis;
Diua quibus retinens in summis urbibus arces,
Ipsa leui fecit uolitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexæ texta carinæ.
Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.
Quæ simul ac rostro uentosum proscidit æquor,
Tortaq; remigio spumis incanuit unda,
Emersere feri canenti è gurgite uultus,
Aequoreæ monstrum Nereides admirantes.
Illaq;, atque alia uiderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore nymphas
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit Hymenæos,
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sanxit.
O nimis optato seclorum tempore nati
Heroes saluete, deum genus; o bona mater;
Vos ego sæpe meo uos carmine compellabo,
Teq; adeo eximie tedis felicibus aucte
Thessaliæ columen Peleu, cui Iupiter ipse,
Ipse suos diuum genitor concessit amores.

Te'ne Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Te'ne suam Tethys concessit ducere neptem?
Oceanusq; pater, totum qui amplectitur orbem?
Quæ simul optatæ finito tempore luces
Aduenere, domum conuentu tota frequentat
Thessalia, oppletur lætanti regia cœtu,
Dona ferunt præ se, declarant gaudia uultu.
Deseritur Scyros, linquunt Phthiotica Tempe,
* Grauinonisq; domos, ac nitenis alacrisea.
Pharsaliam coeunt, Pharsalia tecta frequentant,
Rura colit nemo, mollescunt colla iuuencis,
Non humilis curuis purgatur uinea rastris,
Non glebam prono conuellit uomere taurus,
Non falx attenuat frondatorum arboris umbram,
Squalida desertis rubigo infertur aratris.
Ipsius at sedes, quacunque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendent auro, atque argento,
Candet ebur solijs, collucent pocula mensis,
Tota domus gaudet regali splendida gaza.
Puluinar uero diuæ geniale locatur
Sedibus in medijs, Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylis purpura fuco.
Hæc uestis priscis hominum uariata figuris,
Heroum mira uirtutes indicat arte.
Nanque fluentisono prospectans littore Diæ
Thesea cedentem celeri cum classe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores,
Nec dum etiam seséq; sui tum credidit esse,
Vtpote fallaci quæ tum primum excita somno
Desertam in sola miseram se cernit arena.

Immemor, at iuuenis fugiens, pellit uada remis,
Irrita uentosæ linquens promiſſa procellæ,
Quem procul ex alga mœſtis Minois ocellis,
Saxea ut effigies bacchantis proſpicit euæ:
Proſpicit, & magnis curarum fluctuat undis,
Non flauo retinens ſubtilem uertice mitram,
Non contecta leui uelatum pectus amictu,
Non tereti ſtrophio luctantes uincta papillas,
Omnia quæ toto delapſa è corpore paſſim
Ipſius ante pedes fluctus ſalis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Illa uicem curans, toto ex te pectore Theſeu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente.
Ah miſeram, aſſiduis quam luctibus externauit
Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas.
Illa tempeſtate, ferox quo tempore Theſeus
Egreſſus curuis è littoribus Piræi,
Attigit iniuſti regis Gortynia tecta.
Nam perhibent olim crudeli peſte coactam
Androgeoneæ pœnas exoluere cædis,
Electos iuuenes, ſimul & decus innuptarum
Cecropiam ſolitam eſſe dapem dare Minotauro.
Queis anguſta malis cum mœnia uexarentur,
Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis
Proijcere optauit potius, quàm talia Cretam
Funera Cecropiæ, nec funera, portarentur.
Atque ita naue leui nitens, ac lenibus auris,
Magnanimum ad Minoa uenit, ſedesq; ſuperbas.
Hunc ſimul ac cupido conſpexit lumine uirgo
Regia, quam ſuaueis expirans caſtus odores

Lectulus, in molli complexu matris alebat,
Qualeis Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Aura'ue diſtinctos educit uerna colores,
Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quàm toto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis exarſit tota medullis.
Heu miſere exagitans immiti corde furores
Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces,
Quæq; regis Golgos, quæq; Idalium frondoſum;
Qualibus incenſam iactaſtis mente puellam
Fluctibus, in flauo ſæpe hoſpite ſuſpirantem.
Quantos illa tulit languenti corde timores,
Quanto ſæpe magis fulgore expalluit auri,
Cum ſæuum cupiens contra contendere monſtrum,
Au mortem appeteret Theſeus, aut præmia laudis.
Non ingrata, tamen fruſtra, munuſcula diuis
Promittens, tacito ſuſpendit uota labello.
Nam uelut in ſummo quatientem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram ſudanti cortice pinum
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit; illa procul radicibus extirpata
Prona cadit, lateq;, & comminus omnia frangit,
Sic domito ſæuum proſtrauit corpore Theſeus
Nequicquam uanis iactantem cornua uentis.
Inde pedem uictor multa cum laude reflexit
Errabunda regens tenui ueſtigia filo,
Ne Labyrintheis è flexibus egredientem
Tecti fruſtraretur inobſeruabilis error.
Sed quid ego à primo digreſſus carmine, plura
Commemorem? ut linquens genitoris filia uultum,

Vt consanguineæ complexum, ut denique matris,
Quæ misero gnatæ fleret deperdita luctu,
Omnibus his Thesei dulcem præferret amorem;
Aut ut uecta ratis spumosa ad littora Diæ;
Aut ut eam dulci deuinctam lumina somno
Liquerit immemori discedens pectore coniux.
Sæpe illam perhibent ardenti corde furentem
Clarisonas imo fudisse è pectore uoces,
Ac tum præruptos tristem conscendere montes,
Vnde aciem in pelagi uastos protenderet æstus,
Tum tremuli salis aduersas procurrere in undas
Mollia nudatæ tollentem tegmina suræ,
Atque hæc extremis mœstam dixisse querelis,
Frigidulos udo singultus ore cientem.
Siccine me patrijs abductam perfide ab oris,
Perfide deserto liquisti in littore Theseu?
Siccine discedens neglecto numine diuum
Immemor, ah deuota domum periuria portas?
Nulla'ne res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi nulla fuit clementia præsto,
Immite ut nostri uellet miserescere pectus?
At non hæc quondam blanda promissa dedisti
Voce mihi; non hoc miseram sperare iubebas;
Sed connubia læta, sed optatos Hymenæos:
Quæ cuncta aerij discerpunt irrita uenti.
Cum iam nulla uiro iuranti fœmina credat,
Nulla uiri speret sermones esse fideleis,
Qui dum aliquid cupiens animus prægestit apisci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:

Sed ſimul ac cupidæ mentis ſatiata libido eſt,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.
Certe ego te in medio uerſantem turbine lethi
Eripui, & potius germanum amittere creui,
Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.
Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusq;
Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna?
Quod mare conceptum ſpumantibus expuit undis?
Quæ Syrtis, quæ Scylla uorax, quæ uaſta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia uita?
Si tibi non cordi fuerant connubia noſtra,
Sæua quòd horrebas priſci præcepta parentis,
Attamen in ueſtras potuiſti ducere ſedes,
Quæ tibi iucundo famularer ſerua labore,
Candida permulcens liquidis ueſtigia lymphis,
Purpureáue tuum conſternens ueſte cubile.
Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris
Externata malo? quæ nullis ſenſibus auctæ,
Nec miſſas audire queunt, nec reddere uoces.
Ille autem prope iam medijs uerſatur in undis,
Nec quiſquam apparet uacua mortalis in alga.
Sic nimis inſultans extremo tempore ſæua
Fors etiam noſtris inuidit queſtibus aures.
Iuppiter omnipotens utinam nec tempore primo
Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent littora puppes,
Indomito nec dira ferens ſtipendia tauro
Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem,
Nec malus hic, celans dulci crudelia forma

Consilia, in nostris requiesset sedibus hospes.
Nam quò me referam? quali spe perdita nitar?
Idæos'ne petam montes? at gurgite lato
Discernens patriam truculentum diuidit æquor.
An patris auxilium sperem? quem'ne ipsa reliqui,
Respersum iuuenem fraterna cæde secuta?
Coniugis an fido consoler memet amore?
Qui'ne fugit lentos incuruans gurgite remos?
Prætereo littus: nullo sola insula tecto;
Nec patet egressus, pelagi cingentibus undis.
Nulla fugæ ratio, nulla spes; omnia muta,
Omnia sunt deserta, ostentant omnia lethum.
Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
Nec prius à fesso secedent corpore sensus,
Quàm iustam à diuis exposcam prodita multam,
Cœlestumq; fidem postrema comprecer hora.
Quare facta uirum multantes uindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate, meas audite querelas,
Quas ego nunc misera extremis proferre medullis,
Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam uere nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum uanescere luctum;
Sed quali solam Theseus me mente reliquit,
Tali mente deæ funestet, seq;, suosq;.
Has postquam mœsto profudit pectore uoces,
Supplicium sæuis exposcens anxia factis,
Annuit inuito cœlestum numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt

Aequora, concussitq́; micantia sidera mundus.
Ipse autem cæca mentis caligine Theseus
Consitus, oblito dimisit pectore cuncta,
Quæ mandata prius constanti mente tenebat:
Dulcia nec mœsto sustollens signa parenti,
Sospitem, & ereptum se ostendit uisere portum.
Nanque ferunt, olim castæ cum mœnia diuæ
Linquentem, gnatum uentis concrederet Aegeus,
Talia complexum iuueni mandata dedisse.
Gnate mihi longa iucundior unice uita,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine senectæ,
Quandoquidem fortuna mea, ac tua feruida uirtus
Eripit inuito mihi te, cui languida nondum
Lumina sunt gnati cara saturata figura;
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre sinam fortunæ signa secundæ:
Sed primum multas expromam mente querelas,
Caniciem terra, atque infuso puluere fœdans,
Inde infecta uago suspendam lintea malo,
Nostros ut luctus, nostræq́; incendia mentis
Carbasus obscura dicat ferrugine Ibera.
Quod tibi si sancti concesserit incola Itonis,
Quæ nostrum genus, ac sedes defendere sueta
Annuat, ut tauri respergas sanguine dextram,
Tum uero facito, ut memori tibi condita corde
Hæc uigeant mandata, nec ulla obliteret ætas,
Vt simul ac nostros inuisent lumina colleis,
Funestam antemnæ deponant undique uestem,
Candidaq́; intorti sustollant uela rudentes,

*

Quamprimum cernens, ut læta gaudia mente
Agnoſcam, cum te reducem ſors proſpera ſiſtet.
Hæc mandata prius conſtanti mente tenentem
Theſea, ceu pulſæ uentorum flamine nubes
Aerium niuei montis liquere cacumen.
At pater, ut ſumma proſpectum ex arce petebat,
Anxia in aſſiduos abſumens lumina fletus,
Cum primum infecti conſpexit lintea ueli,
Præcipitem ſeſe ſcopulorum e uertice iecit,
Amiſſum credens immitti Theſea fato.
Sic funeſta domus ingreſſus tecta paternæ,
Morte ferox Theſeus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit.
Quæ tum proſpectans cedentem mœſta carinam,
Multiplices animo uoluebat ſaucia curas.
At parte ex alia florens uolitabat Iacchus,
Cum thiaſo Satyrorum, & Nyſigenis Silenis,
Te quærens Ariadna, tuoq; incenſus amore.
Qui tum alacres paſſim lymphata mente furebant,
Euoe bacchantes, euoe capita inflectentes.
Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos,
Pars e diuulſo iactabant membra iuuenco,
Pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant,
Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis,
Orgia, quæ fruſtra cupiunt audire profani.
Plangebant alij proceris tympana palmis,
Aut tereti tenueis tinnitus ære ciebant.
Multaq; rauciſonos efflabant cornua bombos,
Barbaraq; horribili ſtridebat tibia cantu.

Talibus amplifice uestis decorata figuris,
Puluinar complexa suo uelabat amictu.
Quæ postquam cupide spectando, Thessala pubes
Expleta est, sanctis cœpit decedere diuis.
Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus procliuas incitat undas,
Aurora exoriente, uagi sub lumina solis,
Quæ tarde primum clementi flamine pulsæ
Procedunt, leuiterq; sonant plangore cachinni,
Post uento crescente, magis magis increbrescunt,
Purpureaq; procul nantes à luce refulgent;
Sic tum uestibuli linquentes regia tecta,
Ad se quisque uago passim pede discedebant.
Quorum post abitum, princeps è uertice Pelij
Aduenit Chiron, portans siluestria dona.
Nam quoscunque ferunt campi, quos Thessala magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fœcunda Fauoni,
Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
Queis permulsa domus iucundo risit odore.
Confestim Peneos adest uiridantia Tempe,
Tempe, quæ siluæ cingunt superimpendentes,
Nereidum linquens claris celebranda choreis,
Non uacuus: nanque ille tulit radicitus altas
Fagos, ac recto proceras stipite laurus,
Non sine nutanti platano, lentaq; sorore
Flammati Phaethontis, & aeria cupressu.
Hæc circum sedes late contexta locauit,
Vestibulum ut molli uelatum fronde uireret.
Post hunc consequitur solerti corde Prometheus

Extenuata gerens ueteris uestigia pœnæ,
Quam quondam silici restrictus membra catena
Persoluit, pendens è uerticibus præruptis.
Inde pater diuum sancta cum coniuge, natisq́;,
Aduenit; cœlo te solum Phœbe relinquens,
Vnigenamq́; simul cultricem in montibus Idæ:
Pelea nam tecum pariter soror aspernata est,
Nec Thetidis tedas uoluit celebrare iugaleis.
Qui postquam niueis flexerunt sedibus artus,
Largæ multiplici constructæ sunt dapæ mensæ;
Cum interea infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens undique uestis
Candida purpurea talos incinxerat ora;
At roseo niueæ residebant uertice uittæ,
Aeternumq́; manus carpebant rite laborem.
Læua colum molli lana retinebat amictam,
Dextera tum leuiter deducens fila supinis
Formabat digitis, tum prono pollice torquens,
Libratum tereti uersabat turbine fusum;
Atque ita decerpens æquabat semper opus dens,
Laneaq́; aridulis hærebant morsa labellis,
Quæ prius in leui fuerant extantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera uirgati custodibant calathisci.
Hæ tum clarisona pellentes uellera uoce
Talia diuino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod post nulla arguet ætas.
O decus eximium, magnis uirtutibus augens,
Emathiæ columen Peleu, clarissime nato,

Accipe, quod læta tibi pandunt luce ſorores,
Veridicum oraclum; ſed uos, quæ fata ſequuntur,
Currite ducentes ſubtegmina currite fuſi.
Adueniet tibi iam portans optata maritis
Heſperus, adueniet fauſto cum ſidere coniux,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languiduloſq; paret tecum coniungere ſomnos,
Leuia ſubſternens robuſto brachia collo.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Nulla domus tales unquam contexit amores,
Nullus amor tali coniunxit fœdere amanteis:
Qualis adeſt Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Naſcetur uobis expers terroris Achilles,
Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus,
Qui perſæpe uago uictor certamine curſus
Flamea præuertet celeris ueſtigia ceruæ.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Non illi quiſquam bello ſe conferet heros,
Cum Phrygij Teucro manabunt ſanguine riui,
Troicaq; obſidens longinquo mœnia bello
Periuri Pelopis uaſtabit tertius hæres.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Illius egregias uirtutes, claraq; facta
Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres,
Cum tremulo incanos ſoluent à uertice crines,
Putridaq; infirmis uariabunt pectora palmis.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Nanque uelut denſas proſternens meſſor ariſtas,
Sole ſub ardenti flauentia demetit arua,

Troiugenum infesto prosternet corpora ferro.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi.
Testis erit magnis uirtutibus unda Scamandri,
Quæ passim rapido diffunditur Hellesponto,
Cuius iter cæsis angustans corporum aceruis,
Alta tepefaciet permista flumina cæde.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi.
Denique testis erit morti quoque dedita præda,
Cum teres excelso coaceruatum aggere bustum
Excipiet niueos perculsæ uirginis artus.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi.
Nam simulac fessis dederit fors copiam Achiuis
Vrbis Dardaniæ Neptunia soluere uincla,
Alta Polixenia madefient cæde sepulcra,
Quæ uelut ancipiti succumbens uictima ferro,
Proijciet truncum submisso poplite corpus.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi.
Quare agite, optatos animi coniungite amores,
Accipiat coniux felici fœdere diuam,
Dedatur cupido iandudum nupta marito.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi.
Non illam nutrix orienti luce reuisens,
Hesterno collum poterit circundare filo.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi,
Anxia nec mater discordis mœsta puellæ
Secubitu, caros mittet sperare nepotes.
Currite ducentes subtegmina, currite fusi.
Talia, profantes quondam felicia Pelei,
Carmina diuino cecinerunt pectore Parcæ.

Præsentes nanque ante domos inuisere castas
Sæpius, & sese mortali ostendere cœtu,
Cœlicolæ, nondum spreta pietate, solebant.
Sæpe pater diuum fulgentia templa reuisens,
Annua dum festis uenissent sacra diebus,
Conspexit terra Cretum procurrere currus.
Sæpe uagus Liber Parnassi è uertice summo
Thyadas effusis euanteis crinibus egit,
Cum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
Acciperent læti diuum fumantibus aris.
Sæpe in lethifero belli certamine Mauors,
Aut rapidi Tritonis hera, aut Rhamnusia uirgo,
Armatas hominum est præsens hortata cateruas.
Sed postquam tellus scelere est imbuta nefando,
Iustitiamq; omnes cupida de mente fugarunt,
Perfudere manus fraterno sanguine fratres,
Destitit extinctos natus lugere parenteis,
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber ut innuptæ poteretur flore nouercæ,
Ignaro mater substernens se impia nato,
Impia non uerita est diuos scelerare penates,
Omnia fanda, nefanda malo permista furore
Iustificam nobis mentem auertere deorum.
Quare nec tales dignantur uisere cœtus,
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

AD

In carmen de nuptijs Pelei & Thetidos.

Quod initio dixi, hasce inscriptiones, quæ in impressis libris leguntur, ab ipsis auctoribus non esse factas, uel ex eo intelligere licet, quòd libellum hunc Argonautica uulgo nominari uidemus: deceptis uidelicet hominibus imperitis, eo quòd Catullus à descriptione expeditionis Colchicæ exordium ducit, neque animaduertentibus id eum facere, ut commodius ingrediatur ad celebrandas Pelei nuptias, qui præcipuus huius poematis ueluti scopus est. Itaque iure optimo à uiris eruditissimis adulterina illa inscriptio repudiata est. Descripturus igitur Pelei nuptias, primum narrat, Peleũ tunc Thetidis amore irretitum fuisse, cum ad uellus aureum una cum ceteris Græciæ principibus nauigaret. Qua in re suo quodam iure ab aliorum poetarum narratione discedit. Nam Orphei (si modo eius sunt Argonautica, quæ nomen ipsius præseferunt) Apollonij, Valerij Flacci, Claudiani, & aliorum testimonio, quo tempore profecti sunt Argonautæ, non modo Thetidem duxerat Peleus, sed etiam Achillem ex ea susceperat, iamq; Chironi educandum tradiderat. Sed non est à poetis aut constantia, aut historiæ fides nimium subtiliter exigenda. Peliaco.] *Ad Pelion enim Thessaliæ montem ædificata est Argo. Diodorus V. Bibliothecæ. Vnde & πηλιὰς ἀργὼ ab Apollonio dicitur.* Pinus.] *Non, quod è pinu contextam hanc nauem fuisse constet: sed, more poetico, pinum pro qualibet arbore apta conficiendis nauigijs nominat. Alioqui enim Orpheus eam ex piceis, quercubusq;*

compactam fuisse dicit,

καὶ χαροπὸν τὸ χεῦμα κηληθόντος ἕλξατε νῆα
ἀργὼ πευκήεσσιν τ᾽ ἠδὲ δρυσὶ γομφωθεῖσαν. *id est,*

Ac placidos læti in fluctus deducite nauem
Et piceis Argo, & quernis trabibus compactam.

At idem alio loco faginam eam fuisse ait. Quin cum Euripides πεύκην *dixisset. Ennius abietem uertit, cuius sunt illa,*

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna ad terram trabes:
Ne'ue inde nauis incohandæ exordium
Cepisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua uecti Argiui delecti uiri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliæ per dolum.

Valerius autem cum robora, pinosq; ad eam conficiendam adhibuisset, paulo post uocat eam

= pressam regibus alnum. Sed nihil apud poetas isto figuræ genere usitatius. Alexander Cornelius, ut est apud Plinium, arborem eonem appellauit, ex qua facta esset Argo, similem robori uiscum ferenti, quæ nec aqua, nec igni posset corrumpi. Sunt qui hác primam nauem fuisse autument: alij eam quæ à Danao facta est, ut est apud interpretem Euripidis. Argo autem uocatam, uel quòd ἀργὸν *celerem ueteres dixerint, unde & lethargum eum qui celeriter obliuisceretur: fuerit autem nauis hæc insigni celeritate, quo fit, ut eam Varro citiremem uocet: uel quòd eam Argus quidam ædificauerit. In astrum tandem conuersa est.* Phasidos ad fluctus.] *Hic fluuius ex Armenia fluens, Col-*

chida, Ponti regionem, alluit. Et fines Aeæ̈æos.] *Colchida ipsam, ubi tum Aeætes regnabat, Medeæ pater.* Cum lecti iuuenes.] *florem heroum cum Iasone nauigasse ait Theocritus.* Argiuæ robora pubis,] *ex omni Græca iuuentute robustissimi.* Ausi sunt,] *quod ante eos nemo ausus fuerat.* Vada salsa,] *mare.* ταπείνωσις. Cita puppi.] *Videtur alludere ad id Argus etymon quod supra attulimus.* Auratam pellem,] πάγχρυσον δέρας, *Euripides;* δέρας χρύσεον, et χρύσεον κῶας, *Orpheus, & Apollonius, eius uidelicet arietis, quo Phryxus mare traiecerat. Varro lib. II. de re rustica, figmentum hoc ad pecudum caritatem refert. Eius uerba sunt, De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, ut ostendit Græca, & Latina lingua, & ueteres poetæ, qui alios uocant πολυάρνας, alios πολυμήλους, alios πολυβούτας, qui ipsas pecudes, propter caritatem, aureas habuisse pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, quam sibi Thyesten subduxisse queritur; ut in Colchide Aeætes, ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ; ut in Libya, ad Hesperidas, unde aurea mala, id est, secundum antiquam consuetudinem, capras & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim sua uoce Græci appellarunt* μῆλα. *Neque desunt, qui uellus illud, libellum fuisse tradant, quo auri faciendi ratio contineretur. Simonides in hymno, quo Neptunum celebrauit, purpurei illud coloris fuisse dixit, quo à marinis purpuris, in traiectione illa, aspersum fuisset.* Auertere.] *Hoc uerbo dolus quidam sæpe indicatur.* Vir-

gilius, Quo regnum Italiæ Libycas auerteret oras. Licinius Macer pro Tuſcis, (citat Priſcianus) Quos oportuit amiſſa reſtituere, hice etiam reliquias auerterunt. Cicero Frumentaria, Quid ſi doceo te non minus domum tuam auertiſſe, quam Romam miſiſſe decumarum nomine? Diua quibus.] *Pallas. Virgilius,* -*Pallas, quas condidit arces,*

Ipſa colat. Athenis in arce colebatur. Ipſa.] *Mineruam ipſam una cum Argo manus operi admouiſſe, aiunt poetæ.* Currum,] *nauem. catachreſis.* Illa rudem,] *intactam.* Curſu.] *metaphora.* Prima.] *Vide Plinium cap.* L V I. *lib.* VIII. Amphitriten,] *mare,* περὶ τὸ ἀμφιτρίβειν τὴν γῆν. *Poetæ Neptuni uxorem eſſe dicunt.* Emerſere feri.] *Apollonius deos ipſos ſuperos, nymphasq; Peliadas, Argus nouitatem, heroumq; præſtantiam admiratos fuiſſe dicit.*

πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
νῆα, καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος, οἳ τότ' ἄριστοι
πόντον ἐπιπλώεσκον. ἐπ' ἀκροτάτῃσι δὲ νύμφαι
πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
ἔργον ἀθηναίης ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.

Nutricum tenus,] *mammarum tenus.* Tum Thetis humanos.] *cum tamen eos ualde auerſaretur; cupiebat enim è Ioue grauida fieri, quæ reſponſum accepiſſet à Proteo, filium è ſe procreatum iri maiorem eo, (quicunque is tandem eſſet) à quo procreatus foret. Vide Ouidiũ* X I. *Metamor. Quin et Iupiter ipſe, eius amore correptus, uoti eam compotem*

fecisset, nisi à Prometheo instantis periculi admonitus fuisset. Quam etiam ob caussam, liberatum è Caucaso Prometheum, narrat Lucianus. Cum Apollonius contra, Iouem quidem à Themide admonitum, Prometheũ uero Herculis beneficio liberatum fuisse dicat, idq́; etiã ipse Prometheus apud Aeschylum ita uaticinetur fore. Pater ipse,] *Nereus.* O nimis optato.] *Ingressurus ad canendas Pelei nuptias, ceteros Argonautas, ab eis digressurus, salutat, seq́; eorum laudes uersibus suis celebraturum pollicetur.* Nimis optato.] *Hinc expressum est illud Virgilianum,*

Magnanimi heroes, nati melioribus annis.

O bona mater.] *Argo ipsam intelligit, cuius uelut utero diu inclusi latuerunt Argonautæ.* Teq́; adeo eximie.] *cum alios heroas sæpe compellabo, tum te, o Peleu, eximie, ac præter ceteros.* Tædis felicibus,] *felici matrimonio.* Pulcherrima Neptunine,] *pulcherrima natarum Neptuni. Tale est apud Theocritum & Callimachum, ὠκεανίνη, apud Virgilium, Nerine Galathea. Porro de Thetide, fuerit'ne, quod hic ait Catullus, Neptuni siue Nerei filia, Achillisq́; mater, non satis inter ueteres conuenit. Homerus Thetidis filium, Nerei nepotem Achillem facit: eaq́; à plurimis recepta sententia est. Alij, è quibus est Aristoteles, Thetidem eam, quæ Achilli mater fuerit, Chironis centauri filiam fuisse aiunt: Daimachus Philomelam uocat Achillis matrem, quæ ipsa Actoris filia fuerit. Staphylus libro tertio rerũ Thessalicarum, narrat Chironem Pelei gloriæ uelificari uolentem, accersisse ad se Philomelam Actoris Myrmido-*

nis filiam, deinde eam famam disseminasse, constituisse deos Thetiden Peleo uxorem dare: foreq́; ut ad nuptias, non sine magna ui imbrium ac tempestatum uenirent. Ipse autem, qui sapientia, rerumq́; cœlestium peritia uigeret, eum nuptijs diem dictum esse confinxit, quo prospiciebat fore, ut magna uis procellarum existeret: cumq́; postea eo ipso die Philomelam Peleo collocasset; factum, ut homines nupsisse ei Thetidem crederent. Tethys.] *Tethys ex Oceano Doridem, Doris ex Nereo Thetidem sustulit.* Oceanusq́; pater.] *Antiqui deos omnis, patres uocarunt. Sic Iupiter,* πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, *sic Apollo pater, Liber pater, Neptunus pater, Vulcanus pater, Mars pater, ceteriq́; ad eundem modum. Sed Oceanum præcipue, quòd, ut alio loco diximus, aquæ rerum omnium tribuerent principatum.* Quæ simul.] *Simul atque aduenit optatum illud tempus faciendis nuptijs constitutum.* Dona ferunt præ se,] *quibus nouam nuptam munerarentur.* Grauinonisq́; domos, ac nitenis alacrisea.] *Hæc sunt uetustæ scripturæ, de calamo notatis libris, miserabiliter deprauata uestigia. P. Victorius suspicatur priorem partem ita legendam, Cranonisq́; domos. posteriorem uero nonnulli restituere conati, legunt, & mœnia Larissea. Ego neutram coniecturam improbo, & tamen, dum meliores libros nactus fuerim, nihil de hoc loco affirmare audeo.* Rura colit nemo.] *Feriabantur omnes, propter nuptiarum celebritatem.* Ipsius at sedes.] *Describit magnificentiam apparatus ædium Pelei.* Recessit.] *Interiorem partem ædium si-*

gnificat. Sic Seneca,
In multa diues spatia discedit domus:
Arcana in imo regia recessu patet.
Locum autem hunc imitatus uidetur Virgilius sub finem primi Aeneidos.
At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, medijsq́; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ uestes ostroq́; superbo,
Ingens argentum mensis, cælataq́; in auro
Fortia facta patrum, &c. Puluinar geniale,] *lectus genialis.* Hæc uestis.] *In ueste, qua stratus erat lectus genialis Thetidos, multas heroum figuras fuisse dicit, atque inter ceteras Thesei linquentis Ariadnam: unde sumpta occasione digreditur ad eam siue fabulam, siue historiã fusissime explicandam.* Diæ,] *Naxi.* Necdum etiam seseq; sui.] *uigilet, an dormiat, nescit. non credit se esse compotem sui: nondum credere audet, quod uidet, insperatæ rei nouitate stupefacta.* Saxea ut effigies.] *Summa uis est in hac comparatione. primum enim quòd bacchanti Ariadnen comparat, significat eam & uultu, & totius corporis gestu rabidum quendam concitatæ mentis ardorem præ se tulisse. quòd autem addit, saxeam effigiem, tantam uim doloris fuisse indicat, ut diu neque mouere se potuerit, neque in ullam uocem erumpere. Omnis enim immodica affectio et eripere uocis usuram, & omnium corporis partium functiones impedire ad tempus solet. Atque hoc nimirum est, quòd Nioben poetæ, cum filios suos Apollinis & Dianæ sagittis confossos uideret, obriguisse in lapidem fabulantur.* Im-

memor at iuuenis.] *Videtur alludere ad eorum sententiam, qui aiunt, Bacchi numine effectum esse, ut Theseus oram soluens, Ariadnes penitus obliuisceretur. Itaque quòd eam reliquerit, obliuione tantum, eáq; diuinitus immissa, non ingrato animo, effectum. Vide Theocritum Pharmaceutria, & in eum commentarios.*

Et magnis curarum fluctuat undis.] *Hunc locum imitatus uidetur Virgilius,*

Sæuit amor, magnoq́; irarum fluctuat æstu.

Strophio.] *Nonius, Strophium, inquit, est fascia breuis, quæ uirginalem tumorem cohibet papillarum. Turpilius Philopatro,*

Me miseram quid agã? inter uias epistola excidit mihi.
Infelix inter tuniculam atque strophium collocaueram.

Luctantes.] *Ita legendum uidetur, non, ut in alijs, lactantes. Luctantes autem expono paulatim intumescentes, &, ut ueteres loquebantur, ororiantes, quasiq; enitentes ad strophium repellendum.* Salis,] *maris. Sic Virgilius,* = *spumas salis ære ruebant. & alibi,* = *campos salis ære secabant.*

Alludebant,] *identidem percutiebant. Tale est illud Tibulli,*

Ima uidebatur talis illudere palla.

Externauit,] *extra se posuit, siue, ut Nonius interpretatur, dementem fecit. Hoc uerbo infra etiam usus est.* Illa tempestate, quo tempore.] ἀρχαϊσμὸς. Theseus.] *Varias de hac Thesei profectione sententias enumerat Plutarchus in ipsius uita, quas illinc repetat, qui uolet.* E littoribus Piræi.] *Poetica licentia utens, ab historiæ fide recedit. Non*

enim ex Piræo, ſed ex Phalero ſoluit Theſeus. neque Piræus illis temporibus nauale erat: ſed curia. Nauale autem, antequam Themiſtocles imperaret, non fuit. Auctor Pauſanias. Iniuſti regis.] Graue eſt, ait Plutarchus, diſertæ ciuitati, & in qua Muſarum ſtudia uigeant, inimicum fieri. Nunquam enim deſijt Minos in Atticis theatris male audire, omnibusq; uexari probris: neque eum uel Heſiodus adiuuit, qui regno dignisſimum, uel Homerus, qui Iouis familiarem uocauit: quominus obtinuerint tragici, qui de pulpito ſcenaq;, multam ei aſperſerunt immitis uiolentæq; naturæ infamiam. Gortynia.] Gortyn, urbs in Creta. Crudeli peſte coactam.] ipſum deorum numen conſpiraſſe cum Minoe ad ulciſcendam cædem Androgei uidebatur: eodem enim tempore & bello, & fame, et peſtilentia affligebãtur Athenienſes: reſponſumq; eſt oraculo, nõ aliter ea deſitura, quàm ſi Minoi fieret ſatis. Vide Plutarchum, Diodorum, Euſebium. Electos iuuenes,] Septenos quotannis iuuenes, ac totidem puellas; idq; per annos nouem: quos nonnulli ſorte duci, alij à Minoe deligi ſolitos aiunt. Cecropiam,] regionem Atticam. Dapem dare.] Varias ſuper hac re ſententias refert Plutarchus. Funera nec funera.] Figura Græca. ita enim illi ἄδωρα δῶρα, ἀγάμους γάμους, & ſimilia. Sic Sicero inſepultam ſepulturam, Sic Ouidius iniuſta iuſta, ſic quidam uetus tragicus, innuptas nuptias. Sic Ennius artem inertem, cuius eſt illud, = quæ ſcis, In uulgum uulgas, artemq; expromis inertem. Naue leui.] Ea nauis poſtea, ex uoto, quotannis

Delon ab Athenienſibus mittebatur. Vide Platonem principio Phædonis. Superbas,] *magnificas: ut, aulæis iam ſe regina ſuperbis.* Qualeis Eurotæ.] *De hac comparatione dixi ſupra in carmine de nuptijs Manlij.* Curis hominum.] *Sic infra de Venere, Quæ dulcem curis miſcet amaritiem. Hinc eſt, quod Muſæus* γλυκύπικρον *uocat* βρώτων κέντρον. Quæque regis Golgos.] *Golgos oppidum eſt in Cypro Veneri ſacrum. hic Golgos numero multitudinis dicit. Pene autem conuerſus eſt hic uerſus è Theocriti Syracuſanis,*

Δέσποιν᾽ ἃ γολγόν τε καὶ ἰδάλιον ἐφίλασας.

Cum autem & hic, & ſupra, Phaleucijs in Voluſium, Colchos pro Golgos legeretur, primus utrunque locum emendauit, uir clariſſimus, Hermolaus Barbarus. Aut mortem appeteret.] *Ita legendum; non, oppeteret. neque enim mortem oppetere dicitur, niſi qui moritur. Deinde oppetere mortem, Latine dicitur, at certe, oppetere præmia laudis, quid ſit, non uideo.* Non ingrata, tamen fruſtra.] *non ingrata fuiſſe ſuperis Ariadnes uota, illud indicat, quòd Theſeus uictoria potitus eſt. ipſa tamen ſpe ſua fruſtrata eſt: neque enim, quod optabat, contigit ei, poſſe ætatem una cum Theſeo exigere.* Suſpendit uota.] *neque enim audebat aperte pro Theſeo uota facere: ne ipſa de ſe indicio eſſet patri.* Robur,] *truncum.* Errabunda regens.] *Virgilius,*

Cæca regens filo ueſtigia. Flexibus.] *ambages & dolos tecti uocat Virgilius.* Fruſtraretur,] *fruſtra haberet, deciperet. De hoc uerbo uide Gellium.*

Inobſeruabilis error.] *Virgilius,*
& inextricabilis error. A primo carmine,] *ab instituto celebrandarum nuptiarum Pelei.* Conſanguineæ,] *ſororis, Phædræ.* Diæ,] *Naxi: etſi multas alias inſulas, quæ Diæ dicerentur, enumerat interpres Theocriti Pharmaceutria.* Dulci deuinctam lumina ſomno.] *Sic Theocritus de ſomno,* πεδάα μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ. *alij deuicta, ut ſit ſimile illi Homerico,*
μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ. Deuota periuria,] *execranda, & diris obnoxia. Ad hunc autem locum reſpexit Tibullus, his uerſibus,*

Gnoſſia, Theſeæ quondam periuria linguæ
Fleuiſti ignoto ſola relicta mari.
Sic cecinit pro te doctus Minoi Catullus.
Ingrati referens impia facta uiri.

Nunc iam nulla.] *Sic Ouidius,*
Nunc quoque nulla uiro, clamabo, fœmina credat.
Prægeſtit,] *ualde geſtit, ualde cupit. Lucillius,*
Quantum haurire animus Muſarum è fontibu' geſtit.
Germanum,] *Minotaurum.* Creui,] *iudicaui.* Pro quo dilaceranda.] *Quantopere horribile ueteribus fuerit, cadauera lacerari à feris, hinc exiſtimari poteſt, quòd eius rei formidinem, apud Homerum, proponit Hector ignauis,*
Ον δὲ κ᾽ ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα νοήσω,
Οὔ οἱ ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, οὐδὲ
Οἰωνούς. *& de Achille* αὐτοὺς δ᾽ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσι.
Nec iniecta.] *Cicero II. de legibus, Siti dicuntur*

ij, qui conditi sunt: nec tamen eorum ante sepulcrum est, quàm iusta facta, & corpus incensum est. Et quod nunc communiter in omnibus sepultis ponitur, ut humati dicantur, id erat proprium tum in ijs, quos humus iniecta contegeret: eumq; morem ius pontificale confirmat. nam prius quàm in os iniecta gleba est, locus ille, ubi crematum est corpus, nihil habet religionis: iniecta gleba, tum & ille humatus est, & sepulcrum uocatur, ac tum denique multa religiosa iura complectitur. Hæc uerba Ciceronis ipsa adscripsi, ex quibus, quid sit, terram inijcere, intelligi posset. Frequens enim est eius rei apud auctores optimos mentio. Quænam te.] Vsitatum est, ut quorum immanem crudelitatem execramur, eos è rupibus, efferisúe animalibus, aut etiam è mari natos esse dicamus. Virgilius,

Nunc scio quid sit Amor. duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

Et apud eundem Dido, Aeneam alloquens,

Nec tibi diua parens, generis nec Dardamus auctor
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Tibullus uero, cum ijs, qui Veneris furta non celassent, atrocem Venerem minitaretur fore, ita scripsit,

Nam fuerit quicunque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è medio sentiet esse mari. & alibi, cum dominam à nimia seueritate abducere niteretur,

Nam te, inquit, nec uasti genuerunt æquora ponti,
Nec flammam uoluens ore Chimæra fero
Nec canis anguinea redimitus terga catena,

Cui tres sunt linguæ, tergeminumq́; caput,
Scyllaq́; uirgineam canibus submiſta figuram,
Nec te conceptam ſæua leæna tulit.

Notum eſt & illud Homericum,
=γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα. Quæ Syrtis.] *Virgilius,*
Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid uaſta Charybdis.
Profuit? Si tibi.] *Eodem pene modo de Minoe, apud Virgilium, queritur Scylla,*
Me'ne inter comites, ancillarumq́; cateruas,
Me'ne alias inter famularum munere fungi,
Coniugis atque tuæ (quæcunque erit illa) beatæ
Non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos?

Sæua quod horrebas.] *Priſcum parentem exponunt Cecropem: ſæua autem præcepta, legem, quam ille tuliſſe de certa legitimaq́; maris ac fœminæ coniunctione dicitur. Ego, cur iſta tam longe petenda ſint, cur'ue lex illa ita ſæua dicatur, ut eam Theſeus horrere debuerit, exputare equidem non queo. Itaque,* ἀμαθέστερον, καὶ σαφέστερον, *ita hunc locum interpretor. Si connubia noſtra tibi cordi non erant, pro eo quòd horrebat animus recordatione eorum, quæ olim pater meus crudeliſſime imperauerat ciuibus tuis, nempe ut florem ſuæ iuuentutis Minotauro deuorandum mitterent, ob idq́; nolebas tam ſæui, tamq́; importuni hominis filiam tibi uxorem adiungere: at certe me, ut tibi famulæ loco eſſem, abducere; non, cuius beneficio uiueres, eam feris diſcerpendam relinquere debuiſti.* Candida permulcens.] *pedes tibi abluens. Eſt autem* πάθος *à miniſterij uilitate.* Sed quid

ego.] ἐπανόρθωσις. Auctæ,] *præditæ à natura.* Mortalis.] *uehementius quiddam & αὐξητικώτερον dixit, quàm si hominem dixisset.* Sic nimis.] *Alleuamentum quoddam doloris est, in rebus aduersis tuis, habere, qui te conquerentem audiant, &, si minus iuuare possint, tamen aliqua tui miseratione moueantur. Id quoque sibi Ariadna ereptum esse conqueritur.* Iupiter.] *Stulta, sed hominibus usitata consuetudine, optat, quæ facta sunt, infecta esse. Tale est illud,*

εἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτᾶσθαι σκάφος
Κόλχων ἐς αἶαν. *Enimuero non uotis corriguntur præterita, sed futura consilio diriguntur. Notum est illud Agathonis,*

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. *id est,*
Vna hac enim re etiam deus priuatus est,
Infecta facere, facta quæ sunt, ut queat.

Gnosia Cecropiæ.] *Virgilius,*
Felix heu, nimium felix, si littora tantum
Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.

Crudelia consilia.] *Consilia ita dixit, ut Græci* φρένας, *quo nomine sæpe naturam & ingenium cuiusque significant.* In nostris requiescet sedibus hospes.] *Hunc forte uersum imitatus fuerit Virgilius illo,*
Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?

Idæos'ne petam montes?] *de patria'ne repetenda cogitem? Ida enim mons Cretæ est.* At gurgite lato.] *at latum & metuendum mare interie-*

ctum, patriam meã ab hac insula diuidit. Quem'ne ipsa reliqui?] *id est, eius'ne, quem ipsa reliqui?* *Sic Terentius Andria,*

Quem'ne ego uidi ad uos adferri uesperi?

Plautus Mostellaria,

Quo pessume modo? quæ'ne iam subducta erat
Tuto in terram? Idem Milite,
Quem'ne ego seruaui in campis Cuticlindonijs?

Hoc qui non intelligebant, fecerunt hoc loco, quem næ ipsa reliqui: & paulo infra, Qui'ne fugit, aut, Qui refugit, pro, Qui'ne fugit. Prætereo litus.] *Vbi litus prætereo, nihil uideo præter solam, ac desertam insulam, sine ullo tecto: neque tamen ex ea egredi possum, undique præcludente iter mari.* Eumenides.] *Has deas esse credebant, Nocte genitas, quæ homines atrocibus turpificatos uitijs ulciscerentur. Diras ultrices uocat Virgilius. Eædem & Erinnyes dicuntur: Epimenidesq; eas Saturni filias facit. Euripides uidere ipsas ait omnia, cuius est illud ex Oedipo Coloneo,* τὰς πάνθ' ὁρῶσας εὐμενίδας. *Ipsæ de iustitia sua multa apud Aeschylum prædicant: se uidelicet nemini bono irasci, sed à sceleratis tantum meritas pœnas exigere. Vinum ad earum sacrificia non adhibebatur: quæ & idcirco* νηφάλια *dicebantur. Fiebant autem media nocte, ut ex Aeschylo intelligitur. Plura uide apud Aeschyli et Sophoclis interpretes.* Anguineo capillo.] ὀφιοπλοκάμους *eas Orpheus in hymnis uocat.* Quæ quoniam uere.] *Eas demum detestationes ualere arbitrabantur, quibus quis uero, magnoq; , non leui aut simulato dolore motus alium desi-*

xiſſet. tum uero nullam expiandi rationem eſſe exiſtimabant. Horatius,

Diris agam uos. dira deteſtatio
Nulla expiatur uictima. Sed quali.] Locus hic, ſi diligenter animaduertas, confirmat id, quod ſupra tetigimus, non ingrati animi uitio, ſed obliuione à dijs obiecta feciſſe Theſeum, ut Ariadnam relinqueret. Ipſa enim precatur deos, ut quali ſe mente reliquit Theſeus, tali etiam funeſtet ſuos. Vota autem Ioui probata eſſe, infra dicitur. Cum ergo Theſeus obliuione domum ſuam poſtea funeſtauerit, conſequitur, ut obliuione quoque antea deſeruiſſet Ariadnam. Sed idem magis etiam ex illis uerſibus conſtat, qui infra leguntur,

= qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit:

ut iam dubitandum non ſit, quin hanc ſententiam Catullus inſecutus fuerit. Inuito numine,] quòd non libenter & Aegeum morte, & Theſeum luctu, utrunque immerentem afficeret. Quo tunc & tellus.] Sumptum ex Homero. Dulcia ſigna,] candidum uelum. Ereptum,] liberatum. Sic ſupra, = ego te in medio uerſantem turbine leti Eripui. Caſtæ diuæ,] Palladis,] quæ Athenienſium præſeſerat. Reddite in extremo.] neque enim ad patrem uenit Theſeus, niſi iam adultus, multiſq; editis præclaris facinoribus nobilis. Vide Plutarchum. Caniciem terra.] Mos antiquorum in luctu. Incendia,] doloris mei ardorem. Dicat,] indicet. Itonis.] Palladem intelligit, quam Apollonius Itonida, Bacchylides Itoniada nominat. Itonus

Theſſalus

Theſſalus fuit, Amphictyonis filius, qui urbem quandam Theſſaliæ à ſe Itonem nominauit, ubi dea hæc colebatur. Cum autem Ito, ſiue Iton urbis nomen ſit; ſanctæ Itonis, non, ut in alijs, ſancti Itonis, legendum puto. Funeſtam ueſtem,] *uelum illud ferrugineũ.* Candidaq; intorti.] *Nonius, quo loco de uaſorum generibus diſſerit, exponens dictionem, carcheſia, ita ſcribit. Carcheſia, ſumma pars mali: id eſt, foramina, quæ ſummos mali funes recipiunt. Catullus*

Lucida qua ſplendent ſummi carcheſia mali.

Hactenus Nonius. Quòd autem in quibuſdam ueteribus libris animaduerti poſt uerſum hunc, Candidáq;, tantumupereſſe ſpatij, quantum uni uerſui ſcribendo ſit ſatis, mihi uenit in mentem dubitare, ne hic forte ipſe uerſus, qui à Nonio citatur, hoc loco deſideretur, legendumq; ſit,

Candidáq; intorti ſuſtollant uela rudentes,

Lucida qua ſplendent ſummi carcheſia mali.

Qua tamen de coniectura, per me quidem, iudicet quiſque, ut uolet. ego dignam eſſe duxi, quæ proponeretur. Hæc mandata.] *Ita, inquit, liquere hæc mandata Theſeum, ut montis cacumen linquere impulſæ uento nubes ſolent.* Morte ferox,] *ſuperbus ob Minotaurum interfectum.* At parte ex alia.] *Ex alia parte ueſtis pictus erat Bacchus Ariadnam quærens. Quod reſiduum eſt huius fabulæ, exequitur Ouidius III. Faſtorum, & VIII. Metamorphoſeon. Copioſius etiam Hyginus, & Arati interpretes.* Cum Thiaſo,] *Choro, multitudine. Sic Bacchus ipſe apud Euripidem,*

θίασος ἐμὸς γυναῖκες, ἃς ἐκ βαρβάρων ἐκτώμητα. Nysigenis Silenis,] *Nysæorum optimatibus.* Diodorus libro IIII. Furebant,] *furibundi clamabant,* Euoe.] *Vox est bacchantium.* Capita inflectentes,] *rotantes, iacientes.* Tecta cuspide,] *folijs obducta, & uelata.* Pars è diuulso.] *Solebant enim bacchantes interdum armenta discerpere, carnesq; corũ crudas mandere. Euripides,*

καὶ τὴν μὲν ἂν προσεῖδες εὔθηλον πόριν
μυκωμένην ἔχουσαν ἐν χεροῖν δίχα,
ἄλλαι δὲ δαμάλας διεφόρουν σπαράγμασι.

Tortis serpentibus.] *Euripides Bacchis, Baccho recens nato Parcas coronam è serpentibus imposuisse narrat: indéq; receptum, ut se mænades quoque serpentibus coronarent.* στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις, ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις. *Plutarchus quoque Olympiada, magni Alexandri matrem, grandes serpentes contrectantem manibus, thiasos celebrare solitam refert.* Orgia.] *Ita uocabantur mysteria quædam, quæ, nisi ab initiatis, aut spectari, aut audiri fas non erat. Id uel ex hoc Penthei & Bacchi colloquio, apud Euripidem, intelligi potest.*

Πεν. τὰ δ' ὄργι' ἐστὶ τίν' ἰδέαν ἔχοντά σοι;
Διο. ἄῤῥητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.
Πεν. ἔχει δ' ὄνησιν τοῖσι θύουσιν τινά;
Διο. Οὐ θέμις ἀκοῦσαί σ', ἔστι δ' ἄξι' εἰδέναι.

Cistis.] *Cistis ferebantur Orgia. Tibullus,*

Et leuis occultis conscia cista sacris.

Theocritus Bacchis,

ἱδρῷ δ' ἐκ κίστας πεπονημένα χερσὶν ἑλοῖσαι.

Profani,] βέβηλοι, ἀμυστηρίαστοι, ἀτέλεστοι.

Plangebant alii.] Hunc locum imitatus Ouidius,

Quacunque ingrederis, clamor iuuenilis, & una
Fœmineæ uoces, impulsáq; tympana palmis,
Concauáq; æra sonant, longóq; foramine buxus.

Talibus.] *Tandem è longa egressione sese recipiens, ad institutum redit. Dixerat multos mortales è tota Thessalia conuenisse, ad spectandum nuptiarum apparatum. Eos nunc ait, cum oculos animumq; satiassent spectandis rebus pulcherrimis, discessisse quenque ad se, & locum aduentantibus dijs dedisse.* Hic qualis.] *Discedentes Thessalos, undis crescentibus, paulatimq; longius recedentibus comparat. Comparatio sumpta est ex IIII Iliados.* Zephyrus.] *Pro quolibet uento Zephyrum dixit. Alioqui enim, mane Zephyrum non flare, quòd tunc nimium longe sol ab occidente absit, docet Aristoteles Problematis.* Cachinni.] *Cachinnos uocat undas maris, quæ paulatim diffunduntur in longum. Ita enim os quoque ridentium hominũ diffundi, atque extendi solet. Aeschylus,*

ὦ δῖος αἰθὴρ, καὶ ταχύπτεροι πνοαί,
ποταμῶν τε πηγαὶ, ποντίων τε κυμάτων
ἀνήριθμον γέλασμα, παμμῆτορ τε γῆ.

Nantes a luce.] *In alijs, uariantes luce.* Ad se quisque,] *in suas quisque ædes.* Princeps,] *primus.* Chiron,] *Centaurus, de quo supra diximus.* Domus risit.] *Sumptum ab Hesiodo, qui ridere ait domum Iouis, canentium Musarum dulci uoce consperſam..* γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς

ζῆνος ὀριγδούποιο, θεῶν ὅπι λειριοέσσῃ σκιδναμένῃ. Sic & Theognis,
πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη
ὀδμῆς ἀμβροσίης, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη.
Peneos,] Thessaliæ fluuius. Nereidum,] alij Naiadum, alij Nessonidum. libri manu scripti, Minosium. Diuinet alius. mihi quidem non liquet. Non uacuus.] libri ueteres, Nonacrios. Sorore Flamati Phaethontis.] populo. Solerti corde Prometheus.] eum enim iam liberauerat Hercules, sagittis interfecta aquila, quæ iecur illius depascebatur. narrat Apollonius libro secundo, Valerius Flaccus libro quinto. Quod autem solerti corde Prometheum nominat, exprimit epitheta, quæ Græci ei tribuunt, modo ἀγκυλομήτην, modo πολυμήτην uocantes. Hesiodus,
Ὅς μιν ἐξαπάτησε προμηθεὺς ἀγκυλομήτης.
Oppianus, = Ἰαπετοῖο γόνος πολυμήτα προμηθεύς.
Ipse quidem apud Aeschylum sibi tribuit artium omnium inuentionem. Et idem etiam de eo dicitur apud Platonem in Protagora. Sciendum autem est. Prometheum à poetis deum haberi: unde & hic Catullus eum inter deos recenset, et apud Aeschylum Vulcanus eum uocat συγγενῆ θεὸν, & ipse de se loquens,
ἴδεσθέ με, inquit, οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός.
Quinetiam colebatur in Academia una cum Vulcano, & Minerua; ut Apollodorum, & Lysimachiden scripsisse ait interpres Sophoclis. Extenuata uestigia,] uinculorum uidelicet, quibus ad Caucasum alligatus fuerat. Pœnæ,] quod Iouem decepisset in distri-

buendis carnibus, quòd uiros, mulieresq; effinxisset, quòd surripuisset ignem Vulcani & Mineruæ, eumq; hominibus tradidisset. Fuit autem filius Iapeti ex Themide, quæ eadem & Terra est, ut ex Aeschylo cognoscitur. Clymenes tamen eum filium fuisse, eiusdem poetæ interpres alio loco tradit. Inde pater diuum.] *Postremo uenisse ait Iouem, Iunonemq;, ac ceteros superos deos, præter Phœbum, qui solus in cœlo relictus est, & Dianam, quæ in montibus suis mansit, neque tanti fecit Peleum, ut eius nuptias sua præsentia cohonestaret. Quod autem ad Apollinem attinet, ideo eum remouisse uidetur ab his nuptijs Catullus, quia futurum erat, ut ipse Achillem interficeret: qua in re sapientius fecit, quàm Aeschylus, qui affuisse deum illũ, etiamq; carmen nuptiale cecinisse dixit, quo Peleo & Thetidi fausta omnia prædiceret; ideoq; Thetidem, interfecto filio, de uanitate ac perfidia Apollinis querentem facit. Videtur enim occasionem quæsisse, qua in dijs exempla leuitatis & mendacij ostenderet: quo nomine merito à Platone reprehenditur, extremo secundo de republica libro.* Vnigenamq; simul cultricem in montibus Idæ.] *Reliquit, inquit, te quidem, ò Phœbe, in cœlo solum: cultricem uero Idæ, id est, Dianam, unigenam, id est, quæ uno eodemq; partu tecum genita est, reliquit in montibus, ubi propter uenationis studium assidue uersari solet. Satis autem mirari non possum, quid adduxerit, hominem eruditissimum, P. Victorium, ut hoc loco legat, Vnigenamq; simul cultricem montis Itonis: & Palladem exponat. Primum enim, causæ nihil confingi potest, cur Palladem eas nu-*

ptias aspernatam fuisse dicamus, ex quibus prognatum Achillem omni postea studio fouerit. Deinde, ut Itonem urbem Mineruæ sacram fuisse antea docui, ita uellem indicari mihi, quo loco eiusdem nominis mons fuisse dicatur. Postremo, quod caput est, sororem unigenam Phœbi, Mineruam accipere nullo modo possumus: sed Dianam tantum: quippe cum illa, ut omnes norunt, è Iouis cerebro enata sit, hanc Latona uno eodemq; partu cum Apolline ediderit. Itaque hoc loco, Victorij, ceterarum rerum accuratissimi hominis, diligentiam, ut ingenue fatear, requiro. Infirmo motu,] propter senectutem; qua de causa, postea quoque dicit, tremulum corpus. Purpurea ora,] purpureo limbo. Parcas autem triformes, & Erinnyas necessitatis gubernatrices esse, ait apud Aeschylum Prometheus, Iouemq; ipsum eis subijcit. Læua colum.] Nullus unquam pictor nentes mulieres tam scienter expinxit, quàm Catullus his uersibus. Perfidiæ quod post nulla arguet ætas.] Cum carmen illud, quod in his nuptijs Apollo cecinisse dicitur, postea Thetis perfidiæ arguisse dicatur. Currite ducentes.] Virgilius, Talia secla, suis dixerunt, currite, fusis. Expers terroris.] fortem significat: ἄφοβοσ γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖοσ, ait Aristoteles. Qui persæpe uago.] Pedum celeritatem Homerus Achilli peculiariter tribuit. Theon quoque eum à Chirone ad eam rem studiose exerceri solitum scribit. Flamea,] flamæ instar, qua nihil celerius est, rapida, & incitata. Periuri Pelopis uastabit tertius hæres,] Agamemnon, Pelopis ex Atreo ne-

pos. Tertium autem dixit, puto, quia duos hæredes habuit Pelops, Atreum, & Thyesten. Cum tremulo incanos.] Soluere capillum mulieres Troianæ in suorum funeribus solebant. Virgilius,

Et circum Iliades crinem de more solutæ.

Incanos autem dixit, ualde canos. Idem alibi, Smyrnam incana diu secula peruoluent. Sic infractum animum dicimus. Variabunt,] liuidis ictuum notis distinguent. Vnda Scamandri.] Tangit fabulam, quam enarrat Homerus Iliados libro XXI. Huic autem loco similis est prædictio Neptuni apud Papinium,

Quem tu illic natum Sigæo in puluere, quanta
Aspicies uictrix Phrygiarum funera matrum.
Cum tuus Aeacides tepido modo sanguine Teucros
Vndabit campos, modo crassa exire uetabit
Flumina & Hectoreo tardabit funere currus.

Tepefaciet.] Sic infra, Omentum in flamma pingue liquefaciens. Percussæ uirginis,] Polyxenæ, quæ ad Achillis cœnotaphium cæsa est. Vide Euripidem Hecuba, aut Senecam Troade. Fors,] deus. Neptunia soluere uincla,] muros à Neptuno extructos. Felicia,] τὰς εὐτυχίας. Præsentes nanque ante.] Quamdiu homines pietatem coluerunt, dij cum ipsis familiariter crebro uersari solebant: at ex quo, pietate neglecta, uitijs inquinata sunt omnia, uideri se ab eis amplius noluerunt. Annua dum festis.] Bene animaduertit Guarinus, hoc de ludis Olympicis intelligi non posse, quippe qui annui non fuerint. Sed nimirum cum Cretes apud se=

natum esse Iouem dicerent, credibile est, eius natalem annuis ludis celebrare solitos esse. eoq; respicere Catullum puto. Sæpe uagus liber.] *Ad hunc locum intelligendum, uide, quæ disputantur à Macrobio, libro primo Saturnaliorum, quo loco Bacchum & Apollinem unum eundemq; deum esse demonstrat.* Rhamnusia uirgo,] *Nemesis.* Contingi lumine claro,] *aperta in luce uideri.*

AD ORTALVM.

Etsi me assiduo confectum cura dolore
Seuocat à doctis Ortale uirginibus,
Nec potis est dulceis Musarũ expromere fœtus
Mens animi: tantis fluctuat ipsa malis:
Nanque mei nuper Lethæo gurgite fratris,
Pallidulum manans alluit unda pedem,
Troia Rheteo quem subter littore tellus,
Ereptum nostris obtegit ex oculis.
Alloquar? audieróne unquam tua uerba loquẽtem?
Nunquam ego te uita frater amabilior
Aspiciam posthac? at certe semper amabo,
Semper mœsta tua carmina morte canam;
Qualia sub densis ramorum concinit umbris
Daulias, assumpti fata gemens Ityli.
Sed tamen in tantis mœroribus Ortale mitto
Hæc expressa tibi carmina Battiadæ:
Ne tua dicta uagis nequicquam credita uentis
Effluxisse meo forte putes animo;
Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto uirginis è gremio,

Quod miseræ oblitæ molli ſub ueſte locatum,
Dum aduentu matris proſilit, excutitur;
Atque illud prono præceps agitur decurſu,
Huic manat triſti conſcius ore rubor.

Etſi me aſsiduo.] *Receperat Ortalo, ſe Callimachi Elegian de coma Beronices expreſſurum Latinis uerſibus, eiq; miſſurum. Id igitur ſe, quamuis multis ex fraterna morte doloribus præpeditum, præſtitiſſe dicit, ne rei ſibi ab amico mandatæ immemor uideretur.* Mens animi.] *Ita legendum eſt, non, ut alij inepte legunt, Mens hominum. Plautus Ciſtellaria, Nullam mentem animi habeo: ubi ſum, ibi non ſum. Idem Epidico, pauor territat mentem animi. Sic ingenium animi dixit poeta quidam uetus, quem citat Cornificius libro ſecundo ad Herennium, Sin inuerecundum animi ingenium poſſidet. Sic & Virgilius amentem animi Didonem.* Alloquar?] *Recordatione mortis fraternæ, tantum dolorem animo ſentit, ut eius magnitudine per aliquot uerſus abducatur à re propoſita.* Daulias.] *Fabula ex Ouidio nota eſt.* Vt miſſum.] *ne putes tua dicta ita ex meo animo effluxiſſe, ut malum è gremio uirginis ſolet.* Sponſi,] *proci. ut apud Horatium, Sponſi Penelopes.*

DE COMA BERENICES.

O Mnia qui magni diſpexit lumina mundi,
Qui ſtellarũ ortus comperit, atque obitus,
Flameus ut rapidi ſolis nitor obſcuretur,
Vt cedant certis ſidera temporibus,

Vt Triuiam furtim ſub Latmia ſaxa relegans
 Dulcis amor, gyro deuocet aerio,
Idem me ille Conon cœleſti numine uidit
 È Beroniceo uertice cæſariem,
Fulgentem clare; quam multis illa dearum,
 Leuia protendens brachia, pollicita eſt,
Qua rex tempeſtate nouis auctus Hymenæis,
 Vaſtatum fines iuerat Aſsyrios,
Dulcia nocturnæ portans ueſtigia rixæ,
 Quam de uirgineis geſſerat exuuijs.
Eſt'ne nouis nuptis odio Venus? an'ne parentum
 Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis,
Vbertim thalami quas intra limina fundunt?
 Non, ita me diui, uera gemunt, iuērint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
 Inuiſente nouo prælia torua uiro.
At tu non orbum luxti deſerta cubile,
 Sed fratris cari flebile diſſidium,
Cum penitus mœſtas exedit cura medullas.
 Vt tibi tunc toto pectore ſolicitæ
Senſibus ereptis mens excidit. atqui ego certe
 Cognoram à parua uirgine magnanimam.
An'ne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
 Coniugium, quo non fortius auſit alis?
Sed tum mœſta uirum mittens, quæ uerba locuta es?
 Iupiter, ut terſti lumina ſæpe manu.
Quis te mutauit tantus deus? an quod amantes,
 Non longe à caro corpore abeſſe uolunt?
At quæ ibi, præ cunctis, pro dulci coniuge, diuis
 Non ſine taurino ſanguine pollicita es,

*

Si reditum tetulisset is, haud in tempore longo, &
Captam Asiam Aegypti finibus adijceret.
Queis ego pro factis cœlesti reddita cœtu,
Pristina uota nouo munere dissoluo.
Inuita o regina tuo de uertice cessi,
Inuita; adiuro teq́; , tuumq́; caput,
Digna ferat, quod si quis inaniter adiurarit.
Sed qui se ferro postulet esse parem?
Ille quoque euersus mons est, quem maxima in oris
Progenies Phthiæ clara superuehitur,
Cum Medi irrupere nouum mare, cumq́; iuuentus
Per medium classi barbara nauit Atho.
Quid facient crines, cum ferro talia cedant?
Iupiter, ut χαλύβων omne genus pereat.
Et qui principio sub terra quærere uenas
Institit, ac ferri frangere duritiem.
Abiunctæ paulo ante comæ mea fata sorores
* Lugebant, cum se, Memnonis Aethiopis
* Vnigena impellente natantibus aera pennis,
* Obtulit Arsinoes Chloridos ales equus.
Isq́; per ætherias me tollens aduolat auras,
Et Veneris casto collocat in gremio.
Ipsa suum Zephyritis eò famulum legarat,
* Grata Canopeis incola littoribus,
Scilicet in uario ne solum limite cœli
Ex Ariadnæis aurea temporibus
Fixa corona foret, sed nos quoque fulgeremus
Deuotæ flaui uerticis exuuiæ.

Vuidulam à fletu, cedentem ad templa deum, me
Sidus in antiquis diua nouum posuit.
Virginis & sæui contingens nanque Leonis
Lumina, Callisto iuncta Lycaoniæ,
Vertor in occasum, tardum dux ante Booten,
Qui uix sero alto mergitur Oceano.
Sed quanquam me nocte premunt uestigia diuum,
Luce autem canæ Tethyi restituor.
Pace tua fari hæc liceat Rhamnusia uirgo,
Nanque ego non ullo uera timore tegam,
Non, si me infestis discerpant sidera dictis,
Condita quin uere pectoris euoluam,
Non his tam lætor rebus, quàm me absfore, semper
Absfore me à dominæ uertice discrucior.
Quicum ego, dum uirgo quondam fuit omnibus expers,
Vnguentorum una millia multa bibi.
Nunc uos, optato quas iunxit lumine tæda
Non prius unanimis corpora coniugibus
Tradite, nudantes reiecta ueste papillas,
Quàm iucunda mihi munera libet onyx,
Vester onyx, casto colitis quæ iura cubili.
Sed quæ se impuro dedit adulterio,
Illius mala dona leuis bibat irrita puluis:
Nanque ego ab indignis præmia nulla peto.
Sic magis o nuptæ semper concordia, uestras
Semper amor sedes incolat assiduus.
Tu uero regina tuens cum sidera, diuam
Placabis festis luminibus Venerem
Sanguinis expertem, non uotis esse tuam me,

Sed potius largis effice muneribus.
Sidera cur retinent? utinam coma regia fiam,
Proximus Arcturos fulgeat Erigonæ.

Omnia qui magni.] *Si Callimachi carmina, è quibus hæc expressa sunt, ad nos peruenissent, neque in his intelligendis laboraremus, & ex duorum, sua utriusque lingua, optimorum poetarum collatione, insignem quandam, plenamq; utilitatis caperemus animo uoluptatem. Iuuaret Græca cum Latinis componere, inspicere non in singulis modo uocibus, sed in figuris etiam luminibusq; orationis, in ipsa ratione numerorum, ac denique in tota structura poematis, quàm apte & scienter Græci poetæ, in hoc genere, inter suos facile primi, uim ac leporem, Latinorum poetarum sine controuersia politissimus assecutus fuisset. Quam commoditatem quando siue fatum nobis, siue quo alio nomine appellari placet illud, quicquid est, quod in his rebus ualet, eripuit, illudq; præterea accessit mali, ut his quoque, sicut ceteris, Catulli uersibus ualde magnam labem importarit uetustas, spero equidem in his difficultatibus, quanto facilior lapsus est, tanto mihi, sicubi offendero, paratiorem apud bonos ueniam fore. Huius autem poematis hoc fere argumentum est. Ptolemæus cognomento Euergetes Berenicen, seu Beronicen, utroque enim modo nomen hoc scriptum reperio, Ptolemæi Philadelphi ex Arsinoe priore filiam, sororem suam, in matrimonio habuit: neque enim ea coniunctio inhonesta Aegyptiorum legibus habebatur. Ea recens ducta, contigit, ut expeditionem aduersus Assy-*

rios susciperet: in quam cum proficisceretur, uouisse crinem suum Veneri Berenice dicitur, si sibi uir suus sospes, uictorq; rediret domum. Cuius deuotionis suæ cum, re præclare à Ptolemæo gesta, conuictam se iudicio deorum immortalium uideret, quo se religione exolueret, crinem rite in Veneris æde appendit. Is cum postridie repertus non foret, magnoq;, ob eam rem, rex reginaq; in mœrore essent, Conon, mathematicus ea tempestate excellens, persuasit ipsis, crinem deum numine sublatum in cœlum, & in sidus conuersum fuisse: idq; Callimachus, qui principem illum, propter singulare bonarum artium studium, numinis loco habebat, hoc poemate complexus est. Principium autem continet insignem commendationem Cononis, à præstanti cœlestium rerum peritia. Vt Triuiam,] *Lunam.* Sub Latmia saxa,] *ad deosculandum Endymionem, qui illic ab ipsa sopitus esse dicitur.* Idem me ille Conon.] *Versus Græci duo reperiuntur apud Theonem commentarijs in Aratum, quos quatuor uersibus hoc loco Catullus expressit. Nam cum dixisset Aratus, ad Virginis sidus sparsas esse stellas aliquot, quæ nomine carerent, addit ille, quem modo nominaui, interpres,* οἱ δ' ἠλακάτην αὐτοὺς λέγουσι, κόνων δὲ ὁ μαθηματικὸς πτολεμαίῳ χαριζόμενος βερονίκης πλόκαμον ἐξ αὐτῶν κατηστέρισε. ὅπερ καὶ καλλίμαχός που φησιν,

Ἡ δὲ κόνων μ' ἔβλεψεν ἐν ἠέρι τὸν βερονίκης
  Βόστρυχον ὅν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Dulcia nocturnæ,] *impressas collo, labrisq; dentium notas, aliaq; eiusmodi.* Est'ne nouis nuptis.]

Expositurus dolorem, quem Berenice *ex uiri abitu cepit, primum interrogat, uero'ne an falso lacrumentur puellæ, cum deducuntur ad uiros: & num graue ipsis sit, sua uirginitate spoliari.* Deinde *respondet, fictum esse totum illud lacrumarum genus: idq́; ex eo colligit, quòd* Berenice *magnam uim querelarum, marito discedente, profudit.* Si *enim nocturnos illos conflictus odio haberent puellæ, nunquam tantopere doluisset* Berenice, *sibi, absente uiro, soli cubandum fore.* Ac, *quoniam id paulo lasciuius dictum uideri poterat, addit aliam causam illius doloris, negatq́; doluisse illam, quòd à uiro, sed quòd à fratre carissimo seiungeretur.* Anne parentum.] Tale *quiddam dixit & in posteriore nuptiali carmine.* Iuerint.] E *uerbo, iuuerint, posterius,* V, *detractum est, sicq́;, commissione uocalium, prima syllaba breuis effecta.* Difsidium.] Separationem *corporum hoc loco indicat.* Cicero *pro domo sua,* Defleui *coniugis miseræ dissidium, liberorum carissimorum solitudinem, fratris absentis amantissimi, atque optimi casum.* Magnanimam.] Hyginus *libro secundo* Astronomicon, Hanc Beronicen, *inquit, nonnulli cum* Callimacho *dixerunt, equos alere, & ad* Olympia *mittere consuetam.* Alij *dicunt hoc amplius,* Ptolemæum Beronices *patrem, multitudine hostium perterritum, fuga salutem petisse; filiam autem sæpe consuetam, insilijsse in equum, & reliquam exercitus copiam constituisse, & complures hostium interfecisse, reliquos in fugam coniecisse: pro quo etiam* Callimachus *eam magnanimam dixit.* Anne bonum oblita es facinus.] Illud *uidelicet, quod*

modo ex Hygino retulimus. Subindicat autem, ex illo facinore, fratrem ipsius amore esse correptum. Quo non fortius ausit alis.] *quo facinore nullum fortius, maioris'ue animi, à quoquam alio suscipi queat. Alis enim, ait Priscianus libro XII, antiquissimi pro alius protulerunt.* At quæ ibi.] *Post hoc distichon, aliquot uersus desiderantur, quibus, ut suspicor, Berenices uota exequebatur poeta.* Queis ego pro factis,] *id est, quæ quoniam ita contigerunt, ut tu à dijs popsceras: tuáq; illa deuotio conuicta, & commissa est.* Digna ferat.] *quod caput tuum si quis inaniter adiurare ausus fuerit, meritas pœnas uiolatæ religionis luat.* Sed qui se ferro.] *Quomodo ego, quæ mollis sum, & tenera, ferro resistere potuissem, cum montes quoque ipsi ferro excindantur?* Ille quoque euersus.] *Montem Atho significat, ab exercitu Xerxis excisum. Ceterum locus hic uarie legitur, uarieq; exponitur. à nonnullis hoc modo,*

Ille quoque euersus mons est, quem maxima natu
Progenies Phthiæ clara superuehitur.

ijq; exponunt, maximam natu Phthiæ progeniem, populos eius montis uerticem incolentes, qui diutissime uiuant, ob idq; Macrobij uocentur. Athos enim modo Thraciæ, modo Macedoniæ, modo Phthiæ, id est Thessaliæ tribuitur. Alij legunt,

Ille quoque euersus mons est, quem maximum in oris
Progenies Phthiæ clara superuehitur.

exponuntq; claram progeniem, ipsum Xerxis exercitum. in uerbo autem superuehitur, esse enallagen temporum, ut sit præsens pro præterito. Nec desunt, qui legant = maximum in

mum in orbe. Omnino deprauatus locus est, neque, nisi antea purgatus fuerit, satis commode, uel à me, uel à quoquã alio explicari potest. Cum Medi.] *Historia ex Herodoto, Plinio, Iustino, Probo, alijsq; notissima est.* Quid facient crines.] *Complexio à maiori.* Iuppiter ut Chalybon omne genus pereat.] *Versum hunc primus restituit Angelus Politianus, è scholijs in Apolloniũ, ubi locus hic è Callimacho citatur,*

=χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος.
Γειόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν ἄμμιν ἔφηναν.

Apud Politianum tamen τηλόθεν *pro* γειόθεν *legitur, sed male. Videndum quoque, num prior uersus ita legi possit,*

Ζεῦ πάτερ, ὡς χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος.

Chalybes autem Scythiæ populi sunt ad fluuium Thermodontem, dicti à Chalybe Martis filio: qui ferrum, ferriq; usum primi inuenerunt. Hinc est, quod Scythiam Aeschylus uocat αἶαν σιδηρομήτορα. *Virgilius,*

India mittit ebur, molles sua tura Sabæi,
At Chalybes nudi ferrum.

Abiunctæ.] *Deprauatum esse locum hunc, nemo non uidet. cum autem & ueteres libri nihil opis adferant, & coniectura omnis periculosa sit, parce omnino hos uersus, & timide attingam. Extarent Græca Callimachi: facilia omnia & expedita essent. At hoc optare est. Quantum igitur in tantis tenebris uidere possum, hic sensus est. Comæ sorores, eæ nempe quæ in reginæ capite remanserant, lugebant mea fata, quæ paulo ante à suo consortio abiuncta essem: cum ales equus Chloridos, quæ Zephyri uxor est, (de hoc autem equo nihil alibi reperire*

potui (obtulit se mihi, Arsinoæ : (id nomen urbis est, quam Ptolemæus *Philadelphus à se conditam, sororis nomine insignierat) id'q;, Memnonis Aethiopis unigena, id est, Aurora, quæ unum Memnonem ex Tithono genuit, impellente aera natantibus pennis, (ita enim hoc postremum in ueteribus nonnullis legitur) id est, exoriente. Hæc attuli, quia, ut uerum fatear, nihil aptius excogitare potui : non quòd ipsi mihi magnopere satisfaciant. Si quis uel ingenio, uel eruditione maiore instructus, quod facillimum est, uel meliores libros nactus, ueriora protulerit, gratulaber. Pegasum quidem, excusso Bellerophonte, Auroræ à Ioue dono datum, narrat interpres Homeri in* VI *Iliados : si quid hoc forte ad rem facit Etenim in tam deprauato loco, haud sane uideo, qua uia insistere oporteat.* Zephyritis,] *chloris.* Famulum,] *equum ipsum.* Grata Canopæis.] *hic quoque uersus Oedipum quempiam desiderat. Nam quòd nonnulli de Venere hoc intelligũt, quæ in Aegypto colatur, manifesto alienum est.* Scilicet.] *nimirum, ne unum tantum sidus esset in cœlo, è puellæ temporibus decerptum, nempe corona Ariadnes: sed ego quoque eum numerum augerem.* Vuidulam a fletu.] *madentem lacrymis, quas, quòd à regina diuellerer, profuderã.* Ad templa deum.] *in cœlum.* In antiquis,] *inter antiqua sidera.* Diua.] *Venus.* Virginis,] *quam alij Erigonen, alij Astræam esse dicunt. Indicat autem locum, quo posita est coma, enumeratione uicinorum siderum.* Callisto iuncta Lycaoniæ.] *ad Vrsam, in quam uersa est Callisto Lycaonis filia. Hoc autem sidus &*

plaustrum quoque, & septem triones uocant. Porro Proculus quoque ad finem Sphæræ, comam numerat inter signa ad septem triones uergentia. Booten.] qui & arcturus, & arctophylax dicitur. tardum autem uocat, quòd sero admodum occidat. Sed quanquam.] Quanquam, inquit, eum honorem assecuta sum, ut noctu quidem uestigia me deorum cœlo incedentium premant: interdiu autem, una cum ceteris stellis, Tethyos gremio, id est, mari excipiar: tamen lætitiam ex his rebus tantam non capio, quantum dolorem ex eo, quòd hærere amplius in dominæ capite non possum. Pace tua.] quia arrogantius uideri poterat, quod dictura erat, se non tanti facere siderum consortium, ut non mallet adhuc in dominæ capite hærere; idcirco prius Nemesin deprecatur. Non si me infestis.] non, si scirem fore, ut me, ob hoc dictum, sidera indignata discerperent. Euoluam.] Diæresis. Qui cum ego.] quæ me, quandiu uirgo fuit, multis unguentorum millibus perunxit. Omnibus expers,] intacta. Expers autem cum sexto casu coniunxit, more ueterum. Plautus,

Eo te more expertem factam aduenies offendi domum.

Nunc uos.] nouas nuptas orat, ut ne ante coniugibus faciant copiam sui, quàm in ipsius honorem, partem unguenti aliquam libauerint. Libare autem hic ualet spargere; ut,

Dixit & in mensa laticum libauit honorem.

Onyx,] Vas unguentarium ex onyche gemma. Sic magis.] Sic magis ac magis in dies uobis cum uiris uestris conueniat; magisq; assidue inuicem ametis.

Tu uero regina.] Tandem ad reginam se conuertit; suadetq;, ut non ociosis ac inanibus uotis, sed largis muneribus adducat Venerem, ut se è cœlo rursum in caput, à quo abscissa fuerat, redire patiatur. Festis luminibus,] diebus festis. Venerem sanguinis expertem,] Venerem Paphiam, cuius aram sanguine maculari nefas erat. Itaque ture tantum ei, floribusq; fiebat. Virgilius,

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesq; reuisit
Læta suas, ubi templum illi, centumq; Sabæo
Ture calent aræ, sertisq; recentibus halant.

Vtinam coma regia fiam.] Vtinam, inquit, rursum redeam in caput reginæ, fulgeatq; Bootes siue Arcturos proximus Erigonæ, ut, priusquam ego in sidus conuerterer, interijcererq; inter ipsum et Erigonen. Postremus autem uersus, ut a nobis scriptus est, ita legitur in ueteribus libris: etiamq; ratio ipsa, ut ita legatur, necessario postulat: quo magis mirandum est, quid cogitarit Politianus, cum hunc locum adhibita industria corrumperet, collectis, si dijs placet, multis locis, quibus planum faceret, à Græcis interdum Oarionem pro Orione dici: quasi id ageretur. Itaque merito incidit in aculeos reprehensorum; præcipue Marulli, qui quodlibet uadimonium, ut dicitur, potius deseruisset, quàm ullam exagitandi illius occasionem. Eius igitur illa sunt,
Oarionem pro Erigone citat Ecnomus. unde?

Non facit ad mores uirgo, sed Oarion.

& hoc item alterum,

Quæris, qua niteat docto coma parte Catullo?
Proximus Arcturo fulgor & Erigonæ est.

Virginis, & sæui contingens nanque Leonis
  Lumina, Callisto iuncta Lycaoniæ,
Flectit in occasum, tardum dux ante Booten,
  Qui uix sero alto mergitur Oceano.
Quæ tu si relegens, ubi sit coma regia, quæris,
  Ecnome, aquam medio quæris in Oceano.
Quamuis, quid relegas, uitijs miser, inuidiáq;
  Obrutus? ingenijs candor inesse solet.
Ergo dum omnia conturbas, dum credere doctis
  Negligis, & per te nil sapis ipse tamen,
Fecisti Oarionem ex Erigone, ex Arcturo
  Hydrochoum. iam quod monstrum erit ipsa coma?

Hinc autem uideri potest, illustres homines, quiq; magnum nomen habent in literis, quanto periculo peccent. Effecit enim Politiani auctoritas, ut nullus iam, quod sciam, extet liber impressus, in quo non, reiecta uera lectione, nothus ille, & suppositicius uersus legatur,

Proximus Hydrochoo fulgeat Oarion.

AD IANVAM IMPVDICAE CVIVSDAM MVLIERIS.

O Dulci iucunda uiro, iucunda parenti,
  Salue, teq; bona Iuppiter auctet ope
Ianua, quam Balbo dicunt seruisse benigne
  Olim, cum sedes ipse senex tenuit;
Quamq; ferunt rursus uoto seruisse maligno,
  Postquam est proiecto facta marita sene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
  In dominum ueterem deseruisse fidem.
Non, ita Cæcilio placeam, cui credita nunc sum,

Culpa mea est, quanquam dicitur esse mea.
Nec peccatum à me quisquam pote dicere quicquam,
*
Qui in quacunque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant, ianua, culpa tua est.
Non isthuc satis est uno te dicere uerbo,
Sed facere, ut quiuis sentiat, & uideat.
Qui possum? nemo quærit, nec scire laborat.
Nos uolumus. nobis dicere ne dubita.
Primum igitur, uirgo quod fertur tradita nobis,
Falsum est. non illam uir prior attigerat,
Languidior tenera cui pendens sicula beta,
Nunquam se mediam sustulit ad tunicam,
Sed pater ipsius nati uiolasse cubile
Dicitur, & miseram conscelerasse domum.
Siue quod impia mens cæco flagrabat amore,
Seu quod iners sterili semine natus erat.
Ne quærendum aliunde foret neruosius illud,
Quod posset zonam soluere uirgineam.
Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipse sui gnati minxerit in gremium.
Atqui non solum hunc se dicit cognitum habere
Brixia Chinææ supposita speculæ,
Flauus quam molli percurrit flumine Mela,
Brixia Veronæ mater amata meæ,
Sed de Postumij, & Corneli narrat amore,
Cum quibus illa malum fecit adulterium.
Dixerit hic aliquis; qui tu isthæc ianua nosti,
Cui nunquam domini limine abesse licet,
Nec populum auscultare, sed huic suffixa tigillo

Tantum operire soles, aut aperire domum?
Sæpe illam audiui furtiua uoce loquentem
Solam * consilijs hæc sua flagitia,
Nomine dicentem, quos diximus; utpote, quæ mi
Sperâret nec linguam esse, nec auriculam.
Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra supercilia.
Longus homo est, magnas cui lites intulit olim
Falsum mendaci uentre puerperium.

O dulci iucunda uiro.] Dialogus est, quo ad sceleratas libidines nescio cuius mulieris detegendas, ianuam ædium illius cum popularibus aliquot loquentem, easq; ipsis indicantem facit. Tantum est. non enim puto in huiusmodi historijs cognoscendis multum operæ collocandum. Stultum est, quæ ita scripsit Catullus, ut ne tum quidem, nisi à paucis, quibus hæ res cognitæ essent, uoluerit intelligi, ea se quenquam hodie credere coniectura assecuturum. Pauca igitur quædam cursim annotabimus: de historia quidem ipsa suum cuique iudicium relinquemus. Non enim eo hæc legimus, ut sciamus, quæ tandem illa fuerit, à qua hæc tam pulchra edita sint facinora; quis'ue aut senex ille Balbus, aut inualidus filius, aut officiosus pater, aut ceteri denique participes huius tam honestæ societatis; quos, ne tum quidem, cum uiuerent, cognoscere ulla laus erat: sed ut animaduertamus, si qua insint, quæ ad Romani sermonis puritatem facere uideantur. Hoc igitur agamus. Postquam est;] alij, postquam es. ego ianuam maritam dici posse non arbitror. Non,

ita.] *Ianua loquitur. Eodem autem modo Propertius libro primo, ianuam quandam de dominæ suæ impudicitia querentem facit.* Nec peccatum à me.] *Post hunc uersum pentameter desideratur. Itaque concurrerunt emendatores, ut ad mulctram muscæ; & , quod quisque potuit, attulerunt. Alius,*

Verum isthæc potius ianitor ipse facit: alius,
Verum istis me auctorem esse facit populus: alius,
Verum isti populo di mala multa ferant.

Guarinus ait, uidisse se librum ueterem, in quo esset,

Verum isti populo ianua quid reficit.

At ex hoc nulla idonea sententia exprimi potest. Ego inane spatium relinquere, quàm inanes uersus ponere, satius duxi. Non satis est.] *Viatores loquuntur. deinde ianua,* Qui possum? &c. *tum illi rursum,* Nos uolumus, &c. Sicula.] *Sica, gladij genus est, ex quo ad imminutionem inflectitur sicula. hic autem eam sicam intelligit, qua natura muniuit mares: quæq; una sine periculo legis Corneliæ gestari potest, cum comparata non sit interficiendorum hominũ causa.* Ne quærendum aliunde foret.] *Imprudentis patrisfamilias esset, rogare utendum foris, id quod ipsi præsto est domi.* Zonam soluere uirgineam.] *puellæ uirginitatem adimere. Homerus Odysseæ* Λ.

Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ᾽ ὕπνον ἔχευεν.

Theocritus,

Λῦσε δέ οἱ μίτρην, καί οἱ λέχος εὔτυνον ὧραι. *Musæus,*

Ὣς ἡ μὲν τοῦτ᾽ εἶπεν, ὁ δ᾽ αὐτίκα λύσατο μίτρην.

Vnde & ἀμίτρους *uocabant innuptas. Callimachus,*

πάσας εἰνέπεισ', πάσας ἐπὶ παῖδας ἀμίξους. Quem in locum interpres, μίξας, inquit, ἐζώνυντο, ἄσελγον, ὅταν ἔμελλον διαπαρθενεύεσθαι. Egregium narras.] *rursum uiatores loquuntur.* Minxerit in gremium.] *Sic Persius,*

Patriciæ immeiat uuluæ.

Vrinam etiam genitalem, pro semine Plinius dicit. Atqui.] *Ianuæ uerba sunt.* Solam consiliis.] *Manutius suspicatur legendum, consciolis: egoq; assentior.* Ne tollat rubra supercilia.] *gestus minantium, isq;, ut suspicari licet, ei, quo de hic agitur, familiaris.*

AD MANLIVM.

Quòd mihi fortuna, casuq; oppressus acerbo,
Conscriptum lacrymis mittis epistolium,
Naufragū ut eiectū spumātibus æquoris undis
Subleuem, & à mortis limine restituam,
Quem neque sancta Venus molli requiescere somno
Desertum in lecto cœlibe perpetitur,
Nec ueterum dulci scriptorum carmine Musæ
Oblectant, cum mens anxia peruigilat,
Id gratum est mihi, me quoniam tibi ducis amicum,
Muneraq;, & Musarum hinc petis, & Veneris.
Sed tibi ne mea sint ignota incommoda Manli,
Neu me odisse putes hospitis officium,
Accipe, queis merser fortunæ fluctibus ipse,
Ne amplius à misero dona beata petas.
Tempore quo primum uestis mihi tradita pura est,
Iucundum cum ætas florida uer ageret,

Multa satis lusi, non est dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritiem.
Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
Abstulit. o misero frater adempte mihi,
Tu mea, tu moriens fregisti commoda frater,
Tecum una tota est nostra sepulta domus,
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
Quæ tuus in uita dulcis alebat amor,
Cuius ego interitu tota de mente fugaui
Hæc studia, atque omneis delicias animi.
Quare, quod scribis, Veronæ turpe Catullo
Esse, quod hic quisquam de meliore nota
Frigida deserto tepefecit membra cubili,
Id Manli non est turpe, magis miserum est.
Ignosces igitur, si, quæ mihi luctus ademit,
Hæc tibi non tribuo munera, cum nequeo.
Nam, quod scriptorum non magna est copia apud me,
Hoc fit, quod Romæ uiuimus: illa domus,
Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas,
Huc una è multis capsula me sequitur.
Quod cum ita sit, nolim statuas, me mente maligna
Id facere, aut animo non satis ingenuo,
Quòd tibi non utriusque petiti copia facta est.
Vltro ego deferrem, copia siqua foret.
Non possum reticere deæ, qua Manlius in re
Iuuerit, aut quantis iuuerit officiis,
Ne fugiens seclis obliuiscentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat studium.
Sed dicam uobis; uos porro dicite multis
Millibus, & facite, hæc charta loquatur anus.

Omnibus inq; locis celebretur fama sepulti,
Notescatq; magis mortuus, atque magis:
Ne tenuem texens sublimis aranea telam,
Deserto in Manli nomine opus faciat.
Nam, mihi quam dederit duplex Amathuntia curam,
Scitis, & in quo me corruerit genere,
Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
*Lymphaq; in Oetæis * Malia Thermopylis,*
Mœsta nec assiduo tabescere lumina fletu
Cessarent, neque tristi imbre madere genæ.
Qualis in aerij pellucens uertice montis
Riuus muscoso prosilit è lapide,
Qui cum de prona præceps est ualle uolutus,
Per medium densi transit iter populi,
Dulce uiatori lasso in sudore leuamen,
Cum grauis exustos æstus hiulcat agros.
At uelut in nigro iactatis turbine nautis
Lenius aspirans aura secunda uenit,
Iam prece Pollucis, iam Castoris implorata,
Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is clausum lato patefecit limite campum,
Isq; domum nobis, isq; dedit dominam,
Ad quam communes exerceremus amores.
Quò mea se molli candida diua pede
Intulit, & trito fulgentem in limine plantam
Innixa, arguta constitit in solea.
Coniugis ut quondam flagrans aduenit amore
Protesilaeam Laodamia domum,
Accepta frustra: nondum cum sanguine sacro
Hostia cœlesteis pacificasset heros.

Nil mihi tam ualde placeat Rhamnusia uirgo,
Quod temere inuitis suscipiatur heris.
Quàm ieiuna pium desideret ara cruorem,
Docta est amisso Laodamia uiro,
Coniugis ante coacta noui dimittere collum,
Quàm ueniens una, atque altera rursus hiems
Noctibus in longis auidum saturasset amorem,
Posset ut abrupto uiuere coniugio.
Quod scibant Parcæ non longo tempore abesse,
Si miles muros isset ad Iliacos.
Nam tum, Helenæ raptu, primores Argiuorum
Cœperat ad sese Troia ciere uiros,
Troia, nefas, commune sepulcrum Europæ, Asiæq;,
Troia uirum, & uirtutum omnium acerba cinis,
Quæ nempe & nostro letum miserabile fratri
Attulit. hei misero frater adempte mihi.
Hei misero fratri iucundum lumen ademptum.
Tecum una tota est nostra sepulta domus,
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
Quæ tuus in uita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longe non inter nota sepulcra,
Nec prope cognatos compositum cineres,
Sed Troia obscœna, Troia infelice sepultum
Detinet à nostro terra aliena solo.
Ad quam tum properans fertur simul undique pubes
Græca penetraleis deseruisse focos:
Ne Paris abducta gauisus libera mœcha
Ocia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi tum casu pulcherrima Laodamia
Ereptum est uita dulcius, atque anima

Coniugium. tanto te absorbens uortice, amoris
 Aestus, in abruptum detulerat barathrum.
Quale ferunt Graij Peneum propter amœnum
 Siccari emulsa pingue palude solum,
Quod quondam cæsis montis fodisse medullis
 Ausus falsiparens Amphitryoniades,
Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta
 Perculit, imperio deterioris heri,
Pluribus ut cœli tereretur ianua diuis,
 Hebe nec longa uirginitate foret.
Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
 * Quod diuum dominum ferre iugum docuit.
Nam neque tam carum confecto ætate parenti
 Vna caput seri nata nepotis alit,
Qui cum diuitijs uix tandem inuentus auitis
 Nomen testatas intulit in tabulas,
Impia derisi gentilis gaudia tollens,
 Suscitat à cano uulturium capite:
Nec tantum niueo gauisa est ulla columbo
 Compar, seu quicquid dicitur improbius
Oscula mordenti semper decerpere rostro,
 Quantum præcipue multiuola est mulier.
Sed tu harum magnos uicisti sola furores,
 Vt semel es flauo conciliata uiro.
Aut nihil, aut paulo cui tum concedere digna
 Lux mea, se nostrum contulit in gremium,
Quam circumcursans huc illuc sæpe Cupido,
 Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quæ tamen & si uno non est contenta Catullo,
 Rara uerecundæ furta feremus heræ,

Ne nimium ſimus ſtultorum more moleſti.
Sæpe etiam Iuno maxima cœlicolum
Coniugis in culpa flagrauit quottidiana,
Noſcens omniuoli plurima furta Iouis.
Atqui nec diuis homines componier æquum eſt,

*

Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna,
Fragrantem Aſſyrio uenit odore domum;
Sed furtiua dedit nigra munuſcula nocte,
Ipſius ex ipſo dempta uiri gremio.
Quare illud ſatis eſt, ſi nobis id datur unis,
Quo lapide illa diem candidiore notet.
Hoc tibi, quo potui, confectum carmine munus
Pro multis alijs redditur officijs,
Ne noſtrum ſcabra tangat rubigine nomen
Hæc atque illa dies, atque alia, atque alia.
Huc addant diui quamplurima, quæ Themis olim
Antiquis ſolita eſt munera ferre pijs.
Sitis felices & tu ſimul, & tua uita,
Et domus ipſa, in qua luſimus, & domina,
* *Et qui principio nobis dominam dedit, à quo*
Sunt primo nobis omnia nata bona,
Et longe ante omneis mihi quæ me carior ipſo eſt,
Lux mea, qua uiua uiuere dulce mihi eſt.

Quod mihi fortuna.] *Pulcherrima omnino hæc elegia eſt, atque haud ſcio, an ulla pulchrior in omni Latina lingua reperiri queat. Nam & dictio puriſſima eſt, & mira quadam affectuum uarietate permiſta oratio, & tot ubique aſperſa uerborum ac ſenten*

tiarum lumina, ut ex hoc uno poemate perſpicere liceat, quantum Catullus ceteris in hoc genere omnibus præſtare potuerit, ſi uim ingenij ſui ad illud excolendum contuliſſet. Primum enim, quòd Manlius in duris atque acerbis rebus ſuis, ea quæ ſibi ſolatio forent, ab ipſo potiſſimum petere uoluerit, gratam ſibi eſſe affirmat illam amicitiæ ſignificationem. Cum autem ille duorum generum munera peteret, Muſarum uidelicet, & Veneris; oſtendit neutrum à ſe præſtari poſſe; quòd è fratris ſui morte tantum dolorem hauſerit, ut earum rerum ſtudia ipſi penitus ex animo exceſſerint. Poſtremo beneficia à Manlio apud ſe poſita elegãtiſſimis uerſibus commemorat, eiq; fauſta feliciáq; omnia à dijs immortalibus comprecatur. Epiſtolium.] ita Pacuuius prologium,

Quid eſt? nam me exanimaſti prologio tuo.

A mortis limine reſtituam.] Sic Virgilius Culice. = cum te Reſtitui ſuperis lethi iam limine ab ipſo. Veſtis pura.] quæ dabatur annum fere agentibus decimum ſextum. Iucundum cum ætas.] Elegans iuuentutis deſcriptio. Eratoſthenem autem dixiſſe tradunt, primam illam uiriditatem ætatis, uer uitæ eſſe: corroboratam ætatem, conſtitutámq;, æſtatem & autumnum: quibus ſenectutem, quaſi hiemem quandam, ſuccedere. Quæ dulcem.] Sic ſupra, Sancte puer, curis & cet. Plato quoque Amorem γλυκύπικρον nominat. Huc una e multis.] è multis librorum capſis, unam tantum, eamq; exiguam, mecum conuehendam curare ſoleo, cum huc commigro. Non poſſum reticere.] Vehementiſſima amoris ſui exa

preſſio: cum enim ui doloris oppreſſus, poetica ſtudia penitus abiecerit, negat tamen facere ſe poſſe, quin accepta à Manlio beneficia uerſibus, ad perpetuandam ipſius gloriam, exequatur. Seclis obliuiſcentibus,] *clarorum hominum res geſtas, niſi quibus Muſarum cantus acceſſerit, perpetua obliuione ſepelientibus. Appoſite autem Muſas ad illuſtrandum Manlium inuocat; quippe quarum proprium eſt, præſtantium uirorum famam ab iniuria mortalitatis aſſerere. Horatius, Dignum laude uirum Muſa uetat mori.*

Tibullus,

Quem referent Muſæ, uiuet, dum robora tellus,
Dum cœlum ſtellas, dum uehet amnis aquas.

Theocritus,

αἰεὶ τοῦτο διὸς κούραις μέλει αἰὲν ἀοιδαῖς,
ὑμνεῖν ἀθανάτοις, ὑμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν.

Duplex,] *doloſa, uerſuta. Sic Horatius,*
Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei.

Amathuntia,] *Venus. Sic ſupra,*
= quæque Amathunta, quæque Golgos.

Corruerit,] *proſtrauerit. Annotandus autem eſt uſus hic uerbi, corruo, non admodum frequens.* Trinacria rupes,] *Aetna,* Malia,] *à Maliaco, ut opinor, ſinu.* Thermopylis.] *tractus montanus eſt, qui mediam Græciam diuidit, calidis balneis nobilis.* Qualis in aerii.] *lacrymas ex oculis ſuis profluentes riuo comparat: quem quidem riuum ita deſcribit, ut eum oculis ſubijcere uideatur.* Qui cum de prona.] *qui cum præceps deuolutus eſt per pronam uallem. Eſt autem tmeſis in uerbo, deuolutus.*

uolutus. At uelut.] *Quale auxilium est, uentus secundus, agitatis iam diu nautis, & de salute sua desperantibus, tale mihi Manlius fuit.* Is clausum.] *campum, quem latissimum habebat, mihi patefecit, secumq́; communem esse uoluit.* Arguta,] *breui. Hanc autem, quam sibi à Manlio datam fuisse dicit, Lesbiam esse non arbitror: sed aliam quampiam: idq́; præcipue ex fine huius elegiæ colligo.* Protesilaeam.] *Laodamiæ comparat puellam illam, cuius sibi usum concesserat Manlius: simulq́; more suo digreditur, ad Laodamiæ fabulam explicandam. Ea uxor Protesilai fuit, quæ cum maritum suum primum ex omnibus Græcis in bello Troiano ab Hectore interfectum esse audisset, nimio illius desiderio contabuit. Sunt, qui dicant, uiri umbram ei se in somnis obtulisse, inq́; illius complexibus ipsam emortuam. Alij, obtinuisse Protesilaum, ut ex inferis, ad uisendam uxorem, reuerteretur: cumq́; eam reperisset adiacentem imagunculæ, qua uiri mortui uultum exprimendum curauerat, petijsse, ut ne sibi amplius superstes esse uellet: tum ipsam, acta per pectus hasta, sibi mortem attulisse. Quod autem tam breui tempore, marito suo frui, ipsi licuerit, Catullus deorum iram in causa fuisse dicit, quibus ante nuptias sacra rite perpetrata non forent.* Acerba cinis.] *Sic Caluus,*

Cum iam fulua cinis fuerit. Idem,

Forsitan hoc etiam gaudeat ipsa cinis.

Quæ nempe.] *rursum recordatione fraternæ mortis à re proposita abducitur.* Focos.] *In alijs, deos.* Tanto te absorbens.] *Epiphonema est,*

quo confirmat id, quod antea dixerat, coniugium uidelicet illud Laodamiæ uita, atque anima dulcius fuisse. Quærens autem occasionem admiscendi uarias fabulas, ijsq; eruditionis quasi spargendis seminibus, exornandi opus suum, ait, amorem Laodamiæ profundiorem fuisse palude quadam, quæ erat in Thessalia, sed postea siccata est, Herculis opera: sumptaq; occasione, ad Herculis res gestas modice attingendas digreditur. Barathrum.] *hic simpliciter pro uoragine ponitur. Erat autem proprie locus Athenis, in quem scelerati deijciebantur, ut apud Lacedæmonios in Ceadan.* Quale ferunt Graii.] *Hercules, cum ad Stymphalias aues interficiendas, iussu Eurysthei proficiscens, in Thessaliam uenisset, paludem quandam, quæ ex collectis Penei aquis efficiebatur, siccauit, cum, separatis Ossa & Olympo montibus, qui ante contigui erant, exitum fluuio dedisset in mare: sicq; eius regionis hominibus campi ad Peneum pinguissimi & feracissimi copiam effecit. Narrat Diodorus libro V. tangit etiam Lucanus libro VI.* Siccari.] *tanta enim uis aquarum fuerat, ut nondum penitus ad siccitatem perductum fuerit solum: sed quotidie paulatim siccetur.* Emulsa palude,] *exhaustis aquis.* Montis medullis,] *interioribus partibus. eadem figura, terræ uiscera dixit Ouidius.* Falsiparens,] *qui falso habebatur Amphitryonis filius, cum re uera Iouis satu editus foret.* Stymphalia monstra.] *Proditum est, Stymphalidas in Arcadia aues fuisse, quæ humana carne uescerentur, quas sagittis Hercules confecerit. Pisander autem Camireus, non interfectas quidem eas ab Hercule;*

ſed crotalorũ ſonitu fugatas tradit. Sane ea pars Arabiæ, quæ deſerta eſt, tum feras alias educit, tum aues, quæ Stymphalides nominantur, nihilo erga homines, pardis & leonibus mitiores. eæ, ſi quis capere ipſas conetur, inuolantes, roſtriſq; tundentes inſidiantium corpora, facile eos interficiunt. tanta quippe ſunt duritie roſtri, ut quæcunque tegendo corpori ferrea, ærea'ue adhibentur, ea facile perfodiant. at ſi quis denſis, craſſiſq; arborum corticibus corpus munierit, haud aliter Stymphalidum roſtra ab eiuſmodi ueſte retinentur, quàm à uiſco alæ auicularum ſolent. Eæ corporis magnitudine gruibus, figura ac ſpecie ibidibus comparari queunt: niſi quod firmiora roſtra, neque, ut ibes, adunca habent. Hæc, aliaq; de his ipſis auibus nonnulla Pauſanias in Arcadicis. nonnulla etiam Strabo libro octauo, & Diodorus libro quinto. Stymphalia.] Stymphalus oppidum Arcadiæ eſt. Homerus,
Στύμφηλόν τ' εἶχον, καὶ παῤῥασίην ἐνέμοντο.
Imperio deterioris heri,] Euryſthei. Quomodo autem Iuno, decepto Ioue, illud aſſecuta fuerit, ut fatali neceſſitate Hercules Euryſtheo parere cogeretur, elegantiſſime narrat Agamemnon apud Homerũ Iliados libro XIX. Pluribus ut cœli.] ut Hercules Euryſthei iuſſa executus, iuxta Apollinis, & Mineruæ oracula, deorum numerum augeret. Hebe nec longa.] Hebe, iuuentutis dea, Iunonis filia, dijs prandentibus ex æquo omnibus miniſtrabat: cum Ganymedes Iouis tantum miniſter eſſet. ea Herculi in deos relato nupſiſſe dicitur. Sed tuus altus amor.] Rurſum ad Laodamiam rediens, ait, amorem ipſius erga

uirum, palude illa altiorem fuisse. Quod diuum dominum,] *Alij, Qui te non domitum: alij, Qui diuum domitum. ego (neque enim dissimulare sustineo) nullum idoneum sensum ex hoc uersu elicere possum.* Nam neque tam carum.] *hoc significat, nusquam esse tantum amoris ardorem, quantum in ingenijs muliebribus: ceteras tamen omnis mulieres à Laodamia fuisse hac in parte superatas. Ornatus autem, & maioris expressionis gratia, ait, amorem tantum non esse, quo auus nepotem sibi ex unica filia, in extrema iam senectute susceptum diligit, neque eum, quo columbæ mares suos prosequuntur, aut si qua alia auis est, quæ etiam impotentius amare dicatur, quantus est amor mulierum in uiros suos, ubi eos uere & ex animo ament.* Seri,] τηλυγέτου. *tales autem longe carissimi esse consueuerunt.* Qui cum diuitiis.] *qui uix tandem in lucem editus, ubi primum hæres ab auo suo scriptus est, efficit, ut gentilis, qui sperabat, hæreditatem ad se deuolutum iri, ob idq; impium gaudium ex imminenti senis morte capiebat, eiq;, tanquam uulturius aliquis, imminebat, gaudere desinat, inani se expectatione delusum uidens.* Testatas,] *à testibus obsignatas.* Tabulas.] *eo nomine intelligebant testamentum in quacunque materia scriptum.* Gentilis.] *Gentiles qui dicantur, recte explicat Cicero in topicis. Errat autem hoc loco Guarinus, qui gentilem, affinem interpretatur.* Suscitat,] *depellit.* Vulturium.] *Vulturios, aut coruos, per iocum, hæreditatum captatores uocabant.* A cano capite,] *aui sui.* Multiuola.] *uidetur hoc loco*

idem ualere, quod, impotens in amore, siue immoderate amans: quod tamen mihi quoque durius culum uidetur. Sed tu.] *Laodamiam alloquitur.* Aut nihil.] *nunc, omissa Laodamia, ei puellam illam, de qua superius egerat, confert.* Stultorum more.] *stultum enim est conari ad muliebrem libidinem coercendam. Propertius,*

Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altáq; mortali deligere astra manu,
Quàm facere, ut nostræ nolint peccare puellæ.

Sæpe etiam Iuno.] *Si Iuno, quæ dearum maxima est, creberrima tamen mariti adulteria perferre cogitur: multo magis ego, qui homo sum, debeo puellæ meæ peccata æquo animo ferre, cum illa præsertim & raro peccet, & non mecum, sed cum alio nupta sit.* Omniuoli,] *omnium formosarum mulierum amore flagrantis.* Atquì nec diuis.] *in quibusdam libris, post hunc uersum desideratur pentameter: in alijs scribitur ad hunc modum,*

Ingratum tremuli tolle parentis onus.

quem uersum alij uarie exponunt: ego nullam huic loco idoneam sententiam ex eo posse exprimi puto. Quare illud satis est.] *uidetur hoc dicere; satis sibi esse, si hoc à puella præter cæteros habeat, ut ipsa eos sibi dies candido lapillo signandos putet, quibus cum ipso delicias facere possit.* Hoc tibi.] *Tandem redit ad Manlium, eumq; carmen concludens, optimis ominibus prosequitur.* Et qui principio.] *Hic quoque uersus uarie legitur: neque ego quidem illius sententiam satis assequi possum.* Lux mea.] *Lesbiam, opi-*

nor, intelligit: quam ab illa altera diuersam esse, ex eo colligo, quòd paulo ante eam, de qua tam multa in hoc poemate dixerat, dominam nominauit.

IN RVFVM.

Noli admirari, quare tibi fœmina nulla
Rufe uelit tenerum supposuisse femur:
Non si illam raræ labefactes munere uestis,
Aut pelluciduli delicijs lapidis.
Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes. neque mirũ, nam mala ualde est
Bestia, nec qui cum bella puella cubet.
Quare aut crudelem nasorum interfice pestem,
Aut admirari desine, cur fugiunt.

Noli admirari.] *Tetrum illum, uirulentumq́; odorem, qui ex alis, pro temperaturæ nimirum uictusq́; ratione, ab alijs grauior, ab alijs minus grauis afflatur, & Græci scriptores* τράγον, *& Latini caprum, capram, hircum, ab eius uidelicet animalis graueolentia, uocant. Rufum igitur quempiam, hominem ista odoris fœditate præter ceteros insignem, exagitat poeta, aitq́;, mirũ non esse, si eum puellæ omnes aspernentur ac refugiant, neque ullis muneribus perduci queant ad faciendam ei copiam sui. Quippe gestari ab eo trucem quandã bestiam sub alis, quam horreant illæ, ita ut cubare cum ea omnino non possint.* Labefactes,] *impellere, & quasi de pudicitiæ gradu deijcere moliaris.* Pelluciduli lapidis,] *unionis.* Mala fabula.] *Fa=*

bulam uocabant quicquid esset in ore populi, siue uerum id, siue fictum foret. Mala ualde est Bestia.] Plautus Bacchidibus,

Magis illectum tuum, quàm lectũ, metuo: mala es bestia.

Idem Pœnulo,

Tenesis me arcte, mea uoluptas, male ego metuo miluios:
Mala illa bestia est, ne forte me auferat pullum tuum.

Interfice.] Facete: quasi de animali sermo esset. Nonius tamen admonet, interficere, & occidere, ueteres etiam ad inanima transtulisse. Cicero Oeconomico, Nullo modo facilius arbitror posse neque herbas arescere, & interfici, neque terram ab sole percoqui. Virgilius,

Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes.

Lucillius, Durũ, molle uocas, fragmenta interfici' panis.

DE INCONSTANTIA FOEMINEI AMORIS.

Nulli se dicit mulier mea nubere malle,
Quàm mihi; non, si se Iupiter ipse petat.
Dicit; sed mulier cupido quod dicit amanti,
In uento, & rapida scribere oportet aqua.

Nulli se dicit.] Significat muliebribus in amore blanditijs nullam esse adhibendam fidem. Tibullus,

Et si perq; suos fallax iurauit ocellos,
Iunonemq; suam, perq; suam Venerem,
Nulla fides inerit. Circumfertur & senarius Græcus, qui ait, mulieri credendum non esse, ne mortuæ quidem. Venereis autẽ præcipue asseuerationibus nullum inesse pondus, tam sæpe dicunt poetæ, ut me locos conferre co=

gitantem ipsa multitudo deterreat. Petat.] *Pro-prie admodum: nam & proci a procando, id est, à pe-tendo dicuntur. Ouidius,*

Multi illam petiere: illa auersata petentes. Virgilius,
Multi illam magno è Latio, totaq; petebant
Ausonia: petit ante alios pulcherrimus omneis
Turnus, & cet. Dicit, sed mulier.] *Videtur imitatus distichon Callimachi, quod in omnibus impressis libris corrupte legitur: debet autem ita legi:*

Ωμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀλαθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι
Ορκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

In uento, & rapida aqua.] *Lepide duas res elegit, quæ perpetuò fluant, eamq; naturam habeant, ut in eis imprimi nihil possit.*

AD VIRRONEM.

Si cui, Virro, homini sacer alarum obstitit hircus,
Aut si quem merito tarda podagra secat,
Aemulus iste tuus, qui uestrum exercet amorem,
*Mirifice est * actu nactus utrunque malum.*
Nam quoties futuit, toties ulciscitur ambos,
Illam affligit odore, ipse perit podagra.

Si cui, Virro.] *Virronem alloquens, in riualem ipsius, quem Rufum fuisse uerisimile est, salse iocatur.* Sacer,] *execrandus, refugiendus, horribilis.* Aemulus,] *riualis, nam & riualitatem ipsam, æmulationem uocant.* Exercet,] *subagitat.* Amorem,] *puellam ipsam.* Mirifice est actu.] *Lego, Mirifico est astu, & εἰρωνικῶς dictum accipio.*

Vlciſcitur,] *quaſi quodam ſupplicio afficit. De huius uerbi proprietate uide Aſconium.* Ambos,] *ſe, & illam.*

AD LESBIAM.

Dicebas quondam, ſolum te noſſe Catullum
Lesbia, nec præ me uelle tenere Iouem.
Dilexi tum te, non tantum ut uulgus amicam;
Sed pater ut gnatos diligit, & generos.
Nunc te cognoui. quare etſi impenſius uror,
Multo mi tamen es uilior, & leuior.
Qui potis eſt? inquis. quòd amantem iniuria talis
Cogat amare magis, ſed bene uelle minus.

Dicebas quondam.] *In hoc epigrammate nullas fere meas partes eſſe arbitror, niſi ut quid inter amare, & beneuelle interſit, aperiam. Hoc enim patefacto cetera perſpicua erunt. Amandi igitur uerbum latius patet: neque enim ſi quis amet, continuo illud ſequitur, ut etiam beneuelit: cum tamen beneuelle, niſi qui amet, non queat. Ita ſæpe propter eam, quæ ex corporum commiſtione efficitur, uoluptatem, intemperans aliquis meretricem amare poteſt, cui tamen bene an male ſit, non laboret. Et uero cum beſtias, tum etiam res inanimas, ut cibum, potumq́; ut ſigna tabulasq́; egregij operis, amare (ait Ariſtoteles) dicimur: quibus tamen nemo ſanus beneuelle nos dixerit. Ait igitur Catullus, fuiſſe aliquod tempus, cum iſe non tantum amaret Lesbiam, ut uulgus amicam ſolet, uoluptatis uidelicet ſuæ cauſa, uerumetiam ut pa=*

tres, liberos generos'ue amant, qui non delectatione aliqua, aut emolumento suo, amorem in eos dirigunt: imo uero totam illam, qua eos comprehendunt, beneuolentiam, ipsorum commodis atque opportunitatibus metiuntur. Tum nempe, cum ipsius blanditijs inductus in fraudem. se quoque uicissim amari ab ea crederet. Ex quo autem leuem fallacemq; cognouerit, amare quidem nihilo minus, aliquanto etiam magis: sed tamē deposuisse ex animo ueterem illam paternam beneuolentiam, qua eam complecti solebat. Cogit amare magis.] Qui enim semel amoris laqueis capti, irretitiq; sunt, ij, si puellæ suæ alium quoque aliquem placere sentiant, eo acrius incenduntur. Itaque meretricum mos est, ijs quos retinere in amore cupiunt, riualem aliquem apponere. Ouidius,

Dum cadat in laqueos, captus quoque nuper amator
  Se solum thalamos speret habere tuos.
Postmodo riualem, partitaq; fœdera lecti
  Sentiat: has artes tolle, senescit amor.

Hac arte usam fuisse Lesbiam, hoc loco apertissime indicatur. Contraq; Propertius, non malus ipse quoque harum rerum magister, suadet iuuenibus, ad domandam puellarum superbiam, duas simul amare.

Aspice uti cœlo modo sol, modo luna ministret:
  Sic etiam nobis una puella parum est.
Altera me cupidis teneat, foueatq; lacertis:
  Altera, si quando est, non sinat esse locum.
Aut si forte irata meo sit facta ministro,
  Vt sciat esse aliam, quæ uelit esse mea.
Nam melius duo defendunt retinacula nauem:

Tutius & geminos anxia mater alit.

Sed & Ouidium idem præcipere memini.

IN INGRATVM.

Desine de quoquam quicquam bene uelle mereri,
Aut aliquem fieri posse putare tuum.
Omnia sunt ingrata. nihil fecisse benigne est.
Immo etiam tædet, tædet, obestq; magis.
Vt mihi, quem nemo grauius, nec acerbius urget,
Quàm, modo qui me unũ, atq; unicũ amicũ habuit.

Desine.] In Alphenum, ut supra admonui, factum esse carmen hoc suspicor. Continet autem communem querelam de perfidia ingratoq; animo eorum, qui se amicos esse simulant. Quod ipsum indicare uolens Socrates, sæpenumero dicere solebat, ὦ φίλοι, οὐδεὶς φίλος. Sed ut res ipsa nimium usitata est, ita de ea tam frequẽtes sunt in sapientum hominum scriptis querelæ, ut in eis recensendis ocio abuti pigeat.

IN GELLIVM.

Gellius audierat, patruum obiurgare solere,
Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit, fecit: nam, quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Gellius audierat.] Recte & uere admonet Parthenius, hunc esse Gellium illum, quem M. Tullius in

extrema oratione pro Sextio probris omnibus lacerat, quemq; in Vatiniana seditiosorum omnium nutriculam uocat. Patruum.] *Qua ratione quisque ad sua uitia conniuet, eadem fit, ut parentes filiorum uitia peruidere non possint. Vt enim uere tradit Aristoteles, sunt filij, quædam ueluti partes eorum, à quibus sunt procreati. At patrui, qui & fratrum filios, pene tanquam ex se genitos, amant, & tamen isto uitioso affectu carent, peccata eorum seuerius plerunque castigát. Hinc est, quod ait Catullus, patruum obiurgare solere, & cet. Persius,*

Cum sapimus patruos. Horatius,

= ne sis mihi patruus, oro. Idem,

= metuentes patruæ uerbera linguæ. Cicero pro Cœlio, & qui in reliqua uita mitis esset, & in hac suauitate humanitatis, qua prope iam delectantur homines, uersari periucunde soleret, fuit in hac causa pertristis quidam patruus, censor, magister. Si quis delicias diceret aut faceret.] *Si quis aut lasciua uteretur oratione, aut uitam ipsam nequiter institueret. Delicias facere interdum est irridere. Plautus Menæchmis,*

= eia, delicias facis,

Mi Menæchme: quin amabo is intro?

Hic autem est indulgere libidini, quod aliter ueteres, nequam facere, dicebant. Plautus Pœnulo,

Amare uelle se, atque obsequi animo suo,

Locum sibi uelle liberum præberier,

Vbi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.

Perdespuit,] *cum eam prius adulterio contaminasset, postea neglexit, reiecitq; à se, & libidiné suam*

in ipsum patruum, eius maritum contulit. Patruum reddidit Harpocratem,] *patruo silentium imposuit. Harpocrates deus Aegyptiorum, qui & silentio præerat, & silentio colebatur. Vide Politiani Miscellanea.* Verbum non faciet.] *Subest obscœnitas. Obturatur enim os* τοῖς γλωσσοποιοῦσιν, *ut, uelint nolint, tacere cogantur. Simile est illud Martialis, Si te prendero, Gargili, tacebis.*

IN LESBIAM.

Huc est mens deducta tua mea Lesbia culpa,
Atque ita se officio perdidit ipsa suo,
Vt iam nec bene uelle queam tibi, si optima fias,
Nec desistere amare, omnia si facias.

Huc est.] *Qui intellexerit, quæ dicta sunt in epigrammate,* Dicebas quondam, *nihil hic magnopere desiderabit.*

AD SE IPSVM.

Si qua recordanti benefacta priora uoluptas
Est homini, cum se cogitat esse pium,
Nec sanctam uiolasse fidem, nec fœdere in ullo
Diuum ad fallendos numine abusum homines;
Multa parata manent in longa ætate Catulle
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quæcunque homines bene cuiquam aut dicere possunt,
Aut facere, hæc à te dictaq;, factaq; sunt.
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
Quare te iam cur amplius excrucies?

Quin te animo affirmas, teq; astringisq;, reducisq;,
Et dijs inuitis desinis esse miser?
Difficile est longum subito deponere amorem.
Difficile est; uerum hoc quia lubet, efficias.
Vna salus hæc est. hoc est tibi peruincendum.
Hoc facies, siue id non pote, siue pote.
O di, si uestrum est misereri, aut si quibus unquam
Extrema iam ipsa in morte tulistis opem,
Me miserum aspicite; & si uitam puriter egi,
Eripite hanc pestem, perniciemq; mihi,
Quæ mihi subrepens imos, ut torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Non iam illud quæro, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis est, esse pudica uelit.
Ipse ualere opto, & tetrum hunc deponere morbum.
O di reddite mi hoc pro pietate mea.

Si qua recordanti.] *Ingratum Lesbiæ animum uidens, seipsum solatur conscientia integritatis suæ. Deinde hortatur se ad amorem illius proijciendum ex animo. Quod quoniam ope humana uix uidetur fieri posse, deorum postremo, ad eam rem efficiendam, auxilium implorat.* Quin te animo affirmas.] *In alijs, obfirmas.* Astringisq;,] *qui tamdiu dissolute uixeris,* Reducisq;,] *qui tam diu à recte uiuendi uia aberraueris.* Diis inuitis,] *An, desinis, dijs inuitis: an, esse dijs inuitis miser?* Vna salus,] *una ex his malis emergẽdi uia. Tale est illud, Vna salus uictis, & cet.* Siue id non pote, siue pote,] εἴτε δυνατὸν, εἴτ᾽ ἀδύνατόν ἐστι. *Pote enim*

ualet δυνατὸν, non pote, ἀδύνατον. Sicut autem & δυνατὸν est id quod fieri potest, & δυνατὸς π ποιεῖν, is qui efficere aliquid potest, ita hoc nomen à Latinis utroque modo usurpatum reperias. Id quoque animaduertendum est, & potis, & pote in quolibet genere dici. Ea omnia exemplis plana fient. Potis, communi genere. Lucretius,

Quis potis est dignum palanti pectore carmen
Condere, & cet. Ennius,
Quis potis ingentis oras euoluere belli?

Potis, in neutro. Catullus supra,

Qui potis est? inquis. Ibi enim illud ualet, πῶς ἂν τοῦτο δυνατὸν εἴη; Lucretius,

Nec potis est cerni, quod cassum lumine fertur.

Pote, in communi. Catullus,

Quantum qui pote plurimum perire. Propertius,
Qua pote quisque, in ea conterat arte diem.

Pote, in neutro. Cicero, hospes, non pote minoris. Dicitur &, potes, numero multitudinis. Plautus Pœnulo,

Apagesis negocīī muliere quātū una est. si uero duæ,
Sat scio, maximo uni populo, quoi lubet, plus satis dare
Potes sunt. Potis etiam de pluribus loquentes dicebant, nisi uitiata scriptura est. Ennius,
Spero, si speres quicquam prodesse potis sunt.

Si uestrum est misereri,] Hoc enim & Epicurei, & multo Epicureis doctiores Peripatetici negabant. Stoici autem ne in sapientem quidem hominem ista cadere dicebant, nedum in deum. Pestem perniciemq;.] Pestem παρὰ τὸ πεσεῖν, à quo fonte etiam est antiqua uox, Pessum: perniciem uero à pernecan-

do dictam puto. Itaque peſtem uocabant, quicquid rem aliquam ſiue animatam, ſiue inanimam peſſundaret, quaſiq; proſterneret. Salluſtius, Et ſi peſtis certa adeſſet, manſurum potius, &c. Cicero, XIII. Philipp. Nimirum recte ueneficum appellas, à quo tibi præſentem peſtem uides comparatam. Virgilius, = lentusq; carinas

Eſt uapor, & toto deſcendit corpore peſtis.

& paulo infra = ſeruatæ à peſte carinæ.

ubi peſtem uocat flamam, quæ naues depopularetur. Idem lib. IX. In partem, quæ peſte caret. cum de turri loquatur.

AD RVFVM.

Ruſe mihi fruſtra, ac nequicquam credite amice,
 Fruſtra? immo magno cum precio, atque malo,
Siccine ſurrepſti mi, atque inteſtina perurens,
 Sic miſero eripuiſti omnia noſtra bona?
Eripuiſti heu heu noſtræ crudele uenenum
 Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ.

Ruſe mihi fruſtra.] Amicam, ut ſuſpicari licet, ſibi ab hircoſo illo Ruſo ereptam conqueritur. Credite amice.] Ita repoſuimus ex ueteribus libris, cum in alijs male, ut puto, legeretur, Cognite amice. Etenim quæ cognoſcimus, ſemper uera ſunt: quæ credimus, plerunque falſa. Vſitatam tamen lectionem uideo aliquo modo poſſe defendi. Fruſtra?] ἐπανόρθωσις. Nam ea demum proprie fruſtra eſſe dicuntur, quæ neque commodum, neque detrimentum afferunt.

DE GALLO.

Gallus habet fratres, quorum est lepidissima coniux
Alterius, lepidus filius alterius.
Gallus homo est bellus; nam dulceis iungit amores,
Cum puero ut bello bella puella cubet.
Gallus homo est stultus, nec se uidet esse maritum,
Qui patruus patrui monstret adulterium.
Sed nunc id doleo, quòd puræ impura puellæ
Suauia coniunxit spurca saliua tua.
Verum id non impune feres: nam te omnia secla
Noscent; & , qui sis, fama loquetur anus.

Gallus habet fratres.] *Gallum quendam, ut nefariarum inter suos libidinum quasi προξενήτην, & administrum notat.* Gallus homo est bellus.] *Belli homines nonnunquam dicuntur, qui alijs libenter obsequuntur: & belle dicere, qui, quæ alij uelint, loqui student. Cicero, omneis tuas artes, quibus tu magnus es, tibi concedit: fatetur se non belle dicere, non ad uoluntatem loqui posse. pulchreq́; Martialis,*
Bellus homo, atque idem magnus uis Cotta uideri.
Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est.
Plane enim pusilli & abiecti hominis est, ad aliorum quasi nutus se accommodare. Denique belli homines sunt, quos Aristoteles III. de moribus ἀρέσκους uocat. Cum puero ut bello,] *filio unius fratris.* Bella puella,] *uxor alterius fratris.* Gallus homo est stultus,] *qui non cogitet, idem sibi quoque fieri posse.* Monstret,] *doceat, suadeat. Virgilius,*
Ergo etsi conferre manum pudor, iraq́; monstrat.

Idem, Monstrat amor uerus patriæ.

Patrui adulterium.] Noue, pro adulterio quod puer faceret cum patrui uxore. Quòd puræ impuræ,] & cet. id est, quòd tu quoque, spurci homo impuriq; oris, puram puellam dissuauiatus es.

IN LESBIVM.

Lesbius est pulcher. quid ni? quem Lesbia malit,
Quàm te cum tota gente Catulle tua.
Sed tamen hic pulcher uendat cum gente Catullum,
Si tria amatorum suauia reppererit.

Lesbius.] Cum Lesbia Clodia sit, ut alio loco diximus, Lesbium quoque P. Clodium, fratrem ipsius, esse arbitror, à quo & hanc & ceteras sorores constupratas fuisse notum est. Id magis ut suspicer, facit additum pulchri nomen: hoc enim cognomine fuisse Clodium omnes sciunt: ut poeta in ambiguitate uocis iocari uoluisse uideatur. Ita enim & Cicero iocans eum pulchellum puerum uocat. Re uera autem pulchrum fuisse tradit Plutarchus. Sed tamen hic pulcher.] Non recuso, inquit, quominus pulcher hic me cum tota mea gente, pro suo arbitrio, uendat, si tres amatores reperire potuerit, qui ipsum uel osculari uelint. Innuere uidetur, eum quoque fuisse τῶν γλωσσοδιδοκούντων, ut omnes eum, quamlibet pulchrum, tamen propter eam turpitudinem osculari refugerent. Videtur autem respicere ad ueterem consuetudinem, qua interdum ob certa delicta totæ familiæ publice uendebantur.

AD GELLIVM.

Quid dicam Gelli, quare rosea ista labella
Hiberna fiant candidiora niue,
Mane domo cum exis, & cum te octaua quiete
E molli longo suscitat hora die?
Nescio quid certe est. an uere fama susurrat
Grandia te medij tenta uorare uiri?
Sic certe est. clamant Virronis rupta miselli
Ilia, demulso labra notata sero.

Vis dicam.] Eandem notam inurit Gellio, sed fœdius, & apertius. Clamant,] indicant. Virronis.] In alijs, unctoris. In nonnullis etiam, uictoris, sed inepte, ut puto. Tenta.] Tendere in obscœnis est, unde & tentigo. Martialis,
Vlcus habet, Priami quod tendere possit alutam.
Appul. libro I. Arcum & ipse meum tetendi. Vnde & deorum uehiculum, tensam, non tentam, nominarunt, ne turpe uerbum sonaret in sacris. Auctor Diomedes. Hoc eo cupidius adscripsi, quia uulgo, male, ut opinor, scribitur thensa. Medii.] Μέσα Siculi & Tarentini τὰ αἰδοῖα, à situ uidelicet, uocant: Inde in obscœnis uersibus tam frequēs huius uocis usus est. Martialis,
Lambebat medios improba lingua uiros.
Sero.] Genitale semen intelligit.

AD IVVENTIVM.

Nemó ne in tanto potuit populo esse Iuuenti
Bellus homo, quem tu diligere inciperes,

Praeterquam iste tuus moribunda à sede Pisauri
Hospes, inaurata pallidior statua?
Qui tibi nunc cordi est, quem tu praeponere nobis
Audes. at nescis, quod facinus facias.

Nemo'ne.] *Vide, quae diximus in explicatione epigrammatis,*

O qui flosculus es Iuuentiorum.

Pisauri.] *Oppidum est in Vmbria.* Inaurata pallidior statua.] *Aurum suapte natura pallidum est: cuius rei causam rogatum Diogenem, respondisse ferunt, non iniuria pallere, cum tam multos habeat insidiantes sibi. Catullus supra,* p. 83 b.

Quanto saepe magis fulgore expalluit auri.

Cordi est.] *Sic infra,*

Parua mei mihi sunt cordi monumenta sodalis.

Cordi est, honeste dictum, animo sedet. Lucillius libro XXVI.

Et quod tibi magnopere cordi est, mi uehemēter displicet.

Idem, Si tibi porro idcirco isthaec res cordi est, quòd rere utilem. Nonius.

AD QVINTIVM.

Quinti si tibi uis oculos debere Catullum,
Aut aliud, si quid carius est oculis,
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Est oculis, seu quid carius est oculis.

Quinti.] *Quintium rogat, ne sibi aut amicam, aut certe tale aliquid praeripiat.* Seu quid carius est

oculis,] *id est, ac carius etiam eo, si quid est oculis carius.*

IN LESBIAE MARITVM.

Lesbia mi, præsente uiro, mala plurima dicit.
Hoc illi fatuo maxima lætitia est.
Mule nihil sentis. si nostri oblita taceret,
Sana esset. quòd nunc garrit, & obloquitur,
Non solum meminit, sed, quæ multo acrior est res,
Irata est. hoc est, uritur, & loquitur.

Lesbia.] *Falluntur sæpe homines in iudicandis rebus, ignoratione causarum: dum quod ex causa quapiam effectum est, id, uel inscientia, uel affectu aliquo occæcati, ad aliam referendum putant. Neque enim sua quædam, certaq; rebus omnibus definita causa est: imo uero & una eademq; causa uariarum sæpeq; pugnantium rerum efficientiam in se cohibet: & eadem res ex uarijs, etiamq; à se inuicem dissidentibus causis effici potest. In hoc genere fallebatur Lesbiæ maritus, qui cum ipsam multa de Catullo, irato animo dicere uideret, totus gestiebat gaudio, ratus ex his maledictis suam sibi postea Lesbiam totam fore, neque amplius Catullo daturam delicias, quem iam ita uehementer exosum haberet. At Catullus longe aliter ratiocinatur. Si Lesbia, inquit, serio deposuisset amorem mei, tum me ne nominaret quidem: nunc cum mihi tam sæpe maledicat, hoc ipso indicat, ita uri se, ut tacere non possit. Quod autem hic de Lesbia dicitur, id καθόλου de toto talium mulierum genere affirmari potest.* Mule,] *fatue.*

Sunt, qui Mulum hoc loco, ut nomen proprium uiri acceperunt, quos ego ipſos mulos fuiſſe arbitror.

DE ARRIO.

Chommoda dicebat, ſi quando commoda uellet
Dicere, & hinſidias Arrius inſidias,
Et tum mirifice ſperabat ſe eſſe locutum,
Cum, quantum poterat, dixerat hinſidias.
Credo ſic mater, ſic Liber auunculus eius,
Sic maternus auus dixerat, atque auia.
Hoc miſſo in Syriam, requierant omnibus aures.
Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.
Nec ſibi poſtilla metuebant talia uerba,
Cum ſubito affertur nuncius horribilis,
Ionios fluctus, poſtquam illuc Arrius iſſet,
Iam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

Chommoda.] *Omnia, quæ ad huius epigrammatis intelligentiam pertinent, ſtudioſe diligenterq́; collegit Angelus Politianus capite XIX Miſcellaneorũ.*

IN LESBIAM.

Odi, & amo. quare id faciam, fortaſſe requiris.
Neſcio. ſed fieri ſentio, & excrucior.

Odi & amo.] *Odiſſe ſe ait mores, & ingenium Lesbiæ, amare autem formam illius & uenuſtatem. Hoc ipſum argumentum pereleganter tractauit Marullus his uerſibus,*

Odi te, mihi crede, quantacunque es,

Odi, confiteor, Camilla. sed quam
Et odi, & magis in dies, magisq́;
Velim odisse; sequi, atque amare cogor.
Sic me amor retrahit tuus, trahitq́;.
Sic, quem sæuitia fugas proterua,
Tam raræ reuocas decore formæ.

IN QVINTIAM, ET LESBIAM.

Quintia formosa est multis; mihi candida, longa,
  Recta est. hæc ego sic singula confiteor.
Totum illud, formosa, nego. nam nulla uenustas,
  Nulla in tam magno est corpore mica salis.
Lesbia formosa est; quæ cum pulcherrima tota est,
  Tum omnibus una omneis surripuit Veneres.

Quintia.] Quintiam quandam, etsi satis bene conformato corpore, formosam tamen negat esse, quòd insulsa sit. Multis,] multorum iudicio. Nulla in tam magno est corpore mica salis.] significat deesse illi κινητικὸν illud, &, ut Græci quoque loquuntur, ἁλμυρὸν, sine quo friget forma, quamlibet alioqui bona. Huius loci meminit Fabius libro VI, quem reprehendit Parthenius, sed corrupto, ut apparet, libro usus. Vide Erasmum in Adagio, Salsugo non inest illi: et Victorium uariarum lectionum libro XII capite XIII.
Sal aut sale uocabant urbanitatem.
Terentius, = qui habet sale, Quod in te est.
Afranius Compitalibus,
  = ut quicquid loquitur, sal merum est.

Veneres,] *omnem leporem. Sic Fabius libro XI, Isocratem omnes dicendi Veneres consectatum fuisse dicit.*

DE SVO IN LESBIAM AMORE.

Nulla potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum à me Lesbia amata mea est.
Nulla fides ullo fuit unquam fœdere tanta,
Quanta in amore suo ex parte reperta mea est.

Nulla potest.] *Commendat amorem in Lesbiam suum.* In amore suo,] *In amore ipsius. Sic ueteres sæpe loquebantur. Cicero VI de rep. Graues enim dominæ cogitationum libidines infinita quædam cogunt atque imperant: quæ quia expleri, nec satiari ullo modo possunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris suis incenduntur. Suis, dixit pro, ipsarum.* Ex parte mea.] *τ᾽οὐμὸν μέρος. Dixi supra.*

IN GELLIVM.

Quid facit is Gelli, qui cum matre, atque sorore
Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?
Quid facit is, patruum qui non sinit esse maritum?
Ecquid scis, quantum suscipiat sceleris?
Suscipit o Gelli, quantum non ultima Tethys,
Non genitor nympharum abluat Oceanus.
Nam nihil est quicquam sceleris, quo prodeat ultra,
Non si demisso se ipse uoret capite.

Quid facit is, Gelli.] *Gellium hunc prodigiosæ admodum libidinis fuisse oportet, qui matrem, sororem,*

patrui uxorem, patruum ipsum, aliasq́; præterea cognatas puellas unus contaminaret. Non ultima Tethys.] *Aqua marina ueteres flagitia expiari putabant: quod etiam Cicero pro Sex. Roscio indicat. Et notus est Euripidis uersus,*

Θάλασσα κλύζει πάντα τ᾽ἀνθρώπων κακά, *id est,*

Mortalium mala omnia abluit mare.

Significat igitur nullo modo, ac ne uniuersi quidem maris aqua posse Gellij facinora expiari. Vide Cœlium Rhodiginum capite XLIIII. *lib.* VI.

IN EVNDEM.

Gellius est tenuis. quid ni; cui tam bona mater,
Tamq́; ualens uiuat, tamq́; uenusta soror,
Tamq́; bonus patruus, tamq́; omnia plena puellis
Cognatis, quare is desinat esse macer?
Qui ut nihil attingat, nisi quod fas tangere non est,
Quantum uis, quare sit macer, inuenies.

Gellius est tenuis.] *Mirandum non esse ait, si Gellius exili & attenuato sit corpore, utpote qui immodico Veneris usu maciem non contrahere non possit. Porro & Venere insigniter extenuari corpora medici docent: & fere etiam qui macilenti natura gracilesq́; sunt, libidinosiores esse consueuerunt: cum adeps contra frigidos & ad Venerem ineptos efficiat. Itaque Propertius se, quamuis exili corpore, strenuum tamen in hac militia esse profitetur his uersibus:*

Sed tibi si exiles uideor tenuatus in artus,
Falleris. haud unquam est culta labore Venus.

Percontere, licet. ſæpe eſt experta puella
Officium tota nocte ualere meum.

Tam bona mater,] *tam officioſa, tamq; obſequens, quæq; ſubſternere ſe ipſi filio non recuſet. Eadem figura uocat Ariſtophanes Pluto* χρηστοὺς παῖδας, *qui gratis facerent copiam ſui.* Tamq; ualens.] *Valentes aut fortes puellas uocabant corpore ſolido ac ſuccipleno, quæq; uiderentur alacriter poſſe = tauri, ut ille ait, ruentis In Venerem tolerare pondus. Plautus Caſina,*
= obſecro, ut ualentula eſt? *Idem Milite,*
= ecquid fortis uiſa eſt tibi? *& paulo infra,*
Quid is? ecquid fortis? P. abi ſis hinc: nam tu quidem
Hercule fuiſſes ſcitus emiſſarius,
Qui conſectere, qua mares, qua fœminæ.
Idem Bacchidibus,
Sed Bacchis etiam fortis tibi uiſa eſt? P. rogas?
Ni nactus Venerem eſſem, hanc Iunonem dicerem.

IN EVNDEM.

Naſcatur magus ex Gelli matriſq; nefando
Concubitu, & diſcat Perſicum haruſpicium.
Nam, magus ex matre & gnato naſcatur, oportet;
Si uera eſt Perſarum impia relligio.
Natus ut accepto ueneretur carmine diuos,
Omentum in flama pingue liquefaciens.

Naſcatur magus.] *Hoc quoque epigrammate, quod in quibuſdam libris male cum præcedente connexum legitur, deteſtatur nefariam Gellij cum matre libidinem, aitq; ex eorum concubitu magum aliquem na*

ſci oportere, ſi Perſarum religio uera ſit, qui eiuſmodi corporum commiſtiones licitas eſſe cenſent: adeoq; bonum magum exiſtere non poſſe, niſi quem à filio compreſſa ediderit mater. Quæ ad hanc rem faciunt, ex utriuſque linguæ ſcriptoribus ſtudioſe collegit Cœlius Rhodiginus capite XVIII libri X.

IN GELLIVM.

Non ideo Gelli ſperabam, te mihi fidum
In miſero hoc noſtro perdito amore fore,
Quin te cognoſſem bene, conſtanterq; putarem,
Haud poſſe à turpi mentem inhibere probro.
Sed quòd nec matrem, nec germanam eſſe uidebam
Hanc tibi, cuius me magnus edebat amor.
Et quamuis tecum multo coniungerer uſu,
Non ſatis id cauſæ credideram eſſe tibi.
Tu ſatis id duxti. Tantum tibi gaudium in omni
Culpa eſt, in quacunque eſt aliquid ſceleris.

Non ideo.] Præclarum hoc epigramma eſt, & mirabili quodam artificio factum ad inuidiam concitandam. Eius autem hæc ſententia eſt. Sperabam equidem Gelli te mihi in miſero hoc meo in Lesbiam amore fidum fore. Quid ita? an quòd ullam in te unquam ſcintillam honeſtatis aut fidei perſpicere potuiſſem? minime uero. præclare noueram, ingenium tuum eſſe eiuſmodi, ut à deſignandis in dies nouis ſceleribus abſtinere non poſſes. Quid igitur? animaduerteram uidelicet, ut eximios artifices exquiſitis tantum edendis operibus, ita te quoque non popularibus iſtis uſitatisq;, ſed horrendi

tantum, & quæ nemo alius imitari auderet, patrandis facinoribus oblectari solere: itaque non in quaslibet mulieres, sed in matrem, in sororem, ceterasq; à quibus reliqui homines duce natura abhorrent, libidine abuti tua. Quòd igitur meam hanc neque matrem tibi esse, neque sororem uidebam, nihil à te mihi metuendum esse arbitrabar. Cogitabam quidem, me tibi magno usu amicitiæ esse coniunctum: fieriq; posse, ut ea te turpitudo, quæ est in prodendis amicis, ad imponendam mihi hanc iniuriam adduceret, sed tamen accuratius cogitanti, ea res nondum satis turpis esse ad te permouendum uidebatur. Ita enim iam consuetudine tritum est, in amicos perfidiose se gerere, ut id non satis dignum uideretur eo, qui nullum in se scelus suscipere, nisi palmarium, uellet. At tu, ne uidereris ullam unquam scelerate agendi occasionem prætermisisse, eam ipsam consuetudinem nostram satis tibi magnam causam uiolandi mei esse duxisti, ut ostenderes, quibus rebus ceteri etiam improbi homines ab iniuria auocari solent, ijs te omnibus ad faciendam iniuriam incitari.

IN LESBIAM.

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam
De me. dispeream, me nisi Lesbia amat.
Quo signo? quasi eadem totidem mox deprecor illi
Assidue; uerum dispeream, nisi amo.

Lesbia mi dicit semper male.] Eiusdem pene argumenti est cum illo superiore, Lesbia mi præsente uiro. Porro quod hic Catullus iram in muliere, & con

uicia signum esse amoris docet, idem alicubi affirmat Propertius,

Nimirum ueri dantur mihi signa caloris:
Nam sine amore graui fœmina nulla dolet.

Quo signo? quasi eadem.] *In alijs,* Quo signo? eadem totidem, *ut in, signo, postrema uocalis non elidatur. Quòd autem Gellius libri* VI *capite* XII, *uerbum deprecor, hoc loco ualere ait, detestor, execror, depello, abominor, mihi quidem nullo modo probari potest. Neque enim dubium est, quin hoc Catullus dicat, se quoque uicissim Lesbiæ male precari, & tamen illius amore flagrare; quo modo & Gellius ipse exponit. Ea uero sententia quomodo effici possit, uerbo hoc, ita ut ipse uult, accepto, equidem haud uideo.*

IN CAESAREM.

Nil nimium studeo Cæsar tibi uelle placere,
Nec scire, utrum sis albus, an ater homo.

Nil nimium.] *summum suum Cæsaris contemptum duobus uersiculis indicat.* Vtrum sis albus an ater homo.] *Hunc locum citat Quintilianus libro* XI, *suppresso, ut sæpe fit, auctoris nomine. Est autem prouerbium ad contemptum indicandum ualens, & Ciceroni, & alijs usitatum.*

IN MENTVLAM.

Mentula mœchatur, mœchatur Mentula certe.
Hoc est, quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Mentula mœchatur.] *Impurum quendam, quem ficto nomine, opinor, ob partis obscœnæ magnitudinem, Mentulam uocat, ac forte Mamurram ipsum: nam & cinædum fuisse, notum est, & de eo supra loquens, scripsit,* Vt ista uestra diffututa mentula Ducenties comesset, aut trecenties: *sed siue eum, siue alium quempiam, ut mollem, & alienarum uxorum corruptorem, hoc disticho incessit.*
Ipsa olera olla legit.] *Videtur uulgare dictum fuisse in eos, qui cum ad aliorum libidinem antea prostitissent, aut etiam prostarent, quærerent ipsi quoque, ubi libidinem exercerent suam. Talia sunt illa,* Fontes ipsi sitiunt: &, Lepus ipse pulpamentum quærit.

IN SMYRNAM CINNAE.

Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem,
Quàm cœpta est, nonamq; edita post hiemem.
Millia cum interea quingenta Hortensius uno
*
Smyrna cauas Atracis penitus mittetur ad undas:
Smyrnam incana diu sæcula peruoluent.
*At Volusi annales **
Et laxas scombris sæpe dabunt tunicas.
Parua mei mihi sunt cordi monimenta sodalis;
At populus tumido gaudeat Antimacho.

Smyrna.] *Commendat poema Cinnæ, quod ipse Smyrnam inscripserat; in eoq; perpoliendo totos nouem annos elaborarat. Fieri potest, ut ad hanc commendationem respexerit Horatius in epistola ad Pisones, cum*

præciperet, duratura poemata in nonum annum premenda esse. Porro hunc Cinnam esse, qui in tumultu illo quem Antonius in Cæsaris interfectores concitauerat, necatus fuit errore populi, ob similitudinem nominis ipsius cum uno è coniuratis, admonet Victorius: idemq; proponit duos uersus sumptos è Seruio, quos eruditus ille grammaticus ex hoc Cinnæ poemate citarat. Sunt autem hi, Te matutinus flentem conspexit Eous. Et flentem paulo uidit post hesperus idem.

Millia cum interea.] Hic uersus intelligi non potest, nisi in uetere aliquo libro insequens, qui temporum iniuria amissus est, reperiatur. Sed & ante hunc ipsum, in ueteribus libris tantum spatij est, quantum uni, quod minimum sit, disticho scribendo sit satis. Has plagas sanare ipsi non possumus: non enim uates aut harioli sumus: procul autem à nobis absit tantus furor, ut imitemur, quod, malo exemplo, alij quidam fecerunt, quibus religio non fuit, ubi quid deerat, hasce sacrosanctas uenerandæ antiquitatis reliquias, admistis ineptijs suis, intolerabili audacia, contaminare. Licuerit fortasse dijs, (ut in fabulis est) cum humerum Pelopis Minerua depasta esset, ueri loco eburneum apponere: nobis certe non licet, ubi ueros bonorum poetarum uersus absumpsit uetustas, alios à nobis confictos eorum loco substituere. Docui supra, hoc à Parthenio in uersibus Sapphicis factum fuisse: idem (ut incitata semel audacia non nouit modum: multisq;, ut iterum peccare audeant, satis argumenti est semel peccasse) hoc etiam loco fecit, pentametrumq; suum Catulli uersibus immiscuit. Id ipse fassus ne esset: hodie fortasse uersus

ille ſine ulla dubitatione Catullo tribueretur. Itaque uerba ipſius adſcribam.

Hic quum maniſeſte deſit pentameter uerſus, ac, eius ſubtractione, ſenſus poetæ ſit imperfectus, nemini bono uiro arrogans, aut impudens, ſed potius pium atque officioſum factum meum uideri debebit, ſi meo ciui, Catullo, de patria noſtra benemerito, uerſum meum, hoc in loco, quouſque ſuum poeta inueniet, mutuabo: imo etiam, ſi poetæ placuerit, benigne donabo. omnia enim amicorum inter bonos ciues ſunt communia. ſuppleatur itaque hic Catulli noſtri locus hoc modo,

Millia cum interea quingenta Hortenſius uno
In pede ſtans fixo carmina ructat hians.

Hoc mihi faciendum quoque fuit ſuperius, ubi Adonium uerſum uetuſtate abolitum Sapphicis ſuppleui.

Apage iſta officia, Partheni; non placent. nemo, opinor, ſanus bonos libros iſto modo iuuari uelit. Vt in ſignis, ita in ſcriptis quoque ueteribus, ſi quam labem importauerit uetuſtas, mutila potius ipſa nos, quàm à recenti aliquo artifice interpolata, delectant. At, tanquam unum inſaniſſe non eſſet ſatis, acceſſit alius, qui ſpatium hoc ita impleret,

Millia cum interea quingenta Hortenſius uno
Accipit autumno uerſuum ab Antimacho.

Mihi ita uidetur; quæ in bonis auctoribus deſunt, ut è libris ueteribus, adhibita ope ingenioſorum, exercitatorumq; hominum, ſuppleantur, omni ſtudio laborari oportere: ſin minus, τὸν δεύτερόν, φασι, πλοῦν, cauendum quidem certe eſſe, ne quid alieni admiſceatur.

Atracis.]

Atracis.] *In alijs Athesis. Ego, etsi nihil affirmo, malim tamen, Atracis: pro eo, quòd uerba illa,* Penitus mittetur, *fluuium aliquem longinquum, non autem finitimum, & in propinquo situm, exposcere uidentur.* Incana,] *ualde cana.* κατάχρηστικῶς *autem quod hominum proprium est, tribuit tempori.* At Volusi annales.] *Huius quoque uersus reliqua pars in ueteribus libris desideratur. Sunt qui legant,*

At Volusi annales Paduam morientur ad ipsam:

in quo etsi ueteres libros auctores habere se dicunt, mihi tamen non probant, qui Paduæ nomen barbarum esse, & ueteribus incognitum arbitrer. Alij, Patavi morientur ad urbem, quod reciperem, si ueterum librorum testimonio niteretur. Parua mei.] *Huius quoque uersus extrema dictio, quæ esse debeat, incertum est. Abest à ueteribus libris, quos ego quidem uiderim. Itaque itum est in uarias sententias, alijs legentibus, poetæ, alijs, sodalis, alijs laboris: quam postremam scripturam P. Victorius in duobus ueteribus libris uidisse se dicit. Ego quid fugiam (ut ille dicebat) habeo: quid sequar, non habeo. Illud, laboris, etsi Victorio probatur: mihi, ut uerum fatear, non placet. Inconcinna enim uidetur subita illa è commendatione Cinnæ ad laudem sui operis transitio. Sodalis, reciperem, si quid probare possem, à quo ueterum librorum abesset auctoritas. Non enim magnum est, quod adfert Victorius, parua monimenta uocari uix posse, carmina tanto studio, per tantum tempus elaborata. Scimus libros bonitate, non mole, spectari: exiguasq; gemmas ingentibus sæpenumero colossis anteponi.* Antimacho.] *Tumidum*

hunc & inflatum Horatiani interpretes poetam fuisse aiunt, qui bellum Thebanum scribere ingressus, antequam Thebas duces perduxisset, uigintiquatuor uolumina confecerit.

AD CALVVM DE QVINTILIA.

Si quicquam mutis gratum, acceptum'ue sepulcris
Accidere à nostro Calue dolore potest,
Quom desiderio ueteres renouamus amores,
Atque olim missas flemus amicitias,
Certe non tanto mors immatura dolori est
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

Si quicquam.] *Commendat Calui officium pietatemq; in deploranda puellæ Quintiliæ, quam uiuam adamauerat, præpropera morte; aitq;, si quis in umbris, eorum quæ hic geruntur, permanet sensus, non tam dolere ipsam, quod ante diem extincta fuerit, quàm gaudere eo amoris testimonio, quod ediderit Caluus. Hac ipsa de re Propertius,*
Hoc etiam docti confessa est pagina Calui,
Cum caneret miseræ funera Quintiliæ.
Mutis sepulcris.] *Sepulcrorum nomine, eos ipsos, qui è uita excesserunt, intelligit κατὰ συνεκδοχήν. Mutos autem uocat, quòd antiqui silentes pro mortuis etiã dixere, unde & regna silentia, inferos, & silicernium, cœnam, quæ silentibus poneretur. Sic infra,*
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
Propertius, Sed frustra mutos reuocabis Cynthia manes.

IN AEMILIVM.

Non, ita me dij ament, quicquam referre putaui,
Vtrum'ne os an culum olfacerem Aemilio.
Nil immundius hoc, nihil est immundius illo,
Verum etiam culus mundior, & melior.
Nam sine dentibus est; hoc denteis sesquipedaleis,
Gingiuas uero Ploxemi habet ueteris.
Præterea rictum, qualem defessus in æstu
Meientis mulæ cunnus habere solet.
Hic futuit multas, & se facit esse uenustum,
Et non pistrino traditur, atque asino?
Quem si qua attingit, non illam posse putemus
Aegroti culum lingere carnificis?

Non, ita me dii ament.] *Deformitatē, graueolentiamq; oris in Aemilio quodam exagitat, quem cinædum fuisse quod ait Parthenius, unde id colligat, nescio. Cinædico quidem uultu non fuit. Elegantes oportuisset esse amatores, qui tam pulchellum puerum in delicijs haberent.* Vtrum'ne.] *hæc uera est ueterum librorum scriptura. Terentius Adelphis;*

= di uostram fidem
Vtrum'ne studio id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? Ploxemi.] *Transpadanum uocabulum erat. eo significabant capsam. Porro oportuit ea latitudine esse gingiuas, in quibus sesquipedales dentes insiderent. Vtrunque ridiculi causa* ὑπερβολικῶς *dictum.* Esse,] *uideri.* Atque asino,] *ad agendum uidelicet asinum molarium. In nonnullis legitur, atque asinus. quod si recipias ex=*

ponendum erit, ita ut asinus: ut ipse scilicet Aemilius in pistrino subeat asini molaris uicem.

IN VECTIVM.

In te, si in quenquam, dici pote putide Vecti,
Id quod uerbosis dicitur, & fatuis.
Ista cum lingua, si usus ueniat tibi, possis
Culos, & trepidas lingere cercolipas,
Si nos omnino uis omneis perdere Vecti,
Dicas, omnino, quod cupis, efficies.

In te si in quenquam.] *Insulsam Vectij loquacitatem notat.* In te, si in quenquam.] *Quæcunque, inquit, in uerbosos fatuosq; dicuntur, ea in te omnia dici queunt. Simile fere orationis genus est apud Terentium Heauton timorumeno,*
In me quiduis harum rerum conuenit
Quæ dicta sunt in stultum. Ista cum lingua.] *Particula, cum, in his locutionibus, tacitam quandam significandæ indignationis uim habet, quæ percipi facilius, quàm exprimi, potest. Terentius Eunucho,*
= abi hinc, quo dignus es,
Cum donis tuis tam lepidis. Idem Adelphis,
= ut te Syre cum tua
Monstratione magnus perdat Iuppiter.
Si usus ueniat tibi.] *Ridicule. quasi harum quoque rerum usus aliquis incidere possit.* Culos & trepidas lingere cercolipas.] *Cercolipas uocat obscœnas partes uiriles, ficto ex cauda & pinguitudine uocabulo. Trepidas autem dicit, significans id, quod*

Persius expressit hoc uersu,
Cum morosa uago singultiet inguine uena.
Quod autem Politianus legit, crepidas carbatinas, multis de causis non placet. Primum quia est contra fidem ueterum exemplarium. Deinde quid habent commune crepidæ carbatinæ, cum ea parte corporis quæ paulo ante nominata est? Insulsum plane fuerit ista coniungere. Itaque doctissimi homines, cum hanc, quam nos sequimur, scripturam approbassent, illam Politiani, summo consensu, repudiarũt. ac præter ceteros Marullus, qui, ut & homo Græcus, & supra modum Politiani odio imbutus, distichon scripsit, quo acerbe atque amarulente ait, Politianum Vectio pro cercolipis carbatinas dedisse, quòd suum sibi munus ab eo præripi nollet.
Lingere carbatinas uult Vection Eunomus, ipse
Vt possit trepidas lingere cercolipas.
Si nos.] Si decreuisti, inquit, nos omnes miserrimis modis perdere, tædioq; ac molestia plane conficere, nullo id modo facilius, quàm dicendo apud nos, consequi potes.

AD IVVENTIVM.

Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti
Suauiolum dulci dulcius ambrosia.
Verum id non impune tuli; nanque amplius horam
Suffixum in summa me memini esse cruce,
Dum tibi me purgo, nec possum fletibus ullis
Tantillum uestræ demere sæuitiæ.
Nam simul id factum est, multis diluta labella
Guttis, abstersisti omnibus articulis,

Ne quicquam nostro contractum ex ore maneret,
Tanquam commistæ spurca saliua lupæ.
Præterea infesto miserum me tradere amori
Non cessasti, omniq; excruciare modo,
Vt mi, ex ambrosio mutatum, iam foret illud
Suauiolum tristi tristius helleboro.
Quam quoniam pœnam misero proponis amori,
Nunquam iam posthac basia surripiam.

Surripui tibi.] Ita uenustum hoc epigramma est, ut ipsa si uelit Venus, uenustius eo efficere quicquam non queat. Difficultatis autem nihil omnino habet: quocirca neq; nos in eo explicãdo diutius immorari necesse est. Vestræ sæuitiæ,] ferocitatis illius, uobis omnibus, qui formosi estis, innatæ. Tale est illud Ouidij, = quæ uestra libido est. Guttis, abstersisti.] Ita est in ueteribus libris. Quod autem hic Iuuentius fecisse dicitur, ut, quasi ad delendam basij notam, os sibi multa aqua prolueret, digitisq; omnibus confricaret, id puella quædam apud Theocritum facere se, atque etiam basium nolenti sibi à puero rustico impressum expuere dicit.
Τὸ στόμα μοι πλυνῶ, καὶ ἀποπτύω, τὸ φίλαμα.
Commistæ lupæ.] perinde ac si lupa te aliqua, recens à coitu, & ex illo ardore libidinis, spumanti adhuc ore, dissuauiata esset.

DE COELIO, ET QVINTIO.

Cœlius Aufilenum, & Quintius Aufilenam
Flos Veronensum depereunt iuuenum,

Hic fratrem, ille sororem . hoc est, quod dicitur, illud
Fraternum uere dulce sodalitium .
Cui faueam potius? Cœli tibi . nam tua nobis
Perspecta exigit hoc unica amicitia,
Cum uesana meas torreret flama medullas.
Sis felix Cœli, sis in amore potens.

Cœlius Aufilenum.] *Cœlium & Quintium fratres fuisse ait Parthenius. male omnino; è diuersis enim familijs fuisse nomina ipsa indicant.* Quod dicitur.] *Vulgare dictũ fuisse indicat.* Cui,] *utri.* Nam tua nobis.] *Erat & alia ratio, cur Quintio fauere non posset . amabat enim ipse quoque Aufilenam, eamq́;, ut ex alijs locis intelligi potest, etiam data pecunia, ad partes suas perducere moliebatur .*

INFERIAE AD FRATRIS TVMVLVM.

Multas per gentes, & multa per æquora uectus,
Aduenio has miseras frater ad inferias,
Vt te postremo donarem munere amoris,
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem .
Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum .
Heu miser indigne frater adempte mihi .
Nunc tamen interea, prisco quæ more parentum
Tradita sunt tristes munera ad inferias,
Accipe, fraterno multum manantia fletu,
Atque in perpetuum frater aue, atque uale.

Multas per gentes.] *Fratris manibus hoc carmine inferias soluit. Inferias autem uocabant sacrificia in eorum, qui uita excesserant, honorem, in quibus interdum nonnulla, quæ grata ipsis fuissent, comburere, mactare quoque hostias, aut etiam captiuos homines solebant.* Aue atque uale.] *Sic apud Virgilium Aeneas = salue æternum mihi maxime Palla, Aeternumq; uale.*

AD CORNELIVM.

Si quicquam tacite commissum est fido ab amico,
Cuius sit penitus nota fides animi,
Me unum esse inuenies illorum iure sacratum
Corneli. & factum me esse puta Harpocratem.

Si quicquam.] *Fidem & taciturnitatem suam Cornelio cuidam pollicetur.* Illorum iure sacratum,] *eorum quasi sacramento adactum. Metaphora à re militari. Est autem hic ἀνακόλουθον, quale in illo Terentij, In ijs poeta hic nomen profitetur suum.* Harpocratem.] *supra diximus.*

AD SILONEM.

Aut sodes mihi redde decem sestertia Silo,
Deinde esto quamuis sæuus, & indomitus;
Aut, si te numi delectant, desine quæso
Leno esse, atque idem sæuus, & indomitus.

Aut sodes.] *Silo quidam, quantum hinc colligi potest, pollicitus fuerat poetæ, effecturum se, ut ipse*

puella quapiam potiretur : eoq; nomine ab eo decem sestertia, id est decem numorum millia acceperat : deinde autem urgentem ipsum instantemq;, ferociter repudiabat. Petit igitur ab eo poeta, ut uel pecuniam reddat, uel suam illam, si leno esse uult, deponat ferocitatem.

AD QVENDAM DE LESBIA.

Credis, me potuisse meæ maledicere uitæ,
Ambobus mihi quæ carior est oculis?
Non potui, nec si possem, tam perdite amarem.
Sed tu cum caupone omnia monstra facis.

Credis me potuisse,] *In his uersibus nihil uideo, in quo explicando magnopere laborare oporteat.*
Sed tu cum caupone.] *Indicat hunc, quisquis est, sæpe in caupona uersari, ac cum caupone ipso perpotantem, uarios de hoc aut illo sermones comminisci solitum fuisse, interdum nullo pacto uerisimiles, planeq; monstrosos : quale erat hoc, quod Catullum puellæ, quam plus oculis amabat suis, maledixisse fingebat. Porro quem cauponem dicimus, antiqui cuponem uocabant, à cupa uidelicet, quod uas uinarium est: quin & mulierem quoque, quæ cauponam exerceret, uocabant cupam : unde & nomen Virgiliano poemati, quod hodie uulgo copa dicitur, cum cupam dici debere ex Flauio Sosipatro constet.*

IN MENTVLAM.

Mentula conatur Pimplæum scandere montem.
Musæ furcillis præcipitem eijciunt.

Mentula.] *Formianum illum, quem Mentulam uocabat, ait ad poeticæ facultatis laudem contendere: sed reijci à Musis, quasiq; de monte ipsis sacro, quem ille conscendere conetur, præcipitem dari.*

DE PVERO, ET PRAECONE.

Cum puero bello præconem qui uidet esse,
Quid credat, nisi se uendere discupere?

Cum puero bello.] *Formosum quendam puerum à præconis consuetudine reuocare cupiens, ait homines, qui tam frequenter eum cum præcone uideant; nihil posse aliud cogitare, quàm uelle ipsum pudicitiam suam ei, qui eam pluris liceatur, addicere: notum enim est, præcones uendendis in auctione rebus adhiberi.*

AD LESBIAM.

Si quicquam cupidoq;, optantiq; obtigit unquam
Insperanti, hoc est gratum animo proprie.
Quare hoc est gratum, nobis quoque carius auro,
Quòd te restituis Lesbia mi cupido,
Restituis cupido, atque insperanti ipsa refers te:
* *o lucem candidiore nota.*
* *Quis me uno uiuit felicior? aut magis hac quid*
* *Optandum uita dicere quis poterit?*

Si quicquam.] *Gratulatur sibi de reconciliato Lesbiæ animo; idq; eo sibi gratius esse ait, quo minus sperauerat fore. Nam & in rebus lætis & in tristi-*

bus ea nos præcipue, quæ insperantibus accidunt, mouent. Refers te.] Hac locutione usus & Propertius, Sic mihi te referas leuis, ut non altera nostro

Limine formosos intulit ulla pedes.

Huius epigrammatis tres postremi uersus mihi ualde suspecti sunt: ita enim uarie leguntur, ut appareat eam uarietatem non aliunde, quàm ex corrigere uolentium temeritate, extitisse.

IN COMINIVM.

Si Comini arbitrio populi tua cana senectus
Spurcata impuris moribus intereat,
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua execta auido sit data multurio,
Effossos oculos uoret atro gutture coruus,
Intestina canes, cætera membra lupi.

Si Comini.] Tantum odium populi in Cominium esse dicit, ut nemo sit, qui non eum à feris discerpi dilaniariq; cupiat.

AD LESBIAM.

Iucundum mea uita mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos, perpetuumq; fore.
Dij magni facite, ut uere promittere possit,
Atque id sincere dicat, & ex animo,
Vt liceat nobis tota perducere uita
Alternum hoc sanctæ fœdus amicitiæ.

Iucundum.] Epigramma hoc elegantiæ multum habet, difficultatis nihil.

AD AVFILENAM.

Aufilena, bonæ ſemper laudantur : amicæ
Accipiunt precium, quæ facere inſtituunt.
Tu quòd promiſti mihi, quod mentita inimica es,
Quòd nec das, & fers ſæpe, facis facinus.
Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ
Aufilena fuit. ſed data corripere
Fraudando, efficitur pluſquam meretricis auaræ,
Quæ ſeſe toto corpore proſtituit.

Aufilena.] *Inſectatur Aufilenam, quòd cum promiſiſſet, ſe ei poteſtatem ſui corporis facturam eſſe, eóq; nomine pecuniam accepiſſet, poſtea tamen eum ludificabatur, neque unquam uolebat in rem præſentem uenire.* Bonæ,] *quæ neque faciunt copiam ſui, neque à quoquam, ea cauſa, pecuniam accipiunt.* Amicæ,] ἑταῖραι. Quòd nec das.] *Dare dicuntur mulieres, quæ ſe ſubſternunt uiris. Græci quoque hoc ſenſu dicunt* παρέχειν. Et fers,] *munera uidelicet. fers autem pro aufers.* Ingenuæ,] *eius, quæ nullo ruſtico pudore, à præſtanda, quam ſemel dederit, fide abſterreatur.*

AD AVFILENAM.

Aufilena, uiro contentam uiuere ſolo,
Nuptarum una eſt è laudibus eximijs.
Sed cuiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt,
Quàm matrem fratres efficere ex patruo.

Aufilena.] *Vna de præcipuis nuptarum laudibus eſt, ab omni illicita Venere abſtinere. Præ ceteris tamen*

men

men detestanda est earum libido, quæ se non illicitis tantum, uerum etiam incestis coitibus commaculant: quod facere Aufilenam ait Catullus, quæ se patruo subijciebat suo. Fratres.] *patruorum enim filios, fratres patrueles uocamus. Quare ijdem Aufilenæ & filij, & fratres patrueles erant.*

IN NASONEM.

Multus homo es Naso, neque tecum multus homo, sed
Descendis Naso, multus es & pathicus.

Multus homo.] *Hoc epigrammate turpem aliquam libidinem Nasoni obijci constat: quæ tamen cuiusmodi sit, non intelligere, me ingenue fateor.*

AD CINNAM.

Consule Pompeio primum duo Cinna sedebant
** Mœchilia, facto consule nunc iterum*
Manserunt duo, sed creuerunt millia in unum
Singula. fœcundum semen adulterio.

Consule Pompeio.] *Ne hic quidem me pudebit fateri, hos quatuor uersus à me non intelligi. Possem, quæ ab alijs adferuntur, refellere: possem ipse quoque, si liberet, aliquid eorum exemplo confingere. Malo simpliciter id quod est, dicere: neque facere, quod isti, qui dum integra, corrupta, facilia, difficilia, nusquam hæsitantes, sine ullo discrimine interpretantur, imperitis fortasse docti, doctis quidem & intelligentibus imperiti atque audaces uidentur. Sed nimirum cæ*

corum oculis tantundem intempesta nocte, quantum uel meridie lucet. Accuset in his locis inscitiam meam alius, dum ipse, quod probemus, afferat. gaudebimus.

IN MENTVLAM.

Firmano saltu non falso Mentula diues
Fertur, qui tot res in se habet egregias,
Aucupium omne genus, pisceis, prata, arua, ferasq; .
Nequicquam. fructus sumptibus exuperat.
Quare concedo sit diues, dum omnia desint.
Saltum laudemus, dum tamen ipse egeat.

Firmano saltu.] Mentulam, de quo superius egimus, id est, ut suspicor, Mamurram, ait non falso haberi diuitem, qui saltum habeat pulcherrimum, et fructuosissimum. Eundem tamen ita sumptuosum esse, ut tantos fructus, quos ex illo saltu capit, exuperet sumptibus: itaque in tantis diuitijs perpetuo tamen egere. Pro Firmano autem, in nonnullis legitur, Formiano. Et Firmani, & Formiani populi sunt Italiæ. Vtrum uerius sit, haud facile dixerim. Quin enim Formianus quoque penultima breui dici queat, dubitari non oportet. Qui.] saltus. Nequicquam.] frustra, inquit, hæc tam multa possidet. homo enim libidinosus Fructus sumptibus exuperat.] Quo fit, ut in tantis diuitijs, omnia tamen ei deesse uideantur.

IN EVNDEM.

Mentula habet noster triginta iugera prati,
Quadraginta arui, cetera sunt maria.

Cur non diuitijs Crœsum superare potis sit,
Vno qui in saltu tot bona possideat?
Prata, arua, ingentes siluas, saltusq́; paludesq́;,
Vsque ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc sunt: tamē ut sint maxima, et ultra,
Non homo, sed uere mentula magna nimis.

Mentula habet.] *Hoc quoque uersu eiusdem diuitias exagitat, negatq́; eum, diuitiarum causa, pluris fieri oportere, cum hominis nomine indignus, præter obscœnæ partis magnitudinem, nihil habeat, quo in aliquo numero poni queat.*

AD GELLIVM.

Sæpe tibi studioso animo uenante *
Carmina uti possem mittere Battiadæ,
Queis te lenirem, nobis neu conarere,
Tela infesta meum mittere in usque caput.
Hunc uideo mihi nunc frustra sumptum esse laborem
Gelli, nec nostras huc ualuisse preces.
Quare nos tela ista tua euitamus amictu,
At fixus nostris tu dabi' supplicium.

Sæpe tibi.] *Difficile est in tam deprauatis uersibus, quid uerum sit, uidere. Si quis tamen coniecturæ locus est, ita suspicor. Gellius propter impositas sibi Catullianis uersibus notas, ceperat ipse quoque uicissim Catullum, non tam metuendus, quàm ipsa assiduitate molestus hostis, quacunque ratione poterat, lædere. Catullus, ut hanc à se molestiam depelleret, sæpe cogi=*

tasse se dicit, de carminibus quibusdam, quæ ex Callimacho uerterat, dono ad eum mittendis, quibus ipsius animus mitigaretur: quem laborem cum sibi frustra sumptum esse uideat, intelligatq́; nulla ratione placari Gellium posse, hoc se fidere ait, quòd tela Gellij eius generis sint, ut facile uitari queant, at illa quibus ipse Gellium fixit, eam uim habent, ut in omnem posteritatē, nefarias ipsius libidines propagatura sint. Primi uersus postrema uox desideratur. Tela infesta.] *In alijs, Infestū telis icere musca caput. qui uersus neque inconcinnus, neque à sententia alienus est: sed, quod in his rebus unum considerari oportet, Catulli non est. Hunc autem quem nos reposuimus, in libris ueteribus legi, ipsi quoque, qui eum reiecerunt, confitentur. Porro si, ubi ueteres libri aut deficiunt, aut scripturam parum probabilem habent, tamen eorum auctoritate neglecta, aliquid de suo attexere temeritatis est; ubi perspicue in eis probabile aliquid & idoneum legitur, consulto alia quærere, & noua ueteribus, adulterina germanis, falsa ueris anteponere, cuius insaniæ esse dicemus? Hæc habui, quæ in Catullum scriberem: quæ si studiosis huius poetæ placebunt, erit, quod mihi gratuler: sin minus, nunquam me tamen, præstitisse ea, quæ potui, & morem gessisse uoluntati amicorum, qui hortati me sunt, ut hoc munus susciperem, pœnitebit.*

Errata quædam.

Fol.	pag.	uersic.	
40	1	2	obseret.
56	2	26	Tintinant. lege, Tinniunt.
53	1	5	Hymenæe.
eo.	ea.	6	Hymenæe.
73	1	9	ὑποτύπωσις
eo.	2	14	Ευτεννίλην
eo.	ea.	17	στόρνων, et in eodé πνέοντες.
81	2	29	rato. lege, orat.
84	1	27	Cum iam. lege, Nunc iam.
93	2	24	Theseo.
94	2	20	Dardanus.

Sunt, & forsitan alia quædam, sed, quæ unus quisque inter legendum emendare poterit.

REGISTRVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

*Omnes sunt quaterniones, præter * qui est duernio, & R, qui est quinternio.*

VENETIIS,
APVD PAVLVM MANVTIVM,
ALDI FILIVM.
M. D. LIIII.

AL DVS

a^{4} A-R^{8} [ ]^{2}

Cp

Ren. p. 122

0520